William Styron

Alegerea Sofiei

*

BIBLIOTECA adevărul

William Styron

Alegerea Sofiei

Traducere şi note de Cristina Jinga

William Styron 1976,1978,1979
2011 by Adevărul Holding
William Styron: *Sophie's Choice*
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
STYRON, WILLIAM
Alegerea Sofiei / William Styron; trad.: Cristina Jinga.
— Bucureşti: Adevărul Holding, 2011 2 vol.
ISBN 978 – 606 – 539 – 883 – 2 Vol. 1.
ISBN 978 – 606 – 539 – 884 – 9
I. Jinga, Cristina (trad.)

În memoria tatălui meu
(1889 – 1978)

Cine-o să descrie un copil exact aşa cum e?
Cine-o să-l aşeze la locul cuvenit în constelaţia sa şi-o să-i dea pe mână măsura distanţei? Cine-o să plămădească moartea unui copil dintr-o pâine cenuşie care se întăreşte – sau o s-o lase în gura lui rotundă, astupând-o, ca pe un miez de măr frumos?... Minţile ucigaşilor sunt uşor de pătruns. Însă numai atât: moartea, moartea desăvârşită – chiar mai înainte ca viaţa să fi început – s-o aduci întreagă atât de blând şi fără să fii rău:
asta-i de nedescris!

Din a patra Elegie duineză,
de Rainer Maria Rilke

...caut partea esenţială a sufletului unde Răul absolut înfruntă fraternitatea.

André Malraux, Lazăr, 1974

Capitolul 1

În zilele acelea, apartamente ieftine erau aproape cu neputinţă de găsit în Manhattan, aşa că a trebuit să mă mut în Brooklyn. Asta se întâmpla în 1947, iar una dintre caracteristicile plăcute ale acelei veri pe care mi-o amintesc atât de bine era vremea, însorită şi blândă, înmiresmată de flori, ca şi cum zilele rămăseseră captive într-o primăvară eternă. Măcar pentru asta eram mulţumit, căci, în rest, simţeam că tinereţea mea era la pământ. La douăzeci şi doi de ani, tot chinuindu-mă să devin un soi de scriitor, descoperisem că ardoarea creatoare, care, pe la optsprezece ani, aproape că mă mistuia cu flacăra ei impetuoasă, de nedomolit, se istovise până la un licăr palid, simbolic, de care abia îmi mai dădeam seama, în pieptul meu sau pe unde or fi sălăşluit odinioară aspiraţiile mele devoratoare. Nu pentru că nu mai voiam să scriu; încă mai doream din toată inima să realizez romanul pe care mintea mea îl ţinea captiv de atâta vreme. Numai că, după ce scriam primele paragrafe bune, nu mai puteam produce altele sau – ca să parafrazez remarca lui Gertrude Stein[1] despre un scriitor minor al Generaţiei Pierdute[2] – sevă aveam, dar nu curgea. Mai rău de-atât, rămăsesem fără slujbă şi cu foarte puţini bani şi mă autoexilasem în Flatbush – fiind, ca mulţi dintre locuitorii din ţinutul meu de baştină, un tânăr sudist sărman şi singuratic, rătăcitor prin imperiul evreilor.

Puteţi să-mi spuneţi Stingo[3], porecla sub care eram cunoscut în zilele acelea, asta în caz că mi se adresa totuşi careva. Porecla mi se trăgea din zilele de gimnaziu, din statul meu natal, Virginia. Şcoala aceea era o instituţie plăcută, unde fusesem trimis, pe când aveam paisprezece ani, de tatăl meu înnebunit, care descoperise că-i era greu să se mai descurce

---

[1] Gertrude Stein (1874-1946), poetă şi scriitoare americană care şi-a trăit mare parte a vieţii în Franţa.

[2] Generaţia de scriitori, în special autori americani, ca Francis Scott Fitzgerald şi Ernest Hemingway, marcaţi de Primul Război Mondial.

[3] Ţeposul – sting înseamnă ţep, ghimpe (lb. engleză).

cu mine după moartea mamei. Printre celelalte calităţi brute ale mele exista, se pare, şi lipsa de interes pentru igiena personală, din care pricină am devenit curând cunoscut ca Stinky[4]. Dar anii au trecut. Cu acţiunea abrazivă a timpului şi, totodată, cu o radicală schimbare a obiceiurilor (am fost, într-adevăr, atât de ruşinat, încât am devenit aproape obsedat de curăţenie), asperităţile stridente din silabele numelui s-au tocit, topindu-se în mai atractivul, ori poate doar mai puţin respingătorul, dar cu siguranţă mai îmblânzitul Stingo. Undeva, cam pe la treizeci şi ceva de ani, porecla şi cu mine ne-am despărţit în mod misterios, Stingo evaporându-se, pur şi simplu, din viaţa mea ca o stafie palidă, lăsându-mă neafectat în niciun fel de pierderea aceasta. Dar mai eram încă Stingo pe vremea când s-au întâmplat cele despre care scriu. Dacă totuşi nedumereşte absenţa poreclei din primele pagini ale acestei povestiri, asta s-ar putea explica prin faptul că descriu o perioadă morbidă şi însingurată a vieţii mele când, aidoma sihastrului nebun din peştera de pe munte, rareori îmi spunea cineva pe nume, în caz că-mi vorbea.

Mă bucuram că fusesem dat afară – prima şi singura angajare ca salariat, în afară de aceea din armată, din viaţa mea –, chiar dacă pierderea slujbei îmi zdruncina serios situaţia financiară, şi aşa destul de modestă. De asemenea, astăzi cred că a fost constructiv să aflu atât de devreme în viaţa mea că nu mă voi putea adapta lucrului într-un birou, niciodată şi nicăieri. De fapt, ţinând cont de cât de mult râvnisem iniţial slujba asta, am fost mai degrabă surprins de uşurarea, ba chiar vioiciunea cu care mi-am acceptat concedierea după numai cinci luni. În 1947, găseai greu de lucru, mai ales în domeniul editorial, dar norocul îmi scosese în cale o angajare la una dintre cele mai mari edituri, unde fusesem numit „redactor adjunct” – un eufemism pentru cititor de manuscrise. Că angajatorul era stăpânul absolut în zilele acelea, când dolarul era un bun mult mai preţios decât este acum, se poate deduce şi din salariul meu dezolant – patruzeci de dolari pe săptămână. Scăzând

[4] Puturosul – *stink* înseamnă a puţi (lb. engleză).

taxele, asta însemna că anemicul cec plasat pe biroul meu în fiecare vineri de femeia mică şi cocoşată care se ocupa de statul de plată reprezenta în realitate un onorariu de puţin peste nouăzeci de cenţi pe oră. Însă eu nu fusesem nicidecum descurajat de faptul că aceste simbrii de *coolie*[5] se plăteau la una dintre cele mai puternice şi prospere edituri din lume; tânăr şi plin de resurse, mi-am abordat slujba – cel puţin, la începuturi – cu sentimentul scopului nobil; şi, de altfel, în compensaţie, munca permitea ţeserea iluziilor magice: prânzul la „21”[6], cina cu John O’Hara[7], întâlniri cu scriitoare mature şi sclipitoare, dar obsedate de carnal, topindu-se la flacăra perspicacităţii mele redacţionale şi aşa mai departe.

Curând, mi s-a arătat că nimic din toate acestea n-avea să se întâmple. În primul rând pentru că, deşi editura – care înflorise în principal din manuale industriale, cursuri şi zeci de gazete tehnice în domenii dintre cele mai variate şi mai absconse, de la creşterea porcilor până la ştiinţa conservării morţilor la morgă şi la extrudarea maselor plastice – publica doar secundar romane şi lucrări de nonficţiune, având deci nevoie de munca unui neofit estetician ca mine, lista autorilor publicaţi de ea n-ar fi putut atrage atenţia cuiva preocupat serios de literatură. Când am sosit eu, de pildă, cei doi autori mai cu seamă promovaţi erau un amiral în retragere al flotei din al Doilea Război Mondial şi un fost informator comunist cu reputaţie pătată, a cărui mea culpa, scrisă de fapt de negrişori, se situa confortabil la mijlocul listei de bestselleruri. Nici urmă de vreun autor de talia lui John O’Hara (cu toate că aveam idoli literari mult mai cunoscuţi, O’Hara reprezenta pentru mine genul de scriitor cu care un tânăr redactor şi-ar fi dorit să iasă la o băută). În plus, mai era şi latura deprimantă a muncii care-mi fusese distribuită. La vremea aceea,

---

[5] Coolie – zilier prost plătit în Orient Qb. engleză).

[6] Clubul 21 – faimos club, bar şi restaurant newyorkez, frecventat de toţi preşedinţii americani, începând de la Roosevelt, şi de numeroase vedete, magnaţi şi personalităţi.

[7] John Henry O’Hara (1905-1970), scriitor american, personalitate incendiară şi controversată, cunoscut întâi pentru nuvelele sale şi devenit, apoi, romancier de bestselleruri precum *Appointment in Samarra* (1934) şi *Butterfield* 8 (1935), artizan al dialogurilor, fin observator al stării sociale şi critic acid al diferenţelor de clasă.

McGraw-Hill & Company (căci aşa se numea editura unde mă angajasem) era lipsită de orice *éclat*[8] literar, căci punea de atâta vreme în circulaţie greoaiele sale tratate de tehnologie, încât micul departament de carte comercială în care lucram eu şi care aspira la excelenţa unor edituri ca Scribner sau Knopf era socotit în breaslă drept un soi de glumă. Era ca şi cum o uriaşă corporaţie de retaileri ca Montgomery Ward sau Masters ar fi avut tupeul să înfiinţeze un salon de expoziţie cu vânzare de blănuri de vizon şi de şinşila, despre care orice cunoscător ştia că erau, de fapt, piei vopsite de biber[9] japonez.

Prin urmare, în calitatea mea de salahor pe cea mai de jos treaptă în ierarhia companiei, nu doar că mi se refuza oportunitatea de a citi manuscrise măcar acceptabile ca valoare, dar eram silit şi să-mi croiesc zilnic drum prin ficţiune şi nonficţiune de cea mai slabă factură cu putinţă – vrafuri de hârtie Hammermill, pătate de cafea şi mânjite de cerneală, a căror înfăţişare ponosită, ferfeniţită, indica de la prima privire cumplita disperare a autorului respectiv (sau a agentului său) şi, deopotrivă, rolul lui McGraw-Hill de editură la care nu apelezi decât dacă nu mai ai încotro. Dar la vârsta mea, îndopat cu atâta literatură engleză încât insistam mai ceva ca Matthew Arnold[10] ca orice cuvânt scris să exprime numai seriozitatea cea mai înaltă şi adevărul, tratam aceşti avortoni ai dorinţei debile şi singulare a o mie de străini cu dezgustul magistral şi abstract al unei maimuţe pigulindu-şi paraziţii din blană. Eram nemilos, tăios, fără remuşcări şi intolerant. De sus, din cubul meu ca de hulubărie, închis cu sticlă, la etajul al douăzecilea al sediului McGraw-Hill – un zgârie-nori verde, impresionant din punct de vedere arhitectural, dar paralizant spiritualiceşte, de pe West Fortysecond Street – îmi revărsam constant dispreţul, pe care îl putea avea doar unul care tocmai terminase de citit

---

[8] Renume, consideraţie (lb. franceză, în original).

[9] Mamifer semiacvatic care trăieşte în colonii şi a cărui blană este foarte preţioasă; castor.

[10] Matthew Arnold (1822-1888) – poet şi critic cultural foarte apreciat în ţara sa natală, Marea Britanie, dar şi în Statele Unite.

Cele şapte tipuri de ambiguitate[11], asupra acelor triste efuziuni, stivuite până sus pe biroul meu, toate înţesate de speranţă şi de sintaxă scâlciată. Eu trebuia să scriu o prezentare rezonabil de amănunţită pentru fiecare manuscris propus editurii, indiferent cât de proastă ar fi fost cartea. La început, a fost o distracţie şi îmi făceau o reală plăcere răutatea şi răzbunarea pe care le puteam abate asupra acelor manuscrise. Dar, după o vreme, invariabila lor mediocritate m-a făcut să-mi pierd interesul şi să devin plictisit de monotonia slujbei mele, sătul şi de fumatul ţigară după ţigară, şi de priveliştea învăluită în smog a Manhattanului, şi de redactarea unor referate dure precum cel de mai jos, pe care l-am păstrat intact din acele vremuri sterpe şi deprimante. Îl transcriu cuvânt cu cuvânt, fără înfrumuseţări:

Înaltă creşte orzoaica-de-baltă, de Edmonia Kraus Biersticker. Ficţiune.

Dragoste şi moarte printre dunele şi smârcurile cu afini din sudul statului New Jersey. Tânărul erou, Willard Strathaway, moştenitorul unei mari averi obţinute din comercializarea afinelor şi proaspăt absolvent al Universităţii Princeton, se îndrăgosteşte nebuneşte de Ramona Blaine, fiica lui Ezra Blaine, un socialist de odinioară şi liderul unei greve a culegătorilor de afine. Intriga e preţioasă şi complicată, construită în mare măsură pe marginea unei presupuse conspiraţii din partea lui Brandon Strathaway – tatăl magnat al lui Willard – pentru a se descotorosi de bătrânul Ezra, al cărui cadavru oribil mutilat este într-adevăr găsit într-o dimineaţă în măruntaiele unei maşini de recoltat afine. Aceasta conduce la învinuiri aproape ucigătoare între Willard – descris ca având „o minunată înclinare princetoniană a capului, pe lângă o considerabilă graţie felină” – şi orfana Ramona, „mlădia ei supleţe abia mascând talazul de mare voluptate care pândea dedesubt”.

[11] Lucrarea britanicului William Empson (1906-1984), cu un deosebit impact asupra criticii secolului al XX-lea şi care a stat la baza întemeierii şcolii literare a Noii Critici.

Absolut oripilat chiar şi acum, când scriu, nu pot spune decât că acesta s-ar putea să fie cel mai prost roman aşternut vreodată pe hârtie de o femeie sau lighioană. De refuzat cât se poate de repede.

O, tânăr deştept şi îngâmfat ce eram! Cu cât nesaţ priveam şi chicoteam în timp ce evisceram aceşti mieluşei neajutoraţi, defavorizaţi şi subliterari. Nu mă sfiam nici să-i dau câte un mic ghiont în coaste editurii McGraw-Hill şi apucăturii sale de a publica gunoaie de cărţi „distractive", din care se puteau citi extrase în reviste precum *Readers's Digest*, în schimbul unui avans gras (deşi ironiile mele au contribuit, probabil, la căderea mea).

Femeia instalatorului, de Audrey Wainwright Smilie. Nonficţiune.

Singurul lucru valabil în această carte este titlul, suficient de interesant şi vulgar în acelaşi timp pentru a-şi face loc în politica editorială a McGraw-Hill. Autorul este o femeie adevărată, căsătorită – aşa cum o indică timid titlul – cu un instalator, care locuieşte într-un cartier mărginaş din Worcester, Massachusetts. Complet lipsite de haz, deşi căznindu-se să stârnească râsul pe fiecare pagină, aceste visări cu ochii deschişi specifice unei analfabete sunt o încercare de a da o aură romantică unei existenţe care trebuie să fie oribilă, autoarea punând semn de egalitate între vicisitudinile comice din căsnicia ei şi acelea din casa unui neurochirurg. Asemenea unui doctor, subliniază ea, un instalator este chemat zi şi noapte la datorie; asemenea unui doctor, un instalator are o activitate complexă şi care implică expunerea la viruşi; şi amândoi vin adesea acasă mirosind urât. Titlurile capitolelor ilustrează cel mai bine calitatea umorului, pentru care şi un cuvânt ca scatologic ar fi prea blând pentru a-l descrie: „Dubă-dabă-dadă, blonda din cadă"; „Scurgerea prin nervi" (*Scurgere*. V-aţi prins?); „Vremurile trag apa"; „Studiu în căcăniu" etc. Acest manuscris a sosit deosebit de lipicios şi mototolit, fiindcă a mai fost trimis – după cum ne spune autoarea într-o scrisoare – şi la Harper, Simon

& Schuster, Knopf, Random House, Morrow, Holt, Messner, William Sloane, Rinehart şi încă vreo opt altele. În aceeaşi scrisoare, autoarea menţionează disperarea sa în legătură cu acest manuscris – în jurul căruia gravitează acum întreaga ei viaţă – şi (nu glumesc) adaugă o ameninţare voalată cu sinuciderea. Ar trebui să mă feresc de-a fi responsabil pentru moartea cuiva, dar este imperios necesar ca această carte să nu vadă niciodată lumina tiparului. *Se refuză*! (De *ce trebuie să citesc la nesfârşit căcaturi din astea*?)

N-aş fi fost niciodată în stare să fac remarci ca aceasta din urmă, nici să bat apropouri atât de grosolane la practicile editurii McGraw-Hill dacă superiorul meu direct, redactorul care-mi citea toate rapoartele, nu mi-ar fi împărtăşit dezamăgirea faţă de firma care ne angajase şi faţă de tot ce reprezenta acel uriaş şi insensibil imperiu. Redactorul, un irlandez cu ochi adormiţi, inteligent, resemnat, dar în esenţă amabil, pe nume Farrell, lucrase ani de-a rândul pe la diverse publicaţii de-ale editurii McGraw-Hill, precum *Revista Cauciucului Expandat*, *Lumea Proteticii*, *Actualitatea Pesticidelor*, *Mineritul de Suprafaţă American*, până când, pe la vreo cincizeci şi cinci de ani, fusese scos la scăldat în apele mai calme, departe de iureşul industrial, ale departamentului de carte comercială, unde îşi umplea orele de program pufăind dintr-o pipă, citind Yeats[12] şi Gerard Manley Hopkins[13], aruncând o privire îngăduitoare pe referatele mele şi, cred eu, visând cu nesaţ la o pensionare grabnică şi o retragere în cartierul Ozone Park. Departe de a-l ofensa, ironiile mele la adresa conducerii McGraw-Hill, de regulă, îl amuzau, ca şi tonul general al referatelor mele. Farrell căzuse de mult pradă toropelii pasive şi lipsite de ambiţie, starea în care compania, ca un soi de stup gigantic, îşi amorţea până la urmă toţi angajaţii, chiar şi pe arivişti. Şi de vreme ce ştia că

[12] William Butler Yeats (1865-1939), poet şi dramaturg irlandez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1923.
[13] Gerard Manley Hopkins (1844-1889), poet şi preot iezuit englez, unul dintre cei mai apreciaţi artişti ai epocii victoriene.

şansele mele de a găsi un manuscris publicabil sunt mai mici de una la mie, cred că socotea că n-ar fi nimic rău dacă mă distram şi eu puţin. Păstrez şi acum, ca pe o comoară, unul dintre cele mai lungi referate ale mele (dacă nu cel mai lung), în principal pentru că s-ar putea să fie singurul pe care l-am scris cu un soi de compasiune.

Harald Haarfager, *o Saga*, de Gundar Firkin. Poezie.

Gundar Firkin nu este un pseudonim, ci un nume real. Multe nume de scriitori proşti îţi sună ciudat sau ţi se par născocite până când descoperi că sunt chiar numele lor. Să însemne asta ceva? Manuscrisul *Harald Haarfager*, *o Saga* nu a sosit prin poştă nesolicitat, nici prin vreun agent, ci mi-a fost predat de către autorul însuşi. Firkin şi-a făcut apariţia în anticameră în urmă cu vreo săptămână, cărând o cutie cu manuscrisul şi două geamantane. Domnişoara Meyers a spus că îşi exprimase dorinţa să discute cu un redactor. Om la vreo şaizeci de ani, aş zice eu, oarecum gârbovit, dar voinic, de statură mijlocie; cu faţa brăzdată de riduri precum unul care duce o viaţă în aer liber, cu sprâncene stufoase, încărunţite, gură blândă şi o pereche de cei mai trişti, bătrâni şi nostalgici ochi pe care mi-a fost dat să văd vreodată. Purta o şapcă neagră de piele, ca de fermier, cu clapete prinse în creştet care se pot lăsa, la nevoie, peste urechi, şi o jachetă groasă de ploaie, cu un guler de lână. Avea nişte mâini enorme, cu nodurile degetelor proeminente şi roşii. Îi curgea puţin nasul. A spus că vrea să lase manuscrisul. Arăta foarte obosit şi când l-am întrebat de unde venea, a zis că sosise chiar *în ceasul acela* la New York după ce călătorise *cu autobuzul* trei zile şi patru nopţi dintr-o localitate numită Turtle Lake[14], din Dakota de Nord. Doar ca să predea manuscrisul? l-am întrebat eu, iar el a răspuns da.

Apoi m-a informat, fără să i-o cer, că McGraw-Hill era prima editură pe care o vizita. Asta m-a uluit, întrucât firma asta este rareori prima pe

[14] Lacul Broaştei-ţestoase (lb. engleză).

lista preferinţelor, chiar şi printre autorii ca Gundar Firkin care nu prea ştiu cum stau lucrurile. Când l-am întrebat cum de făcuse această extraordinară alegere, mi-a răspuns că fusese într-adevăr un noroc. Nu-şi propusese să vină neapărat la McGraw-Hill. Însă când autobuzul lui făcuse o oprire de câteva ore în Minneapolis, el trecuse pe la compania de telefoane, unde aflase că poate găsi exemplare din *Paginile Aurii ale Manhattanului*. Cum nu voise să facă o asemenea barbarie încât să rupă o pagină, petrecuse vreo oră şi ceva copiind cu un creion numele şi adresele zecilor de edituri din New York City. Plănuise să le ia în ordine alfabetică – începând, cred, cu Appleton – şi să continue până la cea din urmă de pe listă, Ziff-Davis. Însă când, la sfârşitul călătoriei, chiar în dimineaţa aceea, ieşise din staţia de autobuz Port Authority, la numai o stradă distanţă spre est, îşi ridicase privirile spre cer şi dăduse cu ochii de monolitul verde-smarald al bătrânului McGraw, cu panoul său intimidant: McGRAW-HILL. Aşa că venise direct aici.

Bietul bătrân părea atât de ostenit şi de zăpăcit – mai târziu, mi-a spus că nu pusese niciodată piciorul la est de Minneapolis – încât mi-am zis că măcar l-aş putea duce jos, la bufet, să-i dau o cafea. În timp ce stăteam la masă, mi-a povestit câte ceva despre el. Era fiul unor imigranţi norvegieni – numele original fiind Fir king, dar, nu se ştie cum, g-ul căzuse – şi toată viaţa lui fusese fermier, cultivator de grâu, lângă oraşul său natal, Turtle Lake. În urmă cu douăzeci de ani, pe când avea el patruzeci, o companie minieră descoperise un zăcământ uriaş de cărbune sub pământurile lui şi, cu toate că nu începuse săpăturile, negociase o închiriere pe termen lung a proprietăţii, ceea ce avea să-l scutească de orice grijă bănească pentru tot restul zilelor. Omul era burlac şi prea obişnuit cu modul lui de trai ca să nu se mai ocupe de fermă, dar de acum avea răgazul să se apuce, în sfârşit, de un proiect drag inimii lui. Şi aşa s-a făcut că a început să scrie un poem epic despre unul dintre strămoşii lui norvegieni din secolul al XIII-lea, Harald Haarfager, care fusese conte sau prinţ, sau ceva de genul ăsta. Nu-i nevoie să mai spun că, la auzul acestei

veşti proaste, mi s-a strâns inima şi, deopotrivă, mi s-a şi frânt. Însă mi-am păstrat o mină netulburată, în timp ce el bătea uşurel cu palma în cutia manuscrisului, spunând: „Da, domnule. Douăzeci de ani de muncă. Şi iată-l. E chiar aici”.

După aceea, starea de spirit mi s-a schimbat. În pofida înfăţişării de ţăran, era inteligent şi *foarte* coerent. Părea să fi citit foarte mult – în principal mitologie nordică – deşi romancierii săi preferaţi erau Sigfried Undset, Knut Hamsun şi viguroşii autori din Midwest, Hamlin Garland şi Willa Gather. Şi dacă aveam să descopăr totuşi un geniu încă necizelat? La urma urmelor, chiar şi un mare poet ca Whitman şi-a făcut apariţia ca un aiurit, un poet ambulant care încerca să-şi vândă pretutindeni manuscrisul nătâng. Oricum, după o lungă discuţie (începusem să-i spun pe nume, Gundar), am declarat că aş fi bucuros să-i citesc lucrarea, cu toate că trebuise să-l previn că McGraw-Hill nu era deosebit de „tare” în domeniul poeziei, după care am luat liftul şi-am urcat din nou în birou. Atunci s-a petrecut grozăvia, în timp ce-mi luam rămas-bun şi-i spuneam că înţelegeam cât de nerăbdător trebuie să fie să primească un răspuns după douăzeci de ani de muncă, aşa că voi încerca să-i citesc manuscrisul cu atenţie şi să-i comunic părerea mea în câteva zile, am observat că se pregătea să plece cu numai unul dintre geamantanele sale. Când i-am atras atenţia, el a zâmbit, şi-a întors spre mine ochii aceia gravi, nostalgici, bântuiţi, de muntean din hinterland[15], şi a spus: „O, credeam că v-aţi dat seama – în celălalt geamantan e restul manuscrisului meu”.

Vorbesc *serios*, trebuie să fie cea mai lungă operă literară scrisă vreodată de mâna unui om. Am dus-o până la secţia de expediţie prin poştă şi băiatul de acolo a cântărit-o: 15,5 kilograme, şapte topuri de hârtie Hammermill Bond a câte 2,2 kilograme fiecare, un total de 3.850 de pagini bătute la maşină. Saga în sine este compusă într-o engleză aparte;

[15] *Hinterland* este un termen antropo-geografic şi desemnează o regiune „de la ţară“, puţin locuită, deseori cu o infrastructură slabă, cu alte cuvinte, înapoiată.

ai crede că a fost scrisă de Dryden[16] ca să-l parodieze pe Spencer[17], dacă n-ai şti cumplitul adevăr: omul care, în toate nopţile şi zilele acelea din cei douăzeci de ani petrecuţi în friguroasa stepă a Dakotei, visând la străvechea Norvegie, n mâzgălit neîncetat pe hârtie, în timp ce vântul descătuşat dinspre Saskatchewan urla, culcând grâul la pământ:

O, tu, mărit conducător de oaste, HARALD, adâncă e durerea ta!
Unde-s buchetele de flori cu care ea te-mpodobea?

Holteiul îmbătrânit ajungând la strofa cu numărul 4.000, în timp ce ventilatorul electric agită aerul înăbuşitor de fierbinte al preriei:

Cântaţi acum, voi, troli şi nibelungi, dar nu cântările
Pe care HARALD le-a plăsmuit spre a ei cinstire.
Ci-n bocet vă schimbaţi baladele:
O, mult prea crud blestem!
Acum e timpul de-a muri, nu, timpu-acest a fost demult:
O, vers de jale!

Îmi tremură buzele, mi se tulbură vederea, nu mai pot continua. Gundar Firkin se află la Hotel Algonquin (unde şi-a luat o cameră la sugestia mea nemiloasă), aşteptând un telefon pe care eu sunt prea laş ca să-l dau. Decizia este de a refuza manuscrisul cu regret, ba chiar cu un soi de mâhnire adâncă.

Fie că standardele mele erau mult prea ridicate, fie calitatea cărţilor era mult prea scăzută, în orice caz, nu-mi amintesc să fi recomandat spre publicare nici măcar una dintre lucrările care mi-au fost supuse atenţiei de-a lungul celor cinci luni în care am lucrat la McGraw-Hill. Dar, într-adevăr, există o doză de ironie în faptul că singura carte pe care eu am

[16] John Dryden (1631-1700), poet, dramaturg şi critic literar englez.
[17] Edmund Spencer (1552-1599), poet englez, cunoscut în special pentru poemul Regina Zânelor.

refuzat-o şi care, după ştiinţa mea, şi-a găsit mai târziu un editor n-a zăcut în anonimat şi necitită. De atunci încoace mi-am imaginat nu o dată reacţia lui Farrell sau a vreunuia dintre şefi când această carte a apărut sub sigla unei edituri din Chicago, la aproape un an după ce părăsisem sufocantele teancuri de maculatură de la McGraw-Hill. Cu siguranţă, referatul meu a rămas înregistrat în memoria cuiva din eşalonul superior şi la fel de sigur acea persoană cu vechime în firmă s-a dus la arhivă şi numai Dumnezeu ştie cu ce amestec de sentimente, de la descurajare la pierdere ireparabilă, a recitit avizul meu de respingere, cu oratoria sa fudulă, pedantă şi catastrofală.

…aşadar reprezintă, întru câtva, o uşurare, după aceste luni chinuitoare, să descoperi un manuscris conţinând o proză cu stil care nu-ţi dă frisoane, dureri de cap sau greaţă, iar din această privinţă lucrarea merită laude. Ideea unor oameni plutind în derivă pe o plută este oarecum atractivă. Dar în cea mai mare parte nu este decât un lung, solemn şi plicticos voiaj pe Pacific, mai potrivit, în opinia mea şi după drastice prescurtări, pentru o revistă ca *National Geographic*. Poate c-o să-l cumpere vreo editură universitară, dar categoric nu este pentru noi.

Astfel l-am tratat eu pe marele clasic al aventurii moderne, pe *Kon-Tiki*[18]. Abia multe luni mai târziu, urmărind cum cartea aceasta rămâne, de necrezut, prima pe lista de bestselleruri săptămână după săptămână, am fost în stare să-mi analizez orbirea de care suferisem, spunându-mi că, dacă McGraw-Hill m-ar fi plătit cu mai mult de nouăzeci de cenţi pe oră, poate că aş fi fost mai sensibil la conexiunea dintre cărţile bune şi profitul ignobil.

[18] *Kon-Tiki* a fost pluta folosită de exploratorul şi scriitorul norvegian Thor Heyerdahl în expediţia sa din 1947 cu care a traversat Pacificul din America de Sud până la insulele polineziene. Cartea pe care a scris-o mai târziu, intitulată *Kon-Tiki* (numele vechi al zeului incas al Soarelui, Viracocha), a primit premiul pentru cel mai bun documentar.

Acasă pentru mine la vremea aceea însemna o odăiţă înghesuită, de vreo doi metri jumătate pe patru metri jumătate, într-o clădire de pe West Eleventh Street, în Village[19], numită University Residence Club. Fusesem ademenit spre imobilul acesta, la sosirea mea în New York, nu doar de numele său – care evoca un soi de camaraderie de tip Ivy League[20] mese de postav verde pentru petrecerea timpului liber, încărcate cu reviste şi trimestriale politice ca *New Republic* şi *Partisan Review*, şi lachei bătrâiori în livrele, ducând grăbiţi mesaje şi servindu-te cu tot ce aveai nevoie –, dar şi de chiriile mici: zece dolari pe săptămână. Partea cu Ivy League a fost, desigur, o iluzie imbecilă. University Residence Club era doar cu o câtime mai răsărită decât un adăpost de noapte pentru săraci, diferenţiindu-se de locurile de cazare din Bowery[21] numai prin intimitatea nominală asigurată de o uşă încuiată. În aproape orice altceva, inclusiv tariful, exista doar o foarte subtilă deosebire faţă de un azil de noapte.

În mod paradoxal, amplasarea imobilului era admirabilă, aproape şic. De la unica fereastră acoperită cu o crustă groasă de jeg a odăii mele, care dădea în spatele clădirii, mă puteam uita în grădina fermecătoare a unei case de pe West Twelfth Street şi, uneori, îi zăream pe cei despre care credeam că sunt proprietarii grădinii – un tinerel în costum de tweed, pe care mi-l imaginam a fi o stea în devenire la *The New Yorker* sau la *Harper's*[22], şi soţia lui, o blondă vioaie şi uimitor de bine făcută, care se fâţâia prin grădină în pantaloni largi sau în costum de baie, amuzându-se să se joace din când în când cu un ogar afgan ridicol, extrem de ferchezuit, sau stând tolănită într-un hamac Abercrombie & Fitch, unde o posedam până la extenuare, săgetând-o cu priviri pofticioase ţepene, neauzite, lente şi precise.

---

[19] Greenwich Village – cartier rezidenţial în vestul Manhattanului, preferat de artişti şi scriitori.

[20] Un grup de opt universităţi (Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth College, Harvard, Princeton, Universitatea din Pennsylvania şi Yale) care se bucură în Statele Unite de acelaşi prestigiu academic şi social ca Oxford şi Cambridge în Marea Britanie.

[21] La vremea aceea, cartier promiscuu, cu hoteluri, taverne şi prăvălii ieftine, frecventat de marinari, negri şi imigranţi fără ocupaţie, femei uşoare şi homosexuali.

[22] Reviste literare newyorkeze de prestigiu.

Fiindcă pe atunci sexul său, mai curând, absenţa lui şi această insolentă şi splendidă grădină mică – împreună cu cei care o populau – păreau să se contopească simbolic, îmi făceau şi mai insuportabil degeneratul University Residence Club şi îmi accentuau sărăcia şi situaţia de proscris abandonat în pustie. Clienţii imobilului, exclusiv bărbaţi, majoritatea de vârstă mijlocie sau mai bătrâni, indivizi fără ocupaţie din Village şi rataţi la numai un pas de-a se prăbuşi definitiv în cartierul săracilor, emanau un iz acru de vin şi disperare când treceam pe lângă ei, pe culoarele strâmte şi scorojite. Nici vorbă de portar bătrân şi îndatoritor, ci o serie de funcţionari reptilieni, fiecare având culoarea coclelii a făpturilor lipsite de lumina soarelui, care făceau de pază peste vestibulul unde un bec mic pâlpâia anemic din tavan; ei operau, de asemenea, singurul lift scârţâitor şi tuşeau mult, şi se scărpinau în nefericirea lor hemoroidală în timpul interminabilei ascensiuni până la cel de-al treilea cât şi la chilia mea, între pereţii căreia, noapte de noapte, în acea primăvară, mă închideam ca un anahoret pe jumătate nebun. Fusesem silit de împrejurări să accept starea aceasta, nu doar pentru că nu aveam bani în plus pentru distracţii, ci şi pentru că, în calitate de nou-venit în metropolă, izolat nu atât din timiditate cât din pură mândrie, eram lipsit şi de oportunităţi, şi de iniţiativa de a-mi face prieteni. Pentru prima oară în viaţa mea, care ani de-a rândul fusese gregară uneori până la idioţenie, descopeream suferinţa solitudinii nedorite. Ca un delincvent aruncat deodată într-o carceră, m-am trezit consumându-mi grăsimile nearse din rezervele interne pe care nici nu ştiusem că le aveam. În University Residence Club, la amurg, în luna mai, în timp ce urmăream cel mai mare gândac de bucătărie văzut în viaţa mea traversând exemplarul meu din *Proza şi poezia lui John Donne*, *Opere complete*, m-am trezit dintr-odată faţă în faţă cu singurătatea şi am decis că avea într-adevăr o faţă nemiloasă şi hâdă.

Aşa se face că, în lunile acelea, programul meu de seara varia foarte

rar. Ieşind din sediul McGraw-Hill la ora cinci, luam trenul subteran (o fisă[23]) de la Eight Avenue până la Village Square, unde, după ce coboram, mergeam neabătut la magazinul de delicatese şi cumpăram cele trei cutii de bere Rheingold pe care mi le permitea conştiinţa mea severă şi bugetară. De acolo, mă duceam în cămăruţa mea, unde mă întindeam pe salteaua dură şi denivelată, cu cearşafurile ei trăsnind a Clorox, de atâtea ori spălate că deveniseră transparente, şi citeam până când şi ultima bere se încălzea – în jur de o oră şi jumătate, cel puţin. Din fericire, eram la acea vârstă când lectura era încă o pasiune şi, din această pricină, în afară de o căsătorie fericită, cea mai bună metodă posibilă prin care să ţii singurătatea absolută la distanţă. Altfel n-aş fi reuşit să trec prin toate acele seri interminabile. Dar eram un cititor care se lăsa furat de lectură şi, în plus, nemaipomenit de eclectic, cu o afinitate pentru cuvântul scris – aproape orice cuvânt scris – atât de excitantă încât friza eroticul. Şi vorbesc la modul propriu, iar dacă nu mi-aş fi comparat însemnările cu ale altor câţiva care au mărturisit c-au împărtăşit aceeaşi sensibilitate deosebită în tinereţile lor, ştiu că aş risca acum să fiu luat peste picior sau să nu fiu crezut când afirm că îmi pot aminti de o vreme în care perspectiva de a-mi petrece o jumătate de oră cu o *Carte de telefoane* în braţe îmi provoca o uşoară totuşi observabilă, erecţie.

În orice caz, citeam – *Sub vulcan*[24] a fost doar una dintre cărţile despre care îmi amintesc că m-au ţinut captiv în perioada aceea –, iar pe la opt sau nouă seara ieşeam să-mi iau cina. O, ce mai cină! Cât de viu păstrez şi acum amintirea gustului grăsimii rămase pe cerul gurii după antricotul Salisbury de la Bickford’s sau al omletei de la Ricker’s, în care, într-o seară, să leşin nu alta, am găsit o pană verzuie, aproape imaterială, şi un cioc embrionic. Sau zgârciurile încorporate ca o tumoare îndărătnică în cotletele de miel de la Athens Chop House, cotletele însele având gust de oaie bătrână, piureul de cartofi lipicios, rânced, în mod clar reconstituit

[23] Monedă de cinci cenţi.
[24] Roman al poetului şi prozatorului englez Malcolm Lowry (1909-1957).

cu şiretenie grecească din surplusul deshidratat al proviziilor guvernamentale şterpelite din vreun depozit. Dar eram la fel de puţin cunoscător într-ale gastronomiei newyorkeze cum eram şi într-o mulţime de alte lucruri şi avea să treacă mult până să învăţ că masa cea mai bună în oraş, pentru mai puţin de un dolar, însemna doi hamburgeri şi o felie de plăcintă la White Tower.

Întors în odăiţa mea, înşfăcam lacom câte o carte şi mă cufundam din nou într-un simulacru de realitate, citind până spre dimineaţă. În mai multe rânduri totuşi am fost silit să fac ceea ce ajunsesem să privesc cu scârbă drept „tema pentru acasă”, adică să compun textele de supracopertă pentru cărţile care urmau să apară la McGraw-Hills. De altfel, îmi amintesc că fusesem angajat, în primul rând, din pricina unui astfel de text, pe care îl scrisesem, de probă, pentru un volum deja publicat de McGraw-Hill, *Istoria clădirii Chrysler*. Textul meu liric, dar viguros îl impresionase pe Farrell într-atât încât nu numai că acţionase ca un important factor de decizie pentru a-mi acorda mie postul, dar în mod clar îl făcuse să creadă că aş mai fi putut produce miracole de acelaşi calibru şi pentru cărţile în curs de apariţie. Cred că asta a fost una dintre marile dezamăgiri în privinţa mea, anume că n-am putut repeta figura nici măcar o singură dată; întrucât, fără ştiinţa lui Farrell şi doar pe jumătate conştient şi pentru mine, sindromul McGraw-Hill de disperare şi uzură se instalase deja. Fără să vreau s-o recunosc deschis, începusem să urăsc şarada mea de slujbă. Nu eram un redactor, ci un *scriitor* – un scriitor cu aceeaşi ardoare şi aripi gata să se înalţe în zbor ca Melville, sau Flaubert, sau Tolstoi, sau Fitzgerald, care aveau puterea să-mi smulgă inima din piept şi să păstreze bucăţele din ea şi care, noapte de noapte, separat şi laolaltă, mă conjurau spre aceeaşi profesie, inegalabil îndeplinită de ei. Tentativele mele de creator de rezumate pentru supracoperţi mă umpleau de un sentiment de degradare, mai ales când cărţile pe care eram însărcinat să le laud reprezentau nu literatură, ci antipodul, diametral opusul, comerţul. Iată un fragment dintr-o prezentare pe care n-am fost în

stare să o termin:

Precum povestea sentimentală a hârtiei stă în centrul istoriei visului american, la fel şi numele Kimberly-Clark este în centrul istoriei hârtiei. La început o umilă întreprindere în somnorosul târg Neenah, de pe malul unui lac din Wisconsin, Kimberly-Clark Corporation este astăzi unul dintre veritabilii giganţi ai lumii industriei hârtiei, cu fabrici în 13 state şi opt ţări străine. Răspunzând unei Humedenii de nevoi omeneşti, multe dintre produsele sale – cel mai faimos fiind, fără îndoială, Kleenex[25] – au devenit atât de familiare încât denumirile lor au ajuns cuvinte uzuale în vorbirea curentă…

Pentru un paragraf ca acesta pierdeam ore întregi. Să spun „fără îndoială, Kleenex” sau „indubitabil”? „Sumedenie” de nevoi omeneşti sau „puzderie”? „O grămadă”? „Nenumărate”? În timpul compunerii acestuia, mă plimbam absorbit în gânduri prin celula mea, emiţând vocabule mormăite, nedesluşite, în timp ce mă luptam cu ritmurile prozei şi îmi înăbuşeam o stăruitoare poftă de a mă masturba, care, din nu ştiu ce motive, însoţea întotdeauna îndeplinirea acestei atribuţii. În cele din urmă, cedând presiunii furiei, mă trezeam spunând „Nu! Nu!”, cu voce tare, vorbind la pereţii din rigips, apoi mă repezeam la maşina de scris unde, chicotind răutăcios, dactilografiam rapid o variaţiune infantilă, dar binecuvântat purgativă:

Statisticile Kimberly-Clark sunt copleşitoare:

— S-a estimat că, în decursul unei singure luni de iarnă, dacă toţi mucii suflaţi în şerveţelele Kleenex în Statele Unite şi Canada ar fi întinşi pe terenul de sport de la Yale Bowl, stratul ar atinge o grosime de o

[25] Marcă a unei game de hârtie de toaletă care cuprinde batiste, şerveţele, hârtie igienică, prosoape de hârtie şi tampoane.

jumătate de metru…

— S-a calculat că, dacă numărul de vagine care folosesc Kleenex în decursul unei singure menstre de patru zile din S.U.A. ar fi înşirate orificiu după orificiu, s-ar obţine un conduct suficient de lung cât să ajungă de la Boston la White River Junction, în Vermont…

În ziua următoare, Farrell, amiabil şi tolerant ca întotdeauna, cumpănea, cu zâmbet strâmb, variantele de text oferite de mine, molfăindu-şi pipa Yello-Bole, şi, după ce remarca „nu e chiar ceea ce cred eu că aveam noi în minte”, rânjea înţelegător şi mă ruga să binevoiesc să mai încerc. Şi pentru că nu eram pierdut cu desăvârşire, probabil fiindcă etica prezbiteriană încă mai exercita o rămăşiţă de influenţă asupra mea, mai încercam o dată, în aceeaşi noapte – şi încercam cu toată convingerea şi din răsputeri, dar degeaba. După ceasuri întregi de năduşeală, mă dădeam bătut şi mă întorceam la *Ursul*[26], la *însemnări din subterană*[27] sau la *Billy Budd*[28], sau adesea mă postam jinduind la fereastră, uitându-mă lung în grădina fermecată. Acolo, în amurgul auriu de primăvară al Manhattanului, într-o atmosferă de cultură şi de belşug fără ostentaţie, din care ştiam că eu voi fi întotdeauna exclus, începea câte o *soirée* la soţii Winston Hunnicutt, căci acesta era numele plin de ifose cu care îi botezasem eu pe proprietari. Singură pentru o clipă, blonda Mavis Hunnicutt îşi făcea apariţia în grădină, îmbrăcată cu o bluză şi cu o pereche de pantaloni mulaţi, înfloraţi; după ce se oprea ca să arunce o privire spre cerul opalescent al serii, îşi scutura minunatul ei păr cu un ciudat şi încântător zvâcnet al capului, apoi se apleca să culeagă lalele din stratul de flori. În postura aceea adorabilă, nu-i trecea prin minte ce îi făcea celui mai singuratic redactor adjunct din New York. Dorinţa care mă cuprindea era incredibilă – ceva de-a dreptul acaparator, un rât răscolitor

[26] Una dintre povestirile care alcătuiesc volumul Pogoară-te, Moise, de William Faulkner.
[27] Nuvelă de F. M. Dostoievski.
[28] Roman de Herman Melville.

al poftei, rostogolindu-se pe zidurile înnegrite de vreme ale vechiului imobil dărăpănat, descolăcindu-se peste un gard, mişcându-se în grăbite şi indecente serpentine până foarte aproape de posteriorul ei întors în sus, unde, într-o metamorfoză fără zgomot, înflorea strălucitor întrupându-se în mine însumi, priapic, lacom, la doar un fir de păr distanţă de a exploda, şi totuşi sub control. Cu blândeţe, braţele mele o cuprindeau pe Mavis şi îmi făceam palmele cupe sub sânii ei plini, atârnând liberi, îngreunaţi de nectar. „Tu eşti, Winston?", şoptea ea.

„Nu, sunt eu", îi răspundeam eu, amantul ei, „stai să te iau pe la spate". La care ea replica, invariabil: „O, scumpule, bine… mai târziu".

În fanteziile astea dezaxate eram împiedicat de la o copulaţie imediată pe hamacul Abercrombie & Fitch numai de intrarea pe neaşteptate în grădină a lui Thornton Wilder. Sau a lui e. e. cummings. Sau a lui Katherine Anne Porter. Sau a lui John Hersey. Sau a lui Malcolm Cowlez. Sau a lui John P. Marquand. Iar la acest punct – readus în fire cu un libido înţepat ca un balon – mă trezeam din nou în fereastră, savurând cu alean în inimă petrecerile de dedesubt. Căci mi se părea foarte logic că soţii Winston Hunnicutt, cuplul acesta de tineri vioi şi gregari (al cărui living, din întâmplare la nivelul grădinii, îmi oferea ocazia să zăresc pentru o clipă rafturile daneze, moderne, ticsite de cărţi), aveau colosalul noroc de a trăi într-o lume populată de scriitori, poeţi, critici şi alte tipuri de literaţi; şi aşa, în acele seri, în timp ce întunericul se cernea încet, iar terasa începea să se umple de spilcuiţi vorbăreţi şi frumos îmbrăcaţi, desluşeam prin umbre feţele tuturor eroilor extraordinari şi ale eroinelor la care visasem întotdeauna, din prima clipă în care nefericitul meu spirit fusese prins în mrejele magice ale cuvântului tipărit. Încă nu întâlnisem niciun autor cu vreo carte publicată – dacă nu-l punem la socoteală pe bătrânul mizer ex-comunist, despre care am mai vorbit şi care a dat o dată buzna, din greşeală, în biroul meu de la McGraw-Hill, duhnind a usturoi şi a sudoare acră de vechi aprehensiuni – aşa că, în primăvara aceea, petrecerile de la Hunnicutt, care erau dese şi durau mult, i-au dat

ocazia imaginaţiei mele celor mai nebuneşti zboruri fanteziste care au afectat vreodată creierul unui idolatru al iubirii lipsit de iubire. Şi iată-l pe Wallace Stevens! Şi pe Robert Lowell! Domnul acela cu mustaţă, privind mai curând cu fereală din pragul uşii, să fi fost chiar *Faulkner*? Se zvonise că ar fi în New York. Femeia trupeşă, cu părul strâns în coc şi cu un zâmbet permanent – cu siguranţă era Mary McCarthy. Bărbatul scund, cu faţa roşcovană schimonosită într-o expresie sardonică, nu putea fi decât John Cheever. Odată, în lumina amurgului, o voce ascuţită de femeie strigase „Irwin!”[29] şi, în timp ce numele se ridica plutind prin aer până la jegosul meu foişor de observaţie, am simţit că-mi stă inima-n loc. Era, într-adevăr, prea întuneric să pot fi sigur, iar el era cu spatele la mine, dar oare să fi fost chiar cel care scrisese *Fetele în rochii de vară*, bărbatul acela musculos şi îndesat, care stătea între două fetişcane, ce-l sorbeau din priviri, cu feţele întoarse în sus, spre el, ca două corole de flori?

Toţi aceşti oaspeţi de seară de la soţii Hunnicutt, îmi dau seama acum, trebuie să fi lucrat în domeniul publicităţii, sau pe Wall Street, sau în altă profesie găunoasă, dar pe atunci eram de neclintit în ţeserea iluziilor mele. Într-o seară totuşi, chiar înainte de expulzarea din imperiul McGraw-Hill, am trăit o violentă răsturnare de sentimente, care m-a făcut să nu-mi mai arunc niciodată privirile în grădină. Îmi ocupasem postul de observaţie obişnuit la fereastră şi stăteam cu ochii aţintiţi pe posteriorul familiar al lui Mavis Hunnicutt, în timp ce ea-şi executa micile figuri care mi-o făcuseră atât de dragă – trăgându-şi smucit de bluză şi dându-şi pe spate cu un deget o buclă blondă rebelă, în timp ce vorbea cu Garson McCullers şi cu un personaj palid la înfăţişare, mândru, care părea englez şi care clipea des ca un miop – evident, Aldous Huxley. Despre ce, Doamne iartă-mă, vorbeau? Sartre? Joyce? Vinuri vechi? Locuri de petrecut vacanţa de vară în sudul Spaniei? Bhagavad-Gita? Nu, vorbeau, pur şi simplu, despre împrejurimile reşedinţei lor – împrejurimile *de aici* –, căci pe chipul lui Mavis se zugrăvise o expresie de plăcere şi de însufleţire

[29] Irwin Shaw (1913-1984), prestigios scriitor american.

în timp ce arăta în jur, spre zidurile îmbrăcate în iederă ale grădinii, miniatura de gazon, fântâna arteziană, miraculosul răzor de lalele în strălucitoarele lor culori flamande, aici, printre aceste sumbre măruntaie urbane. „Numai dacă…”, păru ea să spună, expresia devenindu-i crispată de enervare. „Numai dacă…” Şi atunci se răsuci rapid pe jumătate, ridicând spre University Residence Club un pumn mic, un pumnişor drag, atât de limpede mânios, agitându-l cu atâta furibundă cruzime, încât nu-mi venea să cred că nu-l vâră la niciun centimetru sub nasul meu. M-am simţit ca în lumina unui reflector şi, în tristeţea care-mi zbuciuma pieptul, am fost sigur că-i pot citi pe buze: „Numai dacă monstruozitatea aia afurisită n-ar fi aici, cu toţi scârboşii ăia iscodindu-ne!”

Dar chinurile mele pe Eleventh Street nu erau sortite să mai dureze. Ar fi fost plăcut să cred că slujba mea fusese compromisă din pricina episodului *Kon-Tiki*. Însă declinul norocului meu la McGraw-Hill a început odată cu numirea altui redactor-şef, pe care în secret îl poreclisem Viezurele – aproape o anagramă a numelui său adevărat[30]. Viezurele fusese detaşat la noi ca să dea departamentului un plus din prestanţa de care ducea mare lipsă. La vremea respectivă, era cunoscut în lumea editorială mai ales pentru asocierea cu Thomas Wolfe, căruia îi devenise redactor, după ce acesta încetase colaborarea cu Scribner’s şi cu Maxwell Perkins, iar după moartea scriitorului ajutase la asamblarea într-o oarecare ordine cronologică şi literară a colosalei mase a operei lui rămase nepublicate. Cu toate că Viezurele şi cu mine eram amândoi din Sud – o legătură care, în mediul străin al New York-ului, de cele mai multe ori, tinde, iniţial, să cimenteze relaţiile dintre sudişti –, nu ne-am putut suferi din prima clipă în care ne-am văzut. Viezurele era un omuleţ chel, fără nimic plăcut, bătând spre cincizeci de ani. Nu ştiu exact ce impresie i-am făcut eu lui – fără îndoială stilul infantil încrezut şi libertin al referatelor mele a cântărit într-o oarecare măsură la reacţia lui ostilă –, dar eu, unul,

[30] în engleză, Weasel.

l-am socotit rece, distant, lipsit de simţul umorului, cu un ego hipertrofiat şi cu purtările unuia care îşi supraevalua prosteşte realizările personale. La întrunirile staffului editorial adora să sloboadă locuţiuni ca: „Wolfe obişnuia să-mi spună…” sau „Aşa cum Tom mi-a dezvăluit, atât de elocvent, într-o scrisoare, cu puţin înainte să moară…”.

Identificarea cu Wolfe era atât de completă de parcă el ar fi fost un alter ego al scriitorului – şi-asta mă chinuia cel mai rău, căci, precum nenumăraţi tineri din generaţia mea, trecusem şi eu prin supliciul venerării lui Wolfe şi aş fi dat orice să petrec măcar o seară prietenească, destinsă, cu un individ ca Viezurele, îmboldindu-l să povestească noi anecdote despre maestru, comentând cu exclamaţii de genul „Dumnezeule, asta-i extraordinar, domnule!” vreo povestire despre titanul adorat, despre isprăvile şi escapadele sale şi despre cele trei tone de manuscrise ale sale. Însă Viezurele şi cu mine am dat greş definitiv în a stabili un contact. Printre altele, era scrupulos de convenţional şi se pliase rapid pe tiparul ordonat, clorotic şi ultraconservator al companiei McGraw-Hill. Prin contrast, eu ţineam foarte mult să fiu original, în toate sensurile acestui cuvânt, şi mă simţeam dator să adopt o atitudine băşcălioasă nu doar faţă de întreg procesul redactării cărţilor înainte de publicare, pe care ochii mei obosiţi îl vedeau acum limpede ca pe o corvoadă lipsită de orice glorie, ci şi faţă de stilul, obiceiurile şi artificiile comerţului în general. Căci McGraw-Hill era, la urma urmelor, o monstruoasă paradigmă a comerţului american. Prin urmare, cu un om ca Viezure la cârmă, ştiam că nu va trece mult până să apară necazurile şi că zilele mele la editură erau numărate.

Într-o zi, curând după ce preluase conducerea, Viezurele m-a chemat la el în birou. Avea o faţă ovală, bine împănată cu grăsime, şi ochi mici, neprietenoşi, asemănători cu ai viezurelui, cu care mi se părea de neconceput să fi câştigat încrederea cuiva atât de sensibil la nuanţele prezenţei fizice ca Thomas Wolfe. Mi-a făcut semn să iau loc şi, după câteva politeţuri zgârcite, a trecut direct la subiect, respectiv eşecul meu desăvârşit, din punctul său de vedere, de a mă conforma anumitor

caracteristici ale „profilului” editurii McGraw-Hill. Era pentru prima oară când auzeam acest cuvânt folosit cu alt sens decât de a descrie vederea laterală a chipului unei persoane şi, în timp ce Viezure vorbea, punctând detaliile, am devenit din ce în ce mai nedumerit asupra greşelilor pe care le-aş fi putut comite, fiind sigur că bătrânelul cumsecade, Farrell, nu mă ponegrise nici pe mine, nici munca mea. Dar după cum s-a dovedit, culpele mele erau atât de ţinută, cât şi, tangenţial, politice.

— Observ că nu porţi pălărie, zise Viezure.

— Pălărie? m-am mirat eu. Păi, nu.

Întotdeauna mă lăsaseră rece acoperămintele de cap, spunându-mi doar că pălăriile trebuie să fi avut un rost al lor. Cu siguranţă, de când părăsisem Puşcaşii Marini, în urmă cu doi ani, nu mă gândisem niciodată că a purta pălărie era o chestiune obligatorie. Era dreptul meu democratic să aleg şi, până în acest moment, nu mai revenisem asupra problemei.

— Toată lumea de la McGraw-Hill poartă pălărie, zise Viezure.

— Toată lumea? m-am mirat eu.

— Toată lumea, repetă el sec.

Şi, bineînţeles, cugetând la spusele lui, mi-am dat seama că era adevărat: toată lumea *chiar* purta pălărie. Dimineaţa, seara şi în pauza de prânz, lifturile şi holurile erau o mare de pălării săltând ca valurile, de fetru sau de paie, toate cocoţate pe scalpurile uniform rase, tunse şi frezate ale miilor de recruţi băftoşi ai companiei McGraw-Hill. Era adevărat, cel puţin pentru bărbaţi, căci în ceea ce le priveşte pe femei – majoritatea secretare – părea să fie opţional. Afirmaţia lui Viezure era, aşadar, indiscutabil corectă. Ceea ce nu izbutisem eu să observ până atunci, şi observam abia în momentul acela, era faptul că portul pălăriei nu era o simplă modă, ci, într-adevăr, o obligaţie, o piesă indispensabilă din uniforma McGraw-Hill, la fel ca şi cămăşile Arrow încheiate până la ultimul nasture şi costumele de flanelă având croială largă Weber & Heilbroner, purtate de toată lumea din turnul verde, de la vânzătorii de manuale şi până la redactorii veşnic anxioşi de la *Managementul Deşeurilor Solide*. În inocenţa mea, nu numai

că nu-mi dădusem seama că fusesem mereu fără uniformă, dar chiar şi acum, când pricepeam lucrul acesta, mă încerca o reacţie rebelă, un amestec de resentiment şi hilaritate, şi nu mă hotărâm cum să răspund insinuării solemne a viezurelui. Fără veste, m-am trezit că-l întreb pe Viezure, pe un ton la fel de sumbru ca şi al lui:

— Aş putea să ştiu în ce alt mod nu m-am conformat profilului?

— Nu-ţi pot impune eu ce ziare să-ţi faci obiceiul să citeşti şi nici nu vreau, zise el, dar nu se cuvine ca un angajat al firmei McGraw-Hill să fie văzut cu un exemplar din *New York Post*. Făcu o pauză. E doar un sfat, pentru binele tău.

Nu-i nevoie să adaug că poţi citi orice doreşti, în timpul tău liber şi acasă la tine. Numai că nu pare… decent ca redactorii de la McGraw-Hill să citească publicaţii radicale la birou.

— Şi atunci ce ar trebui să citesc?

Aveam obiceiul ca, la prânz, să ies până pe Forty-second Street şi să-mi cumpăr ediţia de după-amiază a *Post* şi un sandvici, consumându-le apoi pe amândouă în biroul meu, în timpul orei de pauză care-mi era prevăzută în program. Era singura oară când citeam ziarul în timpul zilei. Pe vremea aceea, nu eram chiar necunoscător într-ale politicii, ci mai curând un neutru, un *castrato*, şi citeam *Post* nu pentru editorialele sale liberale sau pentru articolele lui Max Lerner – care şi unele, şi altele mă plictiseau –, ci pentru stilul său cu suflu jurnalistic de oraş mare şi pentru captivantele relatări privitoare la *haute monde*[31] – mai ales acelea ale lui Leonard Lyons. Totuşi, când i-am răspuns Viezurelui, ştiam că nu aveam de gând să renunţ la acel ziar la fel cum nu aveam de gând să trec pe la Wanamaker ca să-mi procur o pălărie *porkpie*[32].

— Mie îmi place *Post*, am continuat eu cu o notă de exasperare. Ce credeţi că ar trebui să citesc în schimb?

— *Herald Tribune* ar fi mai potrivit, zise el, tărăgănând cuvintele ca un

[31] Lumea bună (lb. franceză, în original).

[32] Model de pălărie cu boruri înguste şi calota dreaptă, asemănătoare cu o plăcintă, de unde-i vine şi numele (în traducere literală, *porkpie* înseamnă plăcintă cu carne).

localnic din Tennessee, într-un mod ciudat de lipsit de orice căldură. Sau chiar *News*.

— Dar astea ies dimineaţa.

— Atunci ai putea încerca *World-Telegram*. Sau *Journalamerican*. Tabloidele de scandal sunt preferabile ziarelor radicale.

Până şi eu ştiam că *Post* nu era deloc radical şi chiar eram pe punctul de a-i atrage atenţia, dar mi-am ţinut gura. Bietul Viezure! Rece ca un peşte cum era, am simţit deodată un pic de milă pentru el, când mi-am dat seama că dârlogul cu care încerca să mă supună nu venea de la el, întrucât ceva din purtarea lui (să fi fost oare o vagă undă de scuză în glasul lui, un sudist încercând să-i întindă o mână celuilalt, într-o întârziată şi şovăielnică manifestare de simpatie?) îmi spunea că n-avea el atâta tupeu pentru directive din astea prosteşti şi sordide. Am mai văzut, de asemenea, că, la vârsta şi poziţia sa, el era adevăratul deţinut la McGraw-Hill, condamnat irevocabil să-i cânte în strună conducerii la chiţibuşăriile, la stilul josnic şi la unica preocupare pentru bani a acesteia – un om care n-ar mai fi putut niciodată să plece –, în timp ce eu, cel puţin, aveam înaintea mea toată libertatea din lume. Mi-aduc aminte că, exact în clipa în care el pronunţa acel edict disperat: „Tabloidele de scandal sunt preferabile ziarelor radicale”, eu am murmurat în barbă aproape un exultant adio:

— La revedere, Viezure. La revedere, McGraw-Hill. Încă mai regret că n-am avut curajul să plec imediat. În loc de asta, am trecut la un soi de grevă prin încetinirea lucrului – *încetarea* lucrului ar fi mai corect spus. Pentru următoarele câteva zile, deşi îmi făceam apariţia punctual, dimineaţa, şi plecam exact când bătea de cinci, grămada manuscriselor necitite de pe biroul meu creştea cu fiecare zi. La prânz, nu mai răsfoiam *Post*, ci coboram până la standul de ziare din apropiere de Times Square şi cumpăram un exemplar din *Daily Worker*, din care, fără ostentaţie – ci cu o detaşare gravă –, citeam sau încercam să citesc, la biroul meu, aşa cum

făceam de obicei, în timp ce mestecam un *kosher pickle*[33] şi un sandvici cu pastramă, savurând fiecare clipă în care puteam să joc, în această fortăreaţă de putere anglo-saxonă ultraconservatoare, rolul dublu al comunistului închipuit şi al evreului fictiv. Cred că mă scrântisem puţin la vremea aceea, pentru că în ultima zi de serviciu mi-am făcut apariţia la birou purtând vechiul şi ponositul meu „parapiş” verde, de puşcaş marin (genul de chipiu pe care-l purta John Wayne în *Plaja de la Iwo Jima*), care îmi completa toaleta, respectiv costumul meu de bumbac cu dunguliţe; şi m-am asigurat că Viezurele mă zăreşte în acest echipament absurd, la fel cum mi-am luat măsuri să aranjez lucrurile în aşa fel ca el să mă surprindă, în aceeaşi după-amiază, în gestul meu final de dezertare…

Unul dintre puţinele lucruri acceptabile la McGraw-Hill fusese priveliştea pe care o aveam de la etajul al douăzecilea – o panoramă maiestuoasă a Manhattan-ului, cu monoliţii, minaretele şi turlele sale, care invariabil îmi înviorau simţurile amorţite cu toate acele serbede, şi totuşi autentice, spasme de vioiciune şi de expectative roz care îi copleşesc îndeobşte pe tinerii americani provinciali. Vântul şuiera sălbatic în jurul meterezelor lui McGraw-Hill, iar unul dintre modurile mele favorite de a-mi petrece timpul liber era să las să cadă o foaie de hârtie de la fereastră şi să-i urmăresc zborul extatic şi rostogolirea prin aer, în timp ce prindea viteză, trecând peste acoperişuri şi dispărând, adesea departe, în canioanele de pe lângă Times Square, încă învârtindu-se şi ridicându-se iar şi iar.

În după-amiaza aceea, împreună cu *Daily Worker*, avusesem inspiraţia să cumpăr şi un tub de plastic cu soluţie pentru făcut balonaşe – de genul celor cu care azi se joacă de obicei copiii, deşi pe atunci era o noutate pe piaţă – şi, odată întors în birou, suflasem o jumătate de duzină de globuri din acestea iridescente, fragile, minunate, anticipându-le aventura în bătaia vântului cu lacomul suspans a unuia în sfârşit pe cale să-şi satisfacă o îndelung refuzată uşurare sexuală.

---

[33] Castravete murat, condimentat cu usturoi.

Eliberate unul după altul în abisul de smog, balonaşele mi-au întrecut aşteptările, îndeplinindu-mi fiecare dorinţă infantilă refulată de a lansa baloane până la marginile pământului. Sclipeau în lumina soarelui de după-amiază ca sateliţii lui Jupiter şi erau mari cât mingile de baschet. Un capricios curent de aer le-a ridicat drept deasupra lui Eighth Avenue; au rămas suspendate acolo câteva momente care mi s-au părut interminabile, ceea ce mi-a smuls un suspin de încântare. Apoi am auzit exclamaţii ascuţite şi chicoteli de fete şi am văzut că un cârd de gâşte, secretare la McGraw-Hill, atrase de spectacol, stăteau aplecate peste pervazurile ferestrelor de la birourile alăturate.

Gâgâielile lor trebuie să-i fi atras atenţia Viezurelui asupra reprezentaţiei mele aeriene, căci i-am auzit vocea în spatele meu chiar în clipa în care fetele au slobozit o ultimă ovaţie, iar balonaşele s-au repezit într-un picaj ameţitor spre răsărit, de-a lungul pestriţului defileu al lui Forty-second Street. Am fost de părere că Viezurele îşi stăpânea mânia foarte bine.

— Eşti concediat, începând de astăzi, zise el cu voce gâtuită. O să-ţi încasezi ultimul cec la cinci după-amiaza.

„Să ţi-o trag, Viezure, concediezi unul care-o să fie la fel de faimos ca Thomas Wolfe!”

N-am spus asta, dar cuvintele mi-au jucat atât de palpabil pe limbă, că până în ziua de azi am rămas cu impresia că le-am rostit. Înclin să cred că n-am zis totuşi nimic, doar m-am uitat lung la omuleţul care-a făcut stânga împrejur pe piciorul lui mic şi-a ieşit, agale, din viaţa mea. Apoi m-am simţit inundat de un val de uşurare, o senzaţie fizică foarte asemănătoare cu confortul, de parcă mi-aş fi dat jos mai multe rânduri de haine groase înăbuşitoare. Sau, ca să fiu mai exact, de parcă aş fi stat prea multă vreme scufundat în ape tulburi şi mă zbătusem până să ajung la suprafaţă, trăgând acum cu poftă câteva guri de aer proaspăt.

— Ai scăpat ca prin urechile acului, a spus Farrell mai târziu, confirmându-mi, fără s-o ştie, metafora cu precizie. Unii s-au înecat în

locul ăsta. Şi nu li s-au mai găsit niciodată cadavrele.

Trecuse mult de ora cinci. Rămăsesem peste program în după-amiaza aceea ca să-mi strâng lucrurile, alea câte erau, ca să le spun la revedere celor vreo doi redactori cu care reuşisem să încheg o relaţie cât de cât amiabilă, ca să-mi încasez ultimul cec de 36,50 dolari şi, în sfârşit, ca să-mi iau un rămas-bun care s-a dovedit surprinzător de dureros şi de trist de la Farrell, care, printre altele, mi-a dezvăluit ceea ce aş fi putut observa mai de mult, dacă mi-ar fi păsat cu adevărat sau dacă aş fi fost mai atent – că era un alcoolic solitar şi fără speranţă. A venit în biroul meu, clătinându-se puţin, tocmai când eu îmi îndesam în servietă copii ale referatelor mele mai răsărite. Le scosesem din dosare, simţind un soi de afecţiune melancolică pentru nota mea despre Gundar Firkin şi dorind să-mi recuperez mai ales reflecţiile despre *Kon-Tiki* – căci nutream strania convingere că ar putea constitui, într-o bună zi, o ilustrare interesantă a marginaliei literare.

— Şi nu li s-au mai găsit niciodată cadavrele, repetă Farrell. Ia şi tu un gât.

Întinse spre mine un pahar şi o sticlă de whisky Old Overholt, pe jumătate plină. Băutura din secară îi parfumase puternic răsuflarea, încât, într-adevăr, Farrell răspândea un miros de pâine integrală. Am refuzat whisky-ul, nu din vreo reticenţă reală, ci pentru că la vremea aceea nu beam decât bere americană ieftină.

— Ei bine, tu oricum nu erai făcut pentru locul ăsta, zise el luând o duşcă din Overholt. Asta nu era locul potrivit pentru tine.

— Începusem să-mi dau şi eu seama de asta, am încuviinţat.

— În cinci ani, ai fi fost servitorul companiei. În zece ani, ai fi fost o fosilă. Un ramolit fosilizat la treizeci de ani. În asta te-ar fi prefăcut McGraw-Hill.

— Mda, cumva mă bucur că plec, am zis eu. O să-mi lipsească leafa de aici, totuşi. Deşi nu era nici pe departe o mină de aur.

Farrell a chicotit şi a scos un râgâit modest. Faţa îi era atât de fidelă

prototipului de irlandez, cu buza de sus la mare distanţă de nări, c-ai fi zis că e o glumă şi emana tristeţe – avea ceva oarecum mototolit, istovit şi resemnat, care m-a făcut să mă gândesc, cu o strângere de inimă, la beţiile lui de unul singur de la birou, la simpozioanele sale cu Yeats şi Hopkins din amurg, la posomorâta navetă cu metroul până la Ozone Park. Am înţeles deodată că nu-l voi mai vedea niciodată.

— Deci o să scrii, zise el, o să fii scriitor. Lăudabilă ambiţie, una pe care odinioară am avut-o şi eu. Sper, şi-ţi doresc să devii unul şi să-mi trimiţi şi mie un exemplar din prima ta carte. Unde o să te duci când o să începi să scrii?

— Habar n-am, am răspuns. Ştiu doar că nu pot să mai rămân în groapa de gunoi unde stau acum. Trebuie s-o tai de-acolo.

— Ah, ce mult mi-am dorit să scriu, medita el. Vreau să spun, să scriu poezie. Eseuri. Un roman bun. Nu un roman *mare*, reţine – ştiam că-mi lipsesc talentul şi ambiţia pentru aşa ceva –, ci un roman bun, unul cu o certă eleganţă şi cu stil.

Un roman la fel de bun ca, să zicem, *Podul din San Luis Rey*[34] sau ca *Moartea vine pentru arhiepiscop*[35] – ceva nepretenţios, dar cu o certă calitate, vecină cu perfecţiunea.

Făcu o pauză şi reluă:

— O, dar, fără să ştiu cum, am ajuns pe o linie moartă. Cred că din cauza anilor lungi de muncă de redactor, mai ales de natură tehnică. Am fost deviat pe linia de manevră, pus să mă ocup de ideile şi cuvintele altor oameni în loc de ale mele, iar asta nu-ţi insuflă defel efort creator. În cele din urmă.

Din nou făcu o pauză, cercetând rămăşiţele de chihlimbar din paharul lui.

— Sau poate că tocmai *ăsta* m-a scos pe linie moartă, zise el cu jale. Întăritorul. Pocalul cu vise de cincizeci de grade tărie. Oricum, nu am

[34] Roman de Thornton Wilder, care a câştigat Premiul Pulitzer în 1947.
[35] Roman de Willa Gather.

devenit scriitor. Nu am devenit romancier, nici poet; cât despre eseuri, n-am compus decât unul singur în toată viaţa mea. Ştii despre ce a fost?

— Nu, despre ce?

— A fost pentru *The Saturday Evening Post*. Le-am trimis

O mică anecdotă despre un concediu pe care nevastă-mea şi cu mine l-am petrecut în Québec. Nu merită să intru în amănunte. Dar am primit două sute de dolari pe treaba asta şi, câteva zile, am fost cel mai fericit scriitor din America. Ah, păi…

O grea melancolie păru că pune stăpânire pe el, iar vocea i se stinse.

— Am ajuns pe linie moartă, murmură el.

Nu prea ştiam cum să răspund la tristeţea asta a lui, care părea periculos de aproape de jale. Tot ce-am putut să spun, în timp ce continuam să-mi îndes lucrurile în servietă:

— Păi, sper să putem ţine cumva legătura.

Deşi ştiam că nu aveam să ţinem nicio legătură.

— Şi eu sper, zise Farrell. Mi-ar fi plăcut să ne fi cunoscut mai bine.

Cu privirea coborâtă în paharul lui, rămase tăcut atât de mult timp că începusem să mă simt prost.

— Mi-ar fi plăcut să ne fi cunoscut mai bine, repetă el încet în cele din urmă. M-am gândit adesea să te invit pe la mine, în Queens, la cină, dar am tot amânat. Deviat iar pe linie moartă. Îmi aminteşti foarte tare de fiul meu, ştii?

— N-am ştiut că ai un fiu, am spus eu puţin surprins.

Îl auzisem o dată pe Farrell făcând o aluzie, în treacăt şi cu o grimasă, la starea lui de „lipsit de copii” şi am presupus că, pur şi simplu, nu fusese binecuvântat cu urmaşi, cum se zice Dar curiozitatea mea se oprise aici. În atmosfera de la McGraw-Hill, glacial impersonală, ar fi fost considerată obrăznicie, dacă nu curată mojicie, dacă ţi-ai fi exprimat fie şi cel mai mic interes pentru viaţa privată a celorlalţi.

— Am crezut că… am început eu.

— Oh, *am avut* un fiu, da!

Vocea îi deveni brusc un strigăt, făcându-mă să tresar cu amestecul de furie şi jale care răzbătea din ea. Overholtul descătuşase în el toate furiile celtice cu care convieţuise zilnic în ceasurile pustii de după ora cinci după-amiaza. Se ridică în picioare şi se duse la fereastră, privind prin lumina asfinţitului la mirajul de neînţeles al Manhattanului incendiat de soarele ce cobora.

— Oh, am avut un fiu! zise din nou. Edward Christian Farrell. Era chiar de vârsta ta, douăzeci şi doi de ani, şi voia să fie scriitor. Era… era un *rege* al limbajului, fiul meu. Avea un talent care l-ar fi fermecat şi pe diavolul însuşi, iar unele dintre scrisorile pe care le-a scris – unele dintre acele scrisori lungi, informate, pline de umor, inteligente – erau cele mai frumoase din câte s-au scris pe lume. O, era un *rege* al limbajului băiatul acela!

Ochii i s-au umplut de lacrimi. Pentru mine era un moment paralizant de stingheritor, unul dintre acelea care apar când şi când în viaţă, deşi, din fericire, destul de rar. Cu mare durere în glas, un om aproape străin vorbeşte de cineva mult iubit la timpul trecut, punându-şi ascultătorul în impas. Cu siguranţă vrea să spună că dispărutul a murit. Dar, ia stai! N-ar fi putut, pur şi simplu, să fi fugit în lume, să fi devenit victima unei amnezii sau un răufăcător silit să se ascundă? Sau nu zăcea acum, în modul cel mai jalnic, într-un ospiciu, iar folosirea timpului trecut să fi fost doar un mod metaforic de a exprima compătimirea? Când Farrell a reînceput să vorbească, tot fără să-mi ofere vreun indiciu despre soarta fiului său, i-am întors spatele, stânjenit, şi am continuat să-mi adun lucrurile personale.

— Poate c-aş fi suportat mai uşor dacă n-ar fi fost singurul meu copil. Dar Mary şi cu mine n-am mai putut face alţii, după ce s-a născut Eddie.

Se opri brusc:

— Ah, dar nu vrei să auzi…

M-am întors din nou spre el.

— Nu, nu, spune mai departe, am zis eu. Te rog.

Părea să sufere de o nevoie imperioasă de a vorbi şi, de vreme ce el

era un om binevoitor pe care îl plăcusem şi, mai mult, unul care într-un fel mă identificase cu fiul lui, mi s-a părut c-ar fi o măgărie din partea mea să nu-l încurajez să se despovăreze.

— Te rog, continuă, am zis din nou.

Farrell îşi turnă un alt pahar, aproape plin, de whisky. Acum era de-a dreptul beat, vorbele începuseră să i se împleticească, iar obrajii pistruiaţi şi livizi, nevăzuţi de soare, păreau încă şi mai traşi din pricina tristeţii în lumina scăpătată.

— Oh, e adevărat că un om îşi poate trăi împlinirea aspiraţiilor prin viaţa propriului copil. Eddie s-a dus la Columbia şi unul dintre lucrurile care m-au entuziasmat pe mine a fost felul în care s-a îndrăgostit de cărţi, darul lui aparte pentru cuvinte. La nouăsprezece ani – nouăsprezece, reţine – avea deja o schiţă publicată în *The New Yorker*, iar Whit Burnett îi acceptase o povestire, s-o publice în *Story*. Unul dintre cei mai tineri colaboratori, cred, din istoria revistei. Se vedea în ochii lui, înţelegi, în *ochii* lui.

Farrell ridică mâna şi arătă cu degetul spre ochii lui.

— Vedea lucruri, înţelegi, vedea lucruri pe care noi, ceilalţi, nu le vedem şi le împrospăta, le făcea să prindă viaţă. Mark Van Doren[36] mi-a scris un bilet minunat – cel mai frumos bilet, pe cuvânt –, spunând că Eddie avea unul dintre cele mai mari talente naturale de scriitor pe care le văzuse la vreunul dintre studenţii lui. Mark Van Doren, închipuie-ţi! Un omagiu adevărat, nu crezi?

Se uită la mine căutând o confirmare.

— Un omagiu adevărat, am încuviinţat.

— Şi apoi… şi-apoi, în 1943, s-a înrolat la Puşcaşii Marini. A zis că mai bine se duce voluntar decât să-l recruteze. Admira sincer prestanţa infanteriei marine, deşi din fire era prea sensibil ca să-şi facă iluzii despre

[36] Mark Van Doren (1894-1972), poet american laureat al Premiului Pulitzer, prozator şi critic, cercetător şi profesor de engleză la Universitatea din Columbia timp de aproape 40 de ani, unde a inspirat o întreagă generaţie de gânditori şi scriitori de marcă, printre care Thomas Merton, John Berryman, Allen Ginsberg, Jack Kerouak.

război. *Război*!

Rosti cuvântul cu repulsie, ca pe o obscenitate rar folosită, şi se opri o clipă, închizându-şi ochii şi clătinând capul, îndurerat. Apoi se uită la mine şi spuse:

— Războiul l-a mânat în Pacific şi s-a trezit prins în cele mai crâncene confruntări. Ar trebui să-i citeşti scrisorile, uluitoare, glumeţe, elocvente, fără pic de autocompătimire. Nici măcar o dată nu s-a îndoit că se va întoarce acasă şi că îşi va relua studiile la Columbia, le va termina şi va deveni scriitorul care voia să devină. Şi-apoi, acum doi ani, când era pe Insula Okinawa, a fost împuşcat de un lunetist. În cap. Era în iulie, după victorie, şi curăţau zona de ultimii opozanţi. Cred că a fost printre ultimii puşcaşi marini care-au murit în război. Urma să fie făcut caporal. A câştigat Steaua de bronz. Nu ştiu de ce s-a întâmplat asta. *Doamne*, nu ştiu *de ce* s-a întâmplat! *De ce*, Doamne?

Farrell plângea, nu ostentativ, ci cu lacrimi scânteietoare, cinstite, care-i şiroiau din colţurile ochilor, şi m-am întors cu spatele la el, copleşit de atâta ruşine şi de umilinţă, că şi acum, după atâţia ani, mai pot simţi senzaţia aceea uşor febrilă, puţin îngreţoşătoare care m-a traversat atunci. Poate că asta e greu de înţeles astăzi, căci, după trecerea a treizeci de ani[37] şi cinismul stârnit de mai multe războaie americane barbare, probabil că reacţia mea pare cu totul învechită şi romantică. Dar fapt e că şi eu, la rândul meu, fusesem un puşcaş marin ca Eddie Farrell, şi îmi doream fierbinte, ca Eddie, să devin scriitor, şi trimisesem scrisori din Pacific care rămăseseră întipărite în sângele inimii mele, scrise cu acelaşi amalgam straniu de pasiune, umor, disperare şi minunată speranţă, care nu poate fi obţinut decât de un tânăr bântuit de sosirea iminentă a morţii. Chiar şi mai sfâşietor de povestit, şi eu, de asemenea, debarcasem pe Okinawa la numai câteva zile după ce murise Eddie (cine ştie, m-am gândit adesea, probabil la doar câteva ore după ce şi-a primit rana fatală), ca să înfrunt nu duşmanul, nu frica sau vreo urmă de pericol, ci, printr-o

[37] Romanul de faţă a fost publicat în 1979.

favoare a istoriei, un peisaj oriental distrus, dar paşnic, prin care m-am plimbat nevătămat şi neameninţat în cele câteva săptămâni de dinainte de Hiroshima. Tristul adevăr e că n-am auzit niciun foc de armă tras cu mânie şi, deşi pentru propria piele, cel puţin, am fost un răsfăţat al sorţii, dacă a existat vreodată vreunul, nu mi-am putut niciodată şterge din minte senzaţia că fusesem privat de ceva îngrozitor şi magnific. Desigur, referitor la această experienţă – mai exact la lipsa acesteia – nimic nu m-a zguduit atât de profund ca durerea lui Farrell, dezolanta poveste a fiului său, Eddie, care mi se părea că fusese sacrificat pe pământul Okinawei ca eu să pot trăi – şi scrie. În timp ce Farrell şedea plângând în amurg, m-am simţit micşorat, redus, şi n-am mai putut spune nimic.

Farrell s-a ridicat, ştergându-şi ochii, şi a rămas în picioare la fereastră, uitându-se afară, la Hudsonul colorat stacojiu de soare, unde contururile negre de cărbune a doua nave uriaşe se târau leneş spre Narrows, ca să iasă în larg. Vântul de primăvară şuiera ca demonii în jurul streşinilor verzi şi indiferente ale clădirii McGraw-Hill. Când vorbi din nou, vocea lui Farrell veni ca de la mare depărtare, emanând o disperare mai presus de cuvinte:

— Tot ce omul în viaţă preţuieşte
Numai o clipă sau o zi dăinuieşte...
Cu strigăt de herald, cu marş de soldat
Îşi istoveşte slava şi vigoarea treptat:
Căci orice torţă s-ar aprinde în noapte
Din inima lui s-ar hrăni pentru a arde...[38]

Apoi se întoarse spre mine şi spuse:

— Băiete, scrie orice-ar fi, cu tot curajul!

Şi, împleticindu-se pe hol, ieşi din viaţa mea pentru totdeauna.

Am zăbovit acolo încă mult timp, meditând la viitorul meu, care acum

[38] Versuri din (*Two*) *Songs from a Play*, compuse de Yeats ca bucăţi corale pentru piesa lui de teatru *The Resurrection*.

mi se părea la fel de înceţoşat şi neclar ca orizonturile învăluite în smog care se întindeau dincolo de pajiştile din New Jersey. Eram prea tânăr ca să-mi fie frică de prea multe, dar nu atât de tânăr ca să rămân neatins de gheara unor spaime. Manuscrisele acelea groteşti pe care le citisem fuseseră cumva un semnal de alarmă, arătându-mi cât de triste erau toate ambiţiile – mai ales când era vorba de literatură. Voisem, cu orice preţ, mai presus de orice speranţă sau vis, să devin scriitor, dar din nu ştiu ce motiv povestea lui Farrell mă lovise adânc în inimă şi pentru prima oară în viaţa mea eram conştient de uriaşul meu gol lăuntric. Era adevărat că străbătusem distanţe considerabile pentru cineva atât de tânăr, dar spiritul meu rămăsese închis, neobişnuit cu iubirea şi cu totul străin de moarte. N-aveam de unde şti, atunci, cât de curând aveam să mă întâlnesc cu amândouă, întrupate în pasiunea omenească şi în păcatele omeneşti, de la care eu mă exclusesem prin îngâmfata şi îmbâcsită mea austeritate. Nici nu-mi dădeam seama, atunci, că viitoarea mea expediţie de descoperiri va însemna, de fapt, o călătorie până într-un loc atât de exotic şi necunoscut ca Brooklynul. Nu ştiam decât că aveam să cobor pentru ultima oară de la etajul al douăzecilea cu ascensorul verde, aseptic, apoi spre haoticele străzi ale Manhattanului, unde îmi voi sărbători eliberarea cu bere canadiană scumpă şi cu primul file de muşchi la grătar pe care aveam să-l mănânc de la sosirea mea în New York.

Capitolul 2

După festinul meu solitar din seara aceea, la restaurantul Longchamps de pe Fifth Avenue, mi-am numărat banii şi am aflat că întreaga mea avuţie se ridica la ceva mai puţin de cincizeci de dolari. Deşi, cum spuneam, n-aveam nicio frică pentru starea mea de plâns, nu m-am putut abţine să nu simt un pic de nesiguranţă, mai ales că perspectivele de a face rost de o altă slujbă erau aproape zero. Totuşi, n-ar fi trebuit să-mi fac griji, căci peste vreo două zile avea să-mi pice o pleaşcă prin care aveam să fiu salvat – pentru viitorul apropiat, cel puţin. A fost un noroc bizar şi fenomenal să primesc eu acel dar şi asemenea celuilalt noroc ce-avea să mă mai lovească o dată, mai târziu, în viaţa mea, şi-a avut originile în instituţia sclaviei negrilor americani. Cu toate că nu aruncă decât o lumină tangenţială asupra noului mod de viaţă pe care aveam să-l duc în Brooklyn, povestea acestui dar este atât de neobişnuită încât merită s-o relatez.

Este strâns legată de bunica mea din partea tatălui, o bătrână doamnă împuţinată de vârstă până ajunsese cât o păpuşă şi care se apropia de nouăzeci de ani când mi-a povestit despre sclavele ei. Adesea îmi venea greu să cred că eram atât de apropiat în timp de Vechiul Sud şi că nu fusese o generaţie mai veche a strămoşilor mei cea care deţinuse sclavi negri, dar iată cum au stat lucrurile: născută în 1848, chiar bunica *mea*, pe când avea treisprezece ani, era stăpâna a doua slujnicuţe negrese, doar cu puţin mai mici ca vârstă decât ea, pe care le-a considerat bunurile sale mult iubite tot timpul cât a durat Războiul Civil, în pofida lui Abraham Lincoln şi a decretelor de emancipare. Spun „mult iubite” fără nicio ironie, pentru că sunt convins că într-adevăr le-a iubit foarte mult deoarece, ori de câte ori vorbea despre Drusilla şi Lucinda (căci acestea erau numele lor fără pereche), vocea ei bătrână se gâtuia de emoţie şi-mi spunea „cât de dragi, cât de dragi” îi fuseseră fetiţele acelea şi cum, în

timpul gerurilor năprasnice din vremea războiului, ea trebuise să meargă în lung şi-n lat să găsească nişte lână ca să le împletească nişte ciorapi. Asta se întâmpla în Comitatul Beaufort, din Carolina de Nord, unde îşi petrecuse toată viaţa şi unde am cunoscut-o şi eu. De fiecare Paşte şi de fiecare Zi a Recunoştinţei, în anii 1930, tata şi cu mine plecam cu maşina de la noi de-acasă, din Virginia, ca s-o vizităm, străbătând mlaştinile şi câmpurile întinse, neschimbate, de arahide, tutun şi bumbac, pe unde se vedeau colibele părăsite ale negrilor, dărăpănate şi, de asemenea, neschimbate. Odată ajunşi în somnolentul târguşor de pe malul râului Pamlico, mergeam s-o salutăm pe bunica, spunându-i cuvinte blânde şi deosebit de afectuoase, căci rămăsese aproape complet paralizată în urma unui atac cerebral, avut cu mulţi ani în urmă. Aşadar, acolo, la căpătâiul patului, pe când aveam doisprezece sau treisprezece ani, am auzit din gura ei poveştile despre Drusilla şi Lucinda, despre adunările metodiste în aer liber, despre vânătoarea de curcani, despre şezătorile cu întreceri de broderie, despre excursiile cu barca pe cursul râului Pamlico şi alte distracţii de dinainte de război, ascultând molcoma ciripeală a glasului bătrân, slabă, dar neşovăitoare, până când se stingea de tot şi buna bătrânică adormea.

E important totuşi să precizez că bunica niciodată nu pomenea, nici de faţă cu mine, nici de faţă cu tata, despre un alt sclav copil – care purta nobilul nume de Artiste – şi care, ca şi Drusilla şi Lucinda, îi fusese „dăruit” de către tatăl ei, iar curând după aceea fusese vândut, tot de către el. Aşa cum voi demonstra imediat, prin două scrisori care fac referire la acest episod, motivul pentru care ea nu vorbea niciodată despre acest băiat se trage, fără îndoială, din extraordinara soartă pe care a avut-o el. În orice caz, este interesant că tatăl bunicii mele, după ce a încheiat vânzarea, şi-a schimbat tot câştigul în dolari de aur de-ai Federaţiei, de diverse valori, fără îndoială, prevăzând cu agerime dezastruosul război care avea să vină, a pus monedele într-un urcior de lut şi l-a îngropat sub o tufă de azalee, în fundul grădinii. Asta, firește, pentru ca banii să nu fie descoperiţi de

yankei, care în ultimele luni de război chiar sosiseră, în ropot de copite şi scânteieri de săbii, să prade casa până la tencuiala pereţilor, sub ochii înspăimântaţi de copil ai bunicii mele, răscolind toată grădina, însă fără a găsi niciun ban de aur. Din întâmplare, încă îmi pot aminti, foarte clar, cum descria bunica trupele Uniunii: „Flăcăi frumoşi, care chiar îţi luau ochii, nu-şi făceau decât datoria când ne-au golit casă, dar fireşte că erau cu totul needucaţi şi prost-crescuţi. Sunt sigură că erau din Ohio. I-am văzut aruncând şuncile din cămări pe fereastră!”. Când s-a întors şi el de la cumplitul război, cu un ochi lipsă şi o rotulă fărâmată – ambele răni căpătate la Chancellorsville[39] –, străbunicul meu a dezgropat aurul şi, după ce casa a devenit din nou locuibilă, l-a ascuns într-un compartiment secret din pivniţă, ingenios construit.

Comoara ar fi putut sta acolo mult şi bine, căci, spre deosebire de acele misterioase tezaure despre care mai citeşti uneori prin ziare – pachete cu verzişori[40], dubloni spanioli[41] şi altele asemenea, dezgropate de lopeţile muncitorilor –, aurul nostru părea destinat să rămână ascuns pe vecie. Când străbunicul a murit într-un accident de vânătoare, cam pe la sfârşitul secolului, testamentul lui n-a făcut nicio referire la monede – din simplul motiv, după cum s-a presupus, că îi dăduse deja fiicei lui. Când şi ea, la rându-i, a murit, patruzeci de ani mai târziu, în testamentul *ei* a făcut referire la aur, specificând că trebuie egal împărţit numeroşilor ei nepoţi; dar cu mintea înceţoşată de venerabila ei vârstă, uitase să precizeze şi locul unde se afla ascunsă comoara, confundând compartimentul din pivniţă cu seiful ei de valori de la banca locală, în care, bineînţeles, nu s-a găsit nici urmă din ciudata moştenire. Şi alţi şapte ani încheiaţi, nimeni n-a aflat nimic despre locul ascunzătorii. Dar tatăl meu, ultimul rămas în viaţă dintre cei şase copii ai bunicii mele, avea să fie cel care a salvat tezaurul din tainiţa lui mucegăită, printre termite,

[39] Sângeroasă bătălie (2-4 mai 1863) din timpul Războiului Civil, în care Confederaţii au învins forţele Uniunii.

[40] Numele sub care sunt cunoscute monedele fiduciare nordiste din epoca Războiului Civil.

[41] Vechi monede spaniole de aur (ultima emisie a fost în 1849).

păianjeni şi şoareci. De-a lungul întregii sale vieţi, preocuparea pentru trecut, pentru familia lui şi genealogie, fusese deopotrivă respectuoasă şi însufleţită – un om într-adevăr la fel de fericit să-şi bage nasul prin corespondenţa şi jurnalele vreunui văr îndepărtat, mort de mult, cum ar fi un erudit fascinat de epoca victoriană care ar da din întâmplare peste un sertar plin de scrisori licenţioase de dragoste, până atunci necunoscute, schimbate între Robert şi Elizabeth Browning[42]. Închipuiţi-vă, aşadar, bucuria lui când, scotocind prin pachetele îngălbenite cu scrisori ale mamei sale, a descoperit una pe care i-o scrisese ei străbunicul meu, în care îi descria nu doar locul exact al ascunzătorii din pivniţă, ci şi circumstanţele vânzării tânărului sclav Artiste. Şi iată cum, în acest moment, două scrisori se împletesc într-un fir coerent. Următoarea scrisoare din partea tatălui meu, din Virginia, pe care am primit-o tocmai când îmi făceam bagajele să părăsesc University Residence Club, îmi comunica lucruri importante nu numai pentru desluşirea istoriei mai multor generaţii sudiste, dar şi pentru evenimentele adunate la orizont, gata să se întâmple, în epoca modernă.

4 iunie, 1947
Scumpul meu fiu.

Tocmai ţi-am citit scrisoarea din 26 trecut, în care-mi spui că ţi-ai pierdut slujba. Pe de-o parte, Stingo, îmi pare rău, fiindcă aşa ai ajuns strâmtorat cu banii, iar eu nu pot să te ajut cine ştie ce, copleşit cum sunt deja de necazurile care parcă nu se mai sfârşesc şi de datoriile celor două mătuşi ale tale din New York, care mă tem că s-au senilizat prematur, mai mare jalea. Nădăjduiesc să am totuşi o situaţie bănească mai bună peste vreo câteva luni, şi mi-ar plăcea să cred că atunci voi fi în stare să contribui, modest, la realizarea ambiţiilor tale de a deveni scriitor. Pe de

[42] Elizabeth Barett Browning (1806-1861), poetă britanică de mare talent, care şi-a dedicat versurile soţului ei, Robert Browning, de asemenea poet.

altă parte, socotesc că-i un lucru bun că ai scăpat de slujba de la McGraw-Hill, care, din ce mi-ai povestit, mi se părea foarte urâtă, firma de altfel fiind faimoasă nu prin altceva decât prin faptul că e porta-vocea şi mijlocul de propagandă pentru escrocii de baroni ai comerţului care au prădat poporul american o sută de ani şi mai bine. Încă de când străbunicul tău s-a întors pe jumătate orb şi schilodit din Războiul Civil şi, împreună cu tatăl meu, s-a căznit să pună pe roate o micuţă fabrică de tutun de prizat şi de mestecat, acolo, la ei, în Comitatul Beaufort – doar pentru a-şi vedea visurile spulberate când au fost siliţi să iasă de pe piaţă de piraţii ăia împieliţaţi de Washington Duke şi fiul lui, „Buck”[43] Duke –, încă de când am aflat despre această tragedie, am păstrat o ură neîmpăcată pentru mârşavul capitalism monopolist care calcă în picioare micul întreprinzător. (Socotesc o ironie a sorţii faptul că tu ţi-ai făcut educaţia într-o instituţie fondată cu banii câştigaţi necinstit de alde Duke, deşi asta nu e vina ta.)

Îţi mai aduci aminte, fără îndoială, de Frank Hobbs, cu care am mers în maşină la muncă, la şantierul naval, atâţia ani. Este un om cu picioarele pe pământ, în multe privinţe, născut pe o plantaţie de arahide în Comitatul Southampton, dar, cum poate-ţi mai aminteşti, cu aşa nişte convingeri „simon-pure”[44] reacţionare, încât adesea pare exagerat chiar şi după standardele din Virginia. De aceea, noi doi ne cam ferim să discutăm despre ideologii sau politică. Şi după recentele dezvăluiri ale ororilor naziştilor germani, el continuă să fie antisemit şi insistă să susţină că bancherii evrei deţin frâiele finanţelor internaţionale. Ceea ce, firește, pe mine m-ar face să mă tăvălesc de râs dacă n-ar fi un punct de vedere atât de obtuz, drept pentru care, deşi admit faţă de Hobbs că Rothschild şi Warburg sunt, cu siguranţă, nume evreieşti, încerc să-i spun că lăcomia nu este o caracteristică de rasă, ci una omenească, şi apoi încep să-i dau exemplu pe Carnegie, Rockefeller, Frick, Mellon, Harriman, Huntington,

---

[43] Ţap, lb. engleză.

[44] Cu sensul de autentic, veritabil – sinecdocă de la Simon Pure, personaj fictiv, cu identităţi cameleonice, din piesa satirică a lui Susanne Centlivre *A Bold Stroke for a Wife*, a cărei acţiune e construită în jurul întrebării „Cine e adevăratul Simon Pure?“.

Whitney, Duke, ad infinitum, ad nauseam[45]. Dar asta nu-l scoate câtuşi de puţin dintr-ale lui pe Hobbs, care, în orice caz, e în stare să-şi îndrepte imediat veninul către o altă ţintă, una mai la îndemână şi mai ubicuitară, mai ales prin părţile acestea ale Virginiei, de pildă, şi cred că nu mai trebuie să-ţi precizez care anume – cioroii. Subiect pe care, pur şi simplu, nu-l discutăm prea mult sau prea des, pentru că la act.[46] 59 sunt prea bătrân ca să mai intru într-o bătaie cu pumnii. Fiule, scrisul e pe perete[47]. Dacă cioroiul este, aşa cum se spune deseori, „inferior", orice-o vrea asta să însemne, e, pur şi simplu, din cauză că a fost atât de defavorizat şi deposedat de noi, rasa stăpânilor, încât singura faţă cu care se mai poate arăta el în lume este aceea de câine bătut al inferiorităţii. Dar cioroiul nu poate fi ţinut în lanţ o veşnicie. Nicio forţă din lume n-o să ţină un popor, indiferent de culoarea lui, în mizeria şi sărăcia pe care le văd pe aici, în oraşe şi la ţară. Nu ştiu dacă cioroii vor începe să se reemancipeze cât mai trăiesc eu, nu sunt într-atât de optimist, dar cu siguranţă asta se va întâmpla în timpul tău şi aş da aproape orice ca să mai fiu în viaţă când va veni ziua aceea, care sigur va veni, când Harry Byrd o să vadă bărbaţii şi femeile de culoare stând nu în spatele autobuzului, ci călătorind liber şi cu drepturi egale pe toate străzile din Virginia. Iar pentru asta aş accepta bucuros să fiu numit cu epitetul acela de ocară „iubitor de negrotei", cum sunt convins că îmi spun mulţi pe la spate încă de pe acum, inclusiv Frank Hobbs.

Ceea ce mă aduce, după un larg ocol, la subiectul principal al scrisorii acesteia. Stingo, poate-ţi mai aminteşti că, în urmă cu mai mulţi ani, când s-a stabilit validitatea testamentului bunicii tale, am fost cu toţii buimăciţi de referirea ei la o anumită sumă, în monede de aur, pe care o lăsa moştenire nepoţilor ei, dar pe care n-am putut s-o găsim niciodată.

---

[45] La nesfârşit, până se satură (lb. latină, în original).

[46] Abreviere de la *aetatis* (lb. latină) – la vârsta de.

[47] Din Biblie (Daniel 5: 5-30), unde se povesteşte că profetul a interpretat o misterioasă inscripţie pe care o mână fără trup a scris-o pe zidurile palatului regelui Baltazar, anunţându-l că zilele lui sunt numărate, faptele lui cântărite şi soarta lui pecetluită de Dumnezeu.

Misterul acela s-a lămurit acum. Eu sunt, cum ştii, istoric în asociaţia locală a Fiilor Confederaţiei şi, în timp ce scriam un eseu destul de lung despre străbunicul tău, am cercetat amănunţit corespondenţa cu adevărat voluminoasă între el şi *familia lui, care include mai multe scrisori adresate bunicii tale. Într-una dintre ele, scrisă în 1886 din Norfolk (era într-o călătorie de afaceri pentru întreprinderea lui de tutun, cu puţin înainte ca ticălosul de „Buck" Duke să-l ruineze), a dezvăluit adevărata ascunzătoare a aurului – plasat nu într-un seif la o bancă (bunica ta a încurcat evident lucrurile, mai târziu), ci într-o cămară zidită în pivniţa casei din Carolina de Nord. O să-ţi trimit şi ţie, mai încolo, o copie litografiată a respectivei scrisori, fiindcă ştiu că te interesează cum a fost cu sclavia şi, dacă vreodată o să vrei să scrii despre instituţia asta, epistola tragică a străbunicului tău s-ar putea să-ţi ajute să dobândeşti o viziune clară şi fascinantă asupra lucrurilor. Din ea reiese că banii provin din vânzarea unui băiat negru de 16 ani, pe nume Artiste, care era fratele mai mare al slujnicelor bunicii tale, Lucinda şi Drusilla. Cei trei copii erau orfani când străbunicul tău i-a cumpărat, pe toţi o dată, de la Petersburg, Virginia, la o licitaţie de pe la sfârşitul deceniului 1850. Toţi trei negroteii au fost transferaţi printr-un act pe numele bunicii tale; fetele s-au ocupat de gospodărie şi au locuit în casa propriu-zisă, unde a stat şi Artiste, care însă era îndeobşte închiriat de alte familii din oraş pentru cine ştie ce treburi împovărătoare.*

Apoi s-a întâmplat ceva urât, despre care străbunicul tău vorbeşte foarte delicat în scrisoarea către mama mea. Se pare că Artiste, învăpăiat de primul atac hormonal al adolescenţei, a făcut ceea ce străbunicul tău numeşte „avansuri necuviincioase" uneia dintre frumoasele fete albe din oraş. Asta, firește, a făcut ca, imediat, întreaga comunitate să fie străbătută de un fior de ameninţare şi violenţă, iar străbunicul tău a luat măsurile cuvenite, după criteriile vremurilor acelora. L-a scos pe Artiste pe furiş din oraş, ducându-l la New Bern, unde ştia că era un negustor de

sclavi care cumpăra negri tineri pentru munca la pădurile de terebint[48] din apropiere de Brunswick, în Georgia. Acestui negustor i l-a vândut pe Artiste, pentru 800 de dolari, bani care au ajuns în pivniţa vechii case.

Dar povestea nu se sfârşeşte aici, fiule. Este cu adevărat sfâşietoare relatarea străbunicului tău asupra celor ce au urmat acestui episod, mâhnirea şi vinovăţia care, am băgat eu de seamă, însoţesc atât de adesea poveştile despre sclavie. Probabil ai ghicit deja restul. A ieşit la iveală că Artiste nu făcuse nici urmă de „avansuri" acelei fete albe. Puştoaica respectivă era isterică şi, nu după mult timp, a acuzat un alt negrotei de acelaşi afront, numai că s-a dovedit că povestea ei a fost o născocire – şi atunci ea a cedat nervos şi a mărturisit că acuzaţiile împotriva lui Artiste fuseseră, de asemenea, mincinoase. Poţi să-ţi închipui suferinţa străbunicului tău. În scrisoarea aceasta către mama îi descrie cu lux de amănunte cât de cumplit l-au chinuit mustrările de cuget. Nu numai că, vânzându-l pe Artiste, comisese una dintre greşelile cu adevărat de neiertat ale unui proprietar de sclavi – despărţirea unei familii –, dar mai şi azvârlise un băiat de 16 ani în infernul pădurilor de terebint din Georgia. Povesteşte cum a făcut cercetări disperate, trimiţând scrisori şi curier privat la Brunswick, oferindu-se să-l răscumpere pe băiat cu orice preţ, dar cum, la vremea aceea, cursul comunicaţiilor era deopotrivă greoi şi nesigur, de multe ori chiar imposibil, Artiste n-a mai fost niciodată găsit.

Am descoperit cei 800 de dolari exact în locul din pivniţă pe care i-l descrisese cu atâta grijă bunicii tale. Când eram copil, nu o dată am stivuit lemnele de foc şi am pus la păstrare merele şi cartofii la nicio palmă distanţă de ascunzătoarea aceea. Valoarea monedelor, îţi dai seama, a crescut enorm de-a lungul anilor. Unele dintre ele sunt cu adevărat rare. Am avut ocazia să le duc la Richmond, la un evaluator de monede, numismat cred că i se spune, iar el mi-a oferit ceva mai mult de 5.500 de dolari, preţ pe care eu l-am acceptat, de vreme ce înseamnă de 7 ori suma pentru care a fost vândut bietul Artiste. În sine, suma e considerabilă, dar

[48] Terebint – arbore răşinos din care se extrage terebentina.

ştii că în testamentul bunicii tale se stipula ca totalul să fie împărţit în mod egal între nepoţii ei. Aşadar, ai fi putut ieşi mai bine la afacerea asta. Spre deosebire de mine, care am fost destul de prudent ca în epoca asta suprapopulată să nu fiu tată decât al unui singur urmaş, mătuşile tale – surorile mele incredibil de prolifice – au adus pe lume nu mai puţin de 11 odrasle, toate sănătoase, toate flămânde, toate sărace. Prin urmare, partea ta din vânzarea lui Artiste va însemna ceva mai puţin de 500 de dolari, pe care ţi-i voi trimite printr-un cec certificat săptămâna asta, sper, sau cel puţin de îndată ce tranzacţia e încheiată...

Al tău tată devotat

Mulţi ani mai târziu, m-am gândit că, dacă aş fi plătit din partea revenită mie din vânzarea lui Artiste contribuţia la N.A.A.C.P.[49], în loc să-i păstrez pe toţi, poate că mi-aş fi ispăşit şi partea de vină, pe lângă faptul că aş fi putut să ofer o dovadă clară că, deşi tânăr, mă preocupa suficient de mult situaţia disperată a negroteilor cât să fac un sacrificiu. Dar, în cele din urmă, sunt mai degrabă bucuros că i-am păstrat pe toţi. Căci acum, după atâţia ani, când tot mai mulţi oameni de culoare au început să susţină tot mai agresiv şi mai insistent cum că, în calitate de scriitor – înţelegându-se prin aceasta un scriitor mincinos –, aş fi întors spre profitul şi în avantajul meu nenorocirile sclaviei, m-am cufundat într-un soi de resemnare masochistă şi, gândindu-mă la Artiste, îmi spun: Ce dracu', odată ce-ai fost un exploatator rasist, exploatator rasist rămâi! în afară de asta, în 1947 aveam tot atât de mare nevoie de 485 de dolari ca orice negru sau cioroi, cum îi numeam în zilele acelea.

Am mai stat la University Residence Club până când am primit cecul de la tata. Cheltuiţi cu socoteală, banii ar fi trebuit să-mi ajungă toată vara, care abia începuse, şi poate chiar şi în toamnă. Dar unde să locuiesc? University Residence Club nu mai era pentru mine o opţiune, nici

[49] *National Association for the Advancement of Colored People* – Asociaţia naţională pentru îmbunătăţirea traiului oamenilor de culoare.

spirituală, nici materială. Locul acela mă transformase într-o legumă de o absolută impotenţă, stare în care am descoperit că nu mai pot nici măcar să mă dedau divertismentelor mele autoerotice ocazionale, şi eram silit să recurg la acţiuni pe furiş, prin buzunar, în timpul plimbărilor mele la miez de noapte prin Washington Square. Sentimentul meu de singurătate ajunsese aproape patologic, ştiam, într-atât de chinuitoare era izolarea pe care o simţeam şi suspectam că aş fi fost chiar şi mai pierdut dacă aş fi abandonat Manhattanul, unde măcar aveam peisaje familiare şi străzi lăturalnice prietenoase în Village ca puncte de referinţă care să mă facă să mă simt acasă. Însă, pur şi simplu, nu-mi mai puteam permite nici preţurile din Manhattan, nici chiria – până şi aceea a garsonierelor devenise mai presus de posibilităţile mele –, prin urmare a trebuit să caut, în anunţurile din mica publicitate, un loc de cazare în Brooklyn. Şi aşa se face că, într-o frumoasă zi de iunie, am ieşit din staţia de pe Church Avenue a BMT[50], cu sacul meu de marinar de la puşcaşii marini şi un geamantan, am tras adânc în piept câteva ameţitoare guri de aer înmiresmat de murături din Flatbush şi am străbătut pe jos distanţa de vreo câteva străzi, pe lângă sicomorii de un verde-crud, până la casa cu odăi de închiriat a doamnei Yetta Zimmerman.

Casa aceasta se poate să fi fost clădirea cea mai senin monocromatică din Brooklyn, dacă nu din tot New York-ul. O construcţie incoerentă din lemn şi stuc, de o varietate greu de descris, ridicată, aş zice eu, ori cu puţin înainte ori imediat după Primul Război Mondial, care s-ar fi topit în omogenitatea banală a celorlalte locuinţe mari, la fel de greu de descris, înşirate la marginea lui Prospect Park, dacă n-ar fi fost izbitoarea – copleşitoarea – ei culoare roz. De la lucarnele şi cupolele sale până la cercevelele ferestrelor de la subsol, casa era neabătut roz. Când am dat cu ochii de ea, m-am gândit fără să vreau la o faţadă a vreunui castel de fundal, rămas de la filmările versiunii MGM a *Vrăjitorului din Oz*.

[50] Abreviere pentru *Brooklyn-Manhattan Transit Corporation*, una dintre companiile de transport urban subteran din New York.

Interiorul era, de asemenea, roz. Podelele, pereţii, tavanele şi chiar cele mai multe piese de mobilier din fiecare hol şi cameră aveau doar uşoare variaţii de culoare – din pricina neatenţiei vopsitorilor – de la delicatul roze al fileului de somon proaspăt până la mai agresivul corai al gumei de mestecat, dar oriunde exista roz, rozul nu admitea rivalitatea niciunei alte culori, astfel încât, după ce am contemplat numai câteva minute camera ce-ar fi putut să fie a mea, sub privirile mândre ale doamnei Zimmermann, m-am simţit, la început, amuzat – era un alcov de Cupidon, la care abia îţi puteai înăbuşi pofta de râs gros –, apoi de-a dreptul captiv fără scăpare, de parcă m-aş fi aflat într-o bomboneriе Barricini sau în raionul nou-născuţilor de la Gimbels.

— Ştiu, te gândeşti la roz, zise doamna Zimmermann, toată lumea o face. Dar apoi te dă gata. Te înrobeşte – plăcut, în mod chiar plăcut, adică. Foarte curând, majoritatea oamenilor nu-şi mai doresc nicio altă culoare.

Fără s-o întreb eu, a adăugat că soţul ei, Sal – răposatul ei soţ –, avusese norocul unui fantastic chilipir, în forma mai multor sute de galoane de vopsea, surplus de la Marină, folosită pentru… „ştii”… şi se opri, cu degetul dus întrebător la nasul poros şi borcănat.

— Camuflaj? am riscat să-i sugerez.

La care ea răspunse:

— Da, asta voiam să zic. Bănuiesc că n-au prea avut ce face cu rozul pe vapoare.

Mi-a spus că Sal vopsise casa cu mâna lui. Yetta era îndesată şi expansivă, la vreo şaizeci de ani, cam aşa, cu trăsături uşor mongoloide pe faţa ei zâmbăreaţă care o făceau să semene cu un Buddha radios.

M-am hotărât în ziua aceea, aproape pe loc. Mai întâi, că era ieftină. Apoi, roz sau nu, camera pe care mi-o arătase ea era la parter, convenabil de spaţioasă, aerisită, însorită şi curată ca un salon olandez. Mai mult, era dotată cu o chicinetă, adevărat lux, şi o baie mică, privată, în care vasul de toaletă şi cada păreau aproape orbitor de albe, pe fundalul purpuriu ca florile de mentă. Cu toate că ideea aceasta de intimitate era destul pentru

a mă seduce, mai exista şi un bideu, care îi dădea o notă de *risqué*[51] şi care, electrizant, mi-a stârnit scandalos de mult expectaţiile. Am fost, de asemenea, foarte surprins de prezentarea pe care doamna Zimmermann a făcut-o stabilimentului său, în timp ce mă conducea să-mi arate restul casei:

— Eu îl numesc Palatul Libertăţii lui Yetta, începu ea să turuie, dându-mi un cot, din când în când. Mie îmi place să văd că toţi chiriaşii mei se bucură de viaţă. De obicei sunt tineri, chiriaşii mei, iar mie îmi place să-i văd că se bucură de viaţă. Asta nu înseamnă că n-am reguli.

Îşi ridică un butuc de arătător durduliu şi începu să le bifeze:

— Regula numărul unu: nu se ascultă radioul după ora unsprezece. Regula numărul doi: trebuie să stingi toate luminile când pleci din cameră, că n-am niciun chef să plătesc în plus la Con Edison[52]. Regula numărul trei: e interzis categoric fumatul în pat, dacă te-am prins fumând în pat – *afară*! Răposatul meu soţ, Sal, avea un văr care a luat foc în felul ăsta, plus toată casa. Regula numărul patru: plata pe toată săptămâna se face în fiecare vineri. Şi gata cu regulile! Orice altceva e Palatul Libertăţii lui Yetta. Adică, vreau să spun că locul ăsta e pentru adulţi. Înţelegi, nu ţin un bordel, dar dacă vrei să aduci o fată în camera ta, când şi când, adu o fată în camera ta. Dac-ai să fii un gentleman, n-ai să faci gălăgie şi ai s-o dai afară la o oră rezonabilă, n-ai să ai niciodată discuţii cu Yetta despre adusul fetelor în camera ta. Şi lucrul ăsta e valabil şi pentru tinerele doamne din casa mea, dacă vor să primească din când în când vizita vreunui prieten. Nu fi pentru unii mumă şi pentru alţii ciumă, zic eu, că, dacă urăsc ceva pe lumea asta, urăsc ipocrizia!

Aceste extraordinare vederi largi – derivate din ceea ce doar presupuneam că era opinia Lumii Vechi vizavi de *volupté*[53] – au pus pecetea finală pe decizia mea de a mă muta la Yetta Zimmermann, în

---

[51] Franţuzism, folosit cu sensul de şansă de aventură.

[52] *Consolidated Edison Inc* – una dintre cele mai mari companii de energie electrică din SUA.

[53] Voluptate (lb. franceză, în original).

pofida naturii foarte problematice a mâinii libere care mi se acordase. De unde să aduc o fată? m-am întrebat. Apoi m-am înfuriat brusc pe mine pentru lipsa mea de iniţiativă. Cu siguranţă, autorizaţia pe care mi-o dăduse Yetta (ne spuneam deja pe numele mic) însemna că această problemă importantă avea să se rezolve de la sine. Pereţii de culoarea somonului păreau să fi căpătat o tentă senzuală, iar eu vibram lăuntric de plăcere. Şi peste numai câteva zile îmi şi stabileam reşedinţa acolo, anticipând însufleţit o vară de satisfacţii carnale, maturizare filosofică şi realizări solide în misiunea creatoare pe care mi-o hotărâsem singur.

În prima mea dimineaţă – era o sâmbătă – m-am trezit târziu şi am ieşit la o plimbare până la prăvălia cu articole de papetărie de pe Flatbush Avenue, de unde am cumpărat două duzini de creioane Venus Velvet nr. 2, zece blocuri de hârtie de scrisori liniată, galbenă, şi o ascuţitoare „Boston”, pentru care am cerut permisiune de la Yetta s-o fixez cu şuruburi în tocul uşii de la baia mea. Apoi m-am instalat într-un scaun roz de nuiele cu spătar drept la un birou de stejar, de asemenea vopsit în roz, a cărui lucrătură solidă, grosier geluită, îmi amintea de catedrele institutoarelor pedante din sălile de clasă ale şcolii pregătitoare pentru colegiu, de când eram copil, şi, cu un creion strâns între degetul mare şi arătător, m-am confruntat cu prima foaie a blocului de hârtie galbenă de scrisori, a cărei goliciune îmi rănea ochii. Ce dezarmantă şi ofensatoare este o pagină goală! Lipsit de inspiraţie, când am văzut că nu-mi venea nimic în minte, deşi stătusem acolo vreo jumătate de ceas, gândurile alergându-mi peste idei pe jumătate închegate şi fantezii nebuloase, am refuzat să mă las pradă panicii în faţa abuliei mele; la urma urmelor, mi-am spus eu, abia mă stabilisem în acest nou şi ciudat decor. În februarie, în primele zile de şedere la University Residence Club, înainte de a începe să lucrez la McGraw-Hill, scrisesem o duzină de pagini din ceea ce plănuiam să fie prologul romanului – o descriere a unei călătorii cu trenul spre micul orăşel din Virginia care urma să fie locul acţiunii cărţii. Excesiv

tributar în tonalitate pasajelor de debut din *All the King's Men*[54], folosind ritmuri asemănătoare, ba chiar şi aceeaşi persoană a naraţiunii, a doua singular, pentru a obţine efectul autorului care-l apucă pe cititor de guler, fragmentul era, o ştiam, produs derivat, ca să spun doar atât, totuşi mai ştiam şi că deţinea, în mare măsură, forţă şi prospeţime. Eram mândru de el, era un început bun, iar în momentul acela l-am scos din mapa de manila şi l-am recitit, probabil pentru a noua oară. Încă îmi mai plăcea şi nu simţeam nevoia să-i schimb niciun rând. Date la o parte, Warren, acum soseşte Stingo, mi-am spus eu. Şi l-am pus la loc în mapă.

Pagina galbenă a rămas goală. Mă simţeam neliniştit, un pic excitat şi, ca să ţin obloanele trase peste capacitatea creierului meu întotdeauna gata să-mi arate fantasme obscene – inofensive, dar de natură să mă distragă de la lucru –, m-am ridicat şi m-am plimbat în sus şi-n jos prin camera pe care soarele verii o scălda într-o lumină nefirească, de culoarea păsării flamingo. Am auzit voci, paşi în camera de deasupra – mi-am dat seama că pereţii erau subţiri ca hârtia – şi mi-am ridicat privirile, încruntându-mă la tavanul roz. Începuse să mă irite omniprezentul roz şi mă îndoiam serios că mă va „înrobi", cum spusese Yetta. Pentru că fuseseră impedimente de greutate şi de volum, nu-mi adusesem cu mine decât cărţile pe care le socoteam esenţiale; câteva la număr, includeau dicţionarul *American College*, enciclopedia lui Roget, *Thesaurus*, colecţia mea de poezii ale lui John Donne, ediţia îngrijită de Oates şi O'Neill a *Ediţiei complete a dramei greceşti*, *Ghidul Merck al diagnozei şi terapiei* (crucial pentru ipohondria mea), antologia *Oxford a poeziei engleze* şi Biblia. Ştiam că, până la urmă, aveam să-mi construiesc biblioteca bucată cu bucată. Deocamdată, ca să-mi ajute să-mi invoc muza, am încercat să citesc din Marlowe, dar nu ştiu de ce muzica lui săltăreaţă n-a reuşit să mă energizeze, ca de obicei.

---

[54] Toţi oamenii regelui (1946), roman de Robert Penn Warren, pentru care a câştigat Premiul Pulitzer, în 1947; a fost ecranizat în 1949 (filmul a obţinut Oscarul pentru cea mai bună imagine) şi apoi adaptat pentru TV, teatru şi operă; în 2006 a fost produsă a doua versiune a filmului.

Am lăsat cartea deoparte şi m-am târât până la baie, unde am început să fac inventarul lucrurilor pe care le pusesem în dulăpiorul de medicamente. (Peste ani, aveam să descopăr fascinat că un erou de-al lui J.D. Salinger îmi imită ceremonialul, dar îmi revendic întâietatea.) Acesta era un ritual, cu rădăcini adânci în solul nevrozei inexplicabile şi al agitaţiei fizice, pe care îl îndeplinisem de multe ori de când imaginaţia şi creativitatea îmi slăbiseră până la inerţie şi de când scrisul şi cititul deveniseră împovărătoare pentru spirit. E un soi de nevoie misterioasă de a restabili o relaţie tactilă cu obiecte comune. Cu vârful degetelor, le-am examinat unul câte unul, în locurile unde le aşezasem seara trecută, acolo, pe poliţele dulăpiorului din perete, care, ca toate celelalte, căzuse pradă ţicnitei pensule trandafirii a lui Sal Zimmermann: un borcănel de cremă de ras Barbasol, o sticlă de Alka-Seltzer[55], un aparat de ras Schick cu pompă, două tuburi de pastă de dinţi Pepsodent, o periuţă de dinţi Dr. West cu peri mediu de aspri, o sticlă de loţiune după ras Royall Lyme, un pieptăn Kent, un pachet de injector şi lame pentru aparatul Schick, o cutie nouă, cu celofanul nedesfăcut, de trei duzini de prezervative Trojan, rulate şi lubrifiate, cu „vârfuri colectoare”, un borcan de şampon antimătreaţă Breck, un tub de aţă dentară de nailon Rexall, un borcan de multivitamine Squibb, o sticlă de apă de gură astringentă Astring-o-sol. Le-am atins uşurel, le-am examinat etichetele şi chiar am deşurubat capacul loţiunii Royall Lyme şi am mirosit parfumul cu aromă de citrice, dobândind o considerabilă satisfacţie din experienţa totală cu dulapul de medicamente, care a durat cam un minut şi jumătate. Apoi am închis uşa dulapului şi m-am întors la masa de scris.

Aşezându-mă, mi-am ridicat ochii şi am privit pe fereastră, şi deodată mi-am dat seama de un alt element care trebuie să fi lucrat în subconştientul meu şi mă atrăsese către locul ăsta. Era vederea liniştită şi agreabilă pe care o aveam asupra parcului, a colţului cunoscut drept Terenul de Paradă. Sicomori şi arţari bătrâni umbreau aleile de la

[55] Medicament care neutralizează aciditatea gastrică.

marginea parcului, iar soarele care se strecura printre coroanele lor umplea de pete luminoase pajiştea uşor în pantă a Terenului de Paradă, dând întregului tablou o atmosferă senină, aproape pastorală – ce izbitor contrast cu părţile mai îndepărtate ale cartierului! La numai câteva străzi distanţă, traficul vuia nebuneşte pe Flatbush Avenue, un loc intens urban, plin de larmă, aglomerat, forfotind de oameni agasaţi şi suflete anxioase; dar aici, verdele copacilor şi lumina de culoarea polenului, rarele camioane şi maşini de pe drum, sunetul paşilor celor câtorva oameni care se plimbau pe la marginea parcului, toate creau efectul unei zone de la periferia unui modest orăşel sudist – probabil Richmond, sau Chattanooga, sau Columbia. Am simţit un dor ascuţit de casă şi m-am întrebat deodată ce, Doamne iartă-mă, căutam eu aici, în mijlocul inimaginabilului ocean al Brooklynului, un calvinist incapabil şi în călduri printre toţi aceşti evrei?

Şi la acestea, am scos un petic de hârtie din buzunar. Pe el trecusem numele celorlalţi şase chiriaşi din casă. Fiecare nume fusese scris pe cartonaşe mici de către metodica Yetta care mai apoi le lipise pe uşile respectivilor şi, fără vreun motiv suspect, ci doar din obişnuita mea curiozitate nesăţioasă, ieşisem, noaptea trecută, târziu, mergând în vârful picioarelor pe holuri şi le copiasem numele. Cinci dintre ocupanţi erau la etaj, al şaselea, în camera de vizavi de a mea. Nathan Landau, Lillian Grossman, Morris Fink, Sofia Zawistowska, Astrid Weinstein, Moishe Muskatblit. Îmi plăceau numele astea, pur şi simplu, pentru uluitoarea lor varietate, după atâţia Cunningham şi Bradshaw între care crescusem. Îmi spuneam că Muskatblit avea o veritabilă sonoritate bizantină. Cele trei nume feminine îmi stârniseră puternic interesul, mai ales Astrid Weinstein, care locuia într-o fascinantă proximitate, pe partea cealaltă a holului. Rumegam la toate acestea, când am devenit brusc conştient

— În camera de deasupra – de un şir de zguduituri, atât de prompt şi de sfâşietor identificabile de către urechile mele chinuite, atât de neîndoielnice în natura lor, încât o să renunţ să mai caut o sugestie ambiguă, care să spună lucrurile pe ocolite, potrivită poate în alte

împrejurări, şi o să-mi iau libertatea de-a spune pe şleau că era zgomotul, tumultul, frenezia a doi oameni care se futeau ca nişte animale turbate. M-am uitat spre tavan îngrijorat. Lustra zvâcnea şi se legăna ca o marionetă atârnată de sfoară. Un praf rozaliu se cernea din tencuială şi aproape că mă aşteptam să văd cele patru picioare ale patului străpungând plafonul. Era înspăimântător – nu doar un rit copulator, ci un turnir, o dezlănţuire, o încăierare generală, un Rose Bowl[56], o paranghelie. Când vorbeau, o făceau într-un soi de engleză, trunchiată şi exotic accentuată, dar n-aveam nevoie să înţeleg cuvintele. Ceea ce rezulta era impresionist. Masculină şi feminină, cele două voci erau un soi de galerie de stadion, strigând îndemnuri cum nu mai auzisem niciodată. Nu că aş fi ascultat vreodată asemenea imbolduri la un efort mai performant – s-o lase mai încet, să-i dea mai repede, să-i dea mai tare, mai iute, mai adânc –, nici asemenea urale la marcarea primelor puncte, asemenea vaiete de disperare la pierderea de teren, asemenea ţipete indicând unde să fie pusă mingea. Şi n-aş fi auzit mai clar nici dac-aş fi purtat căşti speciale. Era clar şi de-o durată eroică. Minute nesfârşite lupta a tot ţinut-o aşa, iar eu stăteam acolo, suspinând în sinea mea, până când s-a încheiat deodată, iar participanţii au plecat, literalmente, la duşuri. Zgomotul apei împroşcate şi chicotelile se strecurau până la mine prin plafonul subţire ca hârtia, apoi s-au auzit paşi înfundaţi, alte chicoteli, un pocnet sonor care a sunat ca o palmă plesnită glumeţ pe o fesă goală şi, în final, incongruent, ca o bătaie de inimă încântătoare, începutul lent al *Simfoniei a patra* de Beethoven la fonograf. Buimăcit, m-am dus până la dulăpiorul de medicamente de la baie şi am luat o pastilă de Alka-Seltzer.

La puţin timp după ce m-am întors la biroul meu, mi-am dat seama că, în aceeaşi cameră de deasupra, acum se pornise o ceartă aprinsă. Se stârnise cu o viteză fenomenală schimbarea aceasta de dispoziţie, sumbră şi furtunoasă. Din cine ştie ce capriciu acustic, nu puteam desluşi

[56] Meci de fotbal american studenţesc, organizat între echipele colegiilor, considerat mai mult demonstrativ, deşi competiţia are o cupă pusă la bătaie.

cuvintele. Ca şi în cazul maratonului destrăbălat abia încheiat, auzeam acţiunea în detaliu aproape baroc, dar vorbele rămâneau înăbuşite şi neclare, aşa că am identificat doar târşâitul mânios al picioarelor, scaunele smucite violent de colo-colo, uşile trântite şi vocile ridicându-se în cuvinte spuse cu furie crescândă, pe care le înţelegeam doar parţial. Vocea masculină era dominantă – un bariton răguşit şi furios, care îl acoperea aproape cu totul pe cristalinul Beethoven.

Prin contrast, vocea femeii părea plângăcioasă, defensivă, devenind ascuţită câteodată, ca speriată, dar în general supusă, cu un ton rugător pe fundal. Deodată, un obiect de sticlă sau de porţelan – o scrumieră, un pahar, nu ştiu ce – se izbi şi se sparse de un perete şi am putut auzi paşii grei de bărbat mergând apăsat până la uşă, care se deschise brusc pe holul de la etaj. Apoi, uşa se trânti cu o bubuitură grozavă şi am auzit paşii omului tropăind într-una dintre celelalte camere de la etaj. În sfârşit – după aceste ultime douăzeci de minute de activitate delirantă –, camera rămăsese în ceea ce aş putea descrie drept o linişte provizorie, din adâncul căreia nu mai puteam auzi decât blândul adagio melancolic scârţâit de gramofon şi suspinele întretăiate ale femeii din patul de deasupra mea.

Întotdeauna am fost un gurmand, deşi mănânc puţin şi nu iau niciodată micul dejun. Cum, de asemenea, am obiceiul de a mă trezi târziu, aştept plăcerea gustării dintre mese. După ce gălăgia de deasupra s-a potolit, am văzut că trecuse de ora prânzului şi, totodată, mi-am dat seama că atât partida de sex, cât şi cearta îmi stârniseră într-un mod imperios, prin substituţie, o poftă de mâncare de necrezut, de parcă aş fi luat parte fizic la ceea ce se petrecuse acolo, sus. Îmi era atât de foame încât a început să-mi plouă în gură şi m-a luat cu ameţeală. În afară de Nescafe şi de bere, nu aveam nimic nici în bufet, nici în minusculul frigider, aşa că m-am hotărât să ies în oraş să iau prânzul. Mai devreme, când mă plimbasem prin cartier, descoperisem în apropiere un restaurant cuşer, Herzi’s, pe Church Avenue, care-mi reţinuse atenţia. Voiam să mă

duc acolo pentru că nu încercasem niciodată bucătăria evreiască autentică, *echt*, şi, de asemenea, pentru că... ei, bine, dacă tot eram în Flatbush... îmi spuneam eu. N-ar fi trebuit să-mi bat capul cu justificări, firește, pentru că, fiind sabat, localul era închis. Atunci m-am îndreptat către un alt restaurant despre care presupuneam că nu e ortodox, ceva mai departe pe bulevard, un local numit Sammy's, unde am comandat supă de pui cu *matzoh*[57], peşte *gefilte*[58], şi pastă de ficat evreiască[59] – preparate care-mi erau cunoscute din amplele lecturi despre tradiţia evreiască – unui chelner într-atât de monumental insolent, încât am crezut că se prefăcea dinadins. (Pe atunci nu ştiam că morocăneala la chelnerii evrei era aproape o trăsătură definitorie.) Nu m-a deranjat foarte tare totuşi. Localul era plin de clienţi – majoritatea vârstnici, care-şi consumau zeloşi borşul cu lingura şi îşi molfăiau piroştile – şi zumzăia de o veritabilă larmă în idiş, umplând aerul umed şi îmbâcsit cu sunete guturale, de neînţeles, de parcă nenumăratele gâtlejuri uscate, bătrâne, făceau gargară cu grăsime de pasăre.

Mă simţeam ciudat de bucuros, în elementul meu. Bucură-te, Stingo, îmi spuneam în sinea mea. Ca numeroşi sudişti cu o anumită bună-creştere, educaţie şi sensibilitate, reacţionasem de la bun început cu mare căldură faţă de evrei, prima mea iubire fiind Miriam Bookbinder, fiica unui agent local de aprovizionare pentru vapoare, care încă de la vârsta de şase ani avea în ochii ei frumos adumbriţi misterul vag neconsolat, inscrutabil al rasei sale; apoi, mai târziu, am avut o empatie şi mai profundă cu evreii, ceea ce sunt convins că li se întâmplă tuturor acelor sudişti zdruncinaţi, ani de-a rândul, de impactul dur cu suferinţele uimitoarelor expediţii ale lui Avram şi Moise, cu osanalele mişcătoare ale Psalmistului, cu viziunea abisală a lui Daniel şi cu toate celelalte revelaţii, născocirile dulci-amărui, fantasmagoriile şi ororile tulburătoare din Biblia

[57] Găluşte tradiţionale evreieşti, făcute din aluat matzoh simplu (făină şi apă).

[58] Un fel de ochiuri false, în care gălbenuşurile ţin locul chifteluţelor de peşte, care se mănâncă tradiţional de sabat.

[59] Lb. engleză, *chopped liver* – preparat tradiţional evreiesc, din ficat fiert tocat mărunt, amestecat cu ceapă prăjită în untură, ouă fierte şi condimente.

iudeo-protestantă. În plus, acum a devenit banal să explici că evreii şi-au găsit prieteni mai ales printre sudiştii albi pentru că şi sudiştii avuseseră un miel de sacrificiu, unul mai negru. În orice caz, luându-mi acel prânz la Sammy’s, m-am entuziasmat de-a dreptul de noul mediu în care mă aflam, când am început să-mi dau seama, fără nicio surpriză, că dorinţa inconştientă de a mă afla printre evrei a fost, de fapt, cel puţin un motiv pentru care migrasem în Brooklyn. Cu siguranţă n-aş fi putut ajunge mai în inima evreimii nici dacă m-aş fi stabilit la Tel Aviv. Şi când a fost să ies din restaurant, chiar am mărturisit faţă de mine că îmi plăcuse vinul Manischewitz, care, de fapt, fusese groaznic în combinaţie cu *gefilte*, dar care îmi amintise de muscatul dulce pe care îl beam când eram copil, în Virginia.

Întorcându-mă, agale, spre casa Yettei, m-am simţit din nou un pic dat peste cap de cele ce se petrecuseră în camera de deasupra. Supărarea mea era în mare măsură egoistă, căci ştiam că, dacă episodul avea să se repete prea des, atunci şi liniştea, şi somnul aveau să-mi fie compromise. Totuşi, mai era o chestiune care mă rodea, şi anume ciudata evoluţie a evenimentului – straşnica partidă de amor, evident gustată cu atâta poftă şi apreciată de participanţi, totuşi urmată de alunecarea precipitată în furie, lacrimi şi nemulţumire. Şi-apoi, de asemenea, ceea ce mă punea pe jar era că nu ştiam cine îi făcuse şi ce anume celuilalt. Mă enerva că trebuise să fiu aruncat în postura asta de curios libidinos, că nu se putuse să fac cunoştinţă cu vreunul dintre ceilalţi chiriaşi ca şi mine printr-un simplu „Salut!” şi o strângere de mână, ci trăgând cu urechea la un episod pornografic între doi străini pe care nici măcar nu-i văzusem măcar o dată la faţă. În pofida fanteziilor lubrice care, după cum am descris, îmi populaseră până atunci viaţa dusă de când stăteam în metropolă, nu sunt iscoditor şi băgăcios din fire; dar proximitatea celor doi amanţi – la urma urmelor, fusese cât pe-aci să-mi pice în cap – făcea să-mi fie imposibil să mai încerc să mă abţin de la a le descoperi identitatea, ba chiar cu primul prilej şi cât mai curând.

Problema mea s-a rezolvat aproape imediat ce m-am întâlnit cu cel dintâi dintre ceilalţi chiriaşi ai Yettei, care stătea în holul de la parter, căutând prin corespondenţa lăsată de poştaş pe măsuţa de la intrare. Era un tânăr otova de gras, cu umerii aduşi, semănând cu un ou, de vreo douăzeci şi opt de ani, cu păr creţ cărămiziu şi purtările ursuze, abrupte, ale newyorkezului get-beget. În timpul primelor mele zile în oraş, o socotisem o purtare atât de gratuit ostilă că de vreo câteva ori am fost tentat să reacţionez aproape violent, până când am ajuns să-mi dau seama că era doar una dintre componentele carapacei dure cu care se împlătoşează citadinii, ca o armură de tatu. Eu m-am prezentat politicos:

— Mă cheamă Stingo.

Vecinul meu de cameră scurmă mai departe printre scrisori şi, pentru osteneala mea, n-am primit decât şuierul puternic adenoidal al respiraţiei sale. Am simţit un val de fierbinţeală pălindu-mă în moalele capului şi amorţindu-mi gura, şi-am făcut stânga-mprejur ca s-o pornesc spre camera mea.

Atunci l-am auzind spunând:

— Asta-i a ta?

Când m-am întors, am văzut că-mi întindea o scrisoare. După scris, mi-am dat seama că era de la tata.

— Mersi, am murmurat furibund, înşfăcând scrisoarea.

— Te superi dacă-mi dai mie timbrul? zise el. Colecţionez comemorativele.

Încercă să schiţeze ceva ce aducea a rânjet, nu expansiv, dar recognoscibil uman. Am scos un mormăit şi i-am acordat o privire vag aprobatoare.

— Eu sunt Fink, zise el, Morris Fink. Eu am grijă, mai mult sau mai puţin, de casa asta, mai ales când Yetta e plecată, ca în weekendul ăsta. S-a dus în vizită la fiică-sa, în Canarsie. Văd c-ai venit să locuieşti în crater! adăugă el, cu un semn din cap în direcţia uşii mele.

— Crater? am zis eu întrebător.

— Am locuit şi eu acolo, până acum o săptămână. Fiindcă m-am mutat eu, d-aia ai ajuns să primeşti tu camera aia. Îi spun crater, pentru că e ca şi cum ai locui într-un crater de bombă, cu toată călăreala ălora din camera de deasupra.

Se stabilise pe negândite o legătură între Morris şi mine, aşa că m-am relaxat şi m-am pomenit asaltându-l cu întrebări.

— Şi cum de-ai suportat, pentru numele lui Dumnezeu? Dar ia zi-mi, cine naiba *sunt* ei?

— Nu-i aşa de rău dacă-i pui să mute patul. O fac – şi-l mută la perete – şi abia de-i mai auzi călărindu-se. Atunci patul este deasupra băii. Eu i-am convins s-o facă. Mă rog, *pe el*, adică. L-am convins s-o facă deşi este camera ei. Am *insistat*. Am zis că Yetta o să-i dea afară pe amândoi dacă n-o face, aşa că, până la urmă, a fost de acord. Acum bănuiesc că şi l-a mutat iar la fereastră. A zis ceva cum c-ar fi mai mişto acolo.

Se opri o clipă, acceptând ţigara pe care i-o ofeream.

— Asta ar trebui şi tu să faci, să-i ceri lui să mute iar patul la perete.

— Nu *pot* să fac asta, i-am explicat eu. Nu pot urca la un tip, un *necunoscut*, şi să-i spun… mă rog, ştii ce-ar trebui să-i spun. Ar fi groaznic de jenant. N-aş putea. Şi care chiriaşi sunt ei, de fapt?

— O să vorbesc *eu* cu el, dacă vrei, zise Morris cu un aer de încredere în sine care mi s-a părut mişcător. O să-l *fac* eu să-l mute. Yetta nu suportă ca locatarii de aici să se deranjeze unii pe alţii. Landau ăla e un ciudat, de acord, şi s-ar putea să-mi facă necazuri, dar o să mute patul, nu-ţi face griji. Nu vrea să se trezească în stradă.

Aşadar am aflat că Nathan Landau, primul nume de pe lista mea, era capul răutăţilor în treaba asta; şi-atunci cine era partenera lui în vânzoleala, desfrâul şi hărmălaia aia?

— Şi tipa? l-am întrebat. E domnişoara Grossman?

— Nu. Grossman e o scroafă. Tipa e târfa poloneză, Sofia. Sofia Z., cum îi zic eu. Numele de familie e cu neputinţă de pronunţat. Dar e-o bucăţică bună, Sofia aia.

Încă o dată mi-am dat seama de liniştea din casă, acea impresie stranie pe care aveam s-o mai încerc din când în când în vara aceea, a unei locuinţe aflate foarte departe de străzile oraşului, într-un ungher îndepărtat, izolat, aproape bucolic. Se auzeau strigăte de copii din parcul de peste drum şi, la un moment dat, o singură maşină, dar care se deplasa încet, scoţând un zgomot deloc grăbit, inofensiv. Pur şi simplu, nu-mi venea să cred că locuiam în Brooklyn.

— Unde-i restul lumii? am întrebat.

— Păi, hai să-ţi spun ceva, zise Morris. În afară, poate, de Nathan, nimeni din hogeacul ăsta nu are destui bani ca să *facă* într-adevăr ceva. Ca de pildă să se ducă în New York şi să danseze la Rainbow Room sau altă distracţie de soiul ăsta. Dar duminica după-amiaza o şterg toţi de-aici. Se duc cu toţii pe undeva. De exemplu, scroafa de Grossman – aoleu, e aşa o spurcată de *yenta*[60]! –, Grossman se duce să-şi viziteze mama, la Islip. La fel şi Astrid. Adică Astrid Weinstein, care stă în capătul celălalt al holului de unde stai tu. E infirmieră la Spitalul Kings County, ca şi Grossman, numai că nu-i o scroafă. O fată simpatică, dar n-aş zice chiar frumoasă. Comună. O potaie, de fapt. Dar nu o scroafă.

Mi-au căzut deodată penele.

— Şi ea pleacă să-şi viziteze mama? am zis eu fără pic de chef.

— Da, pleacă să-şi viziteze mama, numai că se duce în New York. Nu ştiu de ce, dar sunt sigur că nu eşti evreu, aşa că dă-mi voie să-ţi zic ceva despre evrei. Ăştia se duc foarte des să-şi vadă mamele. E o trăsătură a lor.

— Înţeleg, am żis eu. Şi ceilalţi? Unde au plecat?

— Muskatblit – o să-l vezi, e mare şi gras şi student la rabini – Muskatblit Moishe se duce să-şi vadă mama *şi* tatăl, undeva în Jersey. Numai că nu poate să călătorească în ziua de sabat, aşa că pleacă de aici încă de vineri seara. E turbat după filme, aşa că duminica îşi pierde toată ziua prin New York văzând câte patru-cinci. Apoi se întoarce aici, duminică

[60] Codoaşă (în idiş, în original).

seara târziu, aproape orb după atâtea filme.

— Şi a… Sofia şi Nathan? Ei unde pleacă? Şi cu ce se ocupă, de altfel, în afară de…

Mi-a stat pe limbă o glumă transparentă, dar mi-am ţinut gura, reţinere cu totul inutilă, de altfel, pentru că Morris, atât de guraliv, oferind atât de liber un şuvoi de informaţii, ghicise ce voiam să spun şi mă puse rapid la curent.

— Nathan are studii superioare, e biolog. Lucrează la un laborator de lângă Borough Hall[61], unde se fac medicamente, prafuri şi chestii de-astea. Sofia Z. nu ştiu exact ce face. Am auzit c-ar fi un soi de secretară pentru un doctor polonez care ar avea o grămadă de pacienţi polonezi. Evident, vorbeşte poloneza, limba maternă… în orice caz, Nathan şi Sofia se dau în vânt după plajă. Când e vreme bună, ca acum, se duc la Coney Island… uneori la Jones Beach. Dup-aia se întorc aici.

Făcu o pauză şi afişă ceea ce părea o căutătură răutăcioasă.

— Se întorc aici, se fut şi se ceartă. O, da ce se mai ceartă! După care ies să-şi ia cina. Sunt mari amatori de mese bune.

Nathan, ăla, face bani frumoşi, dar e dus cu pluta, zău. Dus rău. Rău de tot. Cred c-ar trebui să se caute la cap la un psihiatru.

Sună un telefon, dar Morris nu-i dădu atenţie. Era un aparat cu fise, prins în perete, iar soneria lui era neobişnuit de puternică, până când mi-am dat seama că trebuie să fi fost reglată astfel ca să fie auzit în toată casa.

— Nu răspund când nu-i nimeni aici, explică Morris. Nu pot să sufăr mizeria asta blestemată de telefon, toate mesajele alea. „Lillian e acasă? Sunt mama ei. Spuneţi-i că a uitat cadoul cel scump de la unchiul Benny”. Ta-ta-ta, tata-ta. Scârba. Sau, „Aici e tatăl lui Moishe Muskatblit. Nu e acasă? Spuneţi-i că vărul Max a fost călcat de un camion în Hackensack”. Ta-ta-ta, ta-ta-ta, toată ziulica. Nu pot să sufăr telefonul ăla.

I-am spus lui Morris că ne mai vedem noi şi, după alte câteva vorbe

[61] Primăria din Brooklyn.

prieteneşti, m-am retras în camera mea roz ca o cameră de nou-născut şi în neliniştea pe care începuse să mi-o provoace. M-am aşezat iar la masa de lucru. Prima foaie din blocul de hârtie de scrisori, cu goliciunea ei încă intimidantă, se căsca înaintea mea ca o viziune gălbuie a veşniciei. Cum, Doamne iartă-mă, voi fi în stare vreodată să scriu un roman? am meditat eu, rozând dintr-un creion Venus Velvet. Am deschis scrisoarea de la tata. Întotdeauna îi aşteptam cu bucurie scrisorile, simţindu-mă norocos să-l am drept sfătuitor pe acest Lord Chesterfield sudist, care atât mă încânta cu disertaţiile sale ample, de modă veche, pe teme ca trufia, avariţia, ambiţia, bigotismul, matrapazlâcurile politice, excesele sexuale şi alte păcate mortale şi primejdii. Chiar dacă uneori era sentenţios, nu era niciodată pompos, niciodată nu folosea un ton de predică şi mă delectam deopotrivă cu amploarea gândirii şi simţămintelor scrisorii, cât şi cu elocvenţa lor simplă; de fiecare dată când terminam de citit vreuna, fie eram gata să-mi dea lacrimile, fie mă îndoiam de râs, dar aproape întotdeauna mă trimiteau imediat să recitesc pasaje din Biblie de unde tatăl meu împrumuta mult în ceea ce priveşte cadenţa prozei, dar şi mare parte din cugetările sale pline de înţelepciune. În ziua aceea însă, atenţia mi-a fost atrasă, în primul rând, de o tăietură din ziar care-a alunecat din scrisoarea împăturită. Titlul articolului decupat din gazeta locală din Virginia m-a înmărmurit şi m-a cutremurat, tăindu-mi răsuflarea pe moment şi făcându-mă să văd mici puncte luminoase înaintea ochilor.

Era anunţată moartea prin sinucidere, la vârsta de douăzeci şi doi de ani, a frumoasei fete de care fusesem îndrăgostit cu deznădejde în anii zănateci de la începutul adolescenţei. Se numea Maria (care rima, în rostirea sudistă, cu „paria”) Hunt, iar la cincisprezece ani eram atât de înfierbântat de pasiunea pentru ea că, privind retrospectiv, mi se pare că suferisem de o formă de nebunie. Vorbind despre îndrăgostiţii care-şi pierd minţile din dragoste, cât de bine exemplificam eu un astfel de năpăstuit! Maria Hunt! Dacă în anii 1940, cu mult înainte de zorii eliberării noastre, încă predomina străvechiul cavalerism, iar icoana vreunei June

Allyson din visele unui băiat era semizeiţa pe care putea, cel mult, ca să folosesc expresia odioasă a sociologilor, „să o mângâie până la orgasm”, eu am împins abnegaţia până în pragul nebuniei şi cu mult dincolo de acesta, aşa că n-am încercat să fur nici măcar o atingere, cum se spunea în vremurile acelea, de la iubita mea Maria. Într-adevăr, nici măcar n-am depus o sărutare pe nemilos de apetisantele ei buze. Şi asta, pe de altă parte, nu vrea să definească relaţia noastră drept platonică, pentru că, aşa cum înţeleg eu cuvântul ăsta, în relaţia platonică există un element cerebral, iar Maria nu strălucea deloc la capitolul ăsta. Iar aici trebuie să adaug că, în zilele acelea, când existau doar patruzeci şi opt de state, în ceea ce privea nivelul educaţiei publice, Virginia lui Harry Byrd[62] era în general a patruzeci şi noua pe listă – după Arkansas, Mississippi şi chiar şi după Puerto Rico – şi în aceste condiţii antrenarea într-o conversaţie intelectuală a doi copii de cincisprezece ani e probabil mai bine c-a fost lăsată imaginaţiei. Niciodată n-a existat o conversaţie obişnuită fisurată de mai multe hiaturi, de momente atât de lipsite de jenă de lungi, de necuvântare între rumegătoare. Cu toate acestea, eu o adorasem, pătimaş, dar cast, o adorasem pentru motivul naiv că era îndeajuns de frumoasă ca să frângă o inimă – iar acum descopeream că murise. Maria Hunt era *moartă*!

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial şi înrolarea mea făcuseră ca Maria să dispară, treptat, din viaţa mea, dar mai existase încă de multe ori în gândurile mele nostalgice. Se sinucisese aruncându-se de la fereastra unei clădiri şi am citit, cu stupefacţie, că o făcuse cu doar câteva săptămâni în urmă, în Manhattan. Apoi am aflat că locuise la doi paşi de mine, pe Sixth Avenue. Era o dovadă a inumanei vastităţi a oraşului faptul că amândoi locuiserăm luni de-a rândul într-o zonă atât de compactă ca Greenwich Village, fără ca totuşi să ne întâlnim vreodată. Cuprins de o durere sfâşietoare, care aducea foarte tare a căinţă, m-am întrebat dacă

[62] Om politic de marcă, reprezentant al Partidului Democrat şi guvernator al Virginiei între anii 1926-1930.

n-aş fi putut, oare, s-o salvez, s-o împiedic de la un asemenea gest îngrozitor dacă aş fi ştiut de prezenţa ei în oraş şi unde locuia. Citind şi recitind articolul, am ajuns la un pas de o adevărată criză nervoasă şi m-am trezit gemând de-a binelea din cauza acestei poveşti fără sens de tinerească disperare şi rătăcire. De ce o făcuse? Una dintre cele mai impresionante părţi ale relatării era că, din pricini complicate şi obscure, cadavrul ei rămăsese neidentificat şi fusese îngropată într-un cimitir de săraci, abia după mai multe săptămâni fiind deshumat şi trimis în Virginia, pentru o înmormântare definitivă. Îmi era rău, eram aproape distrus de cumplita poveste – într-atât încât am abandonat pentru tot restul zilei orice gând de a mai lucra şi, fără să-mi mai pese de scris, am căutat un soi de alinare în berea pe care o păstram la frigider. Mai târziu, am citit următorul pasaj din scrisoarea tatălui meu:

Referitor la articolul inclus, fiule, m-am gândit, pur şi simplu, că ai fi mai mult decât interesat, de vreme ce ştiu că erai atât de „ahtiat" după tânăra Maria Hunt cu şase sau opt ani în urmă. Obişnuiam să-mi aduc aminte, foarte amuzat, cum te făceai roşu ca pătlăgica doar dacă se pomenea de numele ei. Acum nu mă pot gândi decât cu mare mâhnire la acele vremuri. Ne întrebăm care să fie voia Domnului într-o astfel de nenorocire, dar fără folos. Aşa cum desigur ştii, Maria Hunt provenea dintr-o familie cu un *destin tragic: Martin Hunt era un alcoolic învederat şi întotdeauna fără ocupaţie, în timp ce Beatrice mă tem că era foarte insistentă şi crudă în pretenţiile de morală integră din partea celorlalţi, şi mai ales a Mariei, după cum mi s-a spus. Un lucru rămâne sigur, şi anume că în tristul lor cămin domnea prea multă vinovăţie neiertată şi prea multă ură. Ştiu că te va îndurera această veste. Maria era, după câte îmi amintesc, o fată deosebit de frumoasă, ceea ce înrăutăţeşte şi mai mult lucrurile. Mângâie-te puţin cu gândul că o astfel de frumuseţe a fost printre noi o vreme...*

M-am gândit la Maria toată după-amiaza, până când umbrele au început să se alungească sub copacii din jurul parcului, iar copiii au fugit acasă, lăsând aleile care se încrucişau pe Terenul de Paradă pustii şi tăcute. În cele din urmă, m-am simţit ameţit de la bere, gura îmi era uscată şi mă ustura de la prea multele ţigări, aşa că m-am întins pe pat. Am căzut curând într-un somn greu, invadat de mai multe vise decât de obicei. Unul dintre visele care m-au asaltat aproape m-a făcut praf. În urma câtorva mici fantasme fără nicio noimă, un îngrozitor, dar scurt coşmar, şi o expert concepută piesă într-un act, am fost luat în stăpânire de cea mai feroce halucinaţie erotică pe care am trăit-o vreodată. Căci se făcea că, pe o pajişte însorită şi tihnită de la marginea râului, un loc izolat, înconjurat de stejari ce unduiau în vânt, răposata mea Maria stătea înaintea mea şi, cu dezinvoltura unei târfe, se dezbrăca în pielea goală – ea, care nu şi-ar fi dat jos, în prezenţa mea, nici măcar şosetele. Despuiată, pârguită ca o piersică, cu părul ei castaniu revărsat peste sânii ei albi ca smântână, apetisantă mai presus de cuvinte, s-a apropiat de mine, care stăteam întins, cu penisul ridicat, ţeapăn ca un ţăruş, aţâţându-mă cu vorbe plăcut obscene şi desfrânate. „Stingo”, murmură ea, „Oh, Stingo, fute-mă”. Minuscule broboane de transpiraţie îi periau pielea, de parcă era încinsă de dorinţă, şi îi împodobeau părul negru de pe pubis. Se apropie şerpuind de mine, o nimfă lascivă cu gura umedă şi întredeschisă, iar acum, aplecându-se peste pântecul meu gol, îngânându-şi îmbătătoarele obscenităţi, se pregătea să cuprindă între acele buze niciodată sărutate de mine pistilul tare ca osul al pasiunii mele. Atunci, filmul se blocă în proiector. M-am trezit într-o neagră deznădejde, holbându-mă la tavanul roz pătat de umbrele nopţii care se pregătea să vină şi am lăsat să-mi iasă un geamăt primitiv – mai curând un urlet –, smuls din tainiţele cele mai adânci ale sufletului meu.

Dar apoi am simţit încă un cui amplificând agonia crucificării mele: se porniseră din nou, în camera de deasupra, pe blestemata aceea de saltea! „Încetaţi!”, am răcnit la tavan, vârându-mi degetele în urechi. *Sofia şi*

Nathan! am gândit. Nenorociţi de iepuri jidovi! Deşi se poate să se fi oprit un scurt moment, când am ascultat din nou, erau tot în acţiune – o partidă fără gălăgie, de data asta, fără strigăte sau arii, doar arcurile patului scoţând un cuviincios şi ritmic zbârnâit – laconic, măsurat, aproape bătrânesc. Nu-mi păsa că o lăsaseră mai moale. Am dat fuga – chiar am alergat – afară, în amurg, şi am pornit să merg confuz în jurul parcului. Apoi mi-am încetinit paşii, plimbându-mă mai departe, furat de gânduri. Trecând pe sub copaci, m-am întrebat serios îngrijorat dacă nu făcusem o mare greşeală venind în Brooklyn. La urma urmelor, chiar nu era elementul meu. Era ceva subtil şi inexplicabil de anapoda şi, dac-aş fi fost în stare să folosesc o expresie care avea să fie la modă, peste câţiva ani, aş fi zis că stabilimentul Yettei emana energii negative. Eram încă şocat de visul acela nemilos, lasciv. Prin însăşi natura lor, visele sunt, bineînţeles, dificil de accesat prin memorie, dar câteva se întipăresc pentru totdeauna în creier. În cazul meu, visele de care-mi aminteam cel mai bine, cele în care obsedanta iluzie a realităţii era atât de intensă încât părea să se fi închegat în planul metafizic, avuseseră întotdeauna ca subiect fie sexul, fie moartea. Aşa şi cu Maria Hunt. Niciun vis nu mai produsese în mine o atât de durabilă reverberaţie, din acea dimineaţă din urmă cu aproape opt ani, curând după înmormântarea mamei, când, zbătându-mă să ies din algele adâncurilor unui coşmar, am visat că arunc o privire pe fereastra camerei mele de acasă, în care încă mai dormeam, şi că zăresc sicriul deschis, în grădina inundată de ploaie şi bătută de vânt, apoi că văd faţa suptă, răvăşită de cancer a mamei mele întorcându-se către mine, în nişa de satin, şi că se uită la mine implorator, cu ochii împăienjeniţi de chinuri de nedescris.

M-am întors către casă. Mă gândeam să mă duc în cameră şi să-i răspund tatii la scrisoare. Voiam să-i cer să-mi povestească mai multe amănunte despre împrejurările morţii Mariei – probabil neştiind la momentul acela că subconştientul meu deja începuse să se agaţe strâns de moartea aceea ca fiind ideea germinatoare pentru romanul care zăcea,

atât de jalnic, pe masa mea de scris. Însă n-am scris niciun fel de scrisoare în seara aceea. Pentru că, atunci când am intrat în casă, am întâlnit-o pe Sofia în carne şi oase pentru prima oară şi m-am îndrăgostit de ea, dacă nu instantaneu, atunci rapid şi profund. A fost o dragoste care, aşa cum mi-am dat seama pe măsură ce se derula vara aceea, avusese multe motive să pună stăpânire pe întreaga mea existenţă. Dar trebuie să spun că, la început, unul dintre acestea a fost, cu siguranţă, asemănarea ei, îndepărtată, dar reală, cu Maria Hunt. Şi ceea ce este încă de neşters în amintirea mea din acea primă întâlnire nu e doar încântătoarea asemănare pe care i-am găsit-o cu fata moartă, ci disperarea de pe chipul ei, aidoma aceleia care cu siguranţă trebuie să fi fost întipărită şi pe a Mariei, deopotrivă cu umbrele îndurerate, premonitorii, ale cuiva aruncându-se cu capul înainte spre moarte.

În casă, Sofia şi Nathan erau prinşi într-o încăierare chiar în faţa uşii camerei mele. Le-am auzit vocile foarte clar în seara de vară şi i-am văzut certându-se pe hol, de cum am urcat treptele de la intrare.

— Nu mă lua pe mine cu de-astea, auzi? urlă Nathan. Eşti o mincinoasă! O nenorocită de pizdă mincinoasă, mă auzi? O pizdă!

— Şi tu eşti o pizdă, am auzit-o pe ea replicându-i. Da, eşti o pizdă, eu aşa cred.

Din tonul ei lipsea orice urmă de agresivitate.

— Eu *nu* sunt o pizdă, zbieră el. Eu *nu pot* fi o pizdă, idioată polacă. Când o să înveţi *să vorbeşti* în limba asta? Pot fi o *pulă*, dar nu o pizdă, cretino. Să nu-mi mai spui niciodată aşa, auzi? Las că nici n-o să mai ai ocazia.

— Tu mi-ai spus *mie* aşa!

— Dar asta eşti, cretino – o pizdă necredincioasă şi fătarnică! Îţi desfaci gaura aia a ta pentru un şarlatan de doctor cârpaci şi de doi bani. O, Doamne! urlă el, iar glasul i se ridică într-o furie nestăpânită. Lasă-mă să ies de aici până nu te *omor – ştoarfă* ce eşti! Te-ai *născut* ştoarfă şi-ai să *mori* ştoarfă!

— Nathan, ascultă… am auzit-o eu implorând.

Şi acum, când mă apropiasem mai mult de uşa de la intrare, i-am văzut pe amândoi împingându-se unul într-altul, două umbre întunecate bine conturate pe fundalul holului roz, unde un bec de patruzeci de waţi, atârnând din tavan, aproape înghiţit de un nor de fluturi de noapte fâlfâind în jurul lui, îşi răspândea debilul *chiaroscuro*. Nathan domina scena cu înălţimea şi forţa lui: umeri laţi, musculos, având în vârful capului un smoc de păr negru ca de sioux, arăta ca un John Garfield ceva mai îmblânzit şi frenetic, cu faţa frumos dăltuită, plăcută a lui Garfield – teoretic agreabil, aş spune, fiindcă în clipa aceea, faţa învineţită de mânie pătimaşă arăta oricum, numai plăcută nu, schimonosită cum era de o evidentă poftă de violenţă. Purta un hanorac uşor şi tenişi; părea să se apropie de treizeci de ani. Îi ţinea strâns braţul Sofiei, iar ea se ferea de asaltul lui ca un boboc de trandafir tremurând în vântul de furtună. Pe Sofia abia o puteam vedea în lumina posomorâtă. Îi puteam desluşi doar coama ei despletită de păr de culoarea paiului şi, pe după umărul lui Nathan, doar o treime din chip, mai exact o sprânceană înspăimântată, o aluniţă mică, un ochi căprui şi umărul proeminent al unui obraz încântător arcuit, pe care o singură lacrimă se rostogoli ca o picătură de argint-viu. Începuse să suspine ca un copil necăjit.

— Nathan, trebuie să asculţi, te rog, spunea ea printre suspine. Nathan! Nathan! Nathan! îmi pare rău că ţi-am spus aşa.

El îi zvârli braţul în lături şi se trase înapoi de lângă ea.

— Îmi provoci o *infinită* greaţă, strigă el. De-o greaţă curată, *neprefăcută*. O şterg de-aici, până nu te omor!

Se întoarse cu spatele la ea, dând să plece.

— Nathan, nu pleca! îl imploră ea cu disperare şi întinse ambele mâini spre el. Am nevoie de tine, Nathan. Tu ai nevoie de *mine*.

Era ceva rugător, de copil în vocea ei subţirică, aproape fragilă, care se spărgea puţin în registrele superioare şi devenea un pic răguşită în cele inferioare. Accentul polonez suprapus acestor tonuri i-o făcea

fermecătoare sau, m-am corectat eu, i-ar fi făcut-o astfel în circumstanţe mai puţin dramatice.

— Te rog, nu pleca, Nathan, strigă ea. Avem nevoie *unul de altul*. *Nu pleca*!

— Nevoie? repetă el întorcându-se din nou spre ea. *Eu* să am nevoie de *tine*? Hai să-ţi spun ceva – şi aici începu să-şi agite braţul întins către ea, în timp ce vocea îi deveni mai plină de mânie şi nestăpânită – am nevoie de tine ca de orice blestemată şi nesuferită *infecţie* pe care-aş putea s-o numesc. Am nevoie de tine ca de *antrax*, ascultă ce-ţi spun. Ca de trichinieloză! Am nevoie de tine ca de pietre la vezică! Pelagră! Encefalită! *Boala lui Bright*, pentru numele lui Dumnezeu! *Carcinom al nenorocitului de creier*, nenorocită de târfă mizerabilă ce eşti! *Aaaaaaauuuu*!

Acesta din urmă a fost un vaiet tremurat, crescător, un sunet care-ţi dădea fiori de gheaţă pe şira spinării, în care se amestecau laolaltă furia şi lamentaţia într-un mod de-a dreptul liturgic, precum tânguirea unui rabin înnebunit.

— Am nevoie de tine ca de *moarte*, mugi el cu glas gâtuit. *Moarte*!

Şi încă o dată se întoarse să plece şi încă o dată ea spuse, plângând:

— *Te rog*, nu pleca, Nathan! Nathan, continuă ea, unde pleci?

El ajunsese aproape la uşă acum, la nicio jumătate de metru de locul unde mă oprisem, în prag, nehotărât, neştiind dacă să-mi croiesc drum spre camera mea sau să mă întorc şi s-o şterg.

— Unde plec? urlă el. Îţi spun eu unde plec. Mă duc să mă urc în primul metrou şi plec la Forest Hills! O să împrumut maşina lui frate-meu şi-o să mă întorc aici să-mi iau lucrurile şi să le încarc în maşină. După-aceea n-o să mai pun piciorul în locul ăsta.

Dintr-odată, vocea îi coborî, purtările îi deveniră ceva mai reţinute, chiar degajate, dar tonul îi era dramatic şi viclean ameninţător.

— După aceea, poate chiar mâine, o să-ţi spun ce-o să fac. O să mă aşez la masă şi-o să scriu o scrisoare recomandată Serviciului de imigrare.

O să le spun că ai obţinut viza care nu trebuia. O să le spun că ar trebui să-ţi elibereze o viză de *târfă*, dacă au aşa ceva. Dacă nu au, o să le spun că ar fi mai bine să te expedieze înapoi în Polonia, pentru că faci negustorie ambulantă şi-ţi vinzi curul oricărui doctor din Brooklyn care vrea una scurtă. Înapoi la Cracovia, drăguţă!

Chicoti satisfăcut.

— O, da, drăguţă, înapoi la Cracovia!

Se întoarse şi se repezi spre uşă. În momentul acela se şterse de mine şi asta îl făcu să se răsucească iar în loc şi se opri scurt. Nu pot spune dacă-şi dăduse seama sau nu că l-am auzit. Rămas clar fără aer, gâfâia din greu şi, pentru o clipă, mă măsură din priviri. Apoi am dedus că s-a convins că-l auzisem, dar nu-i păsa. Ţinând cont de starea lui de tulburare, am fost surprins cum s-a purtat cu mine, părând, dacă nu chiar amabil, cel puţin politicos, de parcă eu aş fi fost, cu mărinimie, exclus din bătaia mâniei sale.

— Tu eşti noul chiriaş de care mi-a vorbit Fink? izbuti el să spună printre gâfâieli.

I-am răspuns cu cel mai scurt şi mai pierit dintre da-uri.

— Eşti din Sud, zise el. Morris mi-a spus că eşti din Sud. A zis că te cheamă Stingo. Yetta are nevoie de un sudist în casa ei ca să-şi completeze colecţia de ciudaţi.

Aruncă o privire întunecată înapoi spre Sofia, apoi se uită din nou la mine şi spuse:

— Păcat că n-o să fiu aici pentru o conversaţie vioaie, dar tocmai părăsesc locul ăsta. Mi-ar fi plăcut să stăm de vorbă.

Iar aici tonul lui deveni uşor rău-prevestitor, politeţea forţată scurgându-se în sarcasmul cel mai făţiş pe care-l auzisem în ultima vreme.

— Ne-am fi distrat pe cinste, trăncănind verzi şi uscate, noi doi. Am fi putut vorbi despre sporturi. Vreau să spun, sporturile sudiste. Ca linşatul de negri – sau *coons*[63], cum mi se pare că-i numiţi voi pe acolo. Sau

[63] Nume ofensator, rasist, pentru negri.

despre *cultură*. Am fi putut vorbi despre cultura sudistă şi poate c-am fi stat pe-aici, la bătrâna Yetta, ascultând muzică de mocofani. Ştii tu, Gene Autry, Roy Acuff şi toţi ăilalţi susţinători ai culturii clasice sudiste.

Se încruntase, în timp ce vorbea, dar acum un zâmbet îi spintecă faţa întunecată şi tulburată şi, până să-mi dau seama, întinsese mâna şi mi-o prinse pe a mea, reticentă, strângând-o ferm:

— Ei, bine, s-ar fi putut petrece aşa. Păcat. Moş Nathan trebuie s-o ia din loc. Poate într-o altă viaţă, *crackere*[64], o să ne întâlnim. Pe curând, *crackere*! Ne vedem în altă viaţă!

Şi cu acestea, mai înainte să deschid gura să protestez sau să-i dau o replică dură ori vreo insultă, Nathan îmi întoarse spatele şi coborî apăsat treptele până pe trotuar, unde încălţările lui cu placheuri scoteau un demonic *ţac-ţac-ţac*, care se stinse încet-încet până dispăru cu totul dincolo de copacii înneguraţi, în direcţia metroului.

Este bine ştiut că micile cataclisme – un accident de automobil, un lift rămas între etaje, un atac violent cu martori oculari – dau naştere unei nefireşti comunicativităţi între oameni total necunoscuţi. După dispariţia în noapte a lui Nathan, m-am apropiat de Sofia fără şovăire. Habar n-aveam ce să-i spun – fără îndoială vreo stângace formulă de consolare –, dar a fost ea cea care a vorbit prima, din spatele mâinilor lipite de faţa udă de lacrimi.

— E aşa de *nedrept* din partea lui, suspină ea. O, îl iubesc atât de mult!

Am făcut gestul lipsit de tact care se face adesea prin filme, într-un astfel de moment, când dialogul e o problemă. Mi-am scos batista din buzunar şi i-am întins-o ei, în tăcere. Ea o luă imediat şi începu să-şi şteargă ochii.

— O, îl iubesc atât de mult! exclamă ea. Atât de mult! Atât de mult! O să *mor* fără el.

— Haide, haide, i-am zis eu sau altceva la fel de jenant.

---

[64] Denumire ofensatoare dată albilor săraci din zonele rurale sudiste.

Ochii ei mă implorau – pe mine, pe care nu mă văzuse niciodată înainte –, un apel disperat al unei arestate nevinovate care-şi apără cinstea în faţa juraţilor. *Nu sunt o târfă*, *onorată instanţă*, părea ea să încerce să spună. Eu eram buimăcit deopotrivă de candoarea şi de pasiunea ei.

— E aşa de nedrept din partea lui, zise ea din nou. Să spună *asta*! El e singurul bărbat cu care am făcut vreodată dragoste, în afară de soţul meu. Iar soţul meu e mort!

Şi se cutremură de şi mai multe suspine, şi curseră mai multe lacrimi, prefăcându-mi batista într-un mic burete ud, cu monogramă. Nasul i se umflase de plâns, iar petele rozalii lăsate de lacrimi îi ştirbeau extraordinara frumuseţe, dar nu într-atât încât frumuseţea în sine (inclusiv aluniţa, în mod fericit plasată lângă ochiul ei stâng, ca un minuscul satelit) să nu mă topească pe loc – o senzaţie clară de lichefiere emanând nu dinspre inimă, ci, uimitor, dinspre stomac, care începu să chiorăie revoltat ca de o ajunare prelungită. Eram atât de flămând să o cuprind în braţe, s-o mângâi, s-o împac, încât foamea asta a devenit pur disconfort, dar un mănunchi de inhibiţii neobişnuit de pestriţe m-a făcut să bat în retragere. De asemenea, aş minţi dacă n-aş mărturisi că, simultan cu toate acestea, înflorea rapid în mintea mea o stratagemă strict egoistă, şi anume ca, într-un fel sau altul, cu noroc şi tărie de la Dumnezeu, să preiau eu această blondă comoară poloneză, de acolo de unde Nathan, porc nesimţit, o lăsase baltă.

Apoi, o furnicătură în ceafă m-a făcut să-mi dau seama că Nathan era din nou în spatele nostru, oprit pe treptele de la intrare. M-am răsucit spre el. Reuşise să se întoarcă în linişte ca o nălucă, iar acum ne ţintuia pe amândoi cu o căutătură piezişă, aplecat în faţă, sprijinit cu o mână de tocul uşii.

— Şi un ultim lucru, îi zise el Sofiei, cu o voce dură, seacă. Un alt ultim lucru, târfo. *Discurile*. Albumele. Beethoven. Händel. Mozart. *Toate*. Nu vreau să mai dau vreodată cu ochii de tine. Aşa că scoate discurile –

scoate discurile afară din camera *ta* şi pune-le în camera *mea*, pe scaunul de lângă uşă. Brahmsul poţi să-l ţii, numai fiindcă ţi l-a dat Blackstock. Păstrează-l, înţelegi? Restul le vreau eu, aşa că vezi cum faci să le pui negreşit unde îţi spun eu. Dacă *nu*, când mă întorc aici să-mi iau lucrurile, o să-ţi rup mâinile, pe amândouă.

După o pauză, trase adânc aer în piept şi şopti:

— Aşa să-mi ajute Dumnezeu, o să-ţi *rup nenorocitele alea de mâini*!

După care de data asta plecă de-a binelea, făcând paşi mari cu picioarele lui lungi, înapoi pe trotuar şi pierzându-se grăbit în întuneric.

Pentru moment rămasă fără lacrimi, Sofia se linişti, încet-încet.

— Mulţumesc, ai fost drăguţ, îmi zise ea abia şoptit, cu acele tonalităţi înăbuşite, amorţite, ale cuiva care a plâns din belşug şi multă vreme.

Întinse mâna şi-mi puse în palmă batista, un cocoloş ud. Iar când făcu asta, văzui pentru prima oară numărul tatuat de pe pielea bronzată, uşor pistruiată, a antebraţului său – un număr purpuriu din cel puţin cinci cifre, prea mici să le pot citi la lumina aceea, dar gravate, de-asta mi-am dat seama, cu precizie şi măiestrie. Peste dragostea care mă topea în stomac se adăugă deodată o durere ascuţită şi cu o mişcare involuntară, chiar inexplicabilă (pentru unul crescut să ia seama pe ce pune mâna), i-am prins cu blândeţe încheietura mâinii, uitându-mă mai îndeaproape la tatuaj. Mi-am dat seama că accesul ăsta de curiozitate ar putea fi ofensator, dar nu m-am putut abţine.

— Unde ai fost? am întrebat.

Ea spuse un nume în polonă, pe care l-am înţeles, vag:

— Oświęcim.

Apoi adăugă:

— Am stat acolo mult timp. *Longtemps*.

Făcu o pauză.

— Vous voyez[65]…

O altă pauză.

---

[65] Vedeţi… (lb. franceză, în original).

— Vorbeşti franceza? întrebă ea. Engleza mea e foarte proastă.

— *Un peu*[66], am răspuns eu, exagerând cu nesimţire abilităţile mele. E un pic ruginită.

Ceea ce însemna că nu mai ştiam aproape nimic.

— Ruginită? Cum adică ruginită?

— *Sale*[67] am încercat la nimereală.

— Franceză murdară? zise ea, cu un surâs uşor, ca o părere.

După un alt moment, întrebă:

— Sprechen sie Deutch?[68]

Ceea ce nu scoase de la mine nici măcar un „nein”.

— O, să lăsăm, am zis eu. Vorbeşti destul de bine engleza.

Apoi, după un moment de tăcere, am spus:

— Nathan ăla! N-am mai văzut pe cineva ca el în viaţa mea. Ştiu că nu e treaba mea, dar... dar e probabil *ţicnit* Cum poate vorbi aşa, cu *oricine*? Dacă mă întrebi pe mine, bine c-ai scăpat de el.

Ea strânse tare din ochi şi îşi pungi buzele îndurerată, de parcă îşi adusese aminte de ceea ce tocmai se dezvăluise.

— O, are dreptate despre atât de multe lucruri, şopti ea. Nu despre faptul că i-am fost necredincioasă. Nu la asta mă refer. I-am fost întotdeauna credincioasă. Dar în alte lucruri. Când a spus că nu mă îmbrac cum trebuie. Sau când a spus că sunt o poloneză neglijentă şi nu fac curat. Apoi m-a numit poloneză murdară, şi am ştiut că... da, o meritam. Sau când m-a dus la restaurantele alea cochete, iar eu întotdeauna am... reţinet? se uită la mine întrebător.

— Reţinut, i-am zis.

Fără să exagerez, va trebui, din când în când, să încerc să reproduc delicioasele incorectitudini ale englezei Sofiei. O folosea cu siguranţă mai mult decât potrivit şi – după mine, cel puţin – o îmbunătăţea de-a dreptul

---

[66] Puţin (lb. franceză, în original).
[67] Murdară (lb. franceză, în original).

[68] Vorbiţi germană? (lb. germană, în original)

prin micile ei poticneli în hăţişul sintaxei, mai ales în cioturile oribilelor noastre verbe neregulate.

— Ai reţinut ce? am întrebat.

— Reţinut *la carte*, meniul, vreau să spun. Atât de des reţineam meniul, îl puneam în geanta mea, ca amintire. El spunea că un meniu costă bani, că furam. Avea dreptate în privinţa asta, ştii.

— Să iei un meniu nu e aşa un mare furt, în ochii mei, pentru numele lui Dumnezeu, am zis eu. Uite, din nou ştiu că nu e treaba mea, dar…

În mod clar hotărâtă să reziste încercărilor mele de a-i restaura stima de sine, mă întrerupse, spunând:

— Nu, ştiu eu că a fost rău. Ceea ce a spus el a fost adevărat, am făcut multe lucruri care au fost greşite. Am meritat-o că m-a părăsit. Dar nu i-am fost *niciodată* necredincioasă. Niciodată! O, o să mor acum fără el! Ce-o să mă fac? Ce-o să mă fac?

Pentru o clipă, m-am temut că ar putea s-o apuce iar o criză înverşunată de tristeţe, dar ea a scos numai un suspin gâtuit, cu greu înghiţit, ca un soi de semn de punctuaţie final, apoi s-a întors spre mine:

— Ai fost drăguţ, zise ea. Acum trebuie să mă duc în camera mea.

În timp ce porni să urce încet scările, m-am uitat în voie la trupul ei, pe care se mula rochia de mătase subţire, de vară. Deşi era un trup frumos, cu toate proeminenţele cuvenite, curbe, continuităţi şi simetrii, era ceva un pic ciudat în legătură cu el – nu-i lipsea nimic, din câte se vedea, şi nu era neapărat deficient, ci mai curând reasamblat. Da, exact asta era, mi-am dat eu seama. Strania calitate se trăda chiar şi la nivelul pielii. Avea plasticitatea bolnăvicioasă (se vedea mai ales pe dosul braţelor) a cuiva care suferise o severă emaciere şi a cărui carne încă şi acum mai are câteva etape de trecut până să fie restabilită.

De asemenea, aveam senzaţia că sub bronzul acela sănătos stăruia încă paloarea de ceară a unui trup nu pe deplin refăcut dintr-o teribilă criză. Dar niciuna dintre aceste imperfecţiuni nu micşora cu nimic un soi de minunat de neglijentă senzualitate, exprimată, în momentul acela, cel

puţin, de modul degajat, dar natural în care i se mişca bazinul şi de posteriorul ei cu adevărat somptuos. În pofida foametei, fundul ei avea o formă la fel de perfectă ca o pară fabuloasă, premiată la concurs; vibra cu o magică elocvenţă, iar din unghiul din care îl priveam, mi-a tulburat într-atât rărunchii, încât m-am rugat în minte, făgăduind că o să donez orfelinatelor prezbiteriene din Virginia un sfert din viitoarele mele câştiguri ca scriitor, doar să am fundul ăsta gol, măcar un scurt moment – treizeci de secunde mi-ar fi fost de ajuns – între palmele mele deschise, întinse, rugătoare. Moşule Stingo, am cugetat eu, când ea urcă mai departe, cu siguranţă e ceva pervers în fixaţia asta a ta pentru dorsale. Apoi, când ea ajunse în capul scării, se întoarse, privi în jos şi îmi surâse cu cel mai trist zâmbet imaginabil.

— Sper că nu te-am plictisit cu problemele mele, zise ea. Îmi pare atât de rău.

Îndepărtându-se spre camera ei, mai spuse:

— Noapte bună.

Astfel că după aceea, instalat în singurul fotoliu confortabil din camera mea, când m-am aşezat să citesc din Aristofan în seara aceea, puteam vedea o mică parte din holul de la etaj prin uşa mea întredeschisă. La un moment dat, pe la mijlocul serii, am văzut-o pe Sofia ducând în camera lui discurile pe care Nathan îi poruncise să i le dea înapoi. Când s-a întors, am putut vedea că plângea din nou. Cum putea s-o ţină tot într-un plâns? De unde veneau toate acele lacrimi? Mai târziu, a început să pună, la nesfârşit, bucata finală din *Simfonia* I de Brahms, pe care el, cu atâta generozitate, îi îngăduise s-o păstreze. Probabil era singurul ei album acum. Toată seara, muzica aceea se strecură prin tavanul subţire ca hârtia, nobilul şi tragicul corn francez amestecându-se în capul meu cu flautul antifonal, pătrunzător ca un glas de pasăre, şi umplându-mi spiritul cu o tristeţe şi o nostalgie aproape mai intense decât oricare altele simţite până atunci. M-am gândit la momentul în care fusese compusă muzica aceea. Era o muzică ce, printre altele, vorbea despre o

Europă a zilelor fericite, scăldată în lumina puţin roşiatică a tihnitelor asfinţituri – despre copile cu codiţe împletite şi şorţuleţe, săltând în docare, despre excursii în luminişurile din Pădurea Vieneză şi despre berea tare bavareză, despre doamne din Grenoble cu umbreluţe, plimbându-se la marginea sclipitoare a gheţarilor din Alpii cei înalţi, şi despre călătoriile cu balonul, despre veselie, despre vertiginoasele valsuri, despre vinul din Mosella, despre Johannes Brahms însuşi, cu barbă şi o ţigară de foi în gură, contemplându-şi acordurile titanice, pe sub crengile desfrunzite, autumnale, ale fagilor din Hofgarten. Era o Europă de o dulceaţă aproape de neconceput – o Europă pe care Sofia, înecându-se acum în tristeţea ei, în odaia de deasupra mea, nu se putea s-o fi cunoscut.

Când m-am dus la culcare, fonograful încă mai cânta. Iar când fiecare dintre discurile zgâriate de şelac ajungea la capăt, îngăduindu-mi, în răgazul de până începea următorul, să-i aud suspinele inconsolabile ale Sofiei, mă suceam şi mă învârteam în pat, întrebându-mă din nou cum o fiinţă omenească muritoare putea fi potirul care să cuprindă atâta cantitate de durere. Mi se părea aproape imposibil ca Nathan să fi putut inspira această suferinţă atât de ascuţită şi, totodată, atât de devastatoare. Dar în mod clar că asta făcuse, ceea ce îmi ridica o nouă problemă. Căci dacă, după cum spuneam, mă simţeam alunecând deja în acea maladivă şi istovitoare situaţie cunoscută ca dragoste, nu era oare o nebunie din partea mea să visez că voi putea câştiga afecţiunea, şi cu atât mai mult că voi împărţi patul cu ea, unei femei atât de neclintit ataşate de amintirea iubitului ei? Ideea avea ceva de-a dreptul indecent, ca şi când aş fi pornit un asediu asupra unei femei recent îndoliate. În mod sigur, Nathan ieşise din scenă, dar nu era o înfumurare din partea mea să sper că voi umple eu golul? Printre altele, mi-am amintit că aveam atât de puţini bani. Chiar dacă aş fi putut străpunge bariera durerii ei, cum mă aşteptam să îi fac curte acestei foste înfometate, cu gustul ei pentru restaurantele selecte şi discuri scumpe de fonograf?

În sfârşit, muzica încetă, ea se opri din plâns, la rândul ei, iar scârţâitul necontenit al arcurilor îmi spuse că se culcase. Am rămas treaz încă mult timp, ascultând zgomotele blânde ale nopţii din Brooklyn – un câine urlând în depărtare, o maşină trecând pe stradă, nişte hohote de râs, nu foarte tare, de la un bărbat şi o femeie la marginea parcului. M-am gândit la Virginia, la casa părintească. Somnul m-a furat pe nesimţite, dar am dormit neliniştit, într-adevăr haotic, trezindu-mă o dată într-o beznă neobişnuită, pentru a descoperi că eram gata de o caraghioasă penetraţie falică – printre cute, sau un tiv, sau o încreţitură umedă – a pernei mele, care nu mai era la locul ei. Apoi din nou am adormit, numai pentru a mă trezi cu o tresărire cu puţin înainte de ivirea zorilor, în tăcerea de mormânt a acelui ceas, cu inima bătându-mi puternic în piept şi cutremurat de un fior, holbându-mă drept în tavanul deasupra căruia dormea Sofia, înţelegând cu foarte cruda limpezime a celui care visează că ea era condamnată.

Capitolul 3

— Stingo! Ei, Stingo!

Târziu, în aceeaşi dimineaţă – o însorită duminică de iunie – le-am auzit vocile dincolo de uşă, trezindu-mă din somn. Vocea lui Nathan, apoi a Sofiei:

— Stingo, deşteptarea! Scoală-te, Stingo!

Deşi nu era încuiată, uşa era zăvorâtă cu un lanţ de siguranţă, noaptea, iar de unde stăteam eu, pe pernă, puteam vedea faţa radioasă a lui Nathan, care se zgâia la mine prin deschizătura largă.

— Scoal' şi fii deştept! zicea vocea. Sus pe punte, puştiule! Hai sus şi să-i dăm bătaie, băiete. Mergem la Coney Island![69]

În spatele lui am auzit-o pe Sofia, ca un ecou subţire şi cristalin al lui Nathan:

— Scoal' şi fii deştept! Hai sus şi să-i dăm bătaie!

Comanda ei a fost urmată de un chicot mic, ca un clinchet de argint, după care Nathan începu să zgâlţâie uşa şi lanţul.

— Haide, *crackere*, sus pe punte! Nu poţi să zaci toată ziua aici sforăind ca un bătrân câine de vânătoare din Sud.

Vocea lui împrumută tonurile siropoase, artificiale din inima Dixielandului – un accent care, chiar şi în urechile mele amorţite de somn, dar totuşi sensibile, suna ca rezultatul unei imitaţii remarcabil de pricepute.

— Mişcă oasele alea leneşe, dulceaţă! îngâna el tărăgănat, ca un om cu gura plină. Pune-ţ' costumu' de scaldă. O să ne-nhame moş Pompey caii la trăsură ş-o să luăm un mic picnic, colo, jos, la malu' mării.

Eram, ca s-o spun în termeni moderaţi, ceva mai puţin decât înveselit de toată povestea. Insultele lui mârâite cu o seară în urmă şi în general purtarea lui urâtă cu Sofia se amestecaseră nepermis în visele mele toată

[69] Coney Island – plajă cu vedere la ocean, din sudul Brooklyn ului.

noaptea, sub diverse măşti şi deghizamente insinuante, iar ca acum să mă trezesc şi să văd aceeaşi faţă urbană de la mijloc de secol, îngânând aceste nenaturale lirisme antebelice, era, pur şi simplu, mai mult decât puteam îndura. Am sărit din aşternut şi m-am năpustit la uşă.

— Ieşi afar de-aici! am strigat eu. Lasă-mă în pace!

Am încercat să-i trântesc uşa în nas, dar Natham proptise ferm un picior în deschizătură.

— Ieşi afară! am ţipat din nou. Al dracului tupeu mai ai, să faci aşa ceva. Scoate-ţi afurisitul de picior din uşă şi lasă-mă dracului în pace!

— Stingo, *Stingo*, continuă vocea în cadenţe blânde, reîntorcându-se la stilul Brooklyn. Stingo, uşurel! N-am vrut să te supăr, băiete. Haide, deschide. Hai să bem o cafea, să ne împăcăm şi să fim prieteni!

— Nu vreau să fiu prieten cu tine! am urlat eu la Nathan şi-am izbucnit într-un acces de tuse.

Pe jumătate înecat de flegma şi gudronul celor trei pachete de Camel pe zi, mă şi miram că mai puteam totuşi articula. În timp ce-mi rupeam mai departe plămânii, ciudat de stingherit de horcăitul de anghina pe care-l scoteam, am început să simt efectul întârziat al surprizei – şi nu puţin neplăcute – că mizerabilul de Nathan se materializase ca un geniu rău alături de Sofia şi părea să fie încă o dată stăpân pe situaţie şi gata să dea noi ordine. Pentru cel puţin un minut, poate mai mult, m-am zguduit şi m-am zbătut în ghearele unui spasm pulmonar, silit fiind să îndur, totodată, umilinţa de a mă supune lui Nathan în rolul de savant într-ale medicinei.

— Ai o tuse de fumător înrăit, *crackere*. Ai, de asemenea, faţa descompusă şi trasă a unei persoane dependente de nicotină. Uită-te la mine o secundă, *crackere*, uită-te drept în ochii mei.

L-am fulgerat cu privirea prin pupilele îngustate fără grabă şi înceţoşate de furie şi dezgust.

— Nu-mi mai spune… am început, dar vorba mi-a fost tăiată de un alt acces sfâşietor de tuse.

— Descompus, ăsta-i cuvântul, continuă Nathan. Păcat, pentru un tip care arăta aşa de bine. Înfăţişarea descompusă ţi se trage de la privarea treptată de oxigen. Ar trebui să te laşi de fumat, *crackere*. Duce la cancer de plămâni. Şi la afecţiuni cardiace.

(în 1947, poate vă mai amintiţi, adevăratul efect pernicios al fumatului asupra sănătăţii abia fusese presupus de medici, iar avertismentul în privinţa potenţialului său coroziv şi vătămător, dacă se rostea, era întâmpinat de persoanele rafinate cu un soi de scepticism amuzat. Era doar o poveste de adormit copiii, din aceeaşi familie cu aceea care îi imputa masturbării năpaste ca acneea, negii sau nebunia. Prin urmare, deşi remarca lui Nathan m-a înfuriat de două ori, la momentul acela, îngrămădind, în opinia mea, şi imbecilitatea peste simpla răutate, îmi dau seama acum ce ciudat de profetică a fost de fapt, cât a fost de tipică acelei inteligenţe capricioase, ţicnite, chinuite, dar ascuţite şi magistrale, pe care aveam s-o cunosc şi împotriva căreia m-am văzut şi eu, prea adesea, silit să lupt. Cincisprezece ani mai târziu, legănându-mă în mrejele unei bătălii cu succes împotriva dependenţei mele de ţigări, aveam să-mi amintesc de avertismentul lui Nathan – din anumite motive, chiar de cuvântul descompus – ca de o voce din mormânt.) Acum totuşi, cuvintele sale erau ca o invitaţie la omucidere.

— Nu-mi mai spune *cracker*! am strigat, când mi-am recăpătat glasul. Eu sunt un Phi-Beta-Kappa[70] de la Duke University. N-am nevoie să-ţi ascult insultele găunoase. Acum dă piciorul la o parte din uşă şi lasă-mă în pace! am continuat, căznindu-mă să-i urnesc piciorul din deschizătură. Şi n-am nevoie de niciun sfat de doi bani despre ţigări! i-am mai gâjâit prin tubul încărcat şi inflamat al laringelui meu.

Atunci, în Nathan se petrecu o transformare uluitoare. Manierele sale deveniră deodată spăsite, civilizate, aproape pline de căinţă.

— Bine, Stingo, îmi pare rău, zise el. Îmi pare rău, pe bune. N-am vrut

[70] Asociaţie onorifică (fondată în 1776) a studenţilor de colegiu şi absolvenţi, ai cărei membri sunt aleşi pe baza înaltelor realizări academice.

să-ţi rănesc sentimentele. Iartă-mă, bine? N-am să mai folosesc cuvântul ăla. Sofia şi cu mine voiam doar să-ţi oferim un prietenos bun venit într-o frumoasă zi de vară.

În mod cert, această subită schimbare la el mă lăsase fără răsuflare şi poate că aş fi simţit că nu făcea decât să se desfăteze cu o altă formă de sarcasm dacă instinctul nu mi-ar fi spus că era sincer. De fapt, am simţit că suferea mai degrabă de-o căinţă exagerată, cum li se întâmplă de obicei oamenilor ca, după ce au sâcâit fără chibzuinţă un copil, să-şi dea seama că au provocat o suferinţă reală. Însă nu voiam să mă las convins.

— Valea! i-am spus sec şi ferm. Vreau să fiu singur.

— Îmi pare rău, bătrâne, pe bune. Glumeam, doar, cu împunsătura aia cu *crackerul*. N-am vrut să te insult cu adevărat.

— Nu, Nathan chiar n-a vrut să te insulte, i se alătură glasul de clopoţel al Sofiei.

Se dădu la o parte din spatele lui Nathan, venind într-un loc în care o puteam vedea bine. Ceva din înfăţişarea ei îmi făcu din nou inima să tresalte. Spre deosebire de portretul nefericirii adânci pe care îl prezentase cu o seară înainte, acum era pur şi simplu îmbujorată de bună dispoziţie şi veselie, datorită miraculoasei întoarceri a lui Nathan. Puteai aproape să-i simţi forţa bucuriei; emana din corpul ei în mici scântei vizibile şi în uşoare înfiorări – în sclipirea ochilor ei şi în buzele ei însufleţite, ca şi în gloriosul trandafiriu care îi colora obrajii asemenea unui fard. Fericirea asta, laolaltă cu expresia ademenitoare de pe faţa ei radioasă, era ceva ce chiar şi în starea mea de răvăşire de dimineaţă am găsit că e neîndoielnic seducătoare – nu, irezistibilă.

— Te rog, Stingo, se rugă ea, Nathan n-a vrut să te jignească, să-ţi rănească sentimentele. Noi am vrut doar să ne împrietenim şi să te scoatem pe afară, într-o zi de vară frumoasă ca asta. Te rog. *Te rog*, vino cu noi!

Nathan se relaxa – am simţit cum îşi trage piciorul din deschizătura uşii – şi atunci m-am relaxat şi eu, nu fără un ascuţit junghi de invidie

totuşi când l-am văzut cum o apucă deodată pe Sofia pe după mijloc şi începe să-i mozolească obrazul. Cu pofta leneşă a unui viţel care visează lingând un drob de sare, el îşi plimbă nasul mare pe faţa ei, ceea ce o făcu să pufnească într-un hohot de râs, vesel ca refrenul unui colind, iar când i-a gâdilat lobul urechii cu vârful roz al limbii, ea scoase cea mai fidelă imitaţie a torsului unei pisici pe care o auzisem sau o văzusem vreodată. Era un tablou năucitor. Cu doar câteva ore mai devreme, omul fusese cât pe ce să-i ia beregata.

Sofia m-a dat gata. Am rămas neajutorat în faţa rugăminţii ei şi am mormăit un morocănos:

— Bine, bine.

Apoi, tocmai când mă pregăteam să scot lanţul şi să-i las să intre, mi-am schimbat gândul.

— Cară-te d-aci! i-am zis lui Nathan. Îmi datorezi scuze.

— Dar *mi-am cerut* scuze, răspunse el cu voce respectuoasă. Am *spus* că n-o să te mai numesc *cracker*.

— Nu numai de-asta, i-am replicat eu. Despre partea cu linşajul şi toată porcăria aia. Despre Sud. E o insultă. Ce-ar fi dacă eu ţi-aş spune că un tip cu un nume ca al tău, Landau, nu poate fi altceva decât un ticălos de cămătar gras, cu nasul coroiat, pornit să-i tragă-n piept pe toţi non-evreii. Te-ar înfuria asta. Porcăriile astea au două sensuri. Îmi mai datorezi o dată scuze.

Mi-am dat seama că devenisem un pic cam infatuat, dar am rămas de neclintit.

— Okay, îmi pare rău *şi* pentru aia, zise el expansiv, cu căldură. Ştiu că am cam sărit calul cu asta. Hai s-o uităm, okay? îţi cer iertare, pe cinstite. Dar să ştii că noi am vorbit serios că vrem să te scoatem la o mică plimbare astăzi. Uite, de ce să n-o lăsăm aşa cum e? E încă devreme. De ce n-o iei uşurel, te îmbraci şi-apoi vii sus, la Sofia în cameră. O să bem toţi trei o bere sau altceva. Apoi o să mergem la Coney Island. O să luăm prânzul într-un restaurant bun, cu specific marin, pe care-l ştiu eu, apoi o

să mergem la plajă. Am un prieten care face bani în plus lucrând ca salvamar, duminica.

O să ne lase să ne aşezăm într-o parte specială a plajei, undei nu mai sunt alţi oameni care să-ţi arunce nisip în ochi când trec pe lângă tine. Aşa că hai odată!

Prefăcându-mă încă îmbufnat am răspuns:

— Mă mai gândesc.

— Ah, fii cavaler, vino!

— Bine, am zis, o să vin.

După care am adăugat un călduţ:

— Mersi.

În timp ce mă bărbieream şi mă aranjam, am reflectat cu nedumerire la această ciudată răsturnare de situaţie. Ce motiv ascuns a provocat acest gest de bună-credinţă? mă întrebam. Să fi fost Sofia cea care l-a îndemnat pe Nathan să facă pasul ăsta cordial, probabil ca să şteargă impresia neplăcută pentru purtarea de aseară? Sau el urmărea să obţină altceva? Deja mă obişnuisem destul de bine cu mersul lucrurilor prin New York ca să păstrez în minte posibilitatea ca Nathan să nu fie decât un soi de escroc, care urmărea doar să obţină ceva atât de comun şi de evident ca banii. (Asta m-a făcut să-mi verific finanţele, respectiv cele puţin peste patru sute de dolari pe care le ascunsesem în spatele dulăpiorului cu medicamente, într-o cutie de feşe sterile Johnson & Johnson. Prada, în bancnote de zece şi de douăzeci, era neatinsă, stârnindu-mi ca de obicei pofta de a fredona încetişor un cântecel simpatic de înmormântare, în memoria patronului meu spectral, Artiste, putrezit de mult, devenit praf şi pulbere, în aceşti mulţi ani trecuţi de la moartea lui, în Georgia.) Dar asta părea o bănuială nejustificată, după observaţia făcută de Morris Fink despre banii cu ghiotura pe care-i avea Nathan. Toate aceste posibilităţi îmi fluturau prin minte în timp ce mă pregăteam, cu oarecare presimţiri rele, să mă întâlnesc cu Sofia şi Nathan. Într-adevăr, îmi spuneam că ar fi trebuit să stau acasă şi să lucrez, să încerc să aştern câteva cuvinte pe

hârtia aia galbenă, care se căsca înaintea mea, chiar dacă ar fi fost doar nişte însemnări fără sens şi întâmplătoare. Dar Sofia şi Nathan, pur şi simplu, îmi luaseră cu asalt imaginaţia. Singurul lucru ce mă preocupa cu adevărat era drăgăstoasa *détente*[71] dintre ei doi, restabilită la doar câteva ore după cea mai aspră scenă de conflict între amanţi pe care mi-aş fi putut-o imagina dincolo de cortina unei opere italiene de proastă factură. Apoi m-am gândit că amândoi s-ar fi putut să fie de-a dreptul ţicniţi, sau nişte proscrişi precum Paolo şi Francesca[72], prinşi amândoi în cursa vreunei ciudate căi de pierzanie.

Morris Fink s-a arătat la fel de dornic de a oferi informaţii ca de obicei, deşi nu deosebit de lămuritoare, când am dat peste el în hol, tocmai când ieşeam din cameră. În timp ce schimbam câteva banalităţi, am auzit pentru prima oară bătând un clopot de biserică, îndepărtat, dar desluşit, venind dinspre Flatbush Avenue. Deopotrivă pătrunzător şi amintindu-mi de duminicile sudiste, mi-a şi tăiat puţin avântul, de vreme ce aveam ferma impresie că sinagogile nu erau echipate cu clopotniţe. Pentru o clipă, am închis ochii, în timp ce dangătele se aşterneau peste linişte, gândindu-mă la o familiară biserică de cărămidă, dintr-un orăşel de pe malul unui râu, la evlavia şi la tihna duminicală, la micuţii mieluşei creştini, cu picioarele ca nişte lujeri de floare, strânşi la tabernacului prezbiterian cu cărţile lor de istorie ebraică şi catehism iudaic. Când am deschis din nou ochii, Morris îmi explica:

— Nu, asta nu-i sinagogă. Asta-i Biserica olandeză reformată, de la intersecţia lui Church Avenue cu Flatbush. Nu trag clopotele decât duminica. Eu mă mai duc pe-acolo uneori, când se ţine câte o slujbă. Sau Şcoala de duminică. Cântă până-şi pier minţile. *Iisus mă iubeşte*. Căcaturi din astea. Femeiuştile alea olandeze reformate sunt a-ntâia. Multe dintre ele arată ca şi când ar avea nevoie de o transfuzie de sânge... Sau o

[71] Destindere, relaxare (lb. franceză, în original).

[72] Francesca de Rimini şi Paolo Malatesta, cuplu de îndrăgostiţi care apare în Divina Comedie a lui Dante Alighieri.

injecţie de carne fierbinte.

Pufni libidinos.

— Cimitirul e drăguţ totuşi. Vara e răcoare acolo. Unii dintre puii ăştia sălbatici de evrei se duc acolo, noaptea, şi se regulează.

— Păi, Brooklynul are din toate, nu-i aşa? am zis eu.

— Mda. Toate religiile. Evrei, irlandezi, italieni, olandezi reformaţi, negrotei, de toate. O grămadă de negrotei vin acum aici, de când cu războiul. În Williamsburg, în Brownsville, în Bedford-Stuyvesant, astea-s locurile în care se mută. Maimuţe nenorocite, aşa-i numesc eu. O, cât îi urăsc pe negroteii ăştia! maimuţe!

Se cutremură şi îşi dezveli dinţii în ceea ce am presupus a fi o imitaţie a rânjetului simian. Tocmai în clipa aceea, acordurile regale, sărbătoreşti, ale *Muzicii apelor* lui Händel se revărsară pe scări, din camera Sofiei. Şi, foarte înăbuşit, am auzit de deasupra râsul lui Nathan.

— Văd c-ai reuşit să-i cunoşti pe Sofia şi pe Nathan, zise Morris.

Am admis că, într-un fel, i-am cunoscut.

— Şi ce părere ai de Nathan? Nu te-a frecat la icre de te-a înnebunit?

O lumină neaşteptată licări în ochii aceia opaci şi îşi coborî glasul, conspirativ.

— Ştii ce cred eu că e? Un golem, asta e. O specie de golem.

— Golem? Ce naiba e golemul?

— Păi, nu ştiu să-ţi spun exact. E un ăla de-al evreilor, un… cum îi zice? – nu chiar religios, ci un soi de *monstru*. *A* fost inventat, asta e, ca Frankenstein, ştii, numai că a fost inventat de un rabin. L-a făcut din lut sau vreun soi de rahat din ăsta, numai că arată ca un om. În orice caz, nu poţi să-l controlezi. Vreau să spun, uneori se poartă normal, exact ca un om obişnuit. Dar în adâncul lui, e un blestemat de *monstru* evadat. Asta e un golem. Asta voiam să spun despre Nathan. Se poartă ca un blestemat de golem.

Amintindu-mi vag de ceva, i-am cerut lui Morris să-şi dezvolte teoria.

— Păi, în dimineaţa asta, devreme, ştii, cred că tu dormeai, o văd pe

Sofia intrând în cameră la Nathan. Camera mea e chiar vizavi şi pot vedea totul. Era pe la şapte şi jumătate sau opt. Îi auzisem certându-se aseară, aşa că ştiam că Nathan a plecat. Ei, ghici ce văd dup-aia? Ce să văd? Sofia plângând, uşurel, dar totuşi plângând, să-i iasă ochii din cap. Se duce în camera lui Nathan, lasă uşa deschisă şi se culcă. Dar ghici unde se culcă? Pe pat? Nu! Direct pe podea! Se culcă pe podea, în cămaşa ei de noapte, şi se ghemuieşte ca un copil mic. Eu stau cu ochii pe ea o vreme, vreo zece, cincisprezece minute – ştii, crezând că e o dementă din partea ei să fie în camera lui Nathan, culcată pe podea în felul ăla –, şi deodată, jos, în stradă, aud o maşină oprind în faţa casei şi, când mă uit pe fereastră, îl văd pe Nathan, fain frumos. L-ai auzit când a intrat? A făcut un tărăboi grozav, tropăind, şi buşind, şi înjurând în barbă.

— Nu, dormeam buştean, am răspuns eu. Problema mea cu zgomotele aici – în crater, cum îi spui tu – pare să fie mai ales pe verticală. Drept deasupra capului. Restul casei nu se aude, slavă cerului.

— Oricum, Nathan urcă scările şi se duce în camera lui. Trece de uşă şi o găseşte pe Sofia, ghemuită şi culcată pe podea. Se duce până la ea şi stă acolo – ea e trează – şi i-auzi ce spune. Zice: „Ieşi afară de-aici, târfo!”. Sofia nu răspunde, doar stă culcată acolo şi plânge, bănuiesc, iar Nathan zice din nou: „Mişcă-ţi fundul de-aici, putoare, eu plec”. Sofia tot nu zice nimic şi încep s-o aud cum plânge şi iar plânge, apoi îl aud pe Nathan zicând: „Număr până la trei, curvo, şi, dacă nu te-ai ridicat şi n-ai dispărut de-aici şi din faţa ochilor mei, o să-ţi tăbăcesc curul până te las latră”. Şi apoi el numără până la trei, ea tot nu se mişcă, şi el atunci se lasă în genunchi şi începe să-i care la palme de s-o rupă în bătaie.

— În timp ce ea stătea *culcată* acolo? l-am întrerupt eu.

Începusem să-mi doresc ca Morris să nu fi simţit nevoia să-mi împărtăşească povestea asta. Stomacul mi se strângea cu subită greaţă; deşi nu sunt pentru violenţă, am fost aproape învins de impulsul de-a alerga la etaj, unde, acompaniat de vioiul *bourrée* din *Muzica apelor*, să exorcizez cumva golemul spărgându-i capul cu un scaun.

— Vrei să spui că a *bătut-o* de-adevăratelea pe fata aia, când ea stătea acolo aşa?

— Mda, i-a tot cărat la palme. Cu toată puterea. Chiar peste gură, o plesnea şi-o plesnea.

— Şi tu de ce n-ai *făcut* ceva? l-am întrebat.

Şovăi, îşi drese glasul, apoi răspunse:

— Păi, dacă vrei să ştii, eu sunt un laş la chestii fizice. N-am decât un metru şaptezeci înălţime, pe când Nathan… e un ticălos uriaş. Dar să-ţi spun un lucru: *chiar* m-am gândit să chem poliţia. Sofia începuse să geamă, mistriile alea peste meclă trebuie să fi durut al dracului. Atunci m-am hotărât să cobor până aici şi să chem poliţia de la telefon. N-aveam nimic pe mine, nu port nimic când dorm. Aşa că m-am dus la şifonier şi mi-am luat un halat de baie şi papucii – încercând să mă mişc repede, înţelegi? Ştii, mă gândeam că poate o *omoară*. Cred c-am lipsit cam un minut, că la început nu mi-am putut găsi blestemaţii de papuci. Apoi m-am întors iar la uşă… Ghici ce văd!

— N-am idee.

— De data asta e pe dos. E viceversa, mă înţelegi? De data asta, Sofia stă în fund, cu picioarele încrucişate sub ea, iar Nathan e cumva ghemuit pe podea şi are capul îngropat chiar în crăcana ei. Nu vreau să spun că i-o *clefăie*. Plânge! Stă cu faţa în jos, chiar acolo, şi plânge ca un copil. Şi de data asta, Sofia îi mângâie părul ăla negru al lui şi şopteşte: „Nu-i nimic, nu-i nimic”. Iar apoi Nathan zice: „O, Doamne, cum am putut să-ţi fac aşa ceva? Cum am putut să te lovesc?”. Chestii din astea. Apoi: „Te iubesc, Sofia, te iubesc”. Şi ea nu spunea decât „Nu-i nimic”, şi scotea mici chicoteli, iar el, cu nasul în fofoloanca ei, plângea şi spunea iar şi iar: „O, Sofia, te iubesc atât de mult”. *Uah*, aproape că-mi venea să vărs tot micul dejun.

— Şi dup-aia?

— N-am mai putut să mă mai uit. Când au terminat toată porcăria asta şi s-au ridicat de pe podea, am ieşit şi mi-am luat un ziar de

duminică, m-am dus cu el în parc şi am citit aproape un ceas. Nu voiam să mai am nimic de-a face cu niciunul dintre ei. Dar înţelegi ce vreau să spun? Vreau să spun…

Făcu o pauză, iar ochii lui mă interogară ursuzi, ca pentru a descoperi ce interpretare dădeam acelei măşti demonice. N-aveam niciuna. Atunci, Morris spuse, hotărât:

— Un golem, dacă mă întrebi pe mine. Un blestemat de golem.

M-am clătinat până sus, într-un mic vârtej de emoţii vijelioase, schimbătoare. Îmi tot spuneam că nu mă puteam încârdăşi cu indivizii ăia descreieraţi. În pofida faptului că Sofia se înstăpânise pe imaginaţia mea, în pofida singurătăţii mele, eram sigur că ar fi fost o nesăbuinţă să le caut prietenia. Simţeam asta nu doar pentru că mi-era teamă să nu mă trezesc absorbit spre epicentrul unei astfel de relaţii volatile şi distructive, ci şi pentru că trebuia să înfrunt crudul adevăr că eu, Stingo, aveam alt iepure de împuşcat. Venisem în Brooklyn declarat să „scriu orice-ar fi”, cum mă încurajase bietul Farrell, nu să joc rolul nenorocitului în plus, într-o melodramă denaturată. M-am hotărât să le spun că nu aveam să merg cu ei la Coney Island, totuşi; şi cu acestea, aveam să-i dau afară din viaţa mea, politicos, dar definitiv, explicându-le limpede că eu eram un spirit solitar care nu trebuia deranjat niciodată.

Am bătut la uşă şi am intrat când ultimul disc încetă să mai cânte, iar marea corabie cu trompetele ei triumfale dispărea, după un ultim cot, pe Tamisa. Camera Sofiei m-a izbit imediat în mod plăcut. Deşi recunoşteam prostul gust când dau cu ochii de el, aveam foarte puţin simţ al „gustului” în privinţa decorului; totuşi, pot să spun că Sofia izbutise un soi de triumf asupra rozului neobosit. În loc să lase rozul s-o covârşească, ea i se împotrivise, stropind camera cu alte culori, complementare, cu oranj, verde şi roşu – ici, un raft de cărţi de un stacojiu-strălucitor, colo o cuvertură de pat de culoarea caisei – şi astfel învinsese omniprezenta şi puerila culoare impusă de proprietăreasă. Mi-a venit să izbucnesc în râs când am văzut cum umpluse netoata culoare de camuflaj a Marinei cu

atâta veselie şi căldură. Şi apoi erau florile. Flori pretutindeni – narcise, lalele, gladiole; se înălţau din vaze aşezate pe măsuţe joase şi din suporturile atârnate pe pereţi. Camera era înmiresmată de florile proaspete şi, cu toate că erau multe, nu aveai deloc senzaţia unei camere de bolnav printre toate aceste corole; păreau, în schimb, festive, în perfectă armonie cu veselia din restul camerei.

Apoi mi-am dat brusc seama că nu se vedea nici urmă de Sofia sau de Nathan. Tocmai când mă minunam eu aşa, am auzit un chicotit şi am văzut un paravan japonez dintr-un colţ îndepărtat al camerei tremurând scurt. Iar din spatele paravanului, ţinându-se de mână, afişând zâmbete uniforme de vodevil, au ieşit Sofia şi Nathan, dansând la unison, şi purtând cele mai fermecător croite haine pe care le văzusem vreodată. Mai degrabă nişte costume, erau hotărât demodate – al lui fiind unul de flanel cenuşiu cu dunguliţe albe, la două rânduri, genul care se impusese în modă, cu mai bine de cincisprezece ani în urmă, de către prinţul de Wales; al ei, compus dintr-o fustă plisată de satin de culoarea prunei, din aceeaşi perioadă, o jachetă de flanel albă pentru iahting şi o beretă burgund, lăsată pe o sprânceană. Totuşi, aceste două relicve nu dădeau deloc impresia de haine vechi, ci în mod clar erau scumpe şi prea bine croite ca să fie altceva decât făcute pe comandă. M-am simţit dezolat în cămaşa mea albă Arrow, cu mânecile suflecate, şi cu pantalonii largi, banali.

— Nu-ţi face griji, zise Nathan, câteva clipe mai târziu, în timp ce scotea o sticlă de bere de un litru de la frigider, iar Sofia aşeza pe masă brânză şi biscuiţi. Nu-ţi face griji în privinţa hainelor. Nu-i cazul să te simţi prost, pentru că noi ne-am gătit aşa. E doar o toană de-a noastră.

Mă tolănisem comod într-un fotoliu, uitând cu desăvârşire de hotărârea mea de a pune capăt scurtei noastre cunoştinţe. Ce a cauzat această răsturnare de situaţie, mi-e aproape cu neputinţă să explic. Cred că a fost o combinaţie de factori. Camera încântătoare, neaşteptata costumaţie burlescă, berea, prietenia pe care mi-o arăta demonstrativ Nathan şi solicitudinea lui de a-şi repara greşeala, nimicitorul efect al

Sofiei asupra inimii mele – toate acestea îmi anihilaseră puterea voinţei. Astfel am devenit din nou marioneta lor.

— E doar un mic hobby de-al nostru, continuă el să-mi explice peste sau prin muzica nesofisticată a lui Vivaldi, în timp ce Sofia îşi făcea de lucru în chicinetă. Astăzi purtăm haine de la începutul anilor treizeci. Dar avem haine şi pentru anii douăzeci, şi pentru perioada Primului Război Mondial, pentru Gay Nineties[73], ba chiar mai devreme de atât. De regulă, ne îmbrăcăm aşa numai duminica sau în zi de sărbătoare, când ieşim împreună.

— Şi nu se uită lumea lung la voi? am întrebat. Şi nu e cam scumpă costumaţia?

— Fireşte că se uită lumea lung, zise el. E şi asta o parte din distracţie. Câteodată – ca în cazul costumelor din Gay Nineties – stârnim o adevărată senzaţie. Cât despre costuri, nu sunt mult mai scumpe decât hainele obişnuite. Pe deasupra, mai e şi croitorul de pe Fulton Street, care face tot ce-i cer, câtă vreme îi duc tiparele potrivite.

Am dat din cap, cu simpatie. Deşi probabil un pic exhibiţionist, părea un divertisment absolut nevinovat. Cu siguranţă cu înfăţişarea lor splendidă, accentuând şi mai mult contrastul dintre trăsăturile lui măslinii levantine şi frumuseţea ei blondă, luminoasă, Sofia şi Nathan atrăgeau privirile când erau împreună, în aproape orice erau îmbrăcaţi.

— A fost ideea Sofiei, continuă să mă lămurească Nathan, şi n-a greşit. Oamenii arată precum o gloată şleampătă pe stradă. Toţi sunt la fel, nişte salopete umblătoare. Haine ca acestea au individualitate. Stil. De-aceea e distractiv când se holbează oamenii la noi.

Se opri ca să-mi umple paharul cu bere.

— E important cum te îmbraci. E o parte din specificul nostru omenesc. Şi atunci, de ce să nu fie şi o chestie de frumuseţe, ceva care să-ţi placă realmente să faci? Şi poate că, în acelaşi timp, le faci plăcere şi

[73] Denumirea nostalgică pentru a desemna deceniul 1890 din America, văzut ca prosper şi aristocrat.

celorlalţi. Deşi ăsta e un aspect secundar.

În fine, mare-i grădina lui Dumnezeu, cum mă obişnuisem să aud din copilărie. Îmbrăcăminte. Frumuseţe. Specificul omenesc. Ce mai discurs de la un om care, în urmă cu atât de puţin timp, vorbea murdar şi, dacă era să-l cred pe Morris, o făcuse să sufere în mod odios pe delicata făptură care forfotea acum pe lângă noi cu farfurii, tăvi şi brânză, îmbrăcată ca Ginger Rogers într-un film vechi. Acum nici că se putea să fie mai prietenos şi mai plăcut. Şi relaxându-mă complet, simţind cum berea începe să-mi străbată efervescentă membrele, am recunoscut faţă de mine însumi că exista un oarecare sens în ceea ce spusese el. După hidoasa uniformitate în îmbrăcăminte de după război, mai ales într-o cursă de oameni ca McGraw-Hill, ce ar fi fost cu adevărat mai înviorător pentru ochi decât puţină ciudăţenie, un strop de excentricitate? încă o dată (vorbesc acum din punctul de vedere avantajos, dar întârziat, pe care trecerea timpului ţi-o aduce asupra lucrurilor), Nathan formula mici prevestiri despre lumea care avea să vină.

— Uită-te la ea, mă îndemnă el, nu e o frumuseţe? Ai mai văzut vreodată aşa o păpuşică? Hei, păpuşică, vino până-aici.

— Am treabă, nu vezi? zise Sofia învârtindu-se grăbită prin odaie. Pregătesc *le fromage*[74].

— Hei! Trase o fluierătură puternică şi ascuţită, de-mi ţiuiră urechile. Hei, vino până-aici! îmi făcu şmechereşte cu ochiul. Nu pot să-mi ţin mâinile departe de ea.

Sofia veni şi i se aşeză în poală.

— Dă-mi un sărut, zise el.

— Un sărut, atâta tot, zise ea şi-l ţocăi rapid pe colţul gurii. Poftim! Un sărut, atâta meriţi.

Când ea i se foi în poală, el îi mestecă uşor lobul urechii şi o strânse tare de mijloc, făcându-i faţa ei adorabilă să se lumineze atât de vizibil încât aş fi putut jura că-i răsucise vreun soi de întrerupător.

---

[74] Brânza (lb. franceză, în original).

— Nu-mi pot ţine mâinile departe de *ti-ne-e-e*, fredona el.

Ca şi alţii, mă simt stingherit de o etalare de afecţiune care se face doar în intimitate – sau de ostilitate, de altfel –, mai ales când eu sunt singurul privitor. Am luat o gură zdravănă de bere şi mi-am ferit privirile; ei, firește, au aterizat pe patul imens, cu lasciva cuvertură de culoarea caisei, unde noii mei prieteni tranzacţionaseră cele mai multe dintre aceste acţiuni şi care fusese monstruosul utilaj care-mi provocase mare parte din recentul meu disconfort. Poate că reînnoitul meu acces de tuse m-a trădat sau bănuiesc că Sofia mi-a simţit stingherеala, în orice caz, a sărit din poala lui Nathan spunând:

— Destul! Ţi-ajunge atât, Nathan Landau. Gata cu săruturile.

— Haide, se plânse el, încă unul.

— Niciunul, zise ea dulce, dar ferm. O să ne terminăm berea şi un pic de *fromage*, apoi o să mergem cu toţii să luăm metroul şi să luăm prânzul la Coney Island.

— Trişoare ce eşti, zise el, pe ton glumeţ. Tachinezi omul. Eşti mai rea decât orice mică *yenta* care a ieşit vreodată din Brooklyn.

Se întoarse şi se uită cu prefăcută seriozitate la mine:

— Ce crezi despre asta, Stingo? Eu sunt ăsta d-aici, apropiindu-mă de treizeci de ani. Mă îndrăgostesc nebuneşte de o *shiksa*[75] poloneză, iar ea îşi ţine dulcea comoară ferecată cu şapte lacăte, ca şi micuţa Shirley Mirmelstein, cu care am încercat să mă cuplez cinci ani încheiaţi. Ce crezi despre asta?

Şi din nou făcu şmechereşte cu ochiul.

— Veste proastă, am improvizat pe un ton glumeţ. E o formă de sadism.

Deşi sunt sigur că mi-am păstrat expresia feţei sub control, am fost în mare măsură surprins de propria-mi revelaţie: Sofia nu era evreică! Nu că mi-ar fi păsat mai puţin dacă ar fi fost într-un fel sau altul, dar chiar eram

[75] Termen folosit odinioară peiorativ, astăzi satiric, desemnând o tânără atrăgătoare non-evreică, puicuţă, gagică (în idiş).

surprins şi exista ceva nedesluşit negativ şi egoist în reacţia mea. Precum Gulliver printre hounyhnhnmi[76], mai degrabă m-aş fi crezut un personaj unic în acest uriaş arondisment semitic şi m-am simţit descumpănit că în casa Yettei se mai adăpostea cineva care nu era evreu. Deci Sofia era o *shiksa*. Ei bine, ciocul mic! mi-am spus eu cu o mirare stăpânită.

Sofia ne-a aşezat în faţă un platou cu pătrăţele de pâine prăjită peste care topise mici explozii solare de brânză asemănătoare cu Cheddar. Cu bere, aveau un gust deosebit de bun. Am început să mă încălzesc de la dispoziţia generală convivială, uşor alcoolică a micului nostru grup, ca un câine de vânătoare care trece de la umbra rece, neplăcută, în arşiţa de la miezul zilei.

— Când am întâlnit-o pe asta de-aici, zise Nathan, când ea se aşează pe covoraşul de lângă fotoliul lui şi i se sprijini mulţumită de picior, era o zdrenţăroasă, numai piele şi os, şi cu un covrigel de păr în creştet. Şi-asta se întâmpla la un an şi jumătate după ce ruşii eliberaseră prizonierii din lagărul în care era ea. Cât cântăreai, scumpo?

— Treizeci şi opt. Treizeci şi opt de kilograme.

— Da, treizeci şi opt. Îţi poţi închipui? Era un *spectru*.

— Şi acum câte kilograme ai, Sofia? am întrebat-o eu.

— Cincizeci.

— Cincizeci de kilograme, reluă Nathan, ceea ce tot nu e de ajuns la constituţia şi înălţimea ei. Ar fi trebuit să aibă vreo cincizeci şi cinci, dar ajunge ea şi acolo, ajunge ea. O să facem noi din ea o fătucă americană hrănită cu lapte, cât de curând.

Cu un gest leneş, afectuos, îşi trecu degetele prin şuviţele de păr de culoarea untului galben, care se ondulau de sub marginea beretei sale.

— Da, frate, era o *epavă* când am luat-o prima oară. Poftim, bea nişte bere, scumpo. Asta o să te ajute să te îngraşi.

— Eram cu adevărat o epavă, interveni Sofia, pe un ton emoţionant de deschis. Arătam ca o vrăjitoare bătrână – adică, ştii, chestia aia care

[76] Cai inteligenţi care apar în satira lui Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*.

alungă păsările. Sperietoare de ciori? Abia de mai aveam păr în cap, picioarele mă dureau. Aveam… ştiu în franceză, *le scorbut*…

— Scorbut! exclamă Nathan. Vrea să spună că avea scorbut, de care s-a vindecat de îndată ce ruşii au preluat controlul…

— *Scorbut*, adică scorbut, aveam. Îmi pierd *dinţii*! Şi tifos. Şi scarlatina. Şi anemie. Pe *toate*. Eram o adevărată *epavă*.

Îşi enumerase bolile fără nicio urmă de autocompătimire, ci cu o copilărească seriozitate, de parcă recita numele unor animale de companie.

— Dar atunci l-am întâlnit pe Nathan, iar el a avut grijă de mine.

— Teoretic, fusese salvată de îndată ce lagărul fusese eliberat, îmi explică el. Asta însemna că nu mai urma să moară. Dar apoi a rămas într-o tabără de sinistraţi multă vreme. Şi erau mii de persoane acolo, zeci de mii, şi, pur şi simplu, nu existau facilităţile medicale s-o ajute să uite de tot răul făcut de nazişti atâtor trupuri. Aşa că, anul trecut, când a sosit aici, în America, ea încă mai prezenta un serios, dar chiar serios, caz de anemie. De-asta îmi dădeam seama.

— După ce-ţi dădeai seama? am întrebat, sincer interesat de expertiza lui.

Nathan îmi explică, scurt, clar, şi cu o modestie neprefăcută, pe care am găsit-o cuceritoare. Nu că era doctor, zise el. Era, mai degrabă, licenţiat în ştiinţe la Harvard, cu o diplomă de masterat în biologia celulară şi genetică. De pe urma rezultatelor personale în acest domeniu al cercetării ajunsese să se angajeze la Pfizer, o firmă cu sediul în Brooklyn şi una dintre cele mai mari companii farmaceutice din State. Cam atât, aşadar, despre studiile lui. Nu pretindea să aibă cunoştinţe nici ample, nici aprofundate în domeniul medical şi avea o părere proastă despre obiceiul amatorilor de a se aventura în diagnosticarea bolilor; pregătirea lui totuşi îl făcuse mai mult decât informat în ceea ce priveşte inconstanţa chimică şi indispoziţiile corpului omenesc, astfel încât, în clipa în care dăduse cu ochii de Sofia („dulceaţa asta”, murmură el cu nespusă grijă şi blândeţe,

răsucindu-i o şuviţă din păr), ghicise, cu mare precizie, după cum s-a dovedit ulterior, că înfăţişarea ei devastată era rezultatul unei grave anemii.

— Am dus-o la un doctor, un prieten de-al fratelui meu, care predă la Columbia Presbyterian. Se ocupă de bolile de nutriţie.

O notă de mândrie, deloc respingătoare în sensul de autoritate calmă pe care o sugera, se strecură în glasul lui Nathan.

— El a spus că nimerisem perfect diagnosticul. O deficienţă critică de fier. Am trecut-o pe dulceaţa asta de-aici pe doze masive de sulfat de fier şi ea a început să înflorească precum un trandafir.

Făcu o pauză şi se uită la ea.

— Un trandafir. O rozã. O rozã al dracului de frumoasă.

El îşi trecu degetele peste buzele ei şi le plimbă apoi peste frunte, miruind-o cu un sărut.

— *Doamne*, eşti atât de atrăgătoare, murmură el, eşti cea mai *grozavă*.

Ea îşi ridică privirea la el. Arăta incredibil de frumoasă, dar cumva obosită şi trasă. M-am gândit la orgia ei de mâhnire de noaptea trecută. Ea îi mângâie uşor încheietura mâinii lui, albăstrită de vene.

— Îţi mulţumesc, *Monsieur* Cercetător Principal la Compania Charles Pfizer, zise ea.

Din nu ştiu ce motiv, nu m-am putut abţine să nu gândesc: Iisuse Hristoase, Sofia dragă, va trebui să-ţi găsim un profesor de conversaţie.

— Şi îţi mulţumesc pentru că m-ai cauzat să a înfloresc ca o rozã, adăugă ea după o clipă.

Dintr-odată mi-am dat seama de ce Sofia repeta ca un ecou multe dintre spusele lui Nathan. Pentru că el era profesorul ei de conversaţie, un fapt care a devenit mai evident acum, când l-am auzit începând s-o corecteze în detaliu, ca un extrem de meticulos şi foarte răbdător preparator de la Şcoala Berlitz.

— Nu „să *a* înfloresc”, îi explică el, doar „să înfloresc”. Eşti atât de

bună încât ar cam fi timpul să fii *perfectă*. Trebuie să începi să înveţi doar când şi unde să adaugi particula „a” la verbul infinitiv, şi când să o sari. Şi e greu, înţelegi tu, pentru că în engleză nu există nicio regulă clară şi absolută. Trebuie să-ţi foloseşti instinctul.

— Instinctul? repetă ea.

— Trebuie să-ţi foloseşti *urechea*, pentru ca în final să-ţi devină instinct. Stai să-ţi dau un exemplu. Poţi să spui „m-ai *făcut* să înfloresc”, dar nu „m-ai *cauzat* să înfloresc”. Nu există nicio regulă pentru asta, înţelegi. E doar una dintre chichiţele limbii, pe care o să le deprinzi tu, cu timpul.

— Aşa o limbă! gemu ea şi, prefăcându-se îndureratã, îşi strânse fruntea în palmă. Prea multe cuvinte. Vreau să spun doar cuvinte pentru *vélocité*[77]. Vreau să spun „repede”. „Rapid”. „Iute”. Toate acelaşi lucru! Scandalos!

— „Fulgerător”, am adăugat eu.

— Ce zici de „expeditiv”? completă Nathan.

— „Grăbit”, am continuat.

— Şi „trecător”, zise Nathan, deşi e cam poetic.

— „Alert”! am zis eu.

— Încetaţi! zise Sofia râzând. Prea multe cuvinte, engleza asta. În franceză e atât de simplu, spui doar „*vite*”.

— Mai bem nişte bere? mă întrebă Nathan. Terminăm şi sticla cealaltă şi pe urmă mergem la Coney Island şi stăm la plajă.

Am observat că Nathan nu bea deloc, dar aproape că mă punea în încurcătură cu generozitatea de a-mi turna din Budweiserul său, având neîncetat grijă ca paharul meu să fie întotdeauna plin până sus. Cât despre mine, în timpul acela scurt, începusem să capăt o ameţeală benignă, furnicătoare, atât de surprinzător de intensă încât am început să mă îngrijorez un pic, încercând să-mi ţin în frâu euforia. Era de fapt o exaltare, un avânt până la cer şi înapoi; simţeam că plutesc, dus pe braţe

[77] Viteză, rapiditate (lb. franceză, în original).

fraterne, care mă ţineau într-o îmbrăţişare plăcută, iubitoare, înţelegătoare, în bună parte, ceea ce mi se întâmpla era, desigur, din cauza alcoolului care mă înhăţase în gheare fără nicio delicateţe. Restul provenea din toate acele elemente amestecate care alcătuiau ceea ce, în perioada aceea atât de împovărată de jargonul psihanalizei, începusem să recunosc a fi *gestalt*: starea de bine pe care mi-o insufla ziua însorită de iunie, pompa extatică a concertului improvizat de domnul Händel pe malul fluviului şi această sărbătorească odăiţă, ale cărei ferestre deschise lăsau să pătrundă parfumul copacilor în floare, mireasmă care îmi stârnea acea senzaţie a inefabilei promisiuni şi a certitudinii, pe care nu-mi amintesc s-o mai fi simţit decât o dată sau de două ori după ce-am depăşit vârsta de douăzeci şi doi de ani – sau hai să zicem douăzeci şi cinci –, când ambiţioasa carieră pe care o schiţasem pentru mine însumi părea, atât de adesea, a fi doar consecinţa unei sminteli vrednice de milă.

Şi, mai presus de toate, bucuria mea izvora dintr-o altă sursă, pe care n-o mai cunoscusem de când venisem să locuiesc la New York, cu multe luni înainte, şi pe care crezusem că o abandonasem pentru totdeauna – prietenia, familiaritatea, timpul plăcut printre prieteni. Armura de aroganţă fragilă, cu care mă înconjurasem cu atâta îndârjire, simţeam cum se sfărâmă şi cade. Cât de minunat era, m-am gândit eu, că se întâmplase să dau peste Sofia şi Nathan – aceşti noi tovarăşi plini de căldură, de spirit şi de vioiciune – şi ce poftă aveam să întind mâinile şi să-i îmbrăţişez pe amândoi la piept (pentru moment, cel puţin, în ciuda disperatei mele pasiuni pentru Sofia), o poftă încărcată de cel mai sincer sentiment frăţesc, curat, practic lipsit de orice accente carnale. Bătrâne Stingo, am murmurat, rânjind prosteşte la Sofia, dar toastând pentru mine însumi cu înspumatul Bud, te-ai întors pe tărâmul celor vii!

— *Salut*, Stingo! zise Sofia, dând peste cap, drept răspuns, paharul de bere pe care Nathan o îndemnase să-l ia.

Şi zâmbetul grav şi încântător pe care mi-l oferi, cu dinţii albi strălucindu-i pe o faţă curată şi fericită, dar încă purtând umbrele

privaţiunilor, m-a emoţionat atât de profund încât am scos un zgomot involuntar şi gâtuit de mulţumire. Mă simţeam aproape de mântuirea absolută.

Totuşi, sub dispoziţia mea de zile mari, eram în stare să simt că era ceva în neregulă. Oribila scenă dintre Sofia şi Nathan de cu o seară înainte ar fi trebuit să-mi fie un avertisment destul de clar că prietenească noastră reuniune, cu râsul, dezinvoltura şi blânda ei intimitate, nu reflecta deloc adevărata stare de lucruri dintre ei. Dar sunt o persoană prea adesea uşor dusă în eroare de mascarada exterioară, gata să cred în astfel de amăgiri ca aceea că înspăimântătoarea explozie la care fusesem martor nu fusese decât o lamentabilă, dar rară rătăcire în relaţia dintre doi îndrăgostiţi, al cărei ton general era, de fapt, inimioare şi floricele. Presupun că adevărul este că, în adâncul sufletului meu, mi-era atât de dor de prietenie – eram atât de îndrăgostit de Sofia şi atras cu o asemenea fascinaţie perversă de acest dinamic, vag excentric, malefic de irezistibil tânăr care era marea ei iubire – încât nu îndrăzneam să le privesc relaţia altfel decât în cea mai roz lumină. Chiar şi aşa, spuneam, tot puteam simţi că exista în mod cert ceva care nu se lega. Dincolo de veselie, tandreţe, solicitudine, simţeam o tulburătoare tensiune în cameră. Şi nu mă refer la vreo tensiune care-i privea direct, în acel moment, pe cei doi amanţi. Dar exista o tensiune, o încordare enervantă, şi mare parte părea să emane dinspre Nathan. Devenise distrat, fără stare; se ridică şi se jucă un pic cu discurile pentru fonograf, schimbă Händel cu Vivaldi, într-o evidentă agitaţie goli repede un pahar cu apă, se aşeză la loc şi bătu darabana pe pantaloni, în ritmul cornurilor sărbătoreşti.

Apoi se întoarse brusc spre mine, cercetându-mă pătrunzător cu ochii lui tulburi şi sumbri, şi zise:

— Nu eşti decât un pârlit de mârlan sudist, nu-i aşa?

După o pauză şi cu un început din acea maimuţăreală de tărăgănare a rostirii cu care mă hărţuise înainte, adăugă:

— Ştii, mă interesaţi voi, ăştia, tipii confederaţi. Voi toţi – iar aici

apăsă pe „toţi” –, voi *toţi* mă interesaţi foarte, foarte mult.

Am început să ard, sau să trăiesc, sau să simt ceea ce cred că se exprimă de obicei prin a mocni. Nathan ăsta era incredibil! Cum putea fi atât de bădăran, atât de lipsit de bun-simţ – aşa o jigodie? Ceaţa euforică mi se evaporă dintr-odată, ca mii şi mărunte balonaşe de săpun care s-ar fi spart brusc. Porcul ăsta! am gândit eu. Chiar mă prinsese în cursă! Cum altfel se explica schimbarea asta vicleană de dispoziţie dacă nu că voia să mă încolţească? Era ori neîndemânatic, ori şiret: nu exista altă cale de a înţelege atacul ăsta verbal după ce eu insistasem cu atâta tărie şi atât de recent că o condiţie a prieteniei noastre – dacă putea fi numită astfel – era să renunţe să se mai ia de Sud. Încă o dată în mine urcă valul indignării până în gât, ca un os regurgitat, deşi am mai făcut o ultimă tentativă de a fi răbdător. Am băgat cărbuni sub accentul meu din Tidewater şi i-am spus:

— ’Ai, Nathan, moşule, şi voi, ăştia, sufletele din Brooklyn, ne interesaţi pe noi, băieţii, d-acas’ de la noi, din Sud.

Replica avu un clar efect advers asupra lui Nathan. Nu doar că n-a fost amuzat, ci ochii lui au scos fulgere războinice; m-a ţintuit cu o asemenea implacabilă suspiciune, încât, pentru o clipă, aş fi putut să jur că-l văd în pupilele alea strălucitoare pe ciudatul, pe momârlanul, pe străinul detestat care eram după părerea lui.

— O, futu-i, am zis eu, dând să mă ridic. O să plec…

Dar mai înainte să apuc să pun paharul pe masă şi să mă ridic, mă înşfăcase de încheietura mâinii. Nu era o strânsoare aspră sau dureroasă, dar mă trăgea în jos, cu toate acestea, şi insistent, şi mă ţinea imobilizat în fotoliu. Era ceva disperat de stăruitor în strânsoarea aceea, care m-a îngheţat.

— Nu-i deloc de glumă, zise el.

Vocea, deşi stăpânită, era, am simţit, încărcată de-o emoţie furtunoasă. Apoi, următoarele lui cuvinte, rostite cu deliberată, aproape comică încetineală, au sunat ca o incantaţie:

— Bobby… Weed… *Bobby* Weedü Tu crezi că Bobby Weed nu merită nimic mai mult decât încercarea ta… de… umor?

— Nu *eu* am început cu accentul culegătorilor de bumbac, i-am replicat.

Şi am continuat în gând: Bobby Weed! Pe mă-sa! Acum o să se inflameze pe tema Bobby Weed. Mai bine-o şterg de-aici.

Atunci, în clipa aceea, Sofia, de parcă simţind probabil sinistra schimbare din dispoziţia lui Nathan, s-a grăbit să vină lângă el şi i-a pus o mână pe umăr, o mână tremurătoare, speriată, conciliantă.

— Nathan, zise ea, gata cu Bobby Weed. Te rog, Nathan! O să te dea peste cap, tocmai când ne simţeam aşa de bine!

Îmi aruncă o privire suferindă:

— Toată săptămâna n-a vorbit decât despre Bobby Weed. Nu-l pot face să se oprească.

Întorcându-se iar spre Nathan, îl rugă:

— Te rog, iubitule, ne simţeam atât de bine!

Dar Nathan nu se lăsa deviat.

— Ei, şi, Bobby Weed? mă întrebă el pe mine.

— Păi, ce-i cu el, pentru Dumnezeu? am gemut eu şi m-am ridicat smulgându-mă din strânsoarea lui.

Începusem să mă uit către uşă şi la toate mobilele dintre noi, schiţându-mi rapid în minte cea mai scurtă cale pentru o ieşire de urgenţă.

— Mersi pentru bere, am mormăit.

— O să-ţi spun eu ce-i cu Bobby Weed, stărui Nathan.

N-avea de gând să-mi dea voie să ies din încurcătură şi îmi turnă mai multă bere înspumată în pahar, punându-mi-l forţat în mână.

Expresia lui încă părea destul de calmă, dar îşi trăda agitaţia lăuntrică prin arătătorul păros, pe care şi-l mişca didactic, sub nasul meu:

— O să-ţi spun eu ce-i cu Bobby Weed, Stingo, prietene. Ascultă aici! Voi, albii din Sud, o s-aveţi de dat multe răspunsuri când o veni vorba de astfel de bestialităţi. Vrei să negi? Atunci ascultă. Spun asta ca unul al

cărui popor a suferit în lagărele morţii. Spun asta ca un om care este profund îndrăgostit de o persoană care le-a supravieţuit.

Întinse mâna şi îi înconjură încheietura Sofiei, în vreme ce degetul arătător al celeilalte mâini îşi continuă mâzgăliturile filiforme prin aer, pe deasupra obrazului meu.

— Dar, în primul rând, spun asta ca Nathan Landau, cetăţean obişnuit, biolog cercetător, fiinţă omenească, martor la inumanitatea omului faţă de om. Spun că soarta lui Bobby Weed în mâinile sudiştilor albi americani este la fel de infinit barbară ca orice faptă comisă de nazişti în timpul cârmuirii lui Adolf Hitler! Eşti de acord cu mine?

Mi-am muşcat obrazul, străduindu-mă să-mi păstrez calmul.

— Ce s-a întâmplat cu Bobby Weed, Nathan, am răspuns eu, a fost oribil. De nespus! Dar nu văd niciun rost în a încerca să pui semnul egal între un rău şi altul, nici în a mă pune să stabilesc vreo stupidă scală de valori. Ambele sunt groaznice! Vrei să-ţi iei degetul din ochii mei?

Îmi simţeam fruntea umezindu-se şi febrilă.

— Şi nu pot suferi chestia cu plasa asta mare pe care încerci s-o arunci ca să prinzi tot ce numeşti tu „voi, albii sudişti”. Şi-al dracului să fiu dacă o să-ţi înghit asta! Sunt *sudist* şi sunt *mândru* de asta, dar nu sunt unul dintre acei nemernici, acei *troglodiţi* care i-au făcut ce i-au făcut lui Bobby Weed! M-am născut în Tidewater, Virginia, şi, scuză-mi expresia, mă socotesc un gentleman! De asemenea, scuză-mă, dar aiureala asta simplistă a ta, *ignoranţa* asta venind de la cineva atât de evident de inteligent ca tine, chiar mă *scârbeşte!*

Mi-am auzit glasul urcând, tremurând, devenind strident şi scăpându-mi de sub control şi m-am temut de un alt acces de tuse dezastruos, în timp ce l-am urmărit pe Nathan ridicându-se calm, cât era de înalt, astfel încât acum ne priveam ochi în ochi.

În pofida poziţiei lui, înclinată ameninţător în faţă, şi a faptului că mă întrecea şi-n volum, şi în statură, simţeam o poftă grozavă să-i ard un pumn în bot.

— Nathan, dă-mi voie să-ţi spun eu ţie ceva. Te scalzi acum în cel mai ieftin soi de liberalism newyorkez şi rahat ipocrit. Cu ce drept judeci tu milioane de oameni, din care majoritatea mai degrabă ar muri decât să-i facă rău unui negrotei?

— Ha! ripostă el. Vezi, e şi-n tiparul vorbirii voastre. *Negrotei*! Eu consider asta *atât* de jignitor!

— Aşa le *spunem* noi, acolo. Nu cu *intenţia* de a-i jigni. Bine, *neee-gro-tei*. Oricum, am continuat nerăbdător, ce-ţi dă ţie dreptul să judeci? *Eu* consider *asta* atât de jignitor.

— Ca evreu, mă socotesc o autoritate în privinţa durerii şi a suferinţei.

Se opri şi, când se uită la mine, mi se păru că văd pentru prima oară dispreţ în privirea lui şi-un dezgust din ce în ce mai mare.

— Cât priveşte divagaţia asta cu „liberalismul newyorkez”, cu „rahatul ipocrit”, o consider o replică inconsistentă, debilă şi de tot râsul, la o acuzaţie cinstită. Chiar nu eşti în stare să vezi simplul adevăr? Chiar nu eşti în stare să deosebeşti adevărul în cumplitele lui forme? Şi dacă ăsta e modul tău de a refuza responsabilitatea în moartea lui Bobby Weed, atunci e la fel ca al germanilor care dezaprobau Partidul Nazi, chiar şi când urmăreau, nepăsători şi fără să protesteze, cum bătăuşii vandalizau sinagogile şi comiteau *Kristallnacht*. Nu poţi să vezi adevărul despre tine însuţi? Despre Sud? La urma urmelor, nu cetăţenii statului New York au fost cei care l-au distrus pe Bobby Weed.

Mare parte din cele spuse – mai ales despre „responsabilitatea” *mea* – erau deformate, iraţionale, încrezute şi groaznic de greşite, totuşi, spre aproape completa mea amărăciune la acel punct, am descoperit că nu îi pot da un răspuns. Pe moment, am fost demoralizat. Am scos un bizar ciripit din fundul gâtlejului şi m-am dus, cu genunchii muiaţi, într-o împleticeală cu totul lipsită de graţie, până la fereastră. Slab, neputincios, chiar dacă lăuntric clocoteam de mânie, m-am căznit să-mi găsesc cuvintele. În zadar.

Am luat o înghiţitură zdravănă din paharul cu bere, aproape golindu-l,

uitându-mă cu ochii împăienjeniţi de frustrare în jos, la pajiştile însorite, pastorale, din Flatbush, la foşnitorii sicomori şi arţari, la străzile pitoreşti, toate uşor însufleţite de vânzoleala de duminică dimineaţa: jucători de baseball îmbrăcaţi modest, biciclete agitate, plimbăreţii de pe alei pătaţi de soarele ce săgeta prin frunzişul de deasupra. Mireasma ierbii proaspăt cosite era bogată, dulceagă, cald-verde la nări, amintindu-mi despre peisajele de ţară şi depărtări – câmpuri şi drumeaguri de ţară nu foarte deosebite, probabil, de acelea pe unde hoinărise tânărul Bobby Weed, pe care Nathan mi-l plantase în creier ca pe o leziune care zvâcnea continuu. Şi, gândindu-mă la Bobby Weed, m-am simţit copleşit de o disperare amară, paralizantă. Cum putuse acest demonic Nathan să invoce umbra lui Bobby Weed într-o zi fermecătoare ca asta?

Îi ascultam vocea lui Nathan în spatele meu, ridicată acum, terorizantă, amintindu-mi de aceea a unui om de nimic, pe jumătate isteric, organizator al tineretului comunist, cu gura ca un buzunar sfâşiat, pe care îl auzisem odată în Union Square ţipând la empireul gol.

— Sudul de azi a abdicat de la orice drept de conexiune cu rasa umană, îmi perora Nathan. Fiecare sudist alb poartă răspunderea pentru tragedia lui Bobby Weed. Niciun sudist nu e scutit de responsabilitate.

M-am cutremurat violent, mâna mi-a zvâcnit, şi mi-am urmărit berea pleoscăind uleios în pahar. O mie nouă sute patruzeci şi şapte. Unu, nouă, patru, şapte.

În vara aceea, cu aproape douăzeci de ani înainte ca oraşul Newark să ardă din temelii şi sângele de negrotei să curgă stacojiu în gurile de scurgere din Detroit, era posibil – dacă erai născut în Dixie şi erai sensibil, educat şi conştient de istoria ţinutului natal, înfricoşătoare şi fără frică de Dumnezeu – să te usture o astfel de biciuire verbală, chiar dacă ştiai că era în mare parte tributară prezumţioasei renaşteri aboliţioniste, care îşi aroga o superioritate morală atât de igienică încât să provoace un tolerant şi totuşi lipsit de veselie amuzament.

Într-o formă mai puţin violentă, în subtile împunsături şi în

dispreţuitoare calomnii de salonaş, sudiştii care se aventuraseră la nord erau siliţi să îndure astfel de asalturi exploatatoare pentru vina lor lăuntrică dintr-o epocă de disconfort nepotolit, care a luat sfârşit, oficial, într-o dimineaţă din august 1963, când pe North Water Street, în Edgartown, Massachusetts, soţia tinerică, bălaie, cu gropiţe la genunchi, a comandorului clubului de iahturi, un proeminent bancher şi investitor brahmin[78], a fost văzută fluturând un exemplar al cărţii lui James Baldwin, *Data viitoare*, *focul*, în timp ce-i spunea unei prietene, pe un ton crispat de dezolare, aceste cuvinte: „Draga mea, asta o să ni se întâmple la toţi!”

Această declaraţie incompletă nu mi-ar fi părut chiar atât de omniscientă pe atunci, în 1947. La vremea aceea, monstrul negru picotea, deşi începuse să se mişte, însă nu era privit încă drept o problemă a Nordului. Probabil adevăratul motiv – deşi, sincer, aş fi putut pune zăbală porcăriilor intolerante ale yankeilor care-mi mai ieşeau în cale (chiar şi blândul bătrân Farrell şi-o luase, cu câteva uşor caustice şfichiuri) – chiar simţeam în adâncul inimii mele o adevărată povară de ruşine din pricina tovărăşiei pe care fusesem silit s-o leg cu toţi acei subumani anglo-saxoni puri, care fuseseră schingiuitorii lui Bobby Weed. Acei georgieni din topor – întâmplător locuitori ai aceleiaşi coaste cu păduri de pini de lângă Brunswick, locul unde salvatorul meu, Artiste, fusese pus la muncă grea, suferise şi murise – îl făcuseră pe băiatul de numai şaisprezece ani, Bobby Weed, una dintre ultimele şi cu siguranţă dintre cele mai de neuitat victime ale justiţiei linşajului la care Sudul avea să fie martor. Crima de care fusese învinuit, foarte asemănătoare cu a lui Artiste, fusese atât de clasică încât să ia aspectul unui grotesc clişeu: îi făcuse ochi dulci, sau o molestase, sau îi pricinuise vreo supărare în alt fel (de fapt, acuzaţia n-avea să fie niciodată scoasă la lumină, deşi era mult mai puţin gravă decât un viol) fiicei fără minte, pe nume Lula – alt clişeu! dar adevărat: faţa jalnică, de iepure, a Lulei se uitase urât din paginile a şase ziare

[78] Membrul unei elite sociale şi culturale, în special un descendent al unei familii din vechea New England.

metropolitane –, a unui proprietar de prăvălie de la o răspântie de drumuri, care instigase imediat la acţiune, în calitatea lui de tată ultragiat, lepădăturile locale.

Citisem despre acea răzbunare medievală ţărănească doar cu o săptămână în urmă, stând în picioare într-un metrou care ducea în Lexington Avenue, strivit între o femeie imposibil de grasă cu o sacoşă de cumpărături S. Klein şi un mic portorican care lingea o acadea, într-o jachetă de debarasator de restaurant, a cărui briantină cu miros de gardenie înflorită plutise dulceag până la nările mele când se aplecase peste ziarul meu, *Mirror*, savurând odată cu mine fotografiile diabolice publicate. Pe când mai era viu, lui Bobby Weed îi tăiaseră penisul şi testiculele şi i le îndesaseră în gură (imaginea asta nu era publicată), iar când a fost pe punctul de a muri, deşi se spunea că fusese conştient tot timpul, îi gravaseră pe piept cu lampa de sudură un „L” şerpuit – „L” de la ce? „Linşaj?”, „Lula?”, „Lege şi Ordine”? Când Nathan încă mai urla la mine, mi-am amintit că ieşisem, aproape împleticindu-mă, din metrou şi la lumina soarelui de afară, pe Eighy-sixth Street, printre miresmele de cârnaţi vienezi, de Orange Julius şi de metal încins de la grilajele metroului, trecând fără să văd pe lângă filmul lui Rossellini, pentru care bătusem atâta cale. N-am mai intrat la cinematograf în după-amiaza aceea.

În schimb, m-am trezit la Gracie Square, pe promenadă, lângă râu, holbându-mă ca în transă la hidoşenia municipală a insulelor fluviului, incapabil să-mi şterg din minte imaginea ciopârţitului Bobby Weed, în timp ce murmuram – la nesfârşit, se pare – versete din *Apocalipsa* pe care o învăţasem pe dinafară pe când eram băiat: *Şi* (*Dumnezeu*) *va şterge orice lacrimă din ochii lor şi moarte nu va mai fi*; *nici plângere*, *nici strigăt*, *nici durere nu va mai fi*[79]... Probabil reacţia fusese exagerată, dar – ah, Doamne, chiar şi aşa, *nu* putusem să plâng.

Vocea lui Nathan, încă bătându-mă la cap, îşi făcu din loc spre auz:

---

[79] Apocalipsa după Ioan, 21:4.

— Uite, nici măcar în *lagărele de concentrare* brutele care le conduceau nu s-ar fi coborât la o *asemenea* bestialitate!

S-ar fi coborât? *Nu* s-ar fi coborât? Mi se părea că n-avea nicio importanţă şi mă săturasem de ceartă, de fanatismul pe care nu eram în stare să-l contracarez sau să mă pun la adăpost de el, de viziunea cu Bobby Weed şi – în pofida faptului că nu simţeam niciun fel de complicitate cu abominabila crimă din Georgia – dintr-odată mi s-a făcut lehamite de un trecut, un loc şi o moştenire în care nu puteam crede şi pe care nu le puteam scruta. Acum simţeam o poftă prostească de-ai arunca lui Nathan în faţă restul de bere din pahar. Abţinându-mă cu greu, mi-am încordat umerii şi am spus, pe un ton de dispreţ glacial:

— Ca membru al unei rase care a fost atât de pe nedrept persecutată timp de secole pentru presupunerea neîntemeiată că l-ar fi crucificat pe Hristos, *tu* – da, *tu*, fir-ai să fii! – ar trebui să-ţi dai seama cât de impardonabil este să condamni un singur *popor*, oricare, pentru *tot*!

Şi m-am trezit deodată atât de turbat de mânie încât am spus ceva ce, în acel an al chinurilor de demult, pentru evreii pe care doar câteva luni îi despărţiseră de crematorii, era încărcat cu destulă jignire incendiară ca să mă facă să-mi regret cuvintele de îndată ce mi-au ieşit de pe buze. Dar nu mi le-am retras.

— Şi asta e valabil pentru *orice* popor, am zis eu, pe Dumnezeul meu, chiar şi pentru germani!

Nathan tresări, apoi se roşi mai tare la faţă, iar eu am crezut că venise clipa confruntării finale. Exact atunci însă, Sofia a salvat miraculos întreaga situaţie sumbră plonjând în costumul ei cu croială de studentă din campus şi aterizând între noi doi.

— Încetaţi discuţia asta imediat, ceru ea. Încetaţi! E prea serioasă pentru duminică.

În purtările ei era zburdălnicie, dar mi-am dat seama că vorbea serios.

— Uitaţi de Bobby Weed. Trebuie să vorbim despre lucruri *fericite*.

Trebuie să mergem la Coney Island, şi să înotăm, şi să mâncăm, şi să petrecem minunat!

Se răsuci cu o piruetă spre golemul furibund şi am rămas surprins şi considerabil uşurat să văd cât de rapid putea ea să lepede rolul de fată rănită, docilă, şi să-l înfrunte propriu-zis pe Nathan, într-un mod jucăuş, începând să-l manipuleze doar prin farmecul ei irezistibil şi prin frumuseţe, şi încă cu *brio*.

— Ce ştii tu despre lagărele de concentrare, Nathan Landau? Absolut nimic. Nu mai vorbi despre locurile acelea. Şi încetează să mai ţipi la Stingo. Încetează să mai ţipi la Stingo despre Bobby Weed. Destul! Stingo n-are absolut nicio legătură cu Bobby Weed. Stingo e *dulce*. Şi *tu* eşti dulce, Nathan Landau, şi *vraiment*, *je t adore*[80].

Am observat, în vara aceea, că, în anumite împrejurări care aveau legătură cu misterioasele vicisitudini ale minţii şi dispoziţiei lui, Sofia era în stare să execute pe Nathan asemenea trucuri de alchimie încât el se transforma aproape instantaneu – căpcăunul gălăgios devenea Făt-Frumos. Şi femeile europene îşi comandă soţii, dar cu o subtilitate seducătoare, necunoscută majorităţii femeilor americane. Acum, ea îl ciupi uşurel de obraz şi, ţinându-i mâinile întinse cu vârfurile degetelor ei, se uită la el apreciativ, iar de pe faţa lui începură să dispară roşeaţa ca de sfeclă a pasiunii colerice pe care o descărcase asupra mea.

— *Vraiment*, *je t'adore*, *chéri*, zise ea blând, şi apoi, trăgându-l de încheieturile mâinilor, fredona cu cel mai vesel glas al zilei: Hai la plajă! Hai la plajă! Să facem *castele de nisip!*

Şi furtuna se termină, norii negri se risipiseră departe, şi în camera cu pete de culoare, unde perdelele scoteau un uşor păcănit, bătute de o subită briză care sufla în rafale dinspre parc, pătrunse cea mai însorită bună dispoziţie. Când ne-am îndreptat către uşă, toţi trei, Nathan – aducând puţin a jucător de noroc spilcuit scos dintr-un număr vechi al revistei *Vanity Fair* –, petrecându-şi braţul lung pe după umerii mei, mi-a

[80] Cu adevărat te ador (lb. franceză, în original).

oferit o scuză atât de directă şi de onorabilă încât n-am putut să nu-l iert pentru insultele veninoase, pentru ofensele bigote şi nedrepte şi pentru celelalte greşeli.

— Bătrâne Stingo, sunt doar un măgar, un *măgar!* mugi el în urechea mea, neplăcut de tare. Fără *intenţie*, sunt un *shmuck*[81], e obiceiul prost pe care l-am căpătat să le spun diverse lucruri oamenilor fără a ţine cont de sensibilitatea lor. Ştiu că nu e *totul* rău, acolo, în Sud. Hei, o să-ţi promit ceva. O să-ţi promit că nu-ţi mai sar niciodată în cap pe tema cu Sudul! Okay? Sofia, eşti martor!

Strângându-mă de umăr, ciufulindu-mi părul cu degete care mi se mişcau pe scalp de parcă ar fi frământat aluat şi vârându-şi nasul nobil ca un iatagan în cavitatea de coral a urechii mele, ca un schnauzer supradimensionat şi grotesc de afectuos, căzu în ceea ce începusem să identific drept dispoziţia lui comică.

În cea mai bună stare de spirit, am mers spre staţia de metrou – Sofia, între noi, ţinându-ne de braţ pe amândoi – şi el s-a întors la acel accent dulce-bolovănos, pe care-l imita cu aşa o fantastică precizie; dar fără niciun sarcasm, de data asta, fără vreo intenţie de a mă înţepa, iar intonaţia, maimuţărită cu destulă acurateţe cât să ducă de nas un nativ din Memphis sau Mobile, m-a făcut să mă înec de râs. Însă talentul lui nu era doar acela de a imita; ceea ce emana de la el şi era atât de nostim era produsul unei inventivităţi uluitoare. Cu dicţia grosolană, umflată, abia inteligibilă pe care am auzit-o adesea bolborosind din gâtlejurile tuturor genurilor de ţărănoi de pe la noi, el se lansă într-o improvizaţie deopotrivă amuzantă şi atât de ucigător de precisă şi obscenă, că în hilaritatea mea chiar am dat uitării că totul era pe seama aceloraşi oameni pe care îi luase la refec cu doar câteva momente înainte, cu nemiloasă furie lipsită de orice umor. Sunt sigur că Sofiei i-au scăpat multe dintre nuanţele scenetei interpretate de el, dar, molipsită de veselia generală, mi s-a alăturat, umplând Flatbush Avenue cu hohote răsunătoare, năvalnice. Şi toate

[81] Termen vulgar pentru penis, în idiş şi în poloneză.

acestea – începusem să-mi dau seama vag – erau menite de a ne purifica binefăcător de emoţiile rele şi ameninţătoare care se ridicaseră clocotitoare în camera Sofiei.

Timp de o intersecţie şi jumătate, pe cea mai aglomerată stradă, într-o zi de duminică, cu traficul redus, Nathan a creat un întreg scenariu desprins parcă din sudul munţilor Apalaşi, un soi de Dogpatch[82] concupiscent, care se petrecea pe întuneric, în care Pappy Yokum se transformase într-un fermier bătrân, chitit să se zbenguie cu o fiică pe care Nathan – întotdeauna avizat medical – o botezase Ochi Roz[83].

— Ţi-a supt vreodată mădularul una cu buză de iepure? se hlizi Nathan, cam prea tare, înmărmurind o pereche de matroane *haddasah*[84], care studiau vitrinele, şi care trecură pe lângă noi aruncându-ne priviri disperate, în timp ce Nathan naviga mai departe pe valurile inspiraţiei, cu vânt în pânze, de data asta imitând-o pe Doică.

— Iar a lăsat-o cu burta la gură pe scumpetea mea! boci el ca o femeie, vocea fiindu-i un facsimil perfect – mergând până la schiţarea perfectă a unui falsetto – al vocii unei neveste şi victime slabe de minte şi uitate de Dumnezeu, nenorocite de căsătorie, istorie şi degenerescenţă.

La fel de cu neputinţă de reprodus ca şi calitatea exactă a unei fraze muzicale, interpretarea hilară şi deşucheată a lui Nathan – şi forţa ei, pe care abia o pot sugera – îşi avea originea într-o disperare transcendentă, deşi eu abia începeam să-mi dau seama de asta. Lucrul de care îmi dădeam însă bine seama, în timp ce râsul nebun ţâşnea din mine valuri-valuri, era că toată parodia era un soi de specie genială – şi asta era ceva pentru consacrarea căreia aveam să aştept alţi douăzeci de ani, în incandescenta interpretare a lui Lenny Bruce[85].

---

[82] Serie de benzi desenate (1934 – 1977), Dogpatch fiind numele unei comunităţi din comuna primitivă de oameni leneşi, care nu vor să aibă nimic de-a face cu progresul.
[83] în engleză, *pink eye* înseamnă conjunctivită acută.
[84] Organizaţie a femeilor evreice, fondată la New York în 1912. Denumirea îi vine de la numele ebraic al reginei Estera şi care însemna „mirt“.
[85] Comedian american de origine evreiască, a satirizat nemilos în show-urile lui toate aspectele sensibile ale societăţii americane, ca viaţa, sexul, religia şi relaţiile dintre rase.

Pentru că era trecut bine de amiază, Nathan, Sofia şi cu mine am decis să amânăm „gurmetul” cu fructe de mare mai spre seară. Ca să umplem timpul rămas, am cumpărat nişte frankfurteri cuşer lungi şi frumoşi, cu varză acră şi CocaCola, de la o tarabă, şi le-am luat cu noi, în metrou. În tren, care era înţesat de newyorkezi flămânzi de soare, cărând colaci de salvare uriaşi şi umflaţi şi copii mici smiorcăiţi, am izbutit să găsim un loc pe care ne-am putut aşeza toţi trei unul lângă altul şi să ne molfăim mâncarea umilă, dar gustoasă. Sofia îşi mânca hotdogul ei cu sinceră preocupare, în vreme ce Nathan, revenit din zborul în înalturi, începu să mă descoase, ca să mă cunoască mai bine, în uruitul trenului. Acum era prevenitor, curios fără a fi supărător, iar eu am răspuns lejer întrebărilor. Ce mă adusese în Brooklyn? Ce făceam, din ce trăiam? Păru încântat şi impresionat să afle că eram scriitor, cât despre mijloacele de trai eram tentat să adopt iarăşi dialectul dulceag din plantaţiile de bumbac şi să-i spun ceva de genul „Păi, vezi tu, a fost sclavul ăla negru – neee-gru – pe care l-am avut eu, şi care a fost vândut...”. Dar m-am gândit că asta ar fi putut să-l zgândărească pe Nathan şi să creadă că-l luam peste picior, ceea ce l-ar fi putut monta iarăşi, dezlănţuindu-i monologul, care devenise niţel cam exasperant, aşa că doar am zâmbit puţin, învăluindu-mă în mister, şi i-am răspuns:

— Am sursa mea de venituri.

— Eşti scriitor? întrebă el din nou, cu un sincer entuziasm.

Dând din cap ca şi când s-ar fi minunat de toate acestea, se aplecă peste poala Sofiei şi mă apucă de braţ. Şi nu m-am simţit deloc stingherit sau emoţionat când îşi pironi ochii lui negri, vii, într-ai mei şi-mi spuse, strigând:

— Ştii, cred că vom deveni buni prieteni!

— Oh, cu toţii o să devenim buni prieteni! interveni deodată ca un ecou Sofia.

Faţa îi radia fermecător, în timp ce trenul plonja spre lumina soarelui, ieşind din claustrofobicul tunel în mlaştinile maritime de la sud de

Brooklyn. Obrazul ei era foarte aproape de al meu, îmbujorat de mulţumire, şi, când încă o dată ne-a luat de braţ pe mine şi pe Nathan, m-am simţit în termeni îndeajuns de intimi ca să-i îndepărtez de la colţul gurii un firişor de varză murată, rămas atârnat de buză.

— O, o să devenim *cei mai buni* prieteni! ciripi Sofia peste zgomotul asurzitor al trenului.

Şi mă strânse mai tare de braţ, un gest în care cu siguranţă nu era nici urmă de flirt, dar conţinea ceva care era mai mult decât… ei bine, un gest obişnuit. Puteţi s-o numiţi gest de încurajare din partea unei femei care, sigură de dragostea ei pentru un altul, este de acord să accepte o nouă cunoştinţă, drept companion, în sfera privilegiată a încrederii şi afecţiunii ei.

Al dracului compromis, am gândit eu, cugetând la nedreptatea cruntă a faptului că tocmai unul ca Nathan devenise custodele unui trofeu atât de preţios, dar chiar şi cu această firimitură gustoasă era mai bine decât fără pâine deloc. I-am răspuns Sofiei cu o strânsoare de braţ a dragostei mele neîmpărtăşite şi, făcând asta, mi-am dat seama că eram atât de excitat încât începuseră să mă doară testiculele. Mai devreme, Nathan îmi spusese că-mi va face el rost de o fată la Coney Island, o „bucăţică fierbinte” pe care ştia că o chema Leslie; era o consolare la care merita să visezi, am presupus eu cu stoicismul alergătorului care iese mereu pe locul al doilea, ascunzându-mi decent, cu o mână lăsată să atârne leneş, tumescenţa pantalonilor. În pofida acestei frustrări, am încercat să mă conving, cu parţial succes, că eram fericit; cu siguranţă eram mai fericit decât fusesem vreodată în viaţa mea. Ca atare, eram dornic să aştept oricât va fi nevoie şi să descopăr ce alte bucurii mai aveau să urmeze, să văd ce aveau să-mi mai aducă duminici ca aceasta – împletită printre celelalte zile promiţătoare ale verii grăbite. Mă lăsasem toropit. Eram uşor înflăcărat de apropierea Sofiei, de braţul ei gol, umed, lipit de al meu, şi de parfumul pe care îl răspândea – un parfum nerafinat, tulburător, cu o vagă aromă de plante, ca cimbrul. Fără îndoială, vreo iarbă poloneză obscură.

Plutind pe valul dorinţei absolute, am alunecat într-o visare cu ochii deschişi, în care mi se perindau în mare viteză prin minte frânturi de amintiri, sclipind scurt, din scena la care asistasem, inoportun, dar nevăzut, în ajun; Sofia şi Nathan, întinşi pe cuvertura de culoarea caisei – nu-mi puteam scoate din minte imaginea asta! – şi cuvintele lor, aversa furioasele lor cuvinte de iubire!

Apoi, nimbul erotic ce-mi înconjura visarea a pălit, a dispărut, şi alte cuvinte mi-au răsunat în urechi, făcându-mă să mă trezesc brusc, tresărind. Ieri, la un moment dat, în pandemoniul de avertismente turbate şi porunci asurzitoare, printre strigăte, murmure înăbuşite şi rugăminţi stăruitoare, oare *chiar* îl auzisem pe Nathan rostind cuvintele pe care acum mi le-aminteam cu un fior de groază? Nu, fusese mai târziu, mi-am dat eu seama, şi durase doar o clipă în comparaţie cu ceea ce mi se părea acum nesfârşitul lor conflict, atunci când vocea lui ajunsese la mine prin tavan, tunătoare, ca bufniturile grele, măsurate, ale cadenţei unor paşi de defilare, strigând pe un ton care putea fi socotit o parodie a angoasei existenţiale dacă nu ar fi avut rezonanţele unei groaze depline, neprefăcute: „Tu… nu… vezi… Sofia… că… murim! *Murim!*”.

M-am cutremurat violent, ca şi cum cineva ar fi deschis brusc în spinarea mea, în crucea iernii, un portal spre pustiurile arctice. Nu era ceva într-atât de grandios ca să poată fi numit premoniţie – senzaţia aceasta cleioasă care m-a năpădit şi care mi-a întunecat ziua rapid, deopotrivă cu mulţumirea simţită până atunci –, dar dintr-odată am fost destul de tulburat, nelalocul meu, ca să-mi doresc cu disperare să scap, să sar din tren. Dacă, în panica mea, chiar aş fi făcut asta, sărind jos la prima staţie şi alergând înapoi la casa Yettei Zimmermann ca să-mi fac bagajele şi să fug, povestea aceasta ar fi sunat altfel sau, mai degrabă, n-ar mai fi fost nimic demn de povestit. Dar m-am lăsat să merg mai departe spre Coney Island, asigurându-mă astfel că dau o mână de ajutor la îndeplinirea profeţiei Sofiei despre noi trei, că vom deveni „cei mai buni prieteni”.

Capitolul 4

În Cracovia, pe când eram copil, îmi spuse Sofia, familia noastră locuia într-o casă foarte veche, pe o stradă veche şi întortocheată, nu departe de universitate. Era o casă foarte veche, sunt sigură că temeliile cel puţin fuseseră construite cu multe secole înainte. E ciudat, ştii, că aceea şi asta de-acum, a Yettei Zimmermann, sunt singurele case în care am locuit vreodată – case *adevărate*, vreau să spun – în toată viaţa mea. Pentru că, ştii, am fost născută acolo şi mi-am petrecut toată copilăria acolo şi după aceea, când m-am măritat, tot acolo locuiam, înainte să vină nemţii şi să fiu silită să mă mut, o vreme, la Varşovia. Adoram casa aia, era liniştită şi plină de umbre înalte până la al patrulea cât, când eram eu foarte mică, iar eu aveam o cameră a mea. Peste drum mai era o casă veche, şi avea nişte hornuri strâmbe, şi în vârful lor îşi făcuseră cuib nişte berze. Berze, aşa le zice, nu? Ciudat, obişnuiam să confund tot timpul cuvântul ăsta cu „picioroange”, în engleză. Mă rog, îmi amintesc de berzele de pe hornurile casei de vizavi şi cum semănau ele cu berzele din cartea mea de poveşti, de Fraţii Grimm, pe care o citeam în germană, îmi amintesc asta foarte, foarte clar cărţile alea şi culoarea de pe afară, şi pozele cu animale şi păsări, şi oamenii de pe copertă. Puteam citi în germană mai înainte să învăţ să citesc în poloneză şi ştii că am şi vorbit germana înainte de a vorbi poloneza, aşa că prima oară când am mers la şcoala de maici râdeau de mine din pricina accentului meu nemţesc?

Ştii, Cracovia este un oraş foarte vechi, iar casa noastră se afla nu departe de piaţa centrală, unde în mijloc este clădirea aia frumoasă, care a fost construită în Evul Mediu – *Sukiennice* îi zice în poloneză, care cred că în engleză se traduce „Palatul stofelor”, unde aveau o piaţă cu toate tipurile de postavuri şi de ţesături. Tot acolo mai e şi-un turn cu ceas, la Biserica Sf. Maria, foarte înalt, care în loc de clopote au oameni adevăraţi, vii, care ies afară, pe un soi de terasă cu balustradă, şi oamenii ăştia care

ies afară suflă din trâmbiţe şi anunţă ora. E un sunet care se aude foarte frumos, noaptea. E cumva depărtat şi trist, ştii, ca trompetele dintr-o suită pentru orchestră a lui Bach, care mă face întotdeauna să mă gândesc la vremurile foarte de demult şi la cât de misterioasă e treaba asta cu timpul. Când eram mică, stăteam întinsă în pat, pe întuneric, în camera mea şi ascultam zgomotul făcut de copitele cailor pe strada de sub fereastra mea – nu erau prea multe automobile în Polonia pe atunci – şi, când începea să-mi fie somn, auzeam oamenii suflând în trâmbiţe din turnul orologiului, foarte trist şi îndepărtat, şi mă gândeam la timp – la mister, ştii. Ori stăteam întinsă şi mă gândeam la orologii. Pe hol, aveam o pendulă foarte veche, pe un soi de piedestal, care aparţinuse bunicilor mei, şi o dată i-am deschis cutia de la spate şi m-am uitat înăuntru când mergea, şi am văzut o mulţime de pârghii, rotiţe şi bijuterii – cred că erau mai ales rubine – strălucind şi reflectând soarele. Şi noaptea, întinsă pe pat, mă gândeam la mine însămi înăuntrul pendulei – imaginează-ţi, aşa ceva de la un copil! –, unde pluteam prin aer pe un arc şi urmăream pârghiile mişcându-se şi diversele rotiţe întorcându-se, şi vedeam rubinele, roşii, strălucitoare şi mari cât capul meu. Şi adormeam, în cele din urmă, cu pendula asta în visele mele.

O, sunt atât de multe amintiri din Cracovia, atât de multe, că nici nu pot începe să le descriu! Au fost vremuri minunate, anii aceia dintre războaie, chiar şi pentru Polonia, care e o ţară săracă şi a suferit de, ştii, un complex de inferioritate. Nathan crede că exagerez despre vremurile bune pe care le-am avut – face atâtea glume despre Polonia –, dar eu îi spun despre familia mea şi despre cum trăiam într-un mod foarte civilizat, *cel mai bun* mod de viaţă pe care ţi-l poţi închipui, pe cuvânt. „Ce făceaţi să vă distraţi, duminica?”, mă întreabă el pe mine. „Azvârleaţi cu cartofi stricaţi în evrei?” Vezi, singurul lucru pe care îl poate el gândi despre Polonia este cât de antisemitică a fost şi face glume de-alea despre asta, care mă fac pe mine să mă simt atât de prost. Pentru că e adevărat, adică toată lumea ştie că Polonia are antisemitismul ăsta foarte puternic şi mă

face pe mine groaznic de ruşinată în multe feluri, ca pe tine, Stingo, când ai această *misère*[86] pentru oamenii coloraţi de acolo, în Sud. Dar eu i-am spus lui Nathan că, da, e adevărat, chiar e adevărat ce spune despre istoria asta rea din Polonia, dar că trebuie să priceapă – *vraiment*, trebuie să priceapă că nu toţi polonezii erau aşa, că sunt oameni buni şi cumsecade, ca familia mea care... Oh, e aşa un lucru urât de care să vorbim. Mă face să mă gândesc cu tristeţe la Nathan, el e... obsedat, aşa că mă gândesc că trebuie să schimb subiectul...

Da, familia mea. Mama şi tata erau amândoi profesori la universitate, şi de aceea aproape toate amintirile mele au legătura asta cu universitatea. Este una dintre cele mai vechi universităţi din Europa, a fost înfiinţată foarte demult, în secolul al paisprezecelea. Eu n-am cunoscut niciun altfel de viaţă, în afară de a fi fiica profesorilor şi probabil că de aceea amintirile mele despre acele vremuri sunt atât de onorabile şi civilizate. Stingo, cândva trebuie să te duci în Polonia şi s-o vezi şi să scrii despre ea. E atât de frumoasă. Şi atât de tristă. Închipuie-ţi, acei douăzeci de ani când am crescut acolo au fost singurii douăzeci de ani când Polonia a fost vreodată liberă. Vreau să spun, după *secole*! Presupun că de aceea obişnuiam să-l aud pe tata atât de des zicând: „Astea sunt vremuri însorite pentru Polonia”. Pentru că totul era liber pentru prima oară, vezi, în universităţi şi în şcoli – puteai studia orice doreai să studiezi. Şi presupun că ăsta e unul dintre motivele pentru care oamenii erau în stare să se bucure de viaţă atât de mult, studiind şi învăţând, şi ascultând muzică, şi plecând la ţară, în aer liber, duminicile, primăvara şi vara. Uneori m-am gândit că iubesc muzica la fel de mult cât iubesc viaţa, pe cuvânt. Eram mereu la concerte. Când eram mică, în casa aia, casa veche, stăteam noaptea trează, în patul meu, şi o ascultam pe mama cântând la pian, la parter – Schumann sau Chopin, asta cânta, sau Beethoven, sau Scarlatti, sau Bach, era o pianistă minunată – şi stăteam trează, ascultând muzica frumoasă, care se auzea încet, răspândindu-se prin casă, şi mă simţeam

[86] Nefericire (lb. franceză, în original).

atât de bine la căldură şi în siguranţă. Credeam că nimeni nu are o mamă şi un tată mai minunaţi decât ai mei sau o viaţă mai bună. Şi mă gândeam că o să cresc şi ce-o să mă fac când n-am să mai fiu copil, probabil aveam să devin nevastă, şi să devin profesoară de muzică, la fel ca mama. Asta ar fi fost aşa o viaţă frumoasă de trăit, mă gândeam eu, să poţi să cânţi muzică frumoasă, şi să predai, şi să fii căsătorită cu un profesor bun, ca tata.

Niciunul dintre părinţii mei nu se născuse în Cracovia. Mama era din Łodz, iar tata, din Lublin. S-au cunoscut la Viena, pe când erau studenţi. Tata studia Dreptul, la Academia austriacă de ştiinţe, iar mama studia muzica, în oraş. Amândoi erau catolici practicanţi, aşa că am fost crescută foarte credincioasă şi mă duceam la mesă mereu şi la şcoala de la biserică, dar asta nu înseamnă că eram, ştii, fanatică, apucată. Credeam foarte mult în Dumnezeu, dar mama şi tata erau, nu ştiu care-i cuvântul exact în engleză, ăsta… *dur*, da, dur, *aspri*. Nu erau aşa. Erau liberali – ba chiar, ai putea zice, chiar socialişti – şi întotdeauna votau cu laburiştii sau cu democraţii. Tata îl ura pe Piłsudski[87]. Spunea că pentru Polonia este o teroare mai mare decât Hitler, şi a băut o mulţime de şnapsuri ca să sărbătorească atunci când Piłsudski a murit. El era un pacifist, tata, şi chiar dacă vorbea despre acele vremuri însorite pentru Polonia, ştiam că, *au fond*[88], era posomorât şi îngrijorat. O dată, l-am auzit vorbind cu mama – trebuie să fi fost în preajma lui 1933 – şi l-am auzit spunându-i cu voce sumbră: „Asta nu poate dura. O să fie război. Soarta nu i-a îngăduit niciodată Poloniei să fie prea mult timp fericită”. A spus acestea în germană, îmi amintesc. În casa noastră, vorbeam în germană mai des decât în poloneză. *Français* am învăţat să vorbesc aproape perfect la şcoală, dar vorbesc germana chiar mai uşor decât franceza. A fost influenţa Vienei, vezi, unde tata şi mama au stat atât de mult, apoi tata era profesor de Drept şi germana era mai mult limba erudiţilor. Mama era

[87] Józef Piłsudski (1867-1935), mareşal, ministru de război şi premier al Poloniei după Primul Război Mondial, când a instaurat o dictatură militară.
[88] în adâncul sufletului (lb. franceză, în original).

o minunată bucătăreasă în stilul vienez. O, erau şi câteva mâncăruri bune poloneze pe care le gătea, dar bucătăria poloneză nu este tocmai *haute cuisine*, aşa că îmi amintesc de mâncarea pe care o gătea ea în marea bucătărie pe care o aveam noi în Cracovia – *Wiener Gulash Suppe şi Schnitzel*, şi, oh! mai ales îmi amintesc de acel minunat desert pe care-l făcea ea şi care se numea *pudding Metternich*, şi în care punea castane, unt şi coji de portocală.

Ştiu, poate că sună obositor că spun asta tot timpul, dar mama şi tata erau oameni minunaţi. Nathan, ştii, e bine acum, e calm, e într-unul dintre timpurile lui bune – perioade se spune? Dar când e într-unul dintre timpurile lui rele, ca atunci când l-ai văzut tu prima oară – când e într-una dintre *tempêtes*[89] ale lui, cum le spun eu, începe să ţipe la mine şi mereu mă numeşte scroafă poloneză antisemită. O, limbajul ăsta, şi cum mă face el pe mine, cuvinte pe care nu le-am auzit niciodată înainte, nici în engleză, nici în idiş, în nimic! Dar întotdeauna e „împuţită de scroafă poloneză, *nafka*[90] ordinară, *kurveh*[91], mă omori, mă omori cum i-aţi omorât voi, jegoşii de polonezi, întotdeauna pe evrei! Şi eu încerc să-i vorbesc, dar el nu vrea s-asculte, doar stă aşa, scos din minţi de turbare, iar eu am ştiut întotdeauna că n-are rost, în timpuri din astea, să-i vorbesc despre polonezii buni, ca tata. Papa s-a născut la Liublin, pe când aparţinea ruşilor, şi erau mulţi, mulţi evrei acolo care au suferit oribilele acelea pogromuri împotriva lor. Odată, mama mi-a spus mie – pentru că tata nu vorbea niciodată despre lucrurile astea – că, pe când era el tânăr, el şi fratele lui, care era preot, şi-au riscat vieţile ascunzând trei familii evreieşti de furia pogromului, de soldaţii cazaci. Dar eu ştiu că, dacă aş încerca să-i spun asta lui Nathan într-una dintre *tempêtes*, n-ar face decât să ţipe la mine şi mai mult şi m-ar numi scroafă jegoasă de polacă mincinoasă. O, trebuie să fiu atât de răbdătoare cu Nathan atunci – ştiu că atunci devine foarte bolnav, că nu-i e bine – şi doar mă întorc cu spatele şi

[89] Crize de nervi, izbucniri de mânie (lb. franceză, în original).
[90] Târfă (idiş).
[91] Idem.

îmi ţin gura şi mă gândesc la altceva, aşteptând să-i treacă *tempête*, când va fi bun şi atât de drăguţ cu mine din nou, atât de plin de *tandresse*[92] şi de iubitor.

Trebuie să fi trecut vreo zece ani de atunci, cu un an sau doi înainte să înceapă războiul, când l-am auzit prima oară pe tata spunând *Massenmord*,[93]. Era după ce apăruseră ştirile din ziare despre înspăimântătoarea distrugere pe care naziştii o făcuseră în Germania asupra sinagogilor şi a magazinelor evreilor. Îmi amintesc că tata a zis mai întâi ceva despre Liublin şi despre pogromurile pe care le văzuse acolo, apoi a spus: „Mai întâi de la est, acuma de la vest". De data asta, va fi *ein Massenmord*". Nu mi-am dat prea bine seama ce voia să spună prin asta, presupun că oarecum din cauză că în Cracovia exista un ghetou, dar în care nu erau atâţia evrei ca în alte locuri şi, oricum, nu mă gândeam că ei ar fi cu adevărat diferiţi, sau că ar fi victime, sau că ar fi persecutaţi. Presupun că eram ignorantă, Stingo. Mă măritasem cu Casimir – ştii, m-am măritat de foarte, foarte tânără şi presupun că eram încă o fetiţă şi credeam că viaţa aceea minunată, atât de confortabilă, sigură şi ferită de primejdii avea să dureze o veşnicie. Mama, şi Papa, şi Casimir, şi Zosia – Zosia, asta e, ştii, numele de alint de la Sofia –, toţi trăind fericiţi în casa mare, mâncând *Wiener Gulash Suppe* şi studiind, şi învăţând, şi ascultând Bach – oh, pentru totdeauna. Nu înţeleg cum de-am putut să fiu atât de proastă. Casimir era asistent universitar la matematică şi l-am cunoscut când mama şi tata au dat o petrecere pentru unul dintre tinerii profesori de la universitate. Când Casimir şi cu mine ne-am căsătorit, ne-am făcut planuri să mergem la Viena, cum făcuseră şi mama cu tata. Avea să fie foarte asemănător cu modul în care îşi făcuseră ei studiile. Casimir voia să-şi ia gradul *supérieur* în matematică la Academia austriacă, iar eu aveam să studiez muzica. Cântam şi eu la pian, încă de când aveam opt sau nouă ani, şi aveam să studiez cu o foarte faimoasă profesoară, *Frau*

[92] Tandreţe (lb. franceză, în original).
[93] Ucidere în masă (lb. germană, în original).

Theimann, care o învăţase şi pe mama şi care mai preda şi atunci, deşi era foarte bătrână. Dar în anul acela a venit *Anschlussul*, iar nemţii au intrat în Viena. Începuse să fie foarte înfricoşător, iar tata a zis că mai mult ca sigur aveam să intrăm în război.

Atât de bine îmi aduc aminte de ultimul an când încă mai eram cu toţii la Cracovia! Cumva, tot nu puteam crede că acea viaţă pe care o duceam împreună avea să se schimbe. Eram atât de fericită cu Casimir – Kazik – şi îl iubeam foarte mult. Era atât de generos şi de iubitor, şi atât de inteligent – vezi, Stingo, cum sunt eu atrasă numai de bărbaţi inteligenţi! Nu pot să spun dacă l-am iubit pe Kazik mai mult decât pe Nathan

— Îl iubesc pe Nathan atât de mult că mă doare inima – şi poate că n-ar trebui să facem aşa ceva, să comparăm o dragoste cu alta. Ei, bine, l-am iubit pe Kazik profund, profund şi nu puteam îndura gândul c-o să vină războiul atât de curând şi că s-ar putea să fie şi Kazik soldat. Aşa că ne-am alungat gândul din minte şi, în anul acela, am ascultat concerte şi am citit multe cărţi, şi am mers la teatre, şi am făcut lungi plimbări prin oraş, iar în aceste plimbări am început să învăţ să vorbesc ruseşte. Kazik îşi începuse viaţa la Brest-Litovsk, care fusese atât de multă vreme rusesc, iar el vorbea limba la fel de bine ca şi poloneza, şi m-a învăţat destul de bine. Nu ca tatăl meu, care, de asemenea, trăise sub ruşi, dar îi ura atât de mult încât refuza să le vorbească limba, numai dacă n-avea încotro. Oricum, în acest timp, eu am refuzat să mă gândesc că viaţa aceea s-ar putea sfârşi. Ei bine, ştiu că urmau să fie nişte schimbări, dar schimbări naturale, ştii, cum ar fi să ne mutăm din casa părinţilor mei şi să ne facem o casă a noastră şi o familie. Dar asta am crezut că avea să se întâmple după război, dacă avea să fie vreunul, pentru că sigur războiul avea să fie foarte scurt şi nemţii aveau să fie învinşi şi, curând după aceea, Kazik şi cu mine vom pleca la Viena şi vom studia aşa cum plănuiserăm.

Am fost atât de proastă să gândesc aşa ceva, Stingo! Eram ca unchiul Stanislaw, care a fost fratele tatii şi era colonel în trupele călare poloneze. El a fost unchiul preferat al tatii, atât de plin de viaţă şi cu râs puternic, şi

cu un soi de minunat şi naiv sentiment despre măreţia Poloniei – *la gloire*, *tu comprends*, *la patrie*[94], et cetera, de parcă Polonia nu fusese niciodată sub prusaci şi austrieci, şi ruşi, atâţia ani, ci avea *continuité* ca Franţa sau ca Anglia, sau ca alte locuri ca ele. El ne vizita, la Cracovia, în uniforma lui cu sabie şi cu mustaţa de husar, şi vorbea foarte tare şi râdea mult, şi spunea că nemţii aveau să primească o lecţie dacă încercau să se bată cu Polonia. Cred că tata ar fi continuat să fie drăguţ cu unchiul – ştii, să încerce să-i cânte în strună –, dar Kazik avea o mentalitate foarte directă, foarte logică, şi se certa cu unchiul Stanislaw, în mod prietenesc, şi îl întreba cum aceste trupe călare aveau să aibă vreun succes, când nemţii vor intra cu unităţile de Panzere şi tancuri. Iar unchiul meu spunea că tot ce conta era terenul, iar cavaleria poloneză ştia cum să facă manevre pe acest pământ familiar ei, dar că nemţii vor fi complet pierduţi pe teritoriu străin, şi uite aşa trupele poloneze aveau să-i respingă pe nemţi. Şi tu ştii ce s-a întâmplat, când a avut loc confruntarea aia – *une catastrophe totale*[95], în mai puţin de trei zile. Oh, totul a fost atât de prostesc, atât de vitejesc şi atât de zadarnic. Toţi oamenii şi caii aceia! Şi atât de trist, Stingo, trist…

Când soldaţii nemţi au intrat în Cracovia – asta a fost în septembrie 1933 –, am fost cu toţii şocaţi şi speriaţi şi bineînţeles că am urât lucrul ăsta care ni se întâmplase nouă, dar am rămas calmi şi am sperat să fie bine. Adevărat, această parte n-a fost chiar atât de rea, Stingo, vreau să spun la început, pentru că noi păstram credinţa că nemţii ne vor trata decent. Nu bombardaseră oraşul, cum făcuseră cu Varşovia, aşa că ne simţeam un pic mai speciali şi protejaţi, cruţaţi. Soldaţii germani aveau purtări foarte bune şi îmi amintesc că tata a spus că asta dovedea ceea ce credea el de atâta vreme. Şi anume că soldatul german moştenise tradiţia vechii Prusii, care avea un cod al onoarei şi decenţă, aşa că n-o să facă rău niciodată civililor sau să fie cruzi cu ei. De asemenea, ne făcea să

[94] Gloria, înţelegi, patria (lb. franceză, în original).
[95] O catastrofă naturală (lb. franceză, în original).

rămânem calmi auzind acei mii de soldaţi nemţi vorbind germana, care pentru familia noastră era aproape ca limba nativă. Aşa că ne-am panicat la început de tot, dar apoi ni s-a părut că nu era aşa de rău. Tata a suferit groaznic atunci când a aflat veştile despre ceea ce se întâmplase în Varşovia, dar a zis că trebuie să ne vedem de vieţile noastre, după obiceiurile noastre. A spus că nu-şi făcea iluzii în legătură cu ce credea Hitler despre intelectuali, dar a zis că în alte locuri, ca Viena şi Praga, multor profesori din universităţi li se permisese să-şi continue munca, iar el s-a gândit că şi el, şi Casimir aveau să poată face la fel. Dar după ce au trecut săptămâni şi săptămâni de-a rândul, şi nimic nu s-a întâmplat, am văzut că, de data asta, în Cracovia avea să fie bine, tolerabil adică.

Într-o dimineaţă de noiembrie, am plecat la mesa de la Biserica Sfânta Maria, adică biserica aceea cu trâmbiţe, ştii. În Cracovia, mă duceam la mesă destul de des şi m-am dus de multe ori şi după ce au venit nemţii, ca să mă rog să se termine războiul. Poate că sună egoist şi groaznic pentru tine, Stingo, dar cred că voiam să se termine războiul mai ales ca eu şi Kazic să ne putem duce la Viena, la studii. O, fireşte că exista un milion de alte motive pentru care să mă rog, dar oamenii sunt egoişti, ştii, şi m-am simţit foarte norocoasă că familia mea fusese cruţată şi că era în siguranţă, aşa că nu-mi doream decât să se termine războiul pentru ca viaţa să poată continua ca în zilele bune. Dar când m-am rugat la mesa din dimineaţa aceea, am avut o… *une prémonition* – da, se zice la fel, o premoniţie şi m-am simţit cuprinsă de o senzaţie de înfricoşare, care creştea încet. Nu ştiam de ce anume mi-era frică, dar dintr-odată rugăciunea mi s-a oprit în gât şi am putut simţi vântul suflând în biserică în jurul meu, foarte umed şi rece. Şi atunci mi-am amintit ce-mi cauzase spaima, ceva ce mi-a răsărit brusc în minte, ca un fulger orbitor. Pentru că mi-am amintit că, în dimineaţa aceea, noul guvernator general al districtului Cracoviei, un om pe nume Frank, ceruse profesorilor de la universitate să se adune în *cour de maison*, ştii, curtea universităţii, unde aveau să li se spună noile reguli pentru cadrele didactice sub ocupaţie.

Nimic important. Urma să fie o simplă adunare. Trebuia să fie prezenţi acolo, în dimineaţa aceea. Tata şi Kazik auziseră despre asta numai cu o zi înainte şi li se păruse perfect rezonabil, şi niciunul nu se gândise la asta prea mult. Dar acum, în străfulgerarea aceea a mea, am simţit ceva foarte, foarte rău şi am fugit din biserică în stradă.

Şi, oh, Stingo! acum să-ţi spun: niciodată nu i-am mai văzut pe tata şi pe Kazik de atunci, niciodată. Am fugit, nu era departe, iar când am ajuns la universitate, era o mulţime uriaşă de oameni lângă poarta principală din faţa curţii. Strada era închisă traficului şi înţesată de uriaşele dube nemţeşti şi sute şi sute de soldaţi germani cu puşti şi mitraliere. Exista o *barrière*, iar soldaţii aceia germani nu voiau să mă lase să trec şi tocmai atunci am văzut-o pe femeia aceea mai în vârstă pe care o cunoşteam bine, doamna profesor Wochna, al cărei soţ preda *la chimie*. Era înnebunită şi plângea, şi a căzut în braţele mele, spunând: „O, s-au dus cu toţii, au fost luaţi! Toţi!”. Şi mie nu-mi venea să cred, nu-mi venea să cred, dar o altă soţie de profesor a venit lângă noi, şi plângea şi ea, şi a zis: „Da, e adevărat. Au fost luaţi, l-au luat şi pe soţul meu, profesorul Smolen”. Şi atunci am început să cred, încetul cu încetul, şi am văzut dubele acelea închise pornind în josul străzii, către vest, şi atunci am crezut de-a binelea şi am strigat, şi mi-am pierdut şi eu capul, de asemenea. Am dat fuga acasă şi i-am spus mamei, şi amândouă am căzut, plângând, una în braţele celeilalte. Mama a zis: „Zosia, Zosia, unde au plecat? Unde i-au dus?”. Şi eu i-am spus că nu ştiam, dar abia peste o lună am aflat. Tata şi Kazik fuseseră duşi în lagărul de concentrare de la Sachsenhausen şi am aflat că amândoi fuseseră împuşcaţi şi ucişi în ziua de Anul Nou. Ucişi doar pentru că erau polonezi şi profesori. Au mai fost duşi acolo mulţi alţi profesori, o sută optzeci în total, cred, şi mulţi nu s-au mai întors nici ei acasă. Nu la mult timp după asta, ne-am mutat la Varşovia – era nevoie să găsesc ceva de lucru…

După toţi anii ăia lungi, în 1945, când războiul s-a sfârşit şi eu eram în centrul ăla din Suedia pentru persoanele dislocate, mi-am amintit de

atunci când tata şi Kazik fuseseră ucişi şi mi-am amintit de toate lacrimile pe care le vărsasem, şi m-am întrebat de ce, după toate câte mi s-au întâmplat, nu mai puteam plânge. Asta era adevărat, Stingo, nu mai simţeam nicio emoţie. Eram dincolo de orice sentiment, de parcă nu mai exista nicio lacrimă în mine s-o vărs pe pământ. În locul acela, în Suedia, m-am împrietenit cu o evreică din Amsterdam, care a fost foarte bună cu mine, mai ales după ce am încercat să mă omor. Presupun că n-am încercat cu toată convingerea, m-am tăiat la încheietura mâinii cu un ciob, dar n-am sângerat mult şi această evreică mai bătrână mi-a arătat multă prietenie şi toată vara am vorbit o grămadă împreună. Ea fusese în lagărul de concentrare de unde venisem şi eu şi unde îşi pierduse două surori. Nu înţeleg cum a supravieţuit, fuseseră atâţia evrei ucişi acolo, ştii, milioane şi milioane de evrei, dar cumva ea supravieţuise ca şi mine, ca şi alţi câţiva, foarte puţini, dintre noi. Vorbea foarte bine engleza, pe lângă germană, şi atunci am început să învăţ engleza, de vreme ce ştiam că probabil aveam să ajung în America.

Era foarte evlavioasă femeia asta şi se ducea mereu să se roage la sinagoga pe care o aveau în tabără. Mi-a spus că încă mai credea foarte mult în Dumnezeu şi, odată, m-a întrebat dacă eu nu cred în El – în Dumnezeul creştin – la fel cum credea ea în Dumnezeul ei, Dumnezeul lui Avraam. Spunea că toate lucrurile care i se întâmplaseră îi întăriseră şi mai mult credinţa în El, deşi cunoscuse evrei care simţeau că Dumnezeu abandonase lumea. Şi eu i-am răspuns, da, odinioară crezusem în Hristos şi în Sfânta lui Maică, de asemenea, dar acum, după aceşti ani, eram ca evreii aceia care credeau că Dumnezeu plecase pentru totdeauna. I-am spus că Hristos îşi întorsese faţa de la mine şi că nu mă mai puteam ruga Lui, aşa cum o făcusem odinioară, în Cracovia. Nu mai puteam să mă rog Lui sau să mai plâng. Şi când m-a întrebat de unde ştiu că Hristos şi-a întors faţa de la mine, i-am spus că ştiam eu – că ştiam eu că numai un Dumnezeu, numai un Iisus care nu are nicio milă şi căruia nu-i mai pasă de mine ar fi putut îngădui ca oamenii pe care i-am iubit să fie ucişi şi să

mă lase pe mine să trăiesc cu o asemenea vinovăţie. Era groaznic că muriseră cum muriseră, dar vina asta era mai mult decât puteam eu îndura. *On peut souffrir*[96], dar şi suferinţa are o limită.

Ai putea probabil să crezi că asta-i un fleac, Stingo, dar să îngădui să moară cineva fără un rămas-bun, un *adieu*, un singur cuvânt, sau o mângâiere, sau înţelegere, e cumplit de îndurat. Le-am scris tatălui meu şi lui Kazik, la Sachsenhausen, multe scrisori, dar se întorceau mereu ştampilate pe spate cu „Necunoscut”. Nu voiam să le spun decât că îi iubeam foarte mult, mai ales pe Kazik, nu pentru că l-aş fi iubit pe el mai mult decât pe Papa, ci pentru că ultima oară când fuseserăm împreună ne certaserăm rău şi asta era îngrozitor. Noi aproape că nu ne certam niciodată, dar eram căsătoriţi de aproape trei ani şi presupun că e firesc să te mai ciondăneşti din când în când. Oricum, în noaptea de dinainte de ziua aceea nenorocită ne certaserăm rău, nici măcar nu-mi mai amintesc din ce cauză, pe cuvânt, şi eu îi spusesem lui „*Spadaj*” – ceea ce în poloneză e ca şi când ai spune „Du-te dracului” –, iar el ieşise valvârtej şi în noaptea aceea n-am dormit în aceeaşi cameră. Şi nu l-am mai văzut nici măcar o dată după aceea. Deci asta mi s-a părut atât de greu de suportat, faptul că nu am avut parte nici măcar de o despărţire cum se cuvine, niciun sărut, nicio îmbrăţişare, nimic. O, ştiu că dragul meu Kazik era sigur că încă îl mai iubeam şi ştiu că el mă mai iubea, dar cumva este cu atât mai rău că a trebuit să sufere, ca şi mine, din cauză că n-a mai ajuns la mine ca să mi-o spună, ca să ne spunem amândoi că ne iubeam.

Astfel, Stingo, am trăit multă vreme cu această foarte, foarte mare vinovăţie, de care nu pot scăpa, chiar dacă acum ştiu că nu are nicio noimă, aşa cum spunea şi femeia aceea evreică din Suedia când încerca să mă facă să văd că dragostea pe care o aveam era cel mai important lucru, nu cearta noastră prostească. Dar eu tot mai am vinovăţia asta puternică. E curios, Stingo, tu ştii că am învăţat să plâng din nou şi cred că asta înseamnă, probabil, că sunt iar fiinţă omenească. Probabil numai

[96] Poţi să înduri (Ib. franceză, în original).

atât, în sfârşit. O bucăţică de fiinţă omenească, dar, da, o fiinţă omenească. Adesea plâng singură când ascult muzică fiindcă îmi aduce aminte de Cracovia şi de toţi acei ani care s-au dus. Şi, ştii, există o bucată muzicală pe care nu pot s-o ascult fiindcă mă face să plâng atât de mult că mi se înfundă nasul, mi se taie respiraţia, iar lacrimile îmi curg şiroaie. E discul cu Händel pe care l-am primit de Crăciun, *Ştiu că Mântuitorul meu trăieşte*, care mă face să plâng pentru toată vinovăţia mea şi, de asemenea, pentru că ştiu că Mântuitorul meu nu trăieşte şi că trupul meu va fi nimicit de viermi, iar ochii mei nu-L vor mai vedea niciodată din nou pe Dumnezeu...

La vremea despre care scriu, agitata vară a lui 1947, când ea mi-a povestit atât de multe lucruri despre trecutul ei şi când eram sortit să cad în mreje, ca vreun nefericit gândac de iunie, în incredibila pânză de păianjen a emoţiilor care alcătuiau relaţia dintre Sofia şi Nathan, ea lucra într-un cotlon mai retras din Flatbush ca recepţioneră la cabinetul doctorului Hyman Blackstock (*né*[97] Bialystock). La momentul acela, Sofia era în America de mai puţin de un an şi jumătate. Doctorul Blackstock era reflexo-terapeut şi un imigrant venit de multă vreme din Polonia. Pacienţii lui includeau numeroşi imigranţi cu vechime, dar şi refugiaţi evrei sosiţi mai de curând. Sofia obţinuse slujba la acest doctor la scurtă vreme după ce debarcase în New York, în primele luni ale anului trecut, când fusese adusă în America sub auspiciile unei organizaţii internaţionale de asistenţă şi ajutor. La început, Blackstock (care vorbea o poloneză fluentă, pe lângă idişul *mamaloshen*[98]) fusese mai degrabă exasperat de faptul că agenţia îi trimisese o tânără femeie, care era o *goy*[99] şi care nu ştia decât o brumă de idiş, învăţat într-un lagăr de concentrare. Dar, fiind un om cumsecade, fără îndoială impresionat de frumuseţea ei, de starea ei de plâns şi de faptul că vorbea o germană fără cusur, o angajase pe acest post – de care ea avea nevoie ca de aer, fiindcă nu poseda decât veşmintele subţiri care-

[97] Născut (lb. franceză, în original).
[98] Limbă maternă (în idiş, în original).
[99] Non-evreu (în idiş, în original).

i fuseseră date la centrul persoanelor dislocate din Suedia. Blackstock îşi făcuse griji degeaba; în numai câteva zile, Sofia conversa cu pacienţii în idiş de parcă s-ar fi născut într-un ghetou, în plus, închiriase o cameră ieftină la Yetta Zimmermann – prima ei casă adevărată, după şapte ani – cam la aceeaşi dată când primise slujba. Programul de lucru de numai trei zile pe săptămână îi îngăduia Sofiei să câştige bani doar cât să-şi ducă zilele, cum se spune, în schimb îi oferea nişte zile libere în plus pentru a-şi îmbunătăţi engleza la un curs gratuit de la Brooklyn College şi, în general, să se integreze în viaţa acelui însufleţit, vast şi agitat cartier.

Mi-a spus că ea nu se plictisea niciodată. Era hotărâtă să uite nebunia trecutului – sau cel puţin atât cât avea să-i permită mintea ei vulnerabilă, în care amintirile se săpaseră adânc – astfel încât uriaşul oraş deveni Lumea Nouă pentru ea, atât în sens figurat, dar şi practic. Din punct de vedere fizic, simţea că era încă destul de şubredă, dar asta n-o împiedica să se împărtăşească din plăcerile din jurul ei ca un copil lăsat în voia lui într-un salon de îngheţată. *Muzica*, în special; simplul fapt de a dispune de muzică, spunea ea, o umplea lăuntric cu o senzaţie de desfătare, cum simţi numai când ştii că urmează să ai parte de o masă copioasă. Până să-l întâlnească pe Nathan, nu-şi putuse permite un fonograf, dar nu contase; la micul radio portabil, ieftin, pe care şi-l cumpărase, se difuza o muzică fermecătoare de către posturile acelea cu iniţiale bizare, pe care ea nu reuşea niciodată să le înveţe corect: WQXR, WNYC, WEVD[100] – şi la care bărbaţi cu voci mătăsoase anunţau magicele nume ale tuturor titanilor şi regilor muzicii de armoniile cărora fusese atât de mult timp lipsită; până şi o compoziţie devenită banală, precum *Simfonia neterminată* a lui Schubert sau *Eine Kleine Nachtmusik*, o emoţiona, umplând-o de un reînnoit extaz. Şi, bineînţeles, mai erau şi concertele de la Academia de muzică, iar, vara, de la Stadionul Lewisohn, din Manhattan, o muzică extraordinară şi atât de ieftină că era, practic, gratuită; muzică precum *Concertul pentru vioară* de Beethoven, susţinut într-o seară pe stadion de Yehudi Menuhin, cu o

[100] Posturi de radio locale, din New York, care difuzează muzică clasică.

asemenea pasiune, focoasă, vorace şi asemenea tandreţe încât, cum stătea acolo, singură, aproape de marginea de sus a amfiteatrului, tremurând un pic sub cerul liber, simţise o seninătate, o senzaţie a tihnei lăuntrice care o uimise, deopotrivă cu revelaţia faptului că mai existau lucruri pentru care să merite să trăiască, şi că ar fi putut cu adevărat aduna cioburile împrăştiate din viaţa ei şi să le reconstituie într-o nouă Sofia, dacă i se dădea fie şi o jumătate de şansă.

În acele prime luni, Sofia era singură o mare parte din timp. Dificultăţile ei cu engleza (curând depăşite) o făceau timidă, dar, chiar şi aşa, era mulţumită să fie singură mult timp. Într-adevăr, se răsfăţa cu solitudinea, de vreme ce intimitatea fusese un lucru care-i lipsise enorm în ultimii ani. Tot în acei ani, fusese lipsită de cărţi, de aproape orice fel de tipărituri, şi începuse să citească lacomă, abonându-se la un ziar polono-american şi frecventând o librărie din apropiere de Fulton Street, care avea şi o mare bibliotecă de împrumut. Gusturile ei se îndreptau mai ales către traducerile scriitorilor americani, iar prima carte pe care o terminase, îşi amintea ea, fusese *Manhattan Transfer*, a lui Dos Passos. Urmaseră *Adio arme*[101], *O tragedie americană*[102] şi *Despre timp şi râu*, a lui Wolfe, acesta din urmă tradus atât de jalnic în poloneză încât fusese silită să încalce jurământul făcut, în lagărul de concentrare, că nu va mai citi niciodată în viaţa ei ceva în germană, şi să citească o versiune germană, pe care o putuse obţine de la o bibliotecă de cartier. Poate pentru că traducerea aceea fusese izbutită şi bogată sau poate din pricină că lirismul lui Wolfe, tragic şi deopotrivă optimist, şi viziunea lui cuprinzătoare asupra Americii erau exact ceea ce avea nevoie sufletul Sofiei în acel moment – ea fiind o nou-venită pe aceste ţărmuri, cu doar rudimentare cunoştinţe despre peisajul ţării şi extravaganţa lui gargantuescă –, *Despre timp şi râu* îi plăcuse cel mai mult dintre toate cărţile citite în iarna şi primăvara acelea. Într-adevăr, Wolfe îi câştigase

[101] Celebru roman al lui Ernest Hemingway.
[102] Roman de Theodore Dreiser.

într-atât imaginaţia încât se hotărâse să citească şi *Priveşte*, *înger*, *către casă*, în engleză, dar renunţase repede la acea corvoadă, pe care-l găsise extrem de chinuitor. Pentru iniţiaţi, engleza americană este o limbă crudă şi ortografia ei capricioasă şi idiosincrasiile ei nu sunt nicăieri mai absurd de evidente decât pe o pagină tipărită, iar abilităţile Sofiei la citit şi scris rămâneau mereu în urma vorbirii ei excentrice – după mine, cuceritoare.

Întreaga ei experienţă în ceea ce privea America era New York-ul – mai ales Brooklynul – şi, în cele din urmă, ajunsese să iubească oraşul şi să fie în egală măsură îngrozită de el. În întreaga ei viaţă cunoscuse doar două aşezări urbane – micuţa Cracovie, în gotica sa tihnă, şi mai târziu mormanul de sfărâmături fără nicio formă din Varşovia de după *Blitzkrieg*. Cele mai dragi amintiri ale ei – respectiv cele pe care îi plăcea să le treacă în revistă – îşi aveau rădăcinile în oraşul ei natal, suspendate imemorial într-o friză a vechilor acoperişuri şi a străzilor şi aleilor lui întortocheate. Anii dintre Cracovia şi Brooklyn o forţaseră – aproape ca un tratament pentru a nu-şi pierde minţile – să încerce să şteargă din memorie acele zile. În acest sens, spunea că în primele zile petrecute la casa cu odăi de închiriat a Yettei, când se trezea într-un pat nefamiliar, înconjurată de pereţi roz nefamiliari, în timp ce asculta, somnoroasă, uruitul îndepărtat al traficului de pe Church Avenue, secunde bune nu era în stare să recunoască sau să numească nici pe ea însăşi, nici împrejurimile şi că se simţea ca într-o transă somnolentă, ca fecioara fermecată dintr-o poveste a Fraţilor Grimm din copilăria ei, transportată după o vrajă nocturnă într-un nou şi necunoscut regat. Apoi, clipind des cu un sentiment în care mâhnirea şi voioşia erau bizar întrepătrunse, îşi spunea: Nu eşti în Cracovia, Zosia, eşti în America. Şi se dădea jos din pat ca să înfrunte pandemoniul metroului şi pacienţii doctorului reflexo-terapeut Blackstock. Şi vastitatea frumos înverzită, primitoare, forfotitoare, murdară a Brooklynului.

La venirea primăverii, Prospect Park, atât de la îndemână, a devenit refugiul preferat al Sofiei – minunat, îşi amintea ea, un loc sigur de

plimbare, în zilele acelea, pentru o blondă singuratică şi atrăgătoare. În lumina înceţoşată de polen, împestriţată cu umbre de verde cu ape aurii, uriaşii salcâmi şi ulmi care se ridicau deasupra pajiştii şi a ierbii unduioase păreau pregătiţi să adăpostească o *fête* champêtre[103] într-un tablou de Watteau[104] sau de Fragonard[105], şi sub unul dintre copacii aceştia maiestuoşi, în zilele ei libere de la sfârşitul săptămânii, Sofia se aşeza, la prânz, la un minunat picnic. Mi-a mărturisit, mai târziu, cu o vagă undă de ruşine, că devenise de-a dreptul obsedată, înnebunită după mâncare, de îndată ce sosise în oraş. Ştia că trebuie să manifeste prudenţă în alimentaţie. La centrul pentru persoane dislocate, doctorul de la Crucea Roşie suedeză care avusese grijă de ea spusese că malnutriţia ei era atât de severă încât îi provocase probabil dezechilibre mai mult sau mai puţin permanente în metabolism; o avertizase că trebuie să se ferească de consumul rapid de mâncare, mai ales de grăsimi, oricât de puternică ar fi fost tentaţia. Dar asta făcuse totul şi mai amuzant pentru ea, un joc plăcut, când intra, la prânz, într-unul dintre acele straşnice magazine de delicatese de pe Flatbush şi făcea cumpărături pentru masa ei în aer liber din Prospect Park. Erau atâtea lucruri de mâncare, o asemenea varietate şi abundenţă, încât de fiecare dată i se tăia respiraţia, ochii i se înceţoşau de emoţie şi alegea, fără grabă, cu o elaborată gravitate, din această risipă epopeică de hrană, opulentă, puternic aromată: de aici, un ou umplut, de colo, o felie de salam, o jumătate de pâine de secară, negricioasă şi lucioasă. Un cârnat nemţesc, Bratwurst. Lebăr Braunschweiger. Nişte sardine. Pastramă fierbinte. File de somon afumat. Un covrig, vă rog. Strângându-şi punga de hârtie la piept, repetând avertismentul medical ca pe o litanie în mintea ei – „Adu-ţi aminte ce a

[103] Serbare câmpenească (lb. franceză, în original).

[104] Jean-Antoine Watteau (1684-1721), pictor francez care a revitalizat stilul baroc târziu, în ceea ce avea să devină cunoscut ca rococo. Este creditat ca inventator al genului de fêtes galantes: scene de un farmec bucolic şi idilic, în care domneşte un aer de teatralitate.

[105] Jean-Honoré Fragonard (1732-1806), pictor francez a cărui manieră rococo se distinge prin seninătate, exuberanţă şi heonism.

spus dr Bergström, nu te *îndopa*” –, mergea, metodic, până în cel mai îndepărtat colţ al parcului sau lângă un canal de scurgere al lacului uriaş, şi acolo – mestecând cu mare stăpânire de sine, cu papilele gustative subjugate în redescoperire – deschidea *Studs Lonigan*[106], la pagina 350, unde rămăsese.

Îşi regăsea, încetul cu încetul, drumul înapoi. În toate sensurile cuvântului *renaştere*, pe care le trăia, avea o oarecare letargie şi, într-un fel, neajutorarea unui nou-născut. Neîndemânarea ei era ca a unui paraplegic care învaţă din nou să-şi folosească mâinile şi picioarele. Lucruri mărunte, ridicol de neînsemnate, continuau s-o pună în încurcătură. Uitase cum să potrivească şi să încheie cu fermoar cele două părţi ale jachetei care-i fusese dată. Stângăcia mâinilor sale care bâjbâiau pe lângă obiecte o îngrozea, iar într-un rând izbucnise chiar în lacrimi când, încercând să scoată o loţiune cosmetică dintr-un tub obişnuit de plastic, strânsese din neatenţie tubul cu atâta forţă încât conţinutul o împroşcase din cap până-n picioare şi îi făcuse totuna rochia nouă. Dar îşi revenea. Ocazional, mai avea dureri în oase, în tibii şi în glezne, mai ales, şi mersul ei încă mai prezenta o şovăială care părea legată de indolenţa şi epuizarea care o copleşiseră de atâtea ori şi pe care şi le dorea cu disperare pierdute, odată şi-odată. Totuşi, chiar dacă nu se putea spune că trăia într-o permanentă revărsare de lumină solară, o metaforă răsuflată pentru sănătatea înfloritoare, era la o distanţă confortabilă şi sigură de bezna abisală în care aproape se rătăcise. Mai exact, acestea se întâmplau cu numai un an în urmă, când, în lagărul abia eliberat, în ultimele ore din acea existenţă pe care nu mai voia să şi-o amintească, o voce rusească – un bas-bariton, dar aspru, coroziv ca soda caustică – străpunsese prin delirul ei, trecuse prin năduşeala şi febra patului mizer din cotineaţa aşternută cu paie în care zăcea, pentru a murmura deasupra ei, pe un ton impresionant: „Cred că şi asta e terminată”. Pentru că încă din clipa aceea ştiuse că, într-un fel, nu era terminată – un adevăr scos la

[106] Trilogie (de romane) scrisă de James T. Farrell.

lumină acum, spunea ea, cu uşurare (întinsă leneş pe iarba de la marginea lacului), de timidele şi totuşi voluptuoasele chiorăituri de foame care precedau clipa înălţătoare a primei muşcături, când nările îi fremătau amuşinând mirosul sărat al murăturilor, şi al muştarului, şi al chimenului din pâinea evreiască de secară Levy.

Însă o după-amiază târzie din iunie aproape că pusese capăt dezastruos echilibrului precar pe care îl concepuse pentru ea. Un aspect al vieţii oraşului care trebuia să fie înregistrat negativ în registrul impresiilor ei era metroul.

Ura trenurile subterane ale New York-ului din cauza negrelii care le acoperea şi a zgomotului pe care îl făceau, dar chiar şi mai mult din pricina apropierii claustrofobice a atâtor corpuri omeneşti, a înghesuielii şi a înghiontelii cărnurilor de la ceasurile de vârf, care păreau să neutralizeze, dacă nu chiar să desfiinţeze intimitatea la care tânjise atât de multă vreme. Îşi dădea seama că era o contradicţie în faptul că o persoană care trecuse prin toate cele prin care trecuse ea era atât de pretenţioasă, se ferea de contactul cu epidermele străine, de atingerea străină. Dar aşa era şi nu-şi putea înăbuşi ce simţea; făcea şi aceasta parte din noua ei identitate. O ultimă hotărâre pe care o luase în supraaglomeratul centru pentru refugiaţi suedez fusese aceea de a-şi petrece tot restul vieţii evitând mulţimile de oameni; zgomotosul BMT îşi bătea joc de o idee atât de absurdă. Într-o seară, pe când se întorcea acasă, devreme, de la cabinetul doctorului Blackstock, urcase într-un vagon şi mai înţesat ca de obicei, o cuşcă umedă şi fierbinte, ticsită nu numai cu mulţimea obişnuită de brooklynezi asudaţi, în cămăşi cu mâneci scurte şi cu gâturile goale, de toate culorile şi aspectele suferinţei docile, dar curând şi cu o ceată mare de liceeni urlători, cu echipamente de baseball, care năvălise în tren la o staţie din centru, croindu-şi drum în toate direcţiile, cu o asemenea forţă brutală încât senzaţia de înghesuială devenise aproape insuportabilă. Împinsă fără milă spre capătul intervalului, strivită între torsuri ca de cauciuc şi braţe năduşite şi

lipicioase, se trezise că se împiedică şi păşeşte pe platforma umedă, întunecoasă, dintre vagoane, făcută sandvici între două forme omeneşti a căror identitate, la modul abstract, încerca s-o determine, tocmai când trenul scârţâi, oprindu-se încet şi zguduit, iar luminile se stinseră. Fu cuprinsă de o frică îngreţoşătoare. Un sonor fior de supărare în vagon, manifestat prin gemete uşoare şi oftaturi, fu înecat imediat de uralele zgomotoase ale băieţilor, la început atât de asurzitoare şi apoi atât de nesfârşite, încât Sofia, imobilizată fără scăpare în cea mai neagră beznă, pricepu imediat că niciun strigăt sau protest n-avea s-o ajute acum, când simţea din spatele ei o mână strecurându-se pe sub fusta ei, în sus, între coapse.

Dacă era nevoie de vreo consolare, chibzuise ea, mai târziu, era aceea că fusese cruţată de panica altminteri cu siguranţă acaparatoare, într-un astfel de tumult, în căldura sufocantă din jur şi într-un metrou oprit şi cufundat în beznă. Poate chiar ar fi gemut ca şi ceilalţi. Dar mâna cu degetul mijlociu rigid – lucrând cu abilitatea şi graba unui chirurg, incredibil de hotărâtă în timp ce pipăia şi sonda – a avut grijă de asta, făcând simpla panică să fie înlocuită în mintea ei de o şocată şi oripilată neîncredere a oricui ar suferi un asemenea viol digital. Pentru că asta era: nu o întâmplătoare şi stângace pipăială, ci un asalt rapid şi direct asupra vaginului ei, ca s-o spunem pe-a dreaptă, pe care degetul cuiva fără trup îl scormonea ca un soi de malefică şi neastâmpărată rozătoare, ocolind rapid mătasea, apoi intrând cât era de lung, provocându-i durere, dar mai puţin durere cât un soi de stupefacţie hipnotică. Vag conştientă de unghii, se auzi exclamând un „Vă rog”, sigură de banalitatea, chiar stupiditatea cuvântului chiar în clipa în care-l rostea. Toată întâmplarea nu durase, probabil, mai mult de treizeci de secunde, până când scârboasa labă se retrăsese şi ea rămăsese tremurând într-o beznă sufocantă din care i se părea că n-avea să se mai întoarcă la lumină niciodată. Habar n-avea cât durase până se aprinseseră iarăşi luminile – cinci minute, poate zece –, dar când se aprinseră şi trenul se urnise din loc, hurducând pasagerii, îşi

dăduse seama că nu exista nici cea mai mică şansă să-l cunoască pe atacatorul ei, înghiţit de zecile de spinări bărbăteşti şi de umeri, şi de burţi din jurul ei. Cumva, reuşise să coboare din tren la următoarea staţie.

Un viol direct, convenţional, i-ar fi încălcat mai puţin spiritul şi identitatea, se gândise ea mai târziu, ar fi umplut-o cu mai puţină oroare şi repulsie. Nicio atrocitate la care fusese martoră în ultimii cinci ani şi niciun ultragiu pe care ea însăşi îl suferise – şi avusese parte de amândouă, cu duiumul, nenumărate – nu o căliseră împotriva acestei insulte grosolane. Un viol tipic, faţă în faţă, oricât de dezgustător, ar fi permis, cel puţin, mica satisfacţie de a-i cunoaşte chipul atacatorului, de a-l face şi pe el să ştie că i-l ştia, lăsând la o parte şansa pe care i-o dădea ca, printr-o grimasă sau o privire intensă sau chiar prin lacrimi, să-i transmită *ceva*: ură, frică, blestem, scârbă, poate chiar zeflemea. Dar acest atac anonim în întuneric, această penetrare alunecoasă şi lipsită de trup, pe la spate, ca o înjunghiere în spate de la vreun bandit abject, necunoscut victimei pentru totdeauna – nu, clar ar fi preferat (mi-a spus ea, la mai multe luni după aceea, când depărtarea de întâmplare îi permitea s-o privească destinsă, ba chiar cu un dram de umor) un penis. Episodul fusese destul de rău, în sine, dar l-ar fi putut depăşi cu mai multă tărie dacă ar fi survenit într-un alt moment al vieţii ei. Dar acum, amărăciunea ei era sporită de modul în care se stricase fragilul echilibru al recent restabilitului ei psihic, de modul în care această jefuire a sufletului ei (căci o simţea şi în suflet, nu doar în trup) nu doar că o împinsese iarăşi spre *cauchemar* – coşmarul din care se chinuise atât să scape, sustrăgându-i-se încet, delicat –, dar şi simboliza efectiv, în răutatea sa desfrânată, însăşi natura acelei lumi de coşmar.

Ea, care fusese atât de multă vreme goală şi, din când în când, chiar şi în sensul literar al cuvântului, şi care în cele câteva luni de când se afla în Brooklyn se îmbrăcase, cu atâta trudă, în siguranţă de sine şi stabilitate mintală, prin acest act, o ştia, fusese din nou despuiată. Şi simţise încă o dată răceala de gheaţă în spirit. Fără a da vreo explicaţie – şi fără să

spună nimănui, nici măcar Yettei Zimmermann, ce se întâmplase –, îi ceruse doctorului Blackstock o săptămână liberă şi se vârâse în pat. Zi după zi, în perioada cea mai plăcută şi mai înmiresmată a verii, ea a zăcut în pat, cu storurile trase până jos, nelăsând să pătrundă decât o geană de lumină gălbuie. N-a mai dat drumul la radio. Mânca puţin, nu citea nimic şi se dădea jos din pat doar ca să-şi încălzească ceaiul pe plita electrică. În umbra adâncă în care se învăluise, asculta pocnetul mingii izbite de bâta de baseball şi strigătele băieţilor de pe terenul de sport din parc, dormita şi se gândea la perfecţiunea aproape ca de uter a acelei pendule în care, pe când era copil, se strecurase în imaginaţia ei, plutind pe un resort de oţel, ca să privească pârghiile, rotiţele, rubinele. Pândind ameninţător la marginea conştiinţei, stăteau forma şi umbra, năluca lagărului – căruia îi şterse pânã şi numele din vocabularul ei privat, pe care foarte rar îl mai folosea sau se mai gândea la el, ştiind că i-ar fi putut permite să-i încalce graniţa memoriei numai cu riscul de a-şi pierde, ceea ce însemna a-şi lua viaţa. Dacă lagărul s-ar fi apropiat de ea prea mult, aşa cum i se întâmplase în Suedia, oare ar mai fi avut puterea de a rezista ispitei sau ar fi luat din nou ciobul şi, de data asta, n-ar mai fi lucrat de mântuială? Întrebarea asta o ajuta să-şi umple orele cât a zăcut acolo, în acele zile, privind în tavan, unde scăpărări de lumină, strecurându-se de afară, înotau ca nişte peştişori în dezolantul roz.

Providenţial însă, muzica a ajutat-o să se salveze, cum mai făcuse şi în trecut. În a cincea sau a şasea zi – nu-şi amintea decât că era o sâmbătă –, se trezise după o noapte agitată, bântuită de vise confuze, ameninţătoare şi, ca dintr-un vechi obicei, întinsese mâna şi dăduse drumul micuţului aparat de radio Zenith, pe care îl păstra la căpătâiul patului. O făcuse fără voie, din simplu reflex; motivul pentru care expulzase muzica în acele zile de depresie malignă era că descoperise că nu putea suporta contrastul dintre frumuseţea abstractă şi totuşi incomensurabilă a muzicii şi dimensiunea aproape palpabilă a disperării ei dureroase. Dar, fără s-o ştie ea, probabil fusese deschisă şi receptivă la

misterioasa putere terapeutică a lui W.A. Mozart, M.D.[107], căci de la primele fraze ale muzicii sale – magnifica *Sinfonia Concertante* în mi bemol major – s-a înfiorat de o încântare naturală, necomplicată. Şi a ştiut instantaneu de ce, de ce enunţul acela sonor şi nobil, atât de bogat cu disonanţele neobişnuite, glaciale, îi inundase spiritul cu uşurare, recunoştinţă şi bucurie. Căci, în afară de frumuseţea ei intrinsecă, era o lucrare a cărei identitate o căutase timp de zece ani. Făcuse o pasiune aproape nebună pentru piesa aceasta când ansamblul din Viena vizitase Cracovia, cu un an sau cam aşa ceva înainte de Anschluss. Stând în sala de concerte, ea ascultase atunci lucrarea pentru prima oară, ca în transă şi deschizând larg uşile şi ferestrele sufletului, pentru a lăsa să intre acele armonii luxuriante, împresurate şi neliniştite, şi acele viguroase disonanţe, inepuizabil însufleţite. În acea perioadă a tinereţii ei, în care descoperea continuu comori muzicale, aceasta fusese un tezaur proaspăt făurit şi suprem. Totuşi, nu mai auzise a doua oară piesa aceea, căci, la fel ca toate celelalte, *Sinfonia Concertante* şi Mozart, şi tânguiosul, dulcele dialog dintre vioară şi violă, şi flautele, coardele, cornii cu glas sumbru, toate fuseseră spulberate de vântul războiului într-o Polonie atât de pustiită, atât de sufocată sub perna răului şi a distrugerii, încât însăşi noţiunea de muzică era o excrescenţă ridicolă.

Astfel, în acei ani ai cacofoniei, în Varşovia dărâmată de bombardament şi mai târziu, în lagăr, amintirea acestei lucrări muzicale se stinsese, chiar şi a titlului său, pe care îl confundase, mai apoi, cu titlurile altor piese de muzică pe care le cunoscuse şi le iubise cândva demult, până când nu-i mai rămăsese decât o nedesluşită, dar preţuită, amintire a unui moment de extaz imposibil de retrăit, din Cracovia, dintr-o altă eră. Dar în camera ei, în dimineaţa aceea, răsunând cu voioşie prin laringele de plastic al micuţului radio ieftin, o făcuse să se ridice brusc în capul oaselor, cu inima iuţindu-şi bătăile şi cu o nefamiliară senzaţie în jurul gurii, despre care apoi şi-a dat seama că era un zâmbet. Rămăsese

[107] Abreviere al titlului de Medicine Doctor – Doctor în Medicină.

aşa minute în şir, ascultând, zâmbind, încremenită, vrăjită, în timp ce extazul imposibil de retrăit era trăit din nou şi, încetul cu încetul, îi topise cumplita suferinţă. Când muzica se terminase, îşi notase grijulie numele lucrării, aşa cum o anunţa crainicul, apoi se dusese la fereastră şi ridicase storurile. Privind afară, la careul de baseball de la marginea parcului, se trezise întrebându-se dacă va avea vreodată destui bani ca să cumpere un fonograf şi un disc cu *Sinfonia Concertante*, după care înţelese că fie şi numai un asemenea gând, în sine, era un semn că începea să iasă din umbre.

Dar gândind aceasta, îşi mai dădea seama de un lucru, şi anume că mai avea încă multă cale de făcut. Muzica poate că îi înviorase spiritul, dar izolarea ei în întuneric o făcuse să-şi simtă trupul slăbit şi răscolit. Un oarecare instinct îi spunea că asta se datora faptului că mâncase atât de puţin, încât efectul era aproape ca al unui post negru; dar chiar şi aşa, nu-şi putea explica şi o speriau pierderea apetitului, oboseala, junghiurile ascuţite din oasele gambelor, dar mai ales subitul debut al menstrei, cu multe zile mai devreme decât ar fi trebuit şi cu sângele curgând atât de abundent că semăna cu o hemoragie în toată regula. Să fi fost, oare, efectul violului suferit? se întreba ea. În ziua următoare, când s-a întors la muncă, s-a hotărât să-l roage pe doctorul Blackstock s-o examineze şi să-i sugereze un tratament. Nu era complet afonă într-ale medicinei şi, ca atare, îşi dădea seama de ironia faptului că solicita ajutorul unui reflexo-terapeut, dar la reticenţele de genul acesta privind competenţa doctorului care o angajase renunţase, de nevoie, chiar de când se angajase şi când avea nevoie disperată de o slujbă. Ştia, cel puţin, că tot ce făcea el era legal şi că din mulţimea suferinzilor care intrau şi ieşeau din cabinetul lui (inclusiv mai mulţi poliţişti), unii măcar păreau să beneficieze de pe urma manipulărilor spinale, din toate apăsările, întinderile, răsucirile şi celelalte manevre corporale pe care le dirija el pe masa de altar a cabinetului său. Mai important era faptul că el era una dintre puţinele persoane pe care le cunoştea îndeajuns de bine cât să îi ceară un sfat, de orice fel. Aşadar, era

oarecum dependentă de el – şi asta în afară de salariul sărăcăcios. Dincolo de asta, ea chiar se ataşase de doctor, într-un mod amuzat şi îngăduitor.

Blackstock, un bărbat de vreo cincizeci şi cinci de ani, robust, chipeş, cu o chelie distinsă, era unul dintre aleşii Domnului al cărui destin îl condusese de la sărăcia lucie a unui *shteetl*[108] din Polonia rusificată la cele mai mari satisfacţii pe care succesul material american le putea oferi. Un dandy a cărui garderobă cuprindea veste brodate, eşarfe ample şi garoafe la butonieră, foarte bun interlocutor şi inepuizabil povestitor de glume şi anecdote (povestioare mai ales în idiş), părea să fie înconjurat de o aură de optimism şi de bună dispoziţie, încât, într-adevăr, răspândea un soi de flux luminos. Era un fermecător lubric, un colecţionar obsedat de tot soiul de farafastâcuri şi favoruri şi executa pentru pacienţii lui, pentru Sofia sau pentru oricine ar fi vrut să vadă, mici scamatorii iscusite şi trucuri, bazate pe iuţeala de mână.

În chinuitorul ei proces de tranziţie, Sofia putea fi descurajată de o bună dispoziţie atât de energică şi de fără hotar, de glumele şi farsele acelea răsuflate, dar, dincolo de toate acestea, ea vedea doar o dorinţă copilărească de a fi iubit, încât n-ar fi putut fi vreodată supărată din pricina asta; de altfel, în pofida naturii indecente a umorului său, el fusese singura persoană, după atâţia ani, care o făcuse să râdă sincer.

În ceea ce priveşte darea de mână, era amuţitor de franc. Probabil numai un om cu o inimă atât de bună putea să recite catalogul posesiilor sale lumeşti fără să sune odios, dar el era în stare s-o facă, într-o engleză pestriţă şi guturală al cărei accent dominant, aşa cum învăţase urechea Sofiei să discearnă, era brooklynez:

— Patruzeci de mii de dolari pe an venit brut; casă de şaptezeci şi cinci de mii de dolari în cea mai elegantă zonă din St. Albans, Queens, fără credit ipotecar, cu covoare din perete în perete plus lumină artificială în fiecare cameră; trei maşini, inclusiv un Cadillac Fleetwood cu toate

[108] Localitate cu populaţie predominant evreiască, din Europa de Est.

accesoriile, şi un Chris-Craft[109] de zece metri, în care pot dormi confortabil şase oameni. Toate acestea plus cea mai drăguţă şi mai cuceritoare nevastă pe care a dăruit-o vreodată cuiva Dumnezeu. Iar eu, un tânăr sărăntoc evreu, flămând, un sărman *nebbish*[110] cu cinci dolari în buzunar când am pus piciorul pe Insula Ellis, fără să cunosc pe absolut nimeni aici. Spune-mi! Spune-mi de ce n-aş fi cel mai fericit om din lume? De ce n-aş vrea să-i fac pe oameni să râdă şi să fie fericiţi ca mine?

Aşa-i, nu avea absolut niciun motiv, gândise Sofia, într-o bună zi din iarna aceea în timp ce se întorcea la cabinet stând alături de Blockstock în Cadillac după o vizită la casa lui din St. Albans.

Se dusese împreună cu el să-l ajute la sortarea unor acte la cabinetul auxiliar pe care-l amenajase la el acasă şi acolo o întâlnise pentru prima oară pe soţia doctorului – o femeie grăsună, vopsită blond, pe nume Sylvia, îmbrăcată cu prost gust în pantaloni bufanţi de mătase ca o dansatoare din buric turcoaică. Ea o condusese pe Sofia să-i vadă casă, prima în care punea piciorul de când era în America. Era un straniu labirint de organdi şi creton, sclipind în amiaza mare în penumbra purpurie a unui mausoleu, unde cupidoni trandafirii zâmbeau prosteşte de pe pereţi către un pian cu coadă, roşu ca maşinile de pompieri, unde fotoliile cu tapiţerie excesiv căptuşită luceau sub linţoliile foliilor protectoare de plastic transparent şi unde porţelanurile de la baie erau negre ca smoala. Mai târziu, în Cadillac-ul Fleetwood, cu uriaşa monogramă, *HB*, pe uşile din faţă, Sofia îl urmărise fascinată pe doctor cum se foloseşte de telefonul lui portabil – instalat recent, experimental, doar pentru câţiva clienţi selecţi – devenit în mâinile lui Blackstock o ustensilă neîntrecută de amor. Mai târziu, Sofia îşi amintise şi dialogul, adică replicile lui, când obţinuse legătura cu locuinţa lui din St. Albans.

— Sylvia, scumpo, aici Hymie. Mă auzi bine şi clar? Te iubesc, odorul meu nepreţuit. Pupicuri, pupicuri, iubito. Fleetwoodul este acum pe Liberty

[109] Barcă cu motor, produsă de compania Chris-Craft Industries.
[110] Un nimeni, o persoană ignorată de toată lumea (idiş).

Avenue, unde tocmai trece pe lângă Cimitirul Bayside. Te ador, scumpo. Uite-aici un pupic pentru dragostea mea. (*Ţoc*, *ţoc*!) Te mai sun peste câteva minute, dulceaţă.

Iar, peste scurt timp:

— Sylvia, iubito, aici Hymie. Te ador, odorul meu nepreţuit. Acum, Fleetwoodul e la intersecţia dintre Linden Boulevard şi Utica Avenue. Ce ambuteiaj fantastic! Te sărut, iubito. (*Ţoc*, *ţoc*!) îţi trimit multe, multe pupicuri. Ce? Spui că te duci la cumpărături în New York? Cumpără ceva frumos de îmbrăcat pentru Hymie, frumoasa mea scumpă. Te iubesc, draga mea. O, iubito, am uitat, ia Chryslerul. Buick-ului i s-a stricat pompa de benzină. Terminat definitiv, odorul meu.

După aceea, către Sofia, mângâind receptorul:

— Ce senzaţional instrument de comunicare!

Blackstock era cu adevărat un om fericit. O adora pe Sylvia mai mult decât pe sine. Numai faptul că nu avea copii, îi mărturisise el, odată, Sofiei, îl împiedica să fie *absolut* cel mai fericit om de pe pământ…

După cum se va vedea la momentul potrivit (iar faptul este important pentru povestirea de faţă), Sofia mi-a spus o grămadă de minciuni în vara aceea. Probabil ar trebui să spun că se consola cu unele evadări, care îi erau necesare ca să-şi păstreze pacea sufletească. Sau poate minţile. Cu siguranţă n-o învinuiesc, căci după revelaţiile ulterioare, minciunile ei păreau de înţeles şi n-aveau nevoie de scuze. Fragmentul de mai sus, despre primii ei ani de viaţă în Cracovia, de exemplu – solilocviu pe care am încercat pe cât posibil să-l transcriu exact –, este, acum nu mai am nicio îndoială, în mare parte din lucruri adevărate. Dar conţine unul sau două falsificări semnificative, deopotrivă cu o lacună crucială, aşa cum va deveni, în cele din urmă, foarte clar. De fapt, constat acum, recitind o parte a celor scrise de mine până acum, observ că Sofia mi-a servit o minciună la numai câteva clipe după ce am făcut cunoştinţă. Adică atunci când, după oribila ceartă cu Nathan, îşi ridicase către mine privirile disperate şi-mi declarase că Nathan era „singurul bărbat cu care am făcut

dragoste, în afară de soţul meu”. Deşi neimportantă, afirmaţia aceea nu fusese adevărată (avea să admită ea, mult mai târziu, mărturisind că, după ce soţul ei fusese împuşcat de nazişti – un adevăr –, ea avusese un amant în Varşovia), iar eu aduc problema în discuţie nu dintr-o insistenţă pedantă asupra adevărului absolut, ci pentru a indica faptul că Sofia aborda cu multă fereală problema sexului şi, astfel, să sugerez în acest punct cât de greu îi venea ei să-i spună lui Blackstock despre afecţiunea înfricoşătoare care o lovise şi care, simţea ea, trebuia să fie rezultatul violului suferit de ea în metrou.

O punea pe jar ideea de a-şi dezvălui secretul – chiar şi lui Blackstock, un om de profesie şi, mai mult, o persoană în care ştia că putea avea încredere. Profund oripilată de ceea ce i se întâmplase, nici cele douăzeci de luni din lagăr – cu degradarea zilnică, inumană, şi goliciunea la care fusese supusă – n-o puteau face să se simtă mai puţin pângărită. Într-adevăr, se simţea acum încă mai neajutorat umilită pentru că se gândise la Brooklyn ca la un mediu „sigur” şi, mai mult, ruşinea nu-i era nici pe departe uşurată de faptul că era catolică şi poloneză, şi un vlăstar al locului şi al timpului ei – cu alte cuvinte, o tânără femeie educată în spiritul înfrânărilor puritane şi al tabuurilor sexuale de neclintit, ca acele fecioare baptiste din Alabama.

(Avea să-i revină lui Nathan, mi-a spus ea mai târziu, Nathan, cu senzualitatea lui dezinhibată şi fierbinte, meritul de a fi desferecat erotismul din ea, pe care, de altfel, ea nici nu visase că-l are.) Pe lângă această ruşine lăuntrică din cauza violului, se adăuga şi neconvenţionalul, ca să spun doar atât, grotescul *mod* în care fusese atacată – iar jena pe care o simţea la gândul că va trebui să-i spună totul doctorului Blackstock devenea aproape insuportabilă.

Dar, cumva, cu ocazia altei vizite la St. Albans, în Cadillac, vorbind mai întâi într-o poloneză rigidă şi formală, reuşi să-l pună la curent cu faptul că o îngrijora starea ei de sănătate, cu letargia, durerile din oasele gambelor şi cu sângerarea ei, după care îi vorbi, aproape în şoaptă,

despre episodul din metrou. Şi aşa cum presupusese, Blackstock nu pricepu imediat sensul cuvintelor ei. Atunci, cu greutate, şovăind şi poticnindu-se, situaţie care abia mult mai târziu avea să dobândească, în sine, o uşoară notă comică, ea îl făcu să înţeleagă că, nu, actul nu se consumase în maniera obişnuită. Cu toate acestea, nu era mai puţin revoltător şi nu-i zdruncina mai puţin psihicul din pricina neobişnuitului mod în care se petrecuse. „Doctore, nu înţelegi?”, şoptise ea acum în engleză. Era chiar *şi mai* revoltător tocmai din cauza asta – zisese ea, cu ochii înotând în lacrimi –, dacă el reuşea cumva să se dumirească la ce se referea.

— Vrei să spui… o întrerupse el, cu un deget…? N-a făcut-o cu…?

Şi făcu o pauză, cu delicateţe, căci, în ceea ce privea sexul, Blackstock nu era un bădăran. Iar când Sofia îi repetă tot ceea ce îi spusese, el se uitase la ea cu compasiune şi murmurase ca pentru el, cu foarte multă amărăciune:

— *Oy*, *vey*[111], ce *farshtinkener*[112] lume mai e şi asta!

Rezultatul acestei mărturisiri a fost că Blackstock a încuviinţat fără să stea pe gânduri că violul pe care îl suferise ea, aşa ciudat cum fusese, ar fi putut, într-adevăr, să provoace simptome ca acelea care începuseră s-o sâcâie pe ea, mai ales sângerarea abundentă. Punctual, opinia lui de medic era că trauma ei, localizată în regiunea pelvisului, determinase o deplasare, minoră, dar care nu trebuia ignorată, a osului sacru, ceea ce dusese la o presiune fie pe al cincilea, fie pe primul nerv sacral, probabil pe ambele; în orice caz, consecinţa era cu siguranţă de natură să conducă la pierderea apetitului, oboseala şi durerile în picioare de care se plânsese ea, în timp ce sângerarea nu era decât o ratificare triumfală a celorlalte simptome. Evident, îi spuse el Sofiei, nişte proceduri de manipulare a coloanei erau necesare pentru a restabili funcţionarea normală a nervilor şi pentru a o readuce pe pacientă la ceea ce numi el (pitoresc, chiar şi

[111] Vai, vai (idiş).
[112] Mizerabilă (idiş).

pentru urechile neexperte ale Sofiei) „deplina înflorire a sănătăţii”. Două săptămâni de tratament chiropractic, o asigură el, şi va fi ca nouă. Sofia îi devenise ca o rudă, mărturisi el, aşa că nu avea să-i ia niciun sfanţ. Şi ca s-o binedispună, stărui să asiste la cel mai nou număr al său de prestidigitaţie, în care un buchet de mătase multicoloră dispăru deodată, ca prin minune, din mâinile lui pentru a reapărea, după o clipită, în chip de drapele miniaturale ale Naţiunilor Unite, desfăşurându-se încet pe un fir de aţă pe care el îl scotea din gură. Sofia izbuti de bine, de rău să râdă apreciativ, dar în momentul acela se simţea atât de deznădăjduit abătută, atât de suferindă, încât credea că o să-şi piardă minţile.

Nathan a pomenit odată despre faptul că întâlnirea dintre el şi Sofia fusese „cinematică”. Prin asta voia să spună că nu se cunoscuseră aidoma celor mai mulţi oameni, împinşi unii spre alţii de circumstanţele comune ale educaţiei, ale şcolii, ale locului de muncă sau ale cartierului în care locuiau, ci în acel mod încântător, pur întâmplător, al romanticilor necunoscuţi din visurile hollywoodiene, al acelor viitori îndrăgostiţi ale căror destine se întrepătrund din prima clipă a întâlnirii lor accidentale: John Garfield şi Lana Turner, de exemplu, în mod hotărât sortiţi unul altuia de când şi-au încrucişat privirile într-o cafenea de la şosea; sau, mai fantastic, William Powell şi Carol Lombard, în patru labe la bijutier, dându-se cap în cap, în timp ce căutau fără succes un diamant căzut pe jos. De partea cealaltă, Sofia atribuia convergenţa drumurilor lor doar eşecului medicinei chiropractice. Dar ia să presupunem, reflecta ea uneori, că toate metodele terapeutice ale doctorului Blackstock şi ale tânărului său asociat, doctorul Seymour Katz (care venea la cabinet după program, pentru a da o mână de ajutor la tratarea prodigiosului şuvoi de suferinzi), ar fi dat rezultat, să presupunem că lanţul evenimentelor care conduseseră de la degetul vandal până la osul sacral şi apoi până la al cincilea nerv lombar presat nu doar că s-ar fi dovedit că *nu* e o himeră chiropractică, dar s-ar fi sfârşit în triumf, cu satisfacţie şi cu refacerea sănătăţii drept rezultat al celor două săptămâni în care doctorul

Blackstock şi Katz îi frământaseră, îi întinseseră şi îi bumbăciseră deranjata ei şiră a spinării.

Tămăduită în acest mod, nu l-ar mai fi întâlnit niciodată pe Nathan, fără îndoială. Dar necazul a fost că, în urma tuturor procedurilor viguroase la care se supusese, ea se simţise, dimpotrivă, mai rău. Ba chiar într-atât de rău încât îşi învinsese ezitările, ca nu cumva să-l rănească pe Blackstock în mândria lui, şi îi comunicase că niciunul dintre simptome nu cedase, ci, de fapt, deveniseră mai supărătoare şi alarmante.

— Dar, scumpa mea copilă, exclamase Blackstock, clătinând din cap, *trebuie* să te simţi mai bine!

Trecuseră două săptămâni de tratament, iar când Sofia i-a sugerat doctorului, cu mari reticenţe, că probabil avea nevoie de un doctor în medicină, un adevărat diagnostician, el a fost apucat de cea mai apropiată aproximare a turbării pe care o văzuse Sofia vreodată la acel om, patologic de blajin.

— Un doctor în medicină, asta vrei? Vreun *gozlin*[113] din Park Slope, care-o să te jefuiască şi de ultimul gologan! Fată dragă, mai bine te-ai duce la un veterinar!

Spre disperarea ei, el i-a propus apoi s-o trateze cu un generator de impulsuri, un aparat nou-inventat, cu înfăţişare complicată, de forma unui mic frigider, cu multe cabluri şi cadrane, despre care se presupunea că va rearanja structura moleculară a oaselor din coloana ei şi pe care doctorul tocmai îl achiziţionase („pe bani frumuşei”, zisese el, adăugând o expresie la bagajul ei de cunoştinţe idiomatice) de la sediul chiropracţiei mondiale, undeva în Ohio sau Iowa – state pe care ea întotdeauna le confunda.

În dimineaţa acelei zile în care era programată să se supună îmbrăţişării macabre a generatorului de impulsuri, se trezise simţindu-se extraordinar de epuizată şi de bolnavă, cu mult mai rău decât până atunci. Era ziua ei liberă, aşa că stătu în pat, dormitând până la amiază, trezindu-se de-a binelea abia pe la douăsprezece. Îşi aducea limpede aminte că în

[113] Derbedeu (idiş).

dimineaţa aceea, în toropeala ei febrilă de slăbiciune – un somn pe jumătate, în care Cracovia de demult se amesteca straniu, fără noimă, cu prezenţa zâmbitoare şi mâinile modelatoare ale doctorului Blackstock –, îl tot visase misterios de obsedant pe tatăl ei. Foarte serios, glacial, cu gulerul lui înalt şi scrobit, cu ochelarii lui de profesor, ovali şi fără rame, şi costumul negru, de mohair, mirosind a fum de ţigară, o admonestă în germană cu aceeaşi interminabilă stăruinţă pe care i-o ştia din copilărie; părea s-o avertizeze despre ceva – să fi fost preocupat oare de boala ei? –, dar de fiecare dată când se străduia să se ridice ca un înotător din adâncul somnului, cuvintele lui piereau ca bulele de aer din amintirea ei şi rămânea doar cu năluca din ce în ce mai ştearsă a tatălui ei, neprietenos şi sever, cumva chiar vag ameninţător.

În cele din urmă – dar mai ales ca să alunge această viziune obsedantă –, se sili să se dea jos din pat şi să înfrunte frumoasa zi de vară, copleşitoare şi îmbătătoare. Era nesigură pe picioarele ei şi descoperi că, din nou, îşi pierduse cu totul pofta de mâncare. Îşi dăduse seama de mai multă vreme de paloarea pielii sale, dar, în dimineaţa aceea, o privire aruncată în oglinda din baie o îngrozise de-adevăratelea, aducând-o în pragul panicii: faţa îi era lipsită de orice însufleţire trandafirie a vieţii, precum craniile albite de vreme ale străvechilor călugări pe care îi văzuse în cavoul subteran al unei biserici italiene.

Cu un fior iernatic care o străbătu prin toate oasele, până în vârful degetelor – uscate şi lipsite de culoare, observă ea brusc – şi până în tălpile reci, strânsese tare din ochi, cu convingerea înăbuşitoare şi absolută că era pe moarte. Şi îşi ştia chiar şi numele maladiei. Am leucemie, se gândi ea, mor de leucemie ca vărul meu, Tadeusz, şi tot tratamentul doctorului Blackstock e doar o mascaradă binevoitoare. El ştie că sunt pe moarte şi toată terapia lui e doar prefăcătorie. Un început de isterie, aproape perfect divizată între ironia de a muri de o astfel de insidioasă şi inexplicabilă maladie, după toate celelalte boli cărora le supravieţuise şi, la urma urmelor, în atât de multe feluri, cele pe care le

văzuse, le cunoscuse şi le îndurase. Şi acestui gând reuşi să-i adauge ideea perfect logică, deşi chinuitoare şi exasperantă, că un astfel de sfârşit era probabil singura cale sinistră pentru a desăvârşi autodistrugerea pe care ea fusese incapabilă s-o ducă la capăt cu mâna ei.

Însă cumva izbutise să-şi recapete stăpânirea de sine şi să alunge acest gând morbid în cel mai îndepărtat cotlon al minţii. Depărtându-se încet din faţa oglinzii, îşi privi narcisistic o ultimă sclipire a frumuseţii pe care şi-o ştia şi care încă se mai afla sub masca de ceară, iar asta îi dădu un lung moment de confort. Era ziua în care avea lecţie de engleză la Colegiul Brooklyn şi, cu scopul de a dobândi tăria necesară pentru detestata călătorie cu metroul şi pentru lecţia în sine, ea îşi impuse să mănânce. A fost o obligaţie îndeplinită printre valuri de greaţă, dar ştia că *trebuia* să se silească să înghită: ouăle cu şuncă, pâinea integrală şi laptele degresat, pe care le scoase cu nervozitate pe masa chicinetei sale înghesuite.

Şi în timp ce mânca, avu o inspiraţie – cel puţin în parte stârnită de simfonia lui Mahler care se difuza în acel moment la concertul de prânz al postului WQXR. Fără să-i fie clar de ce, o serie de coarde sumbre, care vibrau în timpul părţii andante a simfoniei, îi reaminti de remarcabilul poem care i se citise, în urmă cu câteva zile, la sfârşitul lecţiei de engleză, de către profesor, un tânăr absolvent pasionat, gras, răbdător şi conştiincios, căruia învăţăceii îi spuneau domnul Youngstein. Fără îndoială din cauza abilităţii ei în alte limbi, Sofia era de departe cel mai bun elev din grupa aceea pestriţă de ucenici care se chinuiau să înveţe, o adunătură poliglotă, dar în principal formată din refugiaţi vorbitori de idiş din toate colţurile distruse ale Europei; excelenţa ei îl atrăsese, neîndoielnic, pe domnul Youngstein spre ea, deşi Sofia nu era deloc atât de puţin conştientă de sine cât să nu îşi dea seama că simpla ei prezenţă fizică fusese cea care provocase asupra tânărului evidentul efectul tulburător.

Agitat şi ruşinos, deşi era atât de vizibil îndrăgostit de ea, nu-i făcuse niciun avans, în afară de a-i sugera, cu stângăcie, în fiecare zi de cursuri, să mai rămână câteva clipe după terminarea lecţiei ca să-i poată citi ceea ce el numea „poezii americane reprezentative”. Iar lectura o făcea cu o voce emoţionată, intonând încet versuri din Whitman, Poe, Frost şi alţii în silabe clar enunţate, deşi nemelodioase şi aspre, în vreme ce ea asculta cu deosebită atenţie, adesea mişcată profund de această poezie care, din când în când, îi revela încântătoare nuanţe noi ale sensului limbajului, dar şi de stângacea şi curtenitoarea pasiune a domnului Youngstein pentru ea, exprimată prin priviri pofticioase de satir aruncate din spatele monstruoşilor săi ochelari prismatici. Ea se trezi deopotrivă mişcată şi nefericită de această dragoste novice, pironită locului, şi putea răspunde numai la poezie, pentru că, pe lângă faptul că nu avea decât vreo douăzeci de ani, sau cam aşa, pe puţin cu zece ani mai tânăr decât ea, era din punct de vedere fizic neatrăgător – adică enorm supraponderal, lăsând la o parte ochii grotesc de astigmatici. Simţirea lui pentru poezie totuşi era atât de profundă, atât de sinceră, încât cu greu ar fi putut să nu reuşească să comunice esenţa versurilor, iar Sofia se lăsase captivată mai ales de melodicitatea aparte a unui poem care începea aşa:

Cum n-am stat să aştept Moartea.
A oprit ea, binevoitoare, în faţa mea;
Nu eram în trăsura ce ne purta
Decât noi doi şi Nemurirea[114]*.*

Adora să-l asculte pe domnul Youngstein citind poezia şi voia cu adevărat s-o citească şi ea, în mult îmbunătăţită ei engleză, ca şi alte poeme ale aceluiaşi autor, astfel încât s-o înveţe pe de rost. Dar aici a fost o micuţă confuzie. Ei îi scăpase una dintre inflexiunile profesorului. Sofia înţelesese că acest scurt poem, această viziune fermecătoare, elaborată

[114] *Because I Could Not Stop For Death*, poem de Emily Dickinson (1830-1886).

simplu, cu reverberantul sunet al eternităţii, era opera unui poet american al cărui nume de familie era identic cu al unuia dintre nemuritorii romancieri ai lumii. Prin urmare, în camera ei de la Yetta, amintindu-şi de poezie în ziua aceea, din pricina acelor acorduri sumbre de coarde ale lui Mahler, se hotărâse să meargă, înainte să înceapă ora de engleză, la biblioteca Colegiului Brooklyn şi să arunce o privire prin opera acestui minunat artizan, pe care îl credea, în ignoranţa ei, a fi bărbat. O astfel de inofensivă confuzie, mi-a spus ea mai târziu, a constituit de fapt o piesă esenţială în asamblarea definitivă a micului mozaic care s-a dovedit a fi tabloul întâlnirii ei cu Nathan.

Îşi aducea aminte de tot, foarte clar – ieşind din căldura de pârţuri a detestatului metrou în campusul însorit, cu dreptunghiurile lui întinse de iarbă verde răscoaptă, cu mulţimea studenţilor de la cursurile de vară, cu arborii şi aleile cu flori. Întotdeauna simţise ceva mai mult decât linişte aici decât în celelalte părţi ale Brooklynului; deşi colegiul semăna tot atât de mult cu venerabila Universitate Jagellon din trecutul ei cum seamănă un micuţ cronometru cu un vechi cadran solar acoperit de muşchi, splendida degajare şi lipsă de griji a gloatei de studenţi, freamătul său dintre orele de curs, înfăţişarea şi atmosfera sa academică o făceau pe Sofia să se simtă bine, relaxată, acasă.

Grădinile erau oaze paşnice şi înflorite în agitaţia haotică a Brooklynului. În ziua aceea, pe când traversa capătul grădinilor pe drumul ei spre bibliotecă, a zărit în treacăt ceva care, de atunci, i-a rămas întipărit atât de trainic în minte, încât se întreba dacă nu fusese, de asemenea, o ultimă legătură la modul mistic cu Nathan şi cu iminenţa apariţiei lui în viaţa ei. Ceea ce văzuse, nici măcar după standardele decenţei Colegiului Brooklyn şi ale anilor ’40 nu era şocant, iar Sofia era nu atât uluită, cât nemaipomenit de agitată, de parcă senzualitatea rapidă şi disperată a micii scene ar fi avut puterea să aţâţe tăciunii unui foc dinăuntrul ei, pe care îl crezuse înăbuşit aproape pentru totdeauna. Fusese o simplă privire aruncată fugar, acel instantaneu color a doi superbi tineri negri, sprijiniţi

de trunchiul unui copac: cu braţele pline de manuale şcolare şi totuşi abandonaţi unul altuia ca David şi Bathsheba, stăteau strâns îmbrăţişaţi şi se sărutau cu foamea nesăţioasă a animalelor care îşi devoră reciproc trupurile, iar limbile lor ieşeau în afară şi se explorau una pe alta, săgeţile de carne întrezărindu-se prin mantia neagră a părului feţei care curgea în cascadă.

Clipa trecuse. Simţindu-se ca şi cum ar fi fost înjunghiată în piept, Sofia îşi smulsese ochii de la ei. Se grăbi pe aleea aglomerată, conştientă că roşise ca şi cum ar fi avut febră şi că inima i-o luase la galop. Era de neexplicat şi alarmantă această excitare sexuală pe care o simţea în fiecare fibră a trupului ei. După ce atâta vreme nu simţise *nimic*, după ce trăise atât de multă vreme cu dorinţa amorţită! Dar acum focul îi ardea până şi în vârful degetelor, alergând prin ea din cap până-n picioare, dar mai ales pârjolea în miezul făpturii sale, undeva pe lângă pântec, unde nu mai simţise o poftă atât de insistentă de nenumărate luni, de ani în şir.

Însă incredibila emoţie se evaporase rapid. Îi trecuse în clipa în care intrase în bibliotecă şi cu mult înainte de a-l întâlni pe bibliotecarul din spatele biroului – un nazist. Nu, bineînţeles că nu era nazist, nu doar pentru că insigna gravată în alb-negru îl identifica drept domnul Sholom Weiss, ci pentru că… păi, ce să fi căutat un nazist la biblioteca Colegiului Brooklyn, distribuind volum după volum? Dar Sholom Weiss, un bărbat trecut de treizeci de ani, palid şi acru, cu agresive rame de ochelari de baga şi un cozoroc verde deasupra ochilor, era un duplicat aşa de reuşit al oricărui birocrat ursuz, greoi, de neînduplecat şi pe jumătate monstru dintre cei pe care îi cunoscuse ea, în anii trecuţi, şi avea senzaţia stranie că fusese aruncată înapoi în Varşovia de pe timpul ocupaţiei. Fără îndoială că acest moment de *déjà-vu*, această identificare instantanee a făcut-o să devină atât de repezită şi de nestăpânit. Simţindu-se din nou sufocant de slăbită şi bolnavă, îl întrebase pe Sholom Weiss, cu o voce şovăielnică, unde ar putea fi cartoteca în care ar putea găsi titlurile poetului american din secolul al XIX-lea, Emil Dickens.

— În camera de cartotecă, prima uşă la stânga, mormăise Weiss, fără să zâmbească, apoi, după o pauză lungă, adăugă: Dar n-ai să găseşti nicio astfel de fişă.

— N-am să găsesc nicio astfel de fişă? repetă Sofia după el, uluită.

După un moment de tăcere, întrebă:

— Poţi să-mi spui de ce?

— *Charles* Dickens este un scriitor *englez*. Nu există *niciun* poet american cu numele de Dickens.

Vocea lui fusese tăioasă şi ostilă ca o incizie.

Simţindu-se traversată de o senzaţie de greaţă, ameţeală şi o periculoasă furnicătură prin mâini şi picioare ca uşoara înţepătură a mii de ace mici, Sofia privi cu o curiozitate detaşată cum faţa lui Sholom Weiss, posomorât inflexibilă în expresia de antipatie ca dăltuită în piatră, începe să plutească uşor, desprinzându-se de gât şi de hotarul gulerului. Mi-e atât de rău, îşi zisese în gândul ei ca răspunzându-i unui doctor invizibil, plin de solicitudine, dar izbutise să îi spună, gâtuit, bibliotecarului:

— Sunt sigură că există un poet american Dickens.

Gândindu-se apoi că acele versuri vibrante, cu muzica lor în miniatură, plină de tristeţe şi regret, despre mortalitate şi timp, sunt probabil la fel de cunoscute unui bibliotecar american ca orice altceva, ca obiectele dintr-o gospodărie, sau ca un imn patriotic, sau ca propriul trup, Sofia simţi că deschide gura, gata să-i recite *Cum n-am stat să aştept Moartea*...

Îi era oribil de rău. Şi nu băgase de seamă că, în intervalul de câteva secunde ce-a urmat replicii ei, se înregistraseră undeva, în interiorul creierului nemărinimos al lui Sholom Weiss, modul stupid în care ea îl contrazisese şi insolenţa de a-l contrazice.

Mai înainte de a mai putea adăuga ceva, îi auzi vocea ridicându-se în ciuda oricărei reguli de bibliotecă de a păstra liniştea şi provocând o îndepărtată, nedesluşită întoarcere de capete. O şoaptă aspră – arţăgoasă, otrăvită cu o inutilă rea voinţă –, replica lui a venit încărcată de toată

indignarea necioplită a funcţionarului mărunt învestit cu un dram de autoritate.

— Ascultă, eu ţi-am *spus*, zicea vocea, că nu există *nicio astfel de persoană*! Vrei să-ţi fac o *schemă* pe înţeles? Eu îţi *spun* asta, mă *auzi*?

Sholom Weiss ar fi putut crede cu uşurinţă că o făcuse praf cu spusele lui. Pentru că, dezmeticindu-se câteva momente mai târziu din leşinul care o pusese la podea, Sofia încă îi mai auzea cuvintele ricoşând nebuneşte prin ţeastă, şi abia de îşi dădu seama că leşinase chiar în clipa în care el terminase de ţipat la ea. Dar totul acum era întors cu susul în jos, dezarticulat, iar ea nici nu prea mai ştia unde se află. Biblioteca, da, cu siguranţă, acolo se afla, dar ea părea să stea culcată, incomod, pe un soi de canapea sau banchetă de la fereastră, nu departe de biroul în faţa căruia se prăbuşise, şi era atât de slăbită, şi în jurul ei se răspândea aşa o miasmă dezgustătoare, un iz acru, pe care nu-l putu identifica până când, încetul cu încetul, simţind pata umedă pe pieptarul bluzei sale, îşi dădu seama că vomitase ultima masă. O carapace umedă de vomă îi inundase pieptul ca un mâl puturos.

Dar chiar în clipa în care sintetiza această informaţie, îşi mişcă uşor capul, cu nepăsare, conştientă de altceva, o voce, o voce de bărbat, răsunătoare, puternică, tunând şi fulgerând împotriva siluetei chircite, năduşind vârtos, care stătea cu spatele la ea, dar pe care o recunoscu, vag, după cozorocul verde, acum pus strâmb pe frunte, ca fiind Sholom Weiss. Şi ceva neînduplecat, poruncitor şi din cale afară de furios din vocea bărbatului, pe care abia-l putea vedea din poziţia ei adăpostită, îi provocă un straniu şi plăcut fior pe şira spinării chiar şi atunci, când stătea întinsă în neajutorarea ei, amorţită şi sleită de puteri.

— Nu ştiu cine eşti, Weiss, dar te porţi urât. Am auzit fiecare nenorocit de cuvânt pe care i l-ai spus, stăteam chiar aici! Şi am auzit fiecare intolerabil de mojic şi de urât lucru pe care tu i l-ai spus feţei. Nu ţi-ai dat seama că e străină, stârpitură ticăloasă de *momzer*[115] ce eşti, eşti

[115] Bastard (idiş).

un *shmuck*!

Un mic grup se strânsese în jurul lor, iar Sofia a văzut că bibliotecarul tremura de parcă ar fi fost în bătaia unui vânt sălbatic.

— Eşti un jidov, Weiss, un *jidov*, ca lepădăturile alea josnice care îi fac de ocară pe evrei. Fata asta, fata asta delicată şi frumoasă de aici, cu mici dificultăţi de limbaj, te-a întrebat ceva foarte cuviincios, iar tu ai tratat-o ca pe un rahat în care ai călcat. Ar trebui să-ţi sparg capul ăla imbecil! Ai tot atâta treabă pe lângă cărţi ca un instalator!

Deodată, spre uimirea ei moleşită, Sofia îl văzu pe bărbatul acela îndesându-i cozorocul lui Weiss peste urechi, lăsându-l atârnând în jurul gâtului, ca un apendice de celuloid nefolositor.

— *Putz*[116] mic şi rău ce eşti, zise necunoscutul, plin de dispreţ şi dezgust, tu ai face pe *oricine* să verse!

Sofia trebuie să-şi fi pierdut cunoştinţa încă o dată, fiindcă următorul lucru pe care şi-l amintea era mângâierea degetelor lui Nathan, o mângâiere blândă, puternică şi minunat de expresivă, spre marea ei jenă, murdărite cu firişoare de vomă, totuşi nesfârşit de alinătoare şi liniştitoare, lipindu-i pe frunte ceva ud şi rece.

— Eşti în regulă, draga mea, şopti el, o să fii *în regulă*. Nu-ţi face griji pentru nimic. A... eşti atât de frumoasă, cum ai reuşit să fii atât de frumoasă? Acum nu te mişca, eşti bine, ai avut doar un mic acces. Nu trebuie decât să rămâi întinsă şi să-l laşi pe doctor să se ocupe de tot. Poftim, aşa-i mai bine? Vrei o gură de apă? Nu, nu, nu încerca să spui nimic, doar relaxează-te, şi o să fii bine într-o clipă.

Vocea vorbea mereu şi mereu, un monolog blând, alintător, mângâietor, al cărei murmur îi insufla o stare de linişte; era ca un refren duios, într-adevăr atât de calmant încât curând nici nu se mai simţi stingherită de faptul că mâinile străinului erau mânjite cu voma ei acră şi verzulie, şi cumva regreta că singurul gând căruia îi dăduse glas când deschisese prima oară ochii fusese imposibil de prostescul: „*Oh, cred c-am*

[116] Puţă (idiş).

să mor”.

— Nu, *n-ai să mori*, spunea el din nou, cu vocea aceea plină de infinită şi răbdătoare forţă, în vreme ce degetele îi aduceau o răcoare neobişnuit de plăcută pe frunte. N-ai să mori, o să trăieşti o sută de ani. Cum te cheamă, păpuşă? Nu, nu-mi spune acum, doar stai nemişcată şi fii frumoasă. Ai pulsul bun, regulat. Uite, încearcă să bei o gură de apă…

Capitolul 5

Să fi fost la vreo două săptămâni după ce mă instalasem confortabil în noua mea locuinţă roz, când am primit o altă înştiinţare de la tata. Era o scrisoare fascinantă în sine, deşi ar fi fost imposibil să-mi dau seama atunci ce importanţă va avea, în cele din urmă, asupra relaţiei mele cu Nathan şi Sofia şi asupra torentului de evenimente care aveau să aibă loc pe la sfârşitul verii aceleia. Ca şi ultima lui scrisoare din care am citat – cea despre Maria Hunt –, şi mesajul de acum avea legătură cu moartea şi, precum epistola mai veche despre Artiste, îmi transmitea veşti despre ceea ce putea fi considerat o moştenire sau o parte dintr-o moştenire. O să transcriu mare parte din ea mai jos:

Fiule, acum zece zile, dragul meu prieten şi opozant politic şi filosofic, Frank Hobbs, a căzut mort la biroul său de pe şantierul naval. Nu avea decât 60 de ani, o vârstă pe care am început cu disperare s-o percep ca fiind, de fapt, în primăvara vieţii. Dispariţia lui a fost un mare şoc pentru mine şi resimt adânc pierderea. Desigur că opiniile lui politice erau deplorabile, situându-l cu vreo 15 kilometri mai la dreapta lui Mussolini, ca să zic aşa, dar în afară de acestea era ceea ce noi, care ne-am născut în ţinut, am numit întotdeauna „un prieten de ispravă" şi o să-mi lipsească grozav prezenţa lui masivă, generoasă deşi bigotă, de când mergeam împreună cu maşina la serviciu. Era, în multe privinţe, un om cu destin tragic, singur, un văduv, şi încă plângând moartea singurului său copil, Frank jr, care poate-ţi mai aminteşti că s-a înecat, pe când nu avea treizeci de ani, nu de mult, într-un accident la pescuit, pe braţul Albermarle[117]. Frank sr n-a lăsat niciun urmaş şi tocmai acest fapt este esenţa scrisorii mele şi, într-o oarecare măsură, motivul pentru care îţi scriu.

[117] Unul dintre cele şapte braţe principale ale estuarului Albermarle, în Virginia, prin care mai multe râuri se varsă în Oceanul Atlantic.

Avocatul lui Frank m-a chemat la el, în urmă cu vreo câteva zile, ca să mă informeze, spre enorma mea surprindere, că sunt principalul beneficiar al bunurilor sale. Frank a avut puţini bani puşi deoparte şi nicio investiţie, fiind, ca şi mine, doar un individ din lumea bună care muncea pentru o leafă în interiorul sau poate ar trebui să spun călare pe monstruosul leviatan cunoscut ca mediul de afaceri american. Astfel, regret că nu-ţi dau veşti că ai să primeşti foarte curând un cec gras, care să-ţi mai uşureze grijile, cât lucrezi tu în podgoria literaturii. Mulţi ani totuşi, Frank a fost proprietarul şi stăpânul absent al unei mici ferme de arahide aflate în Comitatul Southampton, un loc aparţinând familiei lui Hobbs de pe vremea Războiului Civil. Această fermă mi-a lăsat-o Frank mie, spunând în testament că, deşi pot face orice vreau cu ea, spera din toată inima că voi continua să îngrijesc de fermă aşa cum o făcuse şi el, nu neapărat pentru modestul profit care poate fi obţinut de pe 60 de acri ai plantaţiei de arahide, ci pentru a mă bucura de ţinutul frumos şi înverzit în care este situată ferma şi deopotrivă de încântătorul pârâu plin de peşte. Trebuie să fi ştiut cât de mult apreciam eu proprietatea aceea, pe care am vizitat-o de multe ori, de-a lungul anilor.

Acest gest extraordinar şi emoţionant din partea lui Frank mă tem că m-a pus totuşi în încurcătură. Deşi mi-ar plăcea să fac tot ce mi-ar sta în puteri ca să-i îndeplinesc dorinţa lui Frank şi să nu vând plantaţia, nu ştiu dacă eu mai sunt în stare, din punct de vedere psihic, să mă mai ocup de fermă după atâţia ani (deşi, când eram flăcău, în N.C., eram învăţat cu munca grea de la lopată şi hârleţ), chiar şi în calitate de stăpân absent, cum a fost Frank. Tot cere multă muncă şi atenţie, şi dacă lui Frank îi plăcea la nebunie asta, eu am treaba mea, la care mă pricep, aici, pe şantierul naval. Din multe privinţe este, bineînţeles, o propunere atractivă. Există, la faţa locului, doi arendaşi negri foarte capabili şi de încredere, iar echipamentul este în stare bună. Clădirea principală este bine întreţinută şi ar reprezenta o ideală casă de odihnă pentru weekend, mai ales ţinând cont de apropierea de pârâul excelent pentru pescuit. Arahidele sunt

acum o sursă bunicică de profit, mai ales de când ultimul război a deschis atâtea noi căi de folosire a legumelor. Frank, îmi amintesc eu, vindea cea mai mare parte din recoltă plantatorilor din Suffolk, unde ajungea ca să ajute la saturarea nevoii devoratoare a Americii de unt de arahide Schippy. Mai sunt şi nişte porcine care, de asemenea, produc cele mai bune şunci din toată creştinătatea. Pe lângă acestea, mai sunt câţiva acri plantaţi cu soia şi bumbac, ambele cu recoltă încă profitabilă, aşa că poţi să-ţi dai seama că sunt o mulţime de aspecte comerciale ale situaţiei – în afară de cele estetice şi recreative – care mă ispitesc să mă ocup de agricultură după patruzeci şi ceva de ani de absenţă din hambare şi de pe câmp. Cu siguranţă n-o să mă îmbogăţească, deşi bănuiesc că s-ar putea, într-o mică măsură, să rotunjesc un venit tare afectat de nevoile sărmanelor tale mătuşi din N.C. Însă ezit din pricina serioaselor probleme şi reţineri mai sus-pomenite. Şi asta mă aduce, Stingo, la a-ţi vorbi despre posibilul sau potenţialul tău rol în deciderea acestei dileme, până acum nerezolvate.

Ceea ce-ţi propun eu este să vii la fermă şi să locuieşti acolo, ca proprietar în absenţa mea. Aproape că-ţi simt de pe acum tristeţea când citeşti aceste rânduri şi-ţi văd privirea care spune că: „dar eu nu ştiu absolut nimic despre cultivarea arahidelor”. Sunt perfect conştient că propunerea s-ar putea să nu ţi se pară deloc potrivită pentru tine, mai ales de când ai ales să-ţi legi soarta ca literat printre yankei. Dar te rog să chibzuieşti la propunerea mea, nu pentru că nu ţi-aş respecta nevoia de independenţă când ai plecat să trăieşti în Nordul barbar (după mine), ci pentru că îmi doresc sincer să te pot ajuta în privinţa nemulţumirii pe care o exprimi în ultimele scrisori, cum am dedus-o eu, că nu prea înfloreşti nici spiritual, nici (bineînţeles) financiar. Cu o singură excepţie, îndatoririle tale ar fi minime, de vreme ce Hugo şi Lewis, cei doi negrotei care locuiesc acolo de ani buni, împreună cu familiile lor, ţin bine în mână frâiele chestiunilor practice ale fermei, aşa încât rolul tău s-ar reduce la acela de gentleman fermier, a cărui activitate de căpetenie, sunt convins, ar fi

scrierea romanului aceluia despre care îmi spui că te-ai apucat. Mai mult (şi am păstrat asta pentru acum), te rog să chibzuieşti la un ultim avantaj, şi anume proximitatea fermei de vechiul sălaş al „bătrânului profet Nat”[118], acel negru misterios care i-a băgat în sperieţi de-au tremurat chiloţii pe ei (dacă-mi ierţi expletivul exact) tuturor proprietarilor de sclavi din Virginia, cu ani în urmă. Nimeni nu ştie mai bine ca mine fascinaţia ta vizavi de „bătrânul profet” şi nu pot uita cum, chiar şi-atunci când erai la liceu, îţi petreceai toată ziulica studiind hărţi şi scheme şi adunând şi cea mai mică informaţie pe care erai în stare s-o capeţi privitor la acel extraordinar personaj. Ferma lui Hobbs e doar la o aruncătură de băţ de locul de unde a pornit profetul în crunta sa misiune sângeroasă şi cred că, dacă ţi-ai stabili reşedinţa acolo, ai găsi din belşug toată atmosfera şi informaţiile de care ai nevoie pentru cartea aceea pe care sunt sigur că, până la urmă, o vei scrie. Te rog să te gândeşti bine la această propunere, fiule. Nu-i nevoie să mai spun, nici n-am intenţia să ascund interesul personal care mă îndeamnă să-ţi fac oferta. Am foarte mare nevoie de un supraveghetor pentru fermă, dacă e s-o păstrez până la urmă. Dar dacă lucrul ăsta e adevărat, în aceeaşi măsură nu pot ascunde plăcerea indirectă pe care o simt gândindu-mă la faptul că tu, crescând pentru a deveni scriitor, aşa cum am vrut să fiu şi eu, dar n-am putut, ai putea avea o şansă minunată de a trăi chiar în ţinutul acela, pentru a simţi, a vedea şi a mirosi chiar pământul care a dat naştere acelui neînţeles şi extraordinar om de culoare...

Într-un fel, propunerea era deosebit de tentantă şi n-o puteam tăgădui. În scrisoarea lui, tata indusese şi câteva diapozitive Kodachrome ale fermei; înconjurat şi umbrit de fagi uriaşi, vechiul şi încăpătorul conac

---

[118] Nat Turner, căpetenia răscoalei sclavilor sau a insurecţiei din Southampton. În 1831, Turner ştia să scrie şi să citească şi ţinea deseori predici în biserică; în urma unor "viziuni" (de unde supranumele de „profet"), a declarat că a primit poruncă dumnezeiască să-i instige pe sclavii negri la uciderea tuturor albilor; masacrul ce-a urmat, înăbuşirea răscoalei şi represaliile albilor constituie subiectul romanului lui Styron, Confesiunile lui Nat Turner (1966).

de pe la mijlocul secolului al nouăsprezecelea arăta de parcă nu ar fi avut nevoie de nimic – lăsând la o parte o zugrăveală nouă – pentru a deveni locuinţa confortabilă a cuiva care ar fi putut pătrunde cu uşurinţă în marea tradiţie sudistă a scriitorilor-fermieri. Tihna plăcută ca de sorg în floare a locului (gâşte plimbându-se prin iarba de vară mustind de sevă, un portic somnolent cu un leagăn, bătrânii Hugo şi Lewis trimiţând un rânjet larg, cu dinţi albi ca varul şi gingii rozalii, pe deasupra volanului unui tractor plin de noroi) m-au străpuns direct, pentru o clipă, cu lama de pumnal a nostalgiei după Sudul rural. Ispita a fost şi pătrunzătoare, şi puternică şi a durat tot timpul cât am citit scrisoarea, de încă două ori, şi cât am cugetat din nou la casă şi la frumoasa ei pajişte, toate suspendate parcă într-o ceaţă lăptoasă şi idilică – posibil rezultatul supraexpunerii filmului.

Dar, deşi scrisoarea m-a atins chiar la inimă şi în acelaşi timp poseda, în termeni practici, o convingătoare logică, mi-am dat seama că trebuia să refuz invitaţia tatii. Dacă scrisoarea ar fi sosit cu vreo câteva săptămâni mai devreme, atunci când mă aflam la pragul cel mai de jos al vieţii mele, după ce fusesem concediat de la McGraw-Hill, poate că n-aş fi lăsat să-mi scape ocazia. Dar lucrurile se schimbaseră acum radical şi mă împăcasem în mod fericit cu mediul înconjurător. Prin urmare, am fost silit să-i răspund tatii un soi de *Nu* plin de regrete. Acum, privind retrospectiv la acel timp al făgăduinţelor, îmi dau seama că au fost trei factori responsabili pentru neaşteptata mea mulţumire. Fără o anumită ordine ori semnificaţie, aceştia au fost: (1) subita iluminare în privinţa romanului meu, a cărui prognoză de până atunci fusese opacă şi încăpăţânat inflexibilă; (2) descoperirea Sofiei şi a lui Nathan şi (3) anticiparea satisfacţiei sexuale garantate pentru prima oară în toată viaţa mea nesatisfăcută.

Ca să încep cu începutul, voi spune câteva cuvinte despre cartea aceea pe care tot încercam s-o încep. În cariera mea de scriitor, am fost dintotdeauna atras de temele morbide – sinucidere, viol, crimă, viaţa de soldat, căsătorie, sclavie. Chiar din acele momente de început am ştiut că

prima mea scriere va fi condimentată cu o oarecare morbiditate – aveam sentimentul în sânge, am putea chiar să-l numim „simţul tragicului” –, dar, ca să fiu absolut sincer, aveam doar o foarte vagă idee despre ce anume ardeam într-atât de dorinţă să scriu. Este adevărat că păstram în minte o foarte valoroasă componentă pentru o lucrare de ficţiune: un loc. Priveliştile, sunetele, mirosurile, luminile şi umbrele, apele adânci şi mai puţin adânci ale coastei natale, Tidewater, toate mă îndemnau stăruitor să le dau o realitate fizică, aşternându-le pe hârtie şi abia îmi puteam stăpâni pasiunea – era aproape ca o furie – de a le scrie odată. Însă în ceea ce priveşte personajele şi povestea, o naraţiune consistentă prin care să-mi pot întreţese aceste imagini vii din trecutul meu recent, n-aveam nici urmă. La douăzeci şi doi de ani, mă simţeam cu puţin mai mult decât un nerv descărnat, expus, plăpând, înalt de un metru optzeci şi cântărind vreo 70 de kilograme, fără prea multe de spus, de fapt. Strategia mea iniţială era jalnic de dispersată, lipsită de logică şi de plan ferm, substituită de o foame amorfă de a face dintr-un târguşor sudist ceea ce făcuse James Joyce în miraculosul lui microcosmos[119]. Pentru cineva de vârsta mea, nu era o ambiţie cu totul lipsită de merite, lăsând la o parte faptul că, până şi la cel mai modest nivel de realizare pe care doream să-l ating, părea să n-am nicio şansă să inventez replica din Dixieland a lui Stephen Dedalus şi a nepieritorilor soţi Bloom.

Dar după aceea – şi oh, cât de adevărat este că cei mai mulţi dintre scriitori devin, mai devreme sau mai târziu, exploatatorii tragediilor altora – a venit (sau s-a dus) Maria Hunt. Murise tocmai în momentul în care aveam cel mai mult nevoie de acel minunat şoc psihologic cunoscut ca inspiraţie. Şi, astfel, vreme de câteva zile după ce aflasem despre moartea ei, în timp ce şocul se estompa şi eu deveneam în stare să adopt ceea ce s-ar putea numi o viziune profesionistă asupra sfârşitului ei grotesc, m-am simţit copleşit de un sentiment fabulos al descoperirii. Am citit şi răscitit

[119] Referire la romanul Ulysses (1918-1920) al lui James Joyce, în care, redusă la extrem, „acţiunea“ este relatarea unei zile obişnuite din viaţa lui Leopold Bloom, în Dublin.

tăietura din ziar pe care mi-o trimisese tata, înfierbântându-mă de entuziasm la ideea că Maria şi familia ei ar putea servi drept personaje exemplare în distribuţia romanului meu. Tatăl disperat şi mai curând o ruină de om, un alcoolic cronic şi, de asemenea, amator de fuste; mama, uşor dezaxată şi o bigotă înrăită, cunoscută în clasa de mijloc înstărită, în societatea rurală şi în vârful ierarhiei episcopale a oraşului pentru faptul că suferea în tăcere şi o tolera de multă vreme pe ibovnica soţului, aceea, la rândul ei, o făptură mărginită, dornică de parvenire; şi, în sfârşit, fiica, sărmana răposată Maria, osândită de la bun început şi victimă, din pricina întregului hăţiş al neînţelegerilor, a ranchiunei meschine şi a jignirilor răzbunătoare care sunt în stare să facă viaţa unei familii burgheze cel mai aproape model de iad pe pământ – Dumnezeule, am gândit eu, era absolut miraculos, un dar căzut din cer! Şi am realizat, spre deliciul meu, că, oricât de nepremeditat, deja pusesem cap la cap prima parte a cadrului în care să cuprind acest peisaj tragic: ferfeniţitul articol despre călătoria cu trenul, pasajul pe care îl îndrăgisem şi-l recitisem de atâtea ori, cu tâmpă absorbire, avea să reprezinte acum sosirea în oraş a trupului neînsufleţit al eroinei noastre, dezgropat din cimitirul săracilor din New York şi expediat într-un vagon de marfă pentru înmormântarea finală din oraşul unde se născuse. Mi se părea prea bun să fie adevărat. O, la ce oportunism de jefuitori de cadavre sunt predispuşi scriitorii!

Chiar mai înainte de a pune scrisoarea tatălui meu jos, pentru ultima oară, am scos un suspin de încântare şi am simţit clocindu-se următoarea scenă, atât de palpabilă, încât aproape că puteam întinde mâna s-o ating, ca pe un ou de aur rotunjor în creierul meu. M-am întors la blocurile mele de hârtie galbenă de scrisori, am ridicat un creion. Trenul avea să sosească în gara de la marginea râului, un peron trist, în arşiţa soarelui, plin de vânzoleală şi praf. Aşteptând trenul, vor fi un tată îndoliat, inoportuna ibovnică, un dric, un onctuos antreprenor de pompe funebre şi probabil încă o persoană… O slugă de încredere, o femeie. O bătrână negresă? *Scârţa-scârţa* făcea pe hârtie creionul virginal Venus Velvet.

Îmi amintesc de primele săptămâni din casa Yettei cu o remarcabilă limpezime. Mai întâi de toate, pentru izbucnirea magnifică de energie creatoare, abandonul inocent şi tineresc cu care am fost în stare să scriu, într-un timp atât de scurt, primele cincizeci sau şaizeci de pagini ale cărţii. Niciodată n-am scris repede sau cu uşurinţă şi nici acum nu făcusem vreo excepţie, căci şi de data asta fusesem silit să caut, deşi insuficient, cuvântul potrivit şi am suferit din pricina ritmurilor şi a subtilităţii bogatei, dar nebinevoitoarei noastre limbi, greu de îmblânzit de altfel; cu toate acestea, eram stăpânit de o neobişnuită, neînfricată încredere în mine şi scriam mai departe bucuros, în timp ce personajele pe care începusem să le creez păreau să capete o viaţă a lor, iar atmosfera umedă şi caldă a acelei veri din Tidewater dobândea o realitate deopotrivă uimitoare şi aproape materială, de parcă s-ar fi desfăşurat în faţa ochilor mei într-un film tridimensional în culori stranii. Cât de dragă îmi este azi imaginea mea din acele începuturi, aplecat deasupra pupitrului de învăţătoare austeră din acea strălucitoare cameră roz, şoptind melodios (cum mai fac şi acum) frazele şi propoziţiile pe care le născoceam, încercându-le pe limbă ca un versificator obsedat şi, în tot timpul acesta, rămânând extraordinar de mulţumit în ideea că fructul acelei fericite trude, oricare ar fi stângăciile ei, avea să constituie cea mai grozavă şi mai importantă străduinţă omenească – Romanul. Binecuvântatul Roman… Sfântul Roman. Atotputernicul Roman. Oh, Stingo, cât te invidiez, aşa cum erai în acele după-amiezi de demult ale perioadei Primului Roman (cu mult înainte de vârsta mijlocie şi de amorţitele perioade de acalmie, de inaniţie, de posomorâtă lehamite de ficţiune şi de abandon epuizat al egoului şi al ambiţiilor), când aspiraţia la nemurire îţi impulsiona fiecare cratimă, fiecare punct şi virgulă, iar tu aveai o credinţă ca de copil în frumuseţea pe care te simţeai menit s-o aduci pe lume.

Un alt aspect despre care îmi amintesc atât de bine, de la începutul şederii mele la Yetta, a fost sentimentul lipsei de constrângeri şi de siguranţă – şi acesta, sunt sigur, rezultat tot al prieteniei mele cu Sofia şi

Nathan. Gustasem deja din ele atunci, duminica, în camera Sofiei. Pe când zumzăisem în stupul McGraw-Hill, fusese ceva bolnav, o autoflagelare în retragerea mea din lume într-o sferă a propriei fantezii şi a singurătăţii; după criteriile mele, fusese nefiresc, pentru că eu sunt o persoană sociabilă majoritatea timpului, înclinată sincer către prietenie, dar în mod egal speriată de aceeaşi groază de singurătate care îi face pe oameni să se căsătorească sau să se înscrie la Rotarieni[120]. Atunci, în Brooklyn, ajunsesem la punctul în care aveam acută nevoie de prieteni şi îi găsisem, alinându-mi astfel angoasele reprimate şi îngăduindu-mi să lucrez. Cu siguranţă, numai cea mai bolnavă şi mai nesociabilă persoană poate sfârşi o muncă grea, zi după zi, fără a contempla cu groază perspectiva unei camere cufundate în tăcere, între patru pereţi goi. După ce am aşternut pe hârtie micul meu tablou funerar, încordat, sumbru, atât de pătruns de deznădejde omenească şi de durere a pierderii, am simţit că îmi câştigasem dreptul la câteva beri şi la tovărăşia Sofiei şi a lui Nathan.

Totuşi, a trebuit să treacă un timp considerabil – pe puţin câteva săptămâni – până să fiu sortit să mă angrenez iarăşi cu noii mei companioni în febra aceleiaşi intensităţi emoţionale care ameninţase să ne mistuie pe toţi trei la prima noastră întâlnire.

Când a izbucnit iarăşi furtuna, a fost oribil – mult mai ameninţătoare decât cearta şi momentele de furie neagră pe care le-am descris –, şi întoarcerea ei explozivă aproape că m-a buimăcit total. Dar asta, mai târziu. Între timp, ca o extensie floral ă a camerei roz în care locuiam, un bujor care-şi deschide petalele, eu înfloream în satisfacţie creatoare. Încă un amănunt: nu mai aveam să-mi bat capul cu zgomotul nestăpânit al partidelor de sex de deasupra. Timp de un an sau cam aşa, cât Sofia şi Nathan îşi păstraseră camerele de la etaj, coabitaseră într-un mod mai curând ocazional, flexibil, fiecare păstrându-şi apartamente separate, dar dormind împreună în patul în care li se părea cel mai firesc să doarmă sau

[120] Rotary Club (din 1905, în Statele Unite) – asociaţie a specialiştilor şi oamenilor de afaceri dintr-un oraş, organizată pentru coordonarea activităţii şi implicarea în serviciul comunităţii.

cel mai convenabil.

Este probabil o reflectare a moralităţii severe din acea perioadă faptul că, în ciuda relativ tolerantei atitudini a Yettei faţă de sex, Sofia şi Nathan se simţiseră constrânşi să locuiască, teoretic, separat – despărţiţi de numai cei câţiva metri de hol acoperit cu linoleum –, în loc să se mute împreună într-una dintre camerele închiriate, unde n-ar mai fi trebuit să joace formala şaradă a prietenilor devotaţi lipsiţi de orice interes carnal. Dar aceasta era încă o epocă a venerării legăturii prin căsătorie şi a legitimităţii stricte, reci, ca de marmură, şi să nu uităm că ne aflam în Flatbush, un loc la fel de înclinat spre extremele bunei-cuviinţe şi spre iscodirea vecinilor ca şi cel mai izolat şi înapoiat orăşel din inima continentului american. Casa Yettei ar fi căpătat o reputaţie proastă dacă ar fi răsuflat în cartier că doi „necăsătoriţi" locuiau împreună. Aşadar, holul de la etaj era pentru Sofia şi Nathan mai curând un scurt cordon ombilical între ceea ce, de fapt, erau două jumătăţi ale unui mare apartament cu două camere. Ceea ce făcea acum şederea în casă mai odihnitoare şi mai tihnită pentru mine era faptul că prietenii mei îşi transferaseră amândoi atât aranjamentele de culcare, cât şi ritualurile amoroase asurzitoare în patul din camera lui Nathan – o încăpere nici pe departe la fel de veselă ca a Sofiei, dar acum, odată cu venirea verii, era o idee mai răcoroasă, zicea Nathan. Slavă Domnului, am gândit eu, gata cu orgasmele comentate care să-mi tulbure munca şi liniştea.

În acele prime săptămâni, am reuşit cu succes să-mi tăinuiesc dragostea pentru Sofia. Am ascuns cu atâta grijă focul pasiunii pentru ea încât sunt sigur că nici ea şi nici Nathan n-au fost capabili să detecteze foamea mocnită de care sufeream în fiecare moment când mă aflam în prezenţa ei. Printre altele pentru că, la vremea aceea, eram rizibil de lipsit de experienţă şi nici măcar în spiritul divertismentului sau al competiţiei sexuale n-aş fi făcut niciodată vreun avans unei femei care-şi dăruise atât de clar inima altuia. În primul rând pentru că exista chestiunea simplă a ceea ce concepeam eu drept copleşitoarea superioritate de vârstă a lui

Nathan.

Şi asta nu era o problemă banală. Când ai douăzeci şi ceva de ani, o diferenţă de câţiva ani cântăreşte mult mai mult decât ţi se pare la alte vârste; adică faptul că Nathan avea în jur de treizeci de ani, iar eu n-aveam decât douăzeci şi doi îl făcea pe el considerabil „mai în vârstă”, pe când dacă am fi avut amândoi peste patruzeci de ani, diferenţa de vârstă n-ar mai fi contat. De asemenea, trebuie să specific acum că şi Sofia era cam de vârsta lui Nathan. Ţinând seama de toate aceste consideraţii, deopotrivă cu purtarea dezinteresată pe care o afişam, sunt aproape sigur că niciodată nu le trecuse prin minte nici Sofiei, nici lui Nathan că eu aş putea fi un concurent serios la dragostea ei. Prieten, da. Iubit? Ar fi râs amândoi. Probabil din toate aceste motive Nathan nu părea niciodată să ezite când trebuia să mă lase singur cu Sofia, ba chiar ne încuraja tovărăşia ori de câte ori era el plecat. Avea tot dreptul să fie atât de încrezător, cel puţin în timpul acelor prime săptămâni, de vreme ce Sofia şi cu mine nu schimbam niciodată mai mult decât ocazionale atingeri cu vârful degetelor, în ciuda arzătoarelor mele dorinţe. Devenisem un bun ascultător şi sunt sigur că detaşarea mea prefăcut castă mi-a îngăduit, în cele din urmă, să aflu tot atât de multe despre trecutul Sofiei cât aflase şi Nathan (poate chiar mai mult).

— Îţi admir curajul, băiete, mi-a spus Nathan într-o dimineaţă, în camera mea. Pe cuvânt că admir ceea ce faci, că te-ai apucat să scrii şi tu despre Sud.

— Ce vrei să spui? am întrebat eu cu sinceră curiozitate. Ce-i atât de curajos în a scrie despre Sud?

Turnam cafea pentru amândoi, într-una dintre acele dimineţi din timpul săptămânii de după ieşirea noastră la Coney Island. În ciuda obiceiului, de vreo câteva zile mă trezeam imediat ce răsărea soarele, înghiontit spre masa de scris de acea nestare galvanică pe care am descris-o, şi scriam şnur timp de două ore sau mai mult. Terminasem deja unul dintre acele fantastice (pentru mine) sprinturi – vreo mie de cuvinte –

care aveau să caracterizeze acest stadiu al creaţiei cărţii, mă simţeam rămas un pic fără suflu şi, prin urmare, faptul că Nathan bătuse la uşa mea, în timp ce se ducea spre serviciu, a însemnat o bine-venită diversiune.

Apăruse la uşa mea, ca acum, vreo câteva dimineţi la rând şi pe mine mă bucurau abaterile astea din drum ale lui. Se trezea foarte devreme în zilele astea, îmi explicase el mie, ca să plece la laboratorul Pfizer din pricina unei foarte importante culturi de bacterii pe care trebuia s-o studieze. încercase să-mi descrie experimentul în detaliu – era ceva în legătură cu lichidul amniotic şi fetusul unui iepure, incluzând chestii bizare despre enzime şi transferul de ioni –, dar renunţase, râzând înţelegător, când, după ce mă băgase în amănunte dincolo de agerimea mea, mi-a observat expresia de stinghereală şi plictiseală. Eşecul conexiunilor mintale necesare fusese vina mea, nu a lui Nathan, căci el vorbise clar şi coerent. Numai că eu aveam prea puţină înclinare sau răbdare pentru abstracţiunile ştiinţifice, lucru pe care cred că îl respingeam, în sinea mea, la fel de mult cum invidiam anvergura şi universalitatea minţii lui Nathan. De exemplu, abilitatea lui de a trece de la enzime la literatura de calitate, aşa cum o făcuse acum.

— Nu cred că e aşa o mare scofală că scriu despre Sud, am continuat eu, câtă vreme e locul pe care îl cunosc cel mai bine. Ale bătrâne câmpuri dă bumbac d-acas’.

— Nu la asta mă refeream, răspunse el. Ci, pur şi simplu, că eşti la sfârşitul unei tradiţii. Poate crezi că nu ştiu nimic despre Sud după felul în care am sărit la gâtul tău duminica trecută atât de vehement şi, aş putea adăuga, de neiertat, când cu Bobby Weed. Dar acum îţi vorbesc despre altceva – despre scris. Literatura sudistă, ca forţă, o să dispară peste vreo câţiva ani. Un alt gen va apărea ca să-i ia locul. De aceea spun că ai mare curaj să scrii într-o tradiţie pe sfârşite.

Mă simţeam puţin enervat, deşi enervarea mea era mai puţin din pricina logicii şi adevărului celor pe care le afirma el, dacă erau într-

adevăr logice şi adevărate, şi mai mult din cauză că un astfel de verdict literar venea de la un cercetător biolog la o companie farmaceutică. Mi se părea că nu era deloc în măsură să judece. Dar când i-am servit, moderat şi cu un oarecare amuzament, obiecţia standard a estetului literar, el m-a încolţit din nou, foarte direct.

— Nathan, tu eşti un nenorocit de expert în *celule*, am protestat eu, ce naiba ştii tu despre genuri literare şi tradiţii?

— În *De rerum natura*[121], Lucreţiu subliniază un adevăr crucial privind examinarea vieţii. Şi anume că omul de ştiinţă care se preocupă exclusiv de ştiinţă, care nu se poate bucura şi îmbogăţi prin artă, este un om prost întocmit. Un om incomplet. Şi eu cred asta, Stingo, amice, şi probabil de aceea îmi pasă de tine şi de scrisul tău.

Făcu o pauză şi întinse către mine o brichetă de argint, care părea destul de scumpă, aprinzând-o la capătul Camelului pe care-l ţineam între buze.

— Fie-mi iertat că sunt complice la obiceiul tău mizerabil; port asta la mine ca să aprind arzătoarele Bunsen, zise el glumeţ, apoi continuă. De fapt, ţi-am ascuns ceva. Am vrut să mă fac şi eu scriitor, până când, pe la jumătatea studiilor de la Harvard, mi-am dat seama că n-o să fiu niciodată un Dostoievski, aşa că mi-am întors mintea pătrunzătoare către tainele clocotitoare ale protoplasmei omeneşti.

— Deci, chiar plănuiai să scrii, am zis eu.

— La început, nu. Mamele evreilor sunt foarte ambiţioase când e vorba de fiii lor şi toată copilăria mea s-a presupus că o să devin un mare violonist – un al doilea Heifetz sau Menuhin. Dar, sincer, îmi lipsea scânteia, geniul, deşi mi-a rămas din asta o mare pasiune pentru muzică. După aceea m-am hotărât să devin scriitor şi eram vreo câţiva din ăştia la Harvard, câţiva foarte dedicaţi nebuni după cărţi, în anul al doilea, aşa că o vreme am fost cufundaţi adânc în viaţa literară. O drăguţă creşă

[121] Despre natura lucrurilor, lucrare în care poetul şi filosoful latin Lucreţius (99-55 î.Hr.) dezvoltă concepţia atomistă a lui Epicur (inventând chiar şi sinonimul „epicurism“ pentru atomism“).

Bloomsbury[122] în Cambridge. Eu am scris nişte poezii şi o mulţime de nuvele execrabile, ca toţi colegii mei. Fiecare dintre noi se gândea că o să ajungă să-l întreacă pe Hemingway. Dar, până la urmă, eu am avut destul bun-simţ să-mi dau seama că, decât să copiez un scriitor de ficţiune, mai bine încercam să devin emulul lui Pasteur. S-a dovedit că adevăratele mele talente erau în ştiinţă. Prin urmare, am schimbat direcţia, specializându-mă, în loc de engleză, în biologie. Asta a fost o alegere norocoasă, sunt absolut sigur de asta. Pot să realizez acum că singurul avantaj pe care-l posedam era faptul că sunt evreu.

— Evreu? l-am întrerupt. Ce vrei să spui?

— Oh, numai că sunt foarte sigur că scriitura evreilor o să fie forţa principală în literatura americană în următorii ani.

— Oh, chiar aşa? am făcut eu puţin defensiv. De unde ştii? De asta ai spus că am curaj să scriu despre Sud?

— N-am spus că scriitura evreiască o să fie *singura* forţă, doar *principala* forţă, răspunse el prieteneşte şi degajat, iar eu nu încerc să-ţi sugerez nicidecum că n-ai putea să adaugi ceva semnificativ la tradiţia ta. Doar că istoric şi etnic, evreii se vor impune pe plan cultural în acest val postbelic. Aşa e scris, atâta tot. Există un roman care deja dă tonul. Nu este o carte fundamentală, este o carte mică, dar de proporţii admirabile, şi este lucrarea unui tânăr scriitor de-o inteligenţă absolut incontestabilă.

— Cum se cheamă? am întrebat şi cred că vocea mea avea un ton indispus când am adăugat: Şi cine-i strălucitul scriitor?

— Cartea se numeşte „Omul suspendat”, răspunse el, şi e scrisă de Saul Bellow.

— Ei, să fiu eu al naibii! am comentat cu accent de sudist şi am sorbit din cafea.

— Ai citit-o? mă întrebă el.

— Desigur, am minţit eu cu seninătate privindu-l în ochi.

---

[122] District rezidenţial la nord de centrul Londrei, devenit faimos prin asocierea sa cu un influent grup de scriitori, artişti şi intelectuali, printre care Virginia Woolf, E. M. Forster şi John Maynard Keynes, de la începutul secolului al XX-lea.

— Şi cum ţi s-a părut?

Mi-am înăbuşit un căscat prefăcut.

— Destul de subţire.

De fapt, eram foarte conştient de romanul acela, dar meschinăria care îl afectează atât de frecvent pe scriitorul nepublicat mi-a îngăduit să nu-i arăt decât ranchiună pentru ceea ce suspectam că era aprecierea critică binemeritată a cărţii.

— E o carte foarte *urbană*, am adăugat, foarte *specială*, ştii, e un pic prea tare mirosul străzilor prin ea.

Dar a trebuit să recunosc faţă de mine însumi că afirmaţiile lui Nathan mă tulburaseră, în timp ce-l urmăream tolănit cu atâta dezinvoltură în fotoliul din faţa mea. Dar dacă, am gândit eu, bastardul ăsta isteţ are dreptate şi vechea şi nobila moştenire literară de care-mi legasem eu soarta într-adevăr secătuise, oprindu-se cu un scârţâit şi strivindu-mă pe mine, umilitor, sub decrepitele-i roţi? Nathan păruse să fie atât de sigur şi de bun cunoscător şi despre alte chestiuni, aşa că se putea ca şi în cazul ăsta prorocirea lui să fie corectă. Şi, într-o subită şi sumbră viziune – cu atât mai înjositoare din pricina ostentativei sale competitivităţi –, m-am văzut pe mine alergând pentru un şters loc zece într-o întrecere literară, tuşind în praful ridicat de ropotul hoardei mai iuţilor de picioare Bellow-i, Schwartz-i, Levy-i şi Mandelbaum-i.

Nathan îmi zâmbea. Părea să fie un zâmbet cât se poate de prietenos, fără nimic sardonic în el, dar pentru o clipă am simţit cu intensitate în prezenţa sa ceea ce deja mai simţisem şi ceea ce aveam să mai simt şi altă dată – un moment fugar, în care ceea ce era atractiv şi fascinant în el părea perfect contrabalansat de altceva sinistru, subtil şi nedefinit. Apoi, ca şi când ceva fără formă şi umed se furişase în cameră, însă dispăruse imediat, m-am eliberat de strania senzaţie şi i-am zâmbit şi eu. Era îmbrăcat cu ceea ce cred că se numeşte costum Palm Beach, de culoarea căprioarei, elegant croit şi vizibil scump, ceea ce îl ajuta să pară nu doar un văr îndepărtat al acelei sălbatice fiinţe pe care o văzusem

prima oară cu numai câteva zile în urmă, cu părul zbârlit, în pantaloni largi, urlând la Sofia, pe hol. Dintr-odată, scandalul acela, acuzaţiile lui demente – *îţi desfaci gaura aia a ta pentru un şarlatan de doctor cârpaci şi de doi bani*! – mi se păreau atât de ireale, ca replicile unui personaj principal împuţit dintr-un film de demult, pe jumătate uitat. (Ce voise să spună prin cuvintele alea groteşti? Mă întrebam dacă o să aflu vreodată.) Cum zâmbetul ambiguu încă-i adăsta pe faţă, mi-am dat seama că omul acesta poza într-o personalitate enigmatică mult mai exasperantă şi mai complicată decât întâlnisem eu vreodată.

— Ei, bine, cel puţin nu mi-ai spus că romanul a murit, am zis, în cele din urmă, tocmai când o frază muzicală, celestă şi tandră, începuse să plutească foarte încet din camera de deasupra, forţându-ne să schimbăm subiectul.

— Asta-i Sofia, care a pus muzică, zise Nathan. Am încercat s-o conving să doarmă cât mai mult în dimineţile când nu trebuie să se ducă la lucru. Dar zice că nu poate. De când cu războiul, zice că n-o să mai poată niciodată să doarmă până târziu.

— Ce cântă?

Era sâcâitor de familiar, ceva din Bach, pe care ar fi trebuit să-l pot numi singur, având în vedere că fusese prima mea carte de muzică din copilărie, pe care însă o uitasem inexplicabil.

— E din Cantata 147, care se numeşte *Iisus*, *bucuria sufletului*[123].

— Vă invidiez pentru fonograful ăla, am zis eu, şi pentru discurile alea. Dar sunt al naibii de scumpe. O simfonie de Beethoven m-ar costa mare parte din ceea ce obişnuiam să numesc leafa pe-o săptămână.

Atunci mi-a venit ideea că lucrul care cimentase şi mai mult înrudirea pe care o simţeam între Sofia, Nathan şi mine, în aceste câteva zile de la naşterea prieteniei noastre, fusese pasiunea comună pentru muzică. Numai Nathan era amator de jazz, dar în general mă refer la muzica aşa-zis clasică, în marea tradiţie, nimic din ceea ce este popular şi foarte puţin

[123] Herz und Mund und Tat und Leben (lb. germană).

din ceea ce s-a compus după Franz Schubert, Brahms constituind o excepţie remarcabilă. Ca şi Sofia, ca şi Nathan, mă aflam la momentul acela al vieţii – înaintea rockului sau reînvierii folkului – când muzica era mai mult decât mâncarea şi băutura, era un narcotic esenţial şi ceva care semăna cu suflarea divină. (Am omis să menţionez cât de mult din timpul meu liber de la McGraw-Hill, sau timpul de după orele de program, fusese petrecut prin magazinele de discuri, furând ore de muzică în sufocantele cabine de audiţie pe care le aveau pe vremea aceea.) Muzica era pentru mine, în acest moment al vieţii mele, aproape la fel de importantă în ea însăşi ca şi raţiunea de a exista, încât, dacă aş fi fost prea mult privat de ea, de una sau alta dintre acele armonii pătrunzătoare, sau de vreuna dintre miraculos brodatele tapiserii baroce, aş fi comis fără ezitare fărădelegi periculoase.

— Colecţiile voastre de discuri îmi lasă gura apă, am zis eu hotărât;

— Ştii, băiete, eşti bine-venit să le asculţi oricând.

Mi-am dat seama că în ultimele câteva zile el îmi spunea

„Băiete” uneori. Lucrul ăsta îmi plăcea, în secret, mai mult decât îşi putea el închipui. Cred că în crescânda mea afecţiune pentru Nathan, eu, copil unic, începusem să văd în el ceva din fratele mai mare pe care nu-l avusesem niciodată – mai mult, un frate ale cărui farmec şi căldură depăşeau cu mult ceea ce era imprevizibil şi bizar în el, încât eram gata să-i uit excentricităţile.

— Uite, continuă el, consideră hogeacul meu şi hogeacul Sofiei ca două locuri…

— Al tău ce? am întrebat eu.

— Hogeac.

— Ce-i asta?

— Hogeac. Ştii tu, o cameră.

Era prima oară când auzeam cuvântul folosit în argou. *Hogeac*. Chiar îmi plăcea cum sună.

— Oricum, consideră-te bine-venit sus acolo oricând ţi se năzare să

asculţi discuri în timpul zilei, când Sofia şi cu mine suntem plecaţi la muncă. Morris Fink are o cheie de rezervă. I-am spus să te lase să intri oricând vrei.

— Oh, asta-i chiar prea mult, Nathan, am izbucnit eu, dar, Doamne – *îţi mulţumesc*.

Eram mişcat de generozitatea aceasta – nu, aproape covârşit. Fragilele discuri din vremea aceea încă nu evoluaseră la articolele noastre ieftine de consum risipitor. Oamenii, pur şi simplu, nu erau atât de mână largă cu discurile lor în zilele acelea. Erau preţioase, şi niciodată în viaţa mea nu-mi fusese pusă la dispoziţie atâta muzică; propunerea lui Nathan mă umplea de-o bucurie vecină cu voluptatea. Nici libertatea de a alege oricare dintre femeile acelea cu carne roz şi pârguite la care visasem vreodată nu mi-ar fi aţâţat într-atât de seducător poftele.

— Poţi fi sigur c-o să mă port cu ele cu mare grijă, m-am grăbit eu să adaug.

— Am încredere în tine, zise el, deşi chiar va trebui să ai grijă. Şelacul ăla nenorocit e încă foarte uşor de spart.

Prezic că se va produce ceva inevitabil peste vreo doi ani: un disc încasabil.

— Asta ar fi grozav, am spus.

— Nu doar atât, nu doar încasabil, dar şi comprimat – făcut în aşa fel încât să poţi asculta o simfonie întreagă, să zicem, sau o cantată completă de Bach pe o singură parte a unui singur disc. Sunt sigur c-or să vină şi astea, zise el, ridicându-se din fotoliu, adăugând în intervalul de câteva minute profeţia sa despre discurile LP celei despre renaşterea literaturii evreilor. Mileniul muzical e la un pas distanţă, Stingo.

— Doamne, nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, am zis eu sincer impresionat.

— Las-o baltă, băiete, răspunse el şi privirea i se ridică în direcţia muzicii. Nu-mi mulţumi mie, ci Sofiei. Ea m-a învăţat să preţuiesc muzica de parcă ea ar fi inventat-o, de parcă nu mi-ar fi păsat niciodată de ea mai

înainte. La fel cum m-a învăţat şi despre haine, despre atât de multe lucruri…

Se opri şi ochii îi deveniră luminoşi, depărtaţi.

— Despre *toate*. Viaţa! Doamne, nu e incredibilă?

Exista în vocea lui uşorul exces de reverenţă pe care îl folosim uneori când vorbim despre supremele capodopere; totuşi, când i-am dat dreptate, murmurând un „Da, este”, Nathan n-ar fi putut bănui nici pe departe nefericita şi geloasa mea pasiune.

După cum am spus, Nathan mă încurajase să îi ţin companie Sofiei, aşa că nu aveam nicio remuşcare – după ce pleca la serviciu – să ies în hol şi să strig către ea o invitaţie. Era joi – una dintre zilele ei libere de la cabinetul doctorului Blackstock, iar când vocea ei pluti în jos peste balustradă, am întrebat-o dacă vine cu mine să luăm prânzul în parc, după ora douăsprezece. Ea mi-a strigat un vesel „Okay, Stingo!”, după care mi-a fugit din minte. Sincer, gândurile mele erau la pântec, la sâni, la burtă şi la buric, şi la fund, mai precis la cele aparţinând nimfei sălbatice pe care o întâlnisem pe plajă, cu o duminică în urmă, „bucăţica fierbinte” pe care mi-o servise Nathan, spre marea mea bucurie.

În pofida poftelor mele trupeşti, m-am întors la masa mea de scris şi am încercat să mai mâzgălesc vreun ceas sau două aproape, dar nu chiar neatent la mişcările, la venirile şi plecările celorlalţi ocupanţi ai casei – Morris Fink bodogănind ceva răutăcios în barbă, în timp ce mătura porticul din faţă, Yetta Zimmermann clămpănind pe scări din apartamentul ei de la catul al treilea pentru a trece în revistă imobilul, balena Moishe Muskatblit plecând tropăind grăbit la *yeshiva*[124] lui, fluierând incredibil *Serenada măgarului*, cu note armonioase, de clopoţel. La puţin după aceea, când eu făceam o pauză de lucru şi stăteam în faţa ferestrei care dădea spre parc, am văzut una dintre cele două infirmiere, Astrid Weinstein, întorcându-se obosită din schimbul de noapte de la Spitalul King’s County. Nici nu

[124] Şcoală evreiască tradiţională, dedicată mai ales studierii textelor sacre, literaturii rabinice şi a Talmudului.

închisese bine uşa în urma ei, în camera de vizavi de a mea, că şi cealaltă infirmieră, Lillian Grossman, ieşi în graba mare din casă, pe drumul spre serviciul ei, la acelaşi spital. Era greu de spus care dintre ele era mai neatrăgătoare – masiva şi ciolănoasa Astrid, cu înfăţişarea ei rozalie şi expresia plângăcioasă pe o faţă ca o dală de piatră, sau Lillian Grossman, uscată ca o vrabie înfometată şi cu o expresie rea, înnegurată, care cu siguranţă aducea prea puţină mângâiere suferinzilor din grija ei. Urâţenia lor îţi sfâşia inima. Nu mai era ghinionul meu, am reflectat eu, să fiu sub un acoperiş atât de frustrant, atât de lipsit de promisiuni erotice. La urma urmelor, eu o aveam pe *Leslie*! Am început să năduşesc şi am simţit că răsuflarea mi se tulbură, iar ceva în pieptul meu într-adevăr se dilată dureros, ca un balon care se umfla rapid.

Astfel am ajuns la problema satisfacerii sexuale, care este un alt punct pe care l-am anunţat ceva mai devreme şi pe care îl consideram a fi o parte bogată a realizării noii mele vieţi în Brooklyn. În sine, această saga, sau episod, sau fantezie, nu avea legătură directă cu Sofia şi Nathan, aşa că am tot ezitat s-o consemnez, socotind-o probabil o componentă externă pe care ar fi mai potrivit s-o păstrez pentru altă naraţiune şi alt timp. Dar e atât de strâns prinsă în urzeala şi starea sufletească a verii aceleia, încât să privez această povestire de realitatea ei ar fi precum gestul de a deposeda un corp omenesc de vreun membru – nu unul esenţial, dar la fel de important, să zicem, ca unul dintre cele mai utile degete. De altfel, chiar acum, în timp ce enumăr aceste reticenţe, simt un imbold, un sens care-mi scapă în această experienţă şi erotismul ei disperat, în a căror relatare s-ar putea să existe lucruri semnificative de spus despre acea epocă de frustrare sexuală.

În orice caz, cum stăteam acolo, în dimineaţa aceea, tumescent printre fazele efortului meu creator întrerupt, am simţit că mi se acordase o răsplată nepreţuită pentru vigoarea şi sârguinţa cu care îmbrăţişasem Arta. Ca orice scriitor care face două parale, eram pe cale să primesc o gratificaţie, acest necesar întăritor în munca grea – la fel ca mâncarea şi

băutura –, care să-mi reînvie mintea istovită şi să-mi îndulcească toată viaţa. Bineînţeles, prin asta mă refer la faptul că pentru prima oară, după atât de multe luni în New York, în sfârşit, sigur şi categoric, aveam să fac şi eu sex. De data asta, nu mai era nicio îndoială. În câteva *ore*, la fel de sigur cum soarele apune seara, pistilul meu avea să se înfigă ferm în crinul alb evreiesc, remarcabil de frumos, sexual emancipat, de douăzeci şi doi de anişori, pe nume Leslie Lapidus (rimaţi, vă rog, cu „ţine-o dreaptă-n sus”).

La Coney Island, în duminica aceea, Leslie Lapidus îmi garantase virtual – aşa cum eu aveam să demonstrez curând – posesia gloriosului ei corp şi stabiliserăm o întâlnire joia următoare, seara. În intervalul acesta – aşteptând a doua întâlnire cu o excitare de-a dreptul scandaloasă, m-am simţit puţin bolnav şi am început să fac şi febră, când şi când, nu foarte ridicată, dar reală – mă îmbătasem mai ales cu o singură propoziţie: de data asta voi reuşi sigur. Mă asigurasem de succes. Era ca şi făcut! De data asta nu avea să mai fie niciun impediment; bucuria nebună de a păcătui cu o fată evreică, dotată cu o piele fierbinte, pântec dornic, ochi adânci şi picioare magnifice, bronzate în nuanţe de ocru-caisă, care promiteau să stoarcă viaţa din mine, nu era o fantezie stupidă: era un *fait accompli*, practic deja consumat, în afară de groaznica aşteptare de până joi. În scurta, dar agitata mea viaţă sexuală nu experimentasem niciodată ceva asemănător siguranţei cuceririi (rară pentru orice tânăr, la vremea aceea) şi senzaţia era excepţională. S-ar putea vorbi despre flirt, despre emoţia vânătorii, despre deliciile şi provocările seducţiei greu câştigate; fiecare îşi are răsplata specifică. Sunt multe de spus totuşi despre delectarea anticipării fără grabă care însoţeşte faptul că ştii că totul e gata şi în aşteptare şi, ca să spunem aşa, deja în mâna ta. Astfel, în timpul acelor ore în care nu eram scufundat în romanul meu, mă gândeam la Leslie şi la întâlnirea care era din ce în ce mai aproape, mă închipuiam pe mine sugând sfârcurile acelor sâni evreieşti „grei ca pepenii”, atât de dragi lui Thomas Wolfe, şi mă învăpăiam, în febra mea, luminând ca un

felinar scobit într-un bostan.

Încă un amănunt: aproape că nu mai eram eu însumi, nutrind senzaţia *dreptăţii* acestei perspective. Orice artist devotat, oricât de fără bani, mi se părea mie, merita cel puţin asta. Mai mult, se părea, după toate aparenţele, că, dacă-mi jucam bine cărţile, rămâneam stăpânitul şi nobilul cavaler exotic pe care Leslie îl găsise atât de înnebunitor de afrodiziac la prima noastră întâlnire, dacă nu comiteam nicio prostie grosolană, atunci acest dar de la Dumnezeu sau de la Iehova avea să devină parte dintr-un aranjament regulat, funcţionând chiar zilnic. Aş fi avut hârjoneli în fân grozave dimineaţa şi după-amiaza, iar toate acestea n-ar fi putut decât să-mi îmbunătăţească rezultatele producţiei mele literare, în pofida doctrinei sumbre predominante, privitoare la „sublimarea” sexuală. De acord, deci mă cam îndoiam că relaţia avea să implice prea mult din iubirea care dă aripi, căci atracţia mea faţă de Leslie era în mare măsură de natură primitivă, lipsindu-i dimensiunea poetică şi idealistă a tăinuitei mele pasiuni pentru Sofia. Leslie mi-ar fi îngăduit, pentru prima oară în viaţa mea, să gust în linişte, într-un mod explorator, acele varietăţi ale experienţei trupeşti care până acum nu existaseră decât în capul meu ca într-o vastă şi orgiastică enciclopedie a desfrâului, neîncetat răsfoită. Prin Leslie, aveam să-mi ostoiesc o foame de bază, de prea multă vreme păcălită fără milă. În timp ce aşteptam întâlnirea hotărâtoare de joi, amintirea imaginii ei ajunsese să reprezinte pentru mine posibilitatea obsedantă a comuniunii sexuale care ar fi anulat modul de farsă teatrală în care eu îmi transportasem penisul prost controlat, nesatisfăcut şi tumefiat prin peisajul lunar îngheţat sexual de la începutul deceniului 1940.

Cred că o scurtă reflecţie asupra acestui deceniu ar prinde bine aici, servind ca temelie pentru a ajuta să explic efectul iniţial devastator al lui Leslie asupra mea. S-au scris multe amintiri colerice de către supravieţuitorii sexului anilor *cincizeci* şi, în mare parte, lamentaţiile lor sunt îndreptăţite. Dar anii patruzeci au fost cu mult mai răi, o perioadă cu

totul sinistră pentru Eros, întinzând o punte instabilă, la vremea aceea, între puritanismul strămoşilor noştri şi zorii pornografiei publice. Sexul în sine ieşea din cămăruţa privată, dar neştiinţa în a-l trata ducea la o nefericire universală. Faptul că simbolul epocii a devenit Mica Domnişoară Aţâţă Penis – acel exemplar obraznic care provoca la masturbare o întreagă generaţie de tineri de aceeaşi vârstă, excitaţi şi agitaţi, îngăduind libertăţi umede, dar trântind neabătut chepengul de oţel peste tainiţa marelui premiu, suspinând în triumf în timp ce se furişează înapoi în dormitorul ei (O, membrană intactă! O, dârele argintii de melc pe chiloţii de mătase!) –, nu e vina nimănui anume, ci doar a istoriei, dar totuşi este o serioasă deficienţă a acelor ani. Privind retrospectiv, schisma apare complet îngrozitoare şi ireconciliabil completă. Pentru prima oară în lumea consemnată, societatea permitea, ba chiar încuraja, proximitatea neîngrădită a trupurilor, dar încă mai interzicea satisfacerea poftelor trupeşti. Pentru prima oară, automobilele aveau o banchetă mare, tapiţată, în partea din spate. Aceasta a creat o tensiune şi o frustrare fără precedent în relaţiile dintre sexe. Era o perioadă crudă pentru purtătorul de sabie aspirant, mai ales când era tânăr şi sărac.

S-ar fi putut, şi bineînţeles că se făcea, să se recurgă la o „profesionistă” şi cei mai mulţi dintre tinerii din generaţia mea avuseseră una – de regulă, numai o dată. Ceea ce era atât de minunat la Leslie, printre alte lucruri, era promisiunea ei explicită, asigurarea imediată că prin ea avea să mi se ofere salvarea de unica şi jalnica mototolire pe care o experimentasem şi care prin definiţie întâmplătoare ar putea fi numită contact sexual, dar despre care ştiam, în adâncul inimii, că nu fusese deloc aşa. Fusese doar o înjositoare copulaţie. Iar partea oribilă a chestiunii este că, deşi în sens clinic s-ar putea spune că *s-a obţinut o* penetraţie totală, mi-a fost cu desăvârşire oprit extazul final pe care îl exersasem atât de des, manual, încă de la paisprezece ani. Pe scurt, mă consideram literalmente un anormal: un adevărat *demi-vièrge*[125]. Nu era

[125] Fapt împlinit (lb. franceză, în original).

vorba de nicio patologie aici, nimic care să aibă vreo legătură cu refularea psihică care m-ar fi putut face să caut îngrijiri medicale. Nu, blocajul orgasmic era o simplă chestiune de a fi fost înşelat atât de spaimă, cât şi de sufocanta calitate a *Zeitgeist*[126]-ului, care făcea sexul în America la jumătatea secolului o ditamai şi coşmarescă Mare a Sargaselor de vinovăţie şi temeri. Eram un licean de şaptesprezece ani când am debutat. Comedia, jucată cu o curvă bătrână şi obosită de pe plantaţiile de tutun, într-o cameră de doi dolari noaptea dintr-un hotel ieftin din Charlotte, Carolina de Nord, s-a soldat cu un fiasco nu doar din cauza întârâtărilor ei posace, în timp ce eu pompam de zor călare pe şalele ei îmbătrânite, că mă mişcăm „mai încet ca o broască-ţestoasă cu genunchii rupţi”, nu numai pentru că eram desensibilizat de oceanele de bere pe care le băusem ca să-mi potolească anxietatea iniţială, dar, în plus, mărturisesc, şi din cauză că în timpul preliminariilor mele abţiguite, o combinaţie de tactici de întârziere şi de teamă de boli venerice m-a făcut să-mi pun două prezervative – un detaliu pe care l-am descoperit, spre marea mea derută, când ea m-a basculat, în cele din urmă, de pe ea.

În afară de acel dezastru, în după-amiaza în care o întâlnisem pe Leslie Lapidus, experienţa mea de până atunci fusese tipic sărmană şi nerodnică. Ceea ce vrea să însemne, tipic pentru anii patruzeci. Avusesem parte de un oarecare număr de giugiuleli, cum se spunea pe atunci, prin balcoanele mai multor cinematografe; alteori, rătăcit în tunelul întunecat, tainic şi stufos al drumeagului amorezilor locali, obţinusem, cu un puls accelerat nebuneşte şi degete furtive, preţ de câteva secunde, ceea ce era cunoscut drept „ţâţă goală”; şi, o dată, adulmecând triumful, dar aproape leşinând de epuizare, am izbutit să mă lupt până am scos un sutien Maidenform, însă numai pentru a descoperi o pereche de sâni falşi şi un piept băieţesc, plat ca o paletă de ping-pong. Amintirea sexuală care mă făcea fleaşcă în acel anotimp din Brooklyn, ori de câte ori ridicam,

[126] Semivirgin (lb. franceză, în original), termen desemnând în general femeile cu comportament promiscuu, dar care-şi păstrează virginitatea.

nenorocit, stăvilarele, era aceea a unui întuneric neliniştitor, a năduşelii, a murmurelor de reproş, a benzilor şi bretelelor de elastic dur, a micilor încheietoare metalice şi a capselor care zgâriau pielea, a interdicţiilor şoptite, a erecţiilor la rece, a fermoarelor blocate şi a miasmei calde a secreţiilor din glandele inflamate şi obstrucţionate.

Puritatea mea era o constantă Golgotă lăuntrică. În calitate de copil unic la părinţi, spre deosebire de cei care, în mod firesc, îşi văzuseră surorile goale, eu încă nu văzusem o femeie complet dezbrăcată – asta inclusiv bătrâna prostituată din Charlotte, care purtase un combinezon pătat şi urât mirositor pe tot timpul desfăşurării acţiunii. Uitasem fanteziile pe care le plăsmuisem în legătură cu prima mea ţiitoare. Nu idealizasem „feminitatea" după moda prostească a vremii şi, prin urmare, sunt sigur că nu prevăzusem c-o să mă culc cu vreo castă fecioară Floare-de-măceş[127] numai după o scurtă excursie pe la altar. Cândva în viitorul de aur, probabil că am cugetat eu, am să întâlnesc o fată veselă şi drăgălaşă, care, pur şi simplu, mă va primi în ea cu frenetice urale, neîngrădite de embargoul plasat asupra cărnii ei de către micile protestante urâcioase, care mă torturaseră pe banchetele din spate ale vreo douăzeci de maşini. Însă mai exista o chestiune despre care n-aveam nicio idee. Încă nu mă gândisem că fata visurilor mele va fi lipsită de orice inhibiţie în ceea ce priveşte *limbajul*; partenerele mele din trecut ar fi fost incapabile să rostească un cuvânt ca „sân" fără să roşească. Într-adevăr, fusesem obişnuit să tresar neplăcut surprins când o femeie spunea „la dracu'!" şi vă închipuiţi, astfel, emoţiile mele când Leslie Lapidus, la nici două ore după ce făcuserăm cunoştinţă, şi-a întins splendidele-i picioare pe nisip ca o leoaică tânără şi, studiindu-mi faţa cu ochii ei migdalaţi, cu toată desfrânarea neascunsă a târfei păgâne a Babilonului, la care nici nu visasem vreodată, mi-a sugerat în termeni incredibil de scabroşi aventura care mă aştepta. Ar fi imposibil să-mi exagerez şocul, în care spaima

[127] Zeitgeist Ob. germană), spiritul timpului, caracteristica unei perioade sau a unei generaţii.

încremenită, neputinţa de a-mi crede urechilor şi o plăcere furnicătoare se amestecaseră torenţial. Numai faptul că eram prea tânăr pentru o ocluzie coronariană mi-a salvat inima, care a încetat să mai bată secunde critice.

Dar nu stupefianta candoare a lui Leslie mi-a turnat foc în vene. Atmosfera care plutea asupra micului triunghi de nisip rezervat pe care prietenul lui Nathan, salvamarul Morty Haber, îl îngrădea în după-amiezile de duminică, prefăcându-l într-un mic sanctuar privat, se umpluse cu cea mai porcoasă conversaţie pe care mi-a fost dat s-o aud vreodată în ceea ce ar putea fi numită companie mixtă. Altceva mă aprinsese, ceva mai serios şi mai complex. Era privirea ei fierbinte, care conţinea atât provocare directă, cât şi aşteptare, o privire ca o invitaţie nudă, ca un lasou aruncat lasciv în jurul gâtului meu. Ea însemna direct acţiune, iar când mi-am revenit în fire, i-am răspuns, cu rostirea aceea laconică, detaşată, a gentlemanilor din Virginia, cu care îmi dădeam seama (sau eram destul de încrezut să-mi închipui asta) o captivasem de la bun început:

— Păi, scumpo, de vreme ce pui problema aşa, presupun că aş putea să-ţi dau o îmbrăţişare caldă sub cearşafuri.

Ea nu putea şti cum îmi bătea mie inima după această periculoasă deconectare din dialog. Atât dialectul, cât şi dicţia mea conţineau o viclenie cu aparenţă de adevăr, dar reuşiseră s-o amuze din cale-afară pe Leslie şi, evident, s-o cucerească. Vorbirea mea studiată şi exagerată au menţinut-o, alternativ, ba chicotind amuzată, ba fascinată, în timp ce stăteam leneşi pe nisip. Proaspăt ieşită de pe băncile colegiului, fiica unui fabricant de obiecte de plastic turnat, constrânsă de vicisitudinile vieţii şi de recentul război să călătorească nu mai departe de Brooklyn decât lacul Winnepesaukee, New Hampshire (unde, mi-a spus ea râzând, se dusese zece veri la rând la tabăra Nehoc – un patronim foarte răspândit, citit de la coadă la cap), ea spusese că eram prima persoană din Sud cu care schimbase vreodată un cuvânt.

Începutul acelei după-amiezi de duminică rămâne unul dintre cele

mai plăcute momente tulburi dintr-o viaţă întreagă de momente tulburi. Coney Island. Douăzeci şi şase de grade şi aerul sclipind auriu, efervescent. Mireasmă de floricele de porumb, mere în caramel şi varză murată – şi Sofia, trăgându-mă de mânecă, apoi repetând gestul cu Nathan, stăruind să mergem să ne dăm în toate maşinăriile din parcul de distracţii, ceea ce am şi făcut. Steeplechase Park! Ne-am riscat gâturile nu o dată, ci de două ori în Trenuleţul Groazei, am ameţit de n-am mai ştiut de noi într-o drăcie numită Aruncătorul, al cărui braţ de fier ne-a aruncat pe toţi trei în spaţiu, într-o gondolă, unde ne-am învârtit pe orbite neregulate, strigând ca din gură de şarpe. Cursele îi stârneau Sofiei o stare care o depăşea cu mult pe cea a simplei bucurii. Niciodată n-am mai văzut astfel de maşinării care să scoată de la cineva, chiar şi de la un copil, asemenea veselie, asemenea teroare deplină, asemenea beatitudine visceralã, necomplicată. Striga în culmea încântării, cu ţipete înalte, minunate, revărsându-se dintr-o primitivă sursă de extaz cu adevărat dincolo de senzaţiile normale ale unui pericol plăcut. Se ţinea strâns de Nathan, îşi îngropa capul în cotul lui, râdea şi ţipa, până au început să-i şiroiască lacrimile pe obraji. Cât despre mine, m-am ţinut bine până la un punct, însă am dat înapoi la săritura cu paraşuta din turn, de la şaizeci de metri înălţime, relicvă de la Expoziţia Mondială din 1939, care o fi fost perfect sigur, dar pe mine mă lua cu ameţeală şi cu greaţă numai când mă uitam la el.

— Stingo, laşul! a strigat Sofia şi m-a tras de braţ, dar nici rugăminţile ei nu m-au urnit.

Lingând o îngheţată pe băţ, i-am urmărit pe Sofia şi pe Nathan în hainele lor de modă veche făcându-se din ce în ce mai mici, în timp ce erau ridicaţi de cabluri de ghidare sub paraşutele umflate de vânt; s-au oprit în vârf, ţinuţi în loc pentru un moment înfricoşător ca în acel tic-tac al ceasului de dinainte ca osânditul să cadă prin trapa spânzurătorii, apoi s-au repezit spre pământ, făcând aerul să vâjâie. Ţipătul Sofiei, purtat peste gloata forfotitoare de pe plaja de dedesubt, putea fi auzit şi de pe corăbiile

din larg. Saltul a fost pentru ea beţia finală şi a vorbit despre asta până când a rămas fără suflu, tachinându-mă pentru lipsa de nerv: – „Stingo, habar n-ai ce-i *distractivi* – în timp ce mergeam de-a lungul promenadei podite de-a lungul plajei, împingându-ne şi înghiontindu-ne prin mulţimea exponatelor de curiozităţi omeneşti, slăbănogi, corpolenţi, atrăgători, cu cărnuri pestriţe şi unduitoare.

În afară de Leslie Lapidus şi Morty Haber, ceilalţi vreo şase tineri întinşi pe plajă în jurul turnului de salvamar al lui Morty erau la fel de necunoscuţi pentru Nathan şi Sofia cât erau şi pentru mine. Morty – agresiv-prietenos, zdrahon, păros, imaginea perfectă a salvamarului – ne-a făcut cunoştinţă cu cei trei tineri bronzaţi în şorturi de baie Lastex, pe nume în Shelley şi Bert, şi cu cele trei fete delicioase, plinuţe, cu pielea de culoarea mierii, care mi s-au recomandat ca fiind Sandra, Shirley şi – apoi, *ah*!

— Leslie. Morty era mai mult decât îndatoritor, dar la ceilalţi remarcam ceva nedefinit, neparticipativ, ba chiar ostil (fiind sudist, eram obişnuit să strâng de multe ori mâna, spontan, cu toată lumea, în timp ce ei, în mod clar, nu erau şi îmi acceptau palma de parcă le-aş fi întins un peşte). În timp ce studiam grupul, fără voia mea am simţit, în acelaşi timp, o uşoară, dar certă stingherealã din cauza constituţiei mele osoase şi a palorii ereditare a pielii. Alb ca un dijmaş, cu coatele trandafirii şi genunchii roşi, m-am simţit şters şi deshidratat printre acele trupuri atât de bogate şi de neted ciocolatii, atât de mediteraneene, lucind ca delfinii sub uleiul de plajă Coppertone. Cât de tare le invidiam pigmentaţia care le îngăduia să aibă culoarea aceea plăcută pe tors ca de lemn de nuc lăcuit.

Mai multe perechi de ochelari cu ramă de corn, fluxul general al conversaţiei şi cărţile risipite în jur (printre care *Funcţia orgasmului*) m-au făcut să deduc că mă aflam printre indivizi cu studii superioare, şi am avut dreptate. Erau cu toţii fie proaspăt absolvenţi, fie într-alt fel legaţi de Colegiul Brooklyn. Leslie totuşi frecventa Colegiul Sarah Lawrence. Ea făcea, de asemenea, excepţie şi de la răceala generală pe care o simţeam

faţă de mine. Somptuoasă într-un îndrăzneţ (pe vremea aceea) costum de baie din două piese de nailon alb, care lăsa să se vadă, cel puţin cât eram în stare să zăresc la o aruncătură iute de ochi, primul buric de femeie matură pe care îl văzusem vreodată la cineva viu, era singura din grup care primi prezentarea făcută de Morty Haber cu altceva mai călduros decât o privire de neîncredere dezorientată. Rânjise, mă măsurase din cap până-n picioare cu o privire splendid de directă şi apoi, cu o bătaie de palmă peste a mea, mă pofti să mă aşez lângă ea. Transpira încinsă sub soarele fierbinte şi emitea un miros moscat femeiesc care m-a ţintuit imediat, captivat ca un bondar. De parcă-mi înghiţisem limba, m-am uitat la ea cu simţurile flămânde. Cu adevărat, era iubirea mea din copilărie, Miriam Bookbinder, apărută acum, în pârg, cu hormonii adulţi în perfectă orchestraţie. Sânii îi erau făcuţi pentru un ospăţ. Adâncitura dintre ei, şanţul mitic pe care nu-l văzusem niciodată atât de aproape, se perlase cu o rouă fină. Voiam să-mi îngrop nasul în acel piept evreiesc umed şi să scot sunete gâtuite, de descoperire şi de bucurie.

Apoi, când Leslie şi cu mine am început să vorbim neprotocolar (despre literatură, îmi amintesc asta, pornind de la remarca ajutătoare a lui Nathan că eram scriitor), am conştientizat că principiul atracţiei contrariilor era foarte valabil. Evreică şi *goy* în gravitaţie magnetică. Nu încăpea îndoială – căldura pentru mine care a radiat dinspre ea aproape imediat, o vibraţie, una dintre acele rapide şi palpabile senzaţii de coeziune pe care le trăieşti o dată în viaţă. Dar aveam, de asemenea, şi lucruri simple în comun. Ca şi mine, Leslie îşi luase licenţa în engleză; scrisese o teză despre Hart Crane[128] şi era bună cunoscătoare a poeziei. Atitudinea ei însă era înviorător de neacademică şi relaxată. Asta ne-a îngăduit să avem un schimb de păreri pe un ton degajat, plăcut, deşi atenţia mi-era atrasă mereu şi mereu către acei uluitori sâni, apoi către buric, un potir perfect din care, într-o fantezie de-o microsecundă, am

[128] Hart Crane (1899-1932), poet american, autor al poemului *The Bridge* (Podul), în care dă expresie celor mai însemnate mituri americane.

lipăit nişte Kool-Aid de lămâie sau alt nectar asemenea, cu limba. În timp ce discutam despre un alt laureat ăl Brooklynului, Walt Whitman, am descoperit că-mi vine uşor să nu acord toată atenţia celor ce-mi spunea Leslie. La colegiu şi în alte părţi, jucasem această solemnă şi mică şaradă culturală de prea multe ori ca să nu ştiu că era un preludiu, o pipăire preliminară a sensibilităţilor reciproce în care substanţa celor spuse de unul dintre noi era mai puţin importantă decât aproximativa autoritate cu care erau rostite cuvintele, în realitate, un dans ritualic de împerechere îngăduia minţii să hoinărească, nu numai ca în cazul de faţă asupra bogatei carnaţii a lui Leslie, dar şi ca organ de simţ al celor care rămâneau nerostite în fundal. Pentru că de-abia înţelegeam cuvintele, nu mi-a venit crede urechilor şi iniţial am bănuit că aud din altă parte vreun nou joc verbal, până când mi-am dat seama că nu era niciun fel de glumă, exista o sumbră seriozitate în umbra acelor frânturi conversaţionale, aproape fiecare dintre ele începând cu „Psihanalistul meu spunea…”.

Poticnită, trunchiată, discuţia m-a năucit şi în acelaşi timp m-a menţinut vrăjit; în plus, francheţea ei în privinţa sexului era cu desăvârşire nouă pentru mine, încât am simţit că mi se întâmplă un fenomen pe care nu-l mai trăisem de când aveam vreo opt ani: îmi ardeau urechile. Conversaţia, pe ansamblu, a reprezentat o nouă experienţă care m-a impresionat cu atâta forţă încât mai târziu, în aceeaşi noapte, întors în camera mea, am scris-o, cuvânt cu cuvânt, din memorie – noţite care, acum îngălbenite şi palide, le-am redescoperit din trecut, deopotrivă cu alte asemenea suvenire, precum scrisorile de la tata. Deşi mi-am făgăduit să nu bombardez cititorul cu prea multe din voluminoasele însemnări pe care le-am făcut în vara aceea (e un instrument obositor, care întrerupe şirul, simptomatic pentru o imaginaţie amorţită), am făcut o excepţie în situaţia aceasta particulară, transcriindumi memorandumul exact aşa cum l-am scris, ca pe o dovadă inatacabilă a modului în care vorbeau unii oameni în 1947, anul de naştere al psihoanalizei în America postbelică.

Fata pe nume Sandra: „Psihanalistul meu spune că problema mea de transfer a trecut de la stadiul ostil la cel afectiv. El zice că, de obicei, asta înseamnă că analiza ar putea merge de acum încolo cu mai puţine bariere şi reprimări”.

Lungă tăcere. Lumina orbitoare a soarelui, pescăruşi pe fundalul unui cer azuriu. Un firişor de fum la orizont. O zi minunată, având neapărat nevoie de un imn închinat ei însăşi, ca Oda bucuriei a lui Schiller. Pentru numele lui Dumnezeu, ce-i doare pe copiii ăştia? N-am mai văzut o asemenea posomorâre, o asemenea disperare, o asemenea solemnitate scorţoasă dezamăgită. În cele din urmă, cineva rupe lunga tăcere.

Băiatul pe nume în: „Nu deveni prea afectuoasă, Sandra. S-ar putea să te trezeşti cu scula doctorului Bronfman în tine”.

Nimeni nu râde.

Sandra: „Asta nu-i amuzant, Irving. De fapt, ceea ce ai spus e de-a dreptul neruşinat. O problemă de transfer nu e o chestiune de râs”.

Încă o tăcere lungă. Sunt siderat. În viaţa mea n-am auzit aceste patru cuvinte rostite într-un grup mixt. De asemenea, n-am auzit niciodată despre transfer. Simt cum scrotul meu prezbiterian se face mic. Personajele astea sunt cu adevărat fără complexe. Dar dacă-i aşa, de ce sunt atât de posace1?

„Psihanalista mea spune că orice problemă de transfer este serioasă, indiferent dacă e afectivă sau ostilă. Ea spune că e-o dovadă că nu ţi-ai depăşit dependenţa oedipiană”. Asta a venit de la fata pe nume Shirley, nu atât de fermecătoare ca Leslie, dar cu ţâţe trăsnet. Aşa cum arăta T. Wolfe, fetele evreice au pieptul extrem de bine dezvoltat. Cu excepţia lui Leslie totuşi, toţi dau impresia că sunt la o înmormântare. O observ pe Sofia ceva mai deoparte, pe nisip, ascultând discuţia. Toată fericirea simplă pe care a avut-o în parcul de distracţii i-a dispărut de pe chip. Are şi ea o expresie mohorâtă pe faţa ei frumoasă şi nu spune nimic. E atât de frumoasă, chiar şi când e prost dispusă. Din când în când, ea priveşte spre Nathan – pare să-l caute, să se asigure că mai e aici –, apoi se încruntă

când ceilalţi vorbesc.

Trăncăneală la întâmplare:

„Psihanalistul meu spune că motivul pentru care mi se pare greu să juisez este că sunt fixată pregenital”. (Sandra)

„Nouă luni de analiză şi descopăr că nu pe mama vreau s-o fut, ci pe mătuşa Sadie”. (Bert) (Râs domol)

„Înainte să încep şedinţele de psihanaliză, eram complet frigidă, vă puteţi închipui? Acum, nu mă gândesc decât la futai. Wilhelm Reich m-a transformat într-o nimfomană, vreau să spun mi-a grefat sexul pe creier”.

Aceste ultime cuvinte, rostite de Leslie în timp ce se întorcea pe burtă, au avut un efect asupra libidoului meu care avea să facă pentru totdeauna insipid cuvântul afrodiziac. Eram dincolo de simpla dorinţă, purtat departe într-o poftă trupească mai curând vecină cu leşinul. Oare să nu fi ştiut ce-mi făcea cu acest limbaj de concubină, cu aceste spurcate, nepreţuite cuvinte care luau cu asalt ca nişte lănci ascuţite bastionul decenţei mele creştine, cu dureroasele lui reprimări şi restricţii? Eram atât de copleşit de surescitare încât întregul peisaj însorit – înotătorii, valurile cu creste albe, chiar şi un bâzâitor aeroplan care târa după el un banner cu FIORI ÎN FIECARE SEARĂ LA HIPODROMUL APEDUCT – a fost deodată scăldat într-o lumină pornografică, de parcă ar fi fost privit printr-un filtru de un albastru-livid. M-am holbat lung la Leslie, în noua ei poziţie – picioarele lungi şi bronzate îmbinându-se frumos cu perniţele tari ale fundului, o rotunjime amplă, simetrică şi care, la rândul ei, curgea lin în jos, apoi în sus, în spinarea arămie, uşor pistruiată, lucioasă ca de focă. De bună seamă îmi anticipase pofta de a-i mângâia spatele (dacă nu chiar palma năduşită cu care deja îi masam în minte dosul ei admirabil), pentru că îşi întoarse curând capul spre mine şi-mi spuse:

— Hei, unge-mă şi pe mine, vrei? M-am ultraîncins.

Din acest moment al intimităţii alunecoase – când i-am întins loţiunea pe umeri şi în josul şirei spinării până la începutul şanţului dintre fese, un

locşor cu o idee mai deschis la culoare, apoi cu degete fremătătoare în aer pe deasupra noadei şi mai departe, spre misterioasa regiune dintre coapse, strălucind de transpiraţie –, după-amiaza aceea rămâne în amintire ca o bufonerie străvezie, dar încărcată de plăcere.

Aveam cutii de bere de la un bar de pe promenada podită şi, bineînţeles, asta a ajutat la a-mi prelungi euforia; chiar şi când Sofia şi Nathan mi-au spus la revedere – Sofia arătând albă la faţă şi nefericită şi scuzându-se că îi e puţin rău – şi au plecat brusc, eu am continuat să plutesc în înalturi, pe un nor de exaltare. (îmi amintesc totuşi că plecarea lor a stârnit, pentru un moment, o tăcere jenantă în grupul rămas pe nisip, o tăcere întreruptă de o remarcă a cuiva: „Aţi văzut numărul ăla de pe braţul ei, tatuajul acela?") După o altă jumătate de oră, mă săturasem până peste cap de discuţia psihanalitică, iar acoolul şi mintea mea preocupată de lucruri simple mi-au dat curaj s-o întreb pe Leslie dacă n-ar vrea să se plimbe cu mine până într-un loc în care să putem sta de vorbă şi să fim singuri. Ea încuviinţă, de vreme ce şi ea se afumase niţel, şi am sfârşit într-o cafenea la marginea plajei, unde Leslie a băut un 7-Up, iar eu am dat o mână de ajutor la umflarea valului ardorii mele turbate, turnând în mine cutie după cutie de Budweiser. Dar am să las încă vreo câteva dintre notiţele mele febrile să continue opereta din după-amiaza aceea:

Leslie şi cu mine suntem în barul unui restaurant numit Victor's, iar eu m-am cam îmbătat. Nu m-am mai simţit niciodată într-atât de galvanizat sexual. Driada aceasta evreică are mai multă senzualitate în vârful unuia dintre expresivele ei degete mari decât toate virginele ţinute sub cheie pe care le-am cunoscut vreodată în Virginia şi Carolina de Nord laolaltă. De asemenea, este din cale-afară de inteligentă, ceea ce întăreşte observaţia făcută undeva de Henry Miller[129] că sexul este numai în cap; de exemplu, cu fetele proaste, sexul e prost. Conversaţia noastră

[129] Henry Miller (1891-1980), scriitor american, devenit celebru pentru că s-a rupt de genurile literare existente, creând un gen mixt în care se împletesc povestirea, elementele autobiografice, critica socială şi misticismul.

are fluxuri şi refluxuri, în valuri maiestuoase ca marea – Hart Crane, sex, Thomas Hardy, sex, Flaubert, sex, Schopenhauer şi Nietzsche, sex, Huckleberry Finn, sex. Am îndreptat asupra ei flacăra pură a intelectului meu. În mod evident, dacă nu ne-am fi aflat într-un loc public, aş fi avut-o chiar în clipa asta. Peste masă, o ţin de mână, care e umedă, parcă de esenţa pură a dorinţei. Vorbeşte cam repede, în ceea ce am învăţat să detectez a fi accentul înaltei societăţi din Brooklyn, mai asemănător cu acela folosit în Manhattan. Are expresii faciale încântătoare, simpatic întrerupte de multe rânjete. Adorabil! Dar ceea ce chiar mă dă gata e faptul că în intervalul leneş al unei ore am auzit-o spunând la diverse momente cuvinte pe care nu le-am auzit în viaţa mea rostite de-o femeie. Nici nu mi se mai pare că sună într-adevăr porcos odată ce m-am obişnuit cu ele. Printre acestea sunt „sculă", „să fuţi" şi „s-o sugi". De asemenea, a spus, în aceeaşi perioadă de timp, expresii ca „s-o ia la cioc", „să facă laba" (ceva ce avea legătură cu Thoreaii[130]), „să-i facă un oral", „să-i dea limbi", „să-nghită sperma" (Melville) (Melville?). Ea vorbeşte cel mai mult, deşi îmi susţin şi eu partea de dialog şi sunt în stare, cu un soi de nepăsare studiată, să emit într-un rând „zvâcnetul cocoşelului meu", conştient chiar în clipa în care o spun, incredibil de excitat, că e prima aşa-zisă obscenitate fără perdea pe care am rostit-o vreodată în prezenţa unei femei. Când plecăm de la Victor's, sunt făcut bine şi destul de temerar cât să-mi petrec braţul pe după mijlocul ei gol. Făcând astă, chiar îi mângâi cumva, uşor, fundul, iar ea îmi răspunde strângându-mi afectuos mâna cu braţul ei şi, de asemenea, cu sclipirea aceea din ochii ei orientali pe care şi-i aţinteşte demonic asupra mea, şi atunci sunt sigur că am descoperit în sfârşit, miraculos, o femeie liberă de oribilele convenţii şi cucernicii care năpăstuiesc cultura asta ipocrită a noastră...

Sunt uşor ruşinat să descopăr că, aparent, aproape niciuna dintre

[130] Henry David Thoreau (1817-1862), filosof american, eseist, scriitor, naturalist, cunoscut în special pentru cartea sa Walden, în care meditează asupra unei vieţi simple, în mijlocul naturii.

cele de mai sus n-a fost scrisă cu o cât de mică urmă de ironie (chiar eram capabil de „ceva uşor”), ceea ce indică poate numai cât de oportună a fost întâlnirea aceasta cu Leslie, sau cât de bătută în cap şi de totală era pasiunea mea subită – sau numai cum lucra mintea mea uşor impresionabilă la vârsta de douăzeci şi doi de ani. În orice caz, când Leslie şi cu mine ne-am întors de la plajă, lumina după-amiezii târzii, încă tremurând de valurile de arşiţă, inunda nisipul din jurul turnului salvamarului, de unde acum plecase deprimatul grup de psihoanalizaţi, lăsând în urmă un exemplar pe jumătate îngropat în nisip din Partisan Review, tuburi consumate de balsam pentru nas şi sticle goale de Cola împrăştiate. Aşadar, zăbovind acolo împreună în dogoarea afinităţii legate ca prin vrajă între noi, am mai petrecut vreun ceas sau pe aproape, încercând să reînnodăm firele conversaţiei, amândoi foarte conştienţi că făcuserăm, în această după-amiază, primul pas din ceea ce trebuia să fie o călătorie împreună într-un teritoriu sălbatic şi netrecut încă pe hartă. Stăteam întinşi unul lângă altul, cu burta în jos. În timp ce eu trasam delicat, cu vârful degetelor, ovaluri pe gâtul ei, simţindu-i pulsul, ea ridică mâna şi o mângâie pe a mea, pentru ca imediat să o aud spunând:

— Psihanalistul meu zicea că omenirea va fi întotdeauna propriul ei duşman, până când nu învaţă că fiecare fiinţă omenească are nevoie, *enfin*, doar de un futai fantastic.

Mi-am auzit propria voce, răspunzând distant, dar sincer:

— Psihanalistul tău trebuie să fie foarte înţelept.

Multă vreme, ea rămase tăcută, după care se întoarse ca să mă privească drept în faţă şi să rostească, în sfârşit, cu dorinţă neprefăcută, acea lascivă, dar directă invitaţie, care mi-a făcut inima să se oprească în loc şi m-a dezechilibrat la minte şi la simţuri:

— Pariez că *tu* i-ai putea trage unei fete un futai fantastic.

Şi atunci ne-am dat, cumva, întâlnire pentru joia următoare, seara.

Sosise joi dimineaţă, după cum am povestit, cu senzaţia apropierii extazului, a unei promisiuni aproape de neîndurat. Stând acolo, la masa

mea roz de scris, am izbutit totuşi să-mi ignor febra şi agitaţia bolnăvicioasă şi să-mi ţin sub control fanteziile destul de mult ca să mai scriu serios vreo două sau trei ore. La câteva minute după ora douăsprezece, mi-am dat seama de o senzaţie de gol în capul pieptului. Nu auzisem niciun sunet de la Sofia toată dimineaţa. Fără îndoială că-şi petrecuse majoritatea timpului cu nasul în vreo carte, continuându-şi cu sârguinţă autoeducaţia. Abilitatea ei de a citi în engleză, departe de a fi perfectă, se îmbunătăţise nemăsurat în anul de când îl întâlnise pe Nathan; în general, nu mai recurgea la traduceri în poloneză şi era acum absorbită de antologia *Portable Faulkner*, ediţia îngrijită de Malcolm Cowley, care ştiam că o captiva şi o nedumerea deopotrivă.

— Frazele alea, îmi spusese ea, care se întind şi iar se întind, ca un şarpe nebun!

Era însă o cititoare destul de avizată pentru a se minuna de complexitatea naraţiunii lui Faulkner şi de puterea lui tumultuoasă. Eu aproape că învăţasem pe dinafară volumul acela, care în colegiu mă catapultase în toată opera lui Faulkner, şi, la recomandarea mea – în metrou sau în altă parte, în acea memorabilă duminică a primei noastre întâlniri –, Nathan cumpărase un exemplar şi i-l dăduse Sofiei la începutul săptămânii. De atunci, în vreo câteva rânduri, când ne adunaserăm toţi trei, avusesem marea plăcere s-o ajut pe Sofia să-l desluşească pe Faulkner, nu doar explicându-i părţi din ocultul idiom indigen din Mississippi, dar şi indicându-i unele direcţii corecte prin care ea putea pătrunde în dumbrăvile minunate şi în desişurile de trestie ale retoricii marelui scriitor.

În pofida dificultăţii, ea era emoţionată şi impresionată de asaltul furtunos pe care proza lui îl făcea asupra minţii ei.

— Scrie ca… ştii, ca un *posedat*! îmi spusese ea, după care adăugase: E foarte clar că *el* n-a fost niciodată psihanalizat.

Nasul i se încreţi de dezgust când rosti această observaţie, evident făcând aluzie la grupul de tineri de pe plajă care o jignise atât de tare,

duminica din urmă. Eu nu-mi dădusem seama, la momentul acela, dar acelaşi colocviu freudian care mă fascinase şi, cel mai mult, mă amuzase pe mine fusese, pur şi simplu, odios pentru Sofia şi o făcuse să fugă de la plajă împreună cu Nathan.

— Indivizii ăia ciudaţi şi scârboşi, tot zgândărindu-şi micile… cruste de pe bube, mi se plânsese ea când Nathan nu era prin preajmă. Nu pot suferi tipul ăsta de – şi aici am crezut c-o să folosească o bijuterie de expresie – *nefericire nemeritată*!

Deşi ştiam exact ce voise să spună, am fost surprins de aprinderea şi ostilitatea ei, întrebându-mă – acum, când urcam scările ca s-o scot la picnicul stabilit – dacă nu se datorase numai unui soi de dezacord ireconciliabil, rămas în mintea ei din religia severă pe care ştiam că o abandonase.

Nu voisem s-o iau pe Sofia prin surprindere, dar uşa camerei sale era întredeschisă şi, cum am văzut că era îmbrăcată – „decent” cum obişnuiesc să spună fetele –, am intrat fără să mai bat. Într-un halat de casă, sau capot, ea stătea în colţul cel mai îndepărtat al camerei mari, pieptănându-se în faţa unei oglinzi. Era cu spatele la mine şi, pentru o clipă, am fost sigur că nu-şi dăduse seama de prezenţa mea, în timp ce îşi netezea şuviţele blonde şi lucioase cu un mic sfârâit, abia perceptibil în neclintirea ceasului amiezii. Supraîncărcat cu un reziduu lasciv – revărsat, cred, din visările mele cu ochii deschişi despre Leslie –, am simţit impulsul subit de a mă strecura în spatele Sofiei şi de a o săruta pe gât, prinzând în palme sânii ei plini. Dar chiar şi gândul acesta era de neconceput şi mi-am dat seama, cu întârziere, pe când stăteam acolo şi mă holbam în tăcere, că era destul de grav din partea mea că mă strecurasem aşa şi îi violasem intimitatea, aşa că m-am anunţat tuşind uşor. Ea se întoarse de la oglindă cu o exclamaţie de sperietură şi arătându-mi o faţă pe care n-am s-o uit niciodată în viaţa mea. Amuţit, am zărit – din fericire, numai pentru o clipă – o hârcă a cărei faţă, în partea de jos, era toată scofâlcită şi pungită, lăsând din gură o despicătură zbârcită şi având o expresie de senilitate

tremurătoare. Era o mască, îmbătrânită şi jalnică.

Am fost literalmente pe punctul de a da un ţipăt, dar ea mi-a luat-o înainte, scoţând un zgomot ca de înecat, în timp ce-şi duse palmele la gură şi fugi la baie. Am rămas în loc, strivit de stinghereală şi câteva momente lungi am ascultat zgomotele înfundate din spatele uşii de la baie, abia acum dându-mi seama că la fonograf cânta încet sonata pentru pian a lui Scarlatti. Apoi:

— Stingo, când o să-nveţi să baţi la uşa unei doamne? am auzit-o eu strigând, mai degrabă tachinându-mă decât într-adevăr supărată.

Şi atunci – abia atunci – mi-am dat seama la ce fusesem martor. I-am fost chiar recunoscător că nu-mi arăta nicio mânie şi am fost rapid mişcat de această generozitate de spirit, întrebându-mă care ar fi fost reacţia mea dacă eu aş fi fost surprins fără dinţii *mei* în gură. Iar în clipa aceea, Sofia ieşi din baie, cu obrajii încă uşor îmbujoraţi, dar liniştită, chiar radioasă, toate componentele atrăgătoare ale feţei sale reunite într-o fericită apoteoză a tehnicii dentare americane.

— Hai să mergem în parc, zise ea, *leşin* de foame. Sunt... *avatarul* foamei!

„Avatarul” era, bineînţeles, esenţialmente faulknerian şi am fost atât de impresionat de modul în care folosise ea cuvântul şi de frumuseţea ei restaurată, că m-am trezit revărsând din gâtlej nişte hohote stridente şi gâjâite de râs.

— Braunschweiger cu pâine de secară şi cu muştar, am zis eu.

— Păstrama fierbinte! replică ea.

— Salam şi şvaiţăr cu pâine neagră, am continuat, şi cu murături pe jumătate acrite.

— Încetează, Stingo, mă omori! strigă ea, râzând cu un clinchet de aur. Hai să mergem!

Şi am plecat în parc, trecând întâi pe la Himelfarb’s Deluxe Delicatessen.

Capitolul 6

Prin fratele lui mai mare, Larry Landau, Nathan reuşise să-i facă rost Sofiei de superbul set de proteze dentare.

Şi cu toate că diagnosticul lui Nathan, perspicace, deşi neprofesional, determinase cu atâta acurateţe natura maladiei Sofiei, la foarte scurtă vreme de la întâlnirea lor în biblioteca Colegiului Brooklyn, tot fratele lui avusese contribuţia esenţială la găsirea unui leac şi pentru această problemă. Larry, pe care aveam să-l cunosc mai târziu, în vara aceea, în nişte circumstanţe foarte stranii, era chirurg urolog, cu o clientelă numeroasă şi prosperă în Forest Hills. Un bărbat la vreo treizeci şi cinci de ani, fratele lui Nathan poseda un strălucit record în domeniul său, fiind odată angajat – ca asistent universitar la Colegiul Medicilor şi al Chirurgilor din Columbia – într-o cercetare în privinţa funcţionării rinichilor, cu rezultate foarte originale şi valoroase, prin care atrăsese asupra sa, de la o vârstă destul de tânără, atenţia entuziasmată a cercurilor de specialişti. Nathan îmi pomenise odată despre treaba asta vorbind admirativ, evident preţuindu-şi fratele şi fiind foarte mândru de el. Larry servise, de asemenea, şi în război, cu merite deosebite. Ca locotenent-major în corpul medicilor Marinei, izbutise asemenea fapte de ispravă în domeniul chirurgical, la bordul unui portavion lovit fatal, în largul Filipinelor, în timpul atacurilor kamikaze ale japonezilor; pentru acestea, câştigase Crucea Marinei Militare – decoraţie rareori primită de un ofiţer medic (un evreu până-n vârful unghiilor, într-o marină antisemită) –, şi încă una care, în 1947, când amintirile despre război şi glorie mai erau încă răsunătoare şi proaspete, reprezenta un motiv în plus pentru Nathan de a se mândri.

Sofia mi-a spus că nu aflase cum îl chema pe Nathan decât la multe ore după ce o salvase, la bibliotecă. Lucrul de care îşi amintea mai bine şi mai clar despre acea primă zi, ca şi din zilele care au urmat, a fost tandreţea lui cu adevărat extraordinară. La început – probabil numai

pentru că îşi amintea cum se aplecase el asupra ei şi murmurase „Lasă-l pe doctor să se ocupe de toate” –, ea nu-şi dăduse seama că acele cuvinte fuseseră spuse pe un ton de glumă, aşa că avusese impresia că el *era* doctor, asta chiar şi mai târziu, când, cu un soi de blândeţe poruncitoare, o ţinuse la braţul lui, şoptindu-i cuvinte liniştitoare şi încurajatoare când se întorseseră la Yetta cu taxiul.

— Trebuie să te reparăm, îşi amintea ea că-i spusese, cu un ton pe jumătate glumeţ, care îi adusese pe buze prima umbră de zâmbet de când leşinase. Nu poţi hoinări prin Brooklyn leşinând prin biblioteci şi speriind lumea de moarte.

Desluşise o dorinţă sinceră de sprijin în glasul lui, atât de prietenos şi de benign, atât de *grijuliu*, şi toată prezenţa sa inspira o asemenea încredere instantanee, încât, atunci când s-au întors în camera ei (fierbinte şi înăbuşitoare în bătaia razelor oblice ale soarelui de după-amiază, unde ea simţise din nou că o ia cu leşin şi se lăsase moale în braţele lui), ea nu avusese nici cea mai mică senzaţie de disconfort când îl simţise descheindu-i nasturii rochiei murdare şi i-o dăduse jos, iar apoi, împingând-o delicat, dar ferm, o aşezase pe pat, unde ea se întinsese, numai în slip. Se simţea deja mult mai bine, greaţa îi dispăruse. Dar chiar şi zăcând acolo şi uitându-se în sus, la străin, încercând să-i răspundă zâmbetului său întrebător şi trist, simţea cum toropirea grea ca de plumb şi lipsa de vlagă de dinainte continuau să-i stăpânească tot trupul, până-n măduva oaselor.

— De ce sunt atât de obosită? se auzise ea întrebându-l cu glas slab. Ce am?

Încă mai credea că el era doctor şi îi considera privirea tăcută, vag mâhnită, îndreptată asupra ei, ca fiind o diagnoză, profesională, până când îşi dăduse brusc seama că ochii lui erau aţintiţi asupra numărului de pe braţul ei. Imediat (şi asta fusese ciudat, pentru că se dezobişnuise de mult să mai conştientizeze numărul acela) făcuse o mişcare cu mâna pentru a şi-l acoperi, însă mai înainte de a duce gestul până la capăt, el o

apucase blând de încheietură ca să-i ia pulsul, cum făcuse şi la bibliotecă. Nu spusese nimic o vreme, iar ea se simţise în perfectă siguranţă şi în largul ei în strânsoarea lui de mână, calmă, dormitând cu vorbele lui în urechi, întremătoare, alinătoare, cu acea bine-venită notă jucăuşă:

— Doctorul crede că ai nevoie de o pastilă mare, care să îţi aducă puţină culoare pe pielea asta albă şi frumoasă.

Iarăşi „doctorul”! Liniştită, aţipise, într-un somn fără vise, dar când, la câteva momente după aceea, se trezise şi deschisese ochii, doctorul dispăruse.

— Oh, Stingo, îmi amintesc atât de bine, deşi a trecut atât de mult timp, eu încă mai simt panica asta îngrozitoare. Şi a fost atât de *straniu*, ştii! Nici măcar nu făcurăm cunoştinţă. Nici măcar nu-i ştiam *numele*! Fusesem împreună cu el o oră, sau poate mai puţin, iar acum plecase şi eu aveam atacul ăsta de panică, panică profundă şi teama că el s-ar putea să nu se mai întoarcă niciodată, că plecase pentru totdeauna. Era ca şi cum ai pierde o persoană foarte apropiată.

Un oarecare capriciu romantic m-a îmboldit, mai presus de voia mea, să o întreb dacă se îndrăgostise atât de repede. Să fi fost ăsta exemplul perfect, am întrebat-o, al mitului acela fantastic, cunoscut drept dragoste la prima vedere?

Sofia răspunse:

— Nu, n-a fost exact aşa – n-am simţit dragoste, atunci, nu cred. Dar, mă rog, s-ar putea să fi fost ceva foarte aproape de asta.

Făcu o pauză.

— Chiar nu ştiu. Ce prostie, într-un fel, să se întâmple aşa ceva! Cum este posibil să stai lângă un bărbat patruzeci de minute şi apoi să simţi pustietatea asta în suflet când el a plecat? *Absolument fou!*[131] Nu crezi? A fost o *nebunie* din partea lui să se întoarcă.

Un picnic în mişcare, gustarea noastră de prânz luată în toate cotloanele însorite şi umbrite din Prospect Park. Nu îmi mai pot aminti cât

[131] Nebunie curată! (lb. franceză, în original).

de multe picnicuri am luat Sofia şi cu mine – cu siguranţă o jumătate de duzină, poate mai multe. Nici nu mai ştiu foarte clar care au fost locurile unde ne întindeam pe iarbă – locurile adăpostite între stânci, viroagele, cărările izolate, pe unde ne-am dus pungile de hârtie maronie pătate de grăsime şi cutiile de lapte Sealtest, la jumătate de litru, şi antologia lui Oscar William de poezie americană, purtând multe urme de degete şi ferfeniţită pe la colţuri, cu care încercam să continui s-o şcolesc pe Sofia într-ale poeziei, ducând mai departe acţiunea inaugurată de împănatul domn Youngstein, cu luni înainte. Totuşi, există un loc de care îmi amintesc foarte bine – o peninsulă cu verdeaţă, de regulă neumblată la ora aceea din zi, care înainta mult în lac, unde vreo şase lebede mari, cu înfăţişare mai curând bătăioasă, se strecurau pe la marginea uscatului, precum gangsterii, printre trestii, întrerupându-şi înotul ca să urce legănat pe iarbă şi să capete prin cerşeală, pe întrecute, cu şuierături agresive din gâtlejurile lor fără voce, cojile cornurilor noastre cu mac sau alte resturi. Una dintre lebede, un mascul micuţ, mult mai puţin agil şi mai jigărit decât celelalte păsări, fusese pe deasupra şi rănit la un ochi – fără îndoială în urma unei întâlniri cu vreun biped sălbatic din Brooklyn – şi căpătase albeaţă, amintindu-i Sofiei de vărul Tadeusz din Łodz, care murise, cu mulţi ani în urmă, de leucemie.

Eu n-am fost în stare să fac saltul antropomorfic şi prin urmare n-am reuşit să înţeleg asemănarea dintre o lebădă şi o fiinţă omenească, oricare ar fi fost aceasta, însă Sofia jura că semănau ca două picături de apă, aşa că începuse să-i spună păsării Tadeusz şi-i murmura, scoţând mici cloncănituri din gât, în poloneză, în timp ce-i arunca resturi de mâncare din punga ei. Rareori o văzusem pe Sofia enervându-se, dar purtarea celorlalte lebede, dominatoare şi egoiste, atât de grase şi de lacome, a înfuriat-o şi a strigat înjurături în poloneză la nemernicele alea mari, favorizându-l pe Tadeusz, asigurându-se că primeşte o porţie mai mare din resturile ei. Vehemenţa ei m-a surprins. N-am făcut legătura – pentru că nu puteam s-o fac, la vremea aceea – între protecţia energică a celui

umil şi ceea ce i se întâmplase ei în trecut, dar campania ei de apărare a lui Tadeusz era amuzantă şi extraordinar de înduioşătoare totodată. Chiar şi aşa, mai am un motiv, personal, pentru care schiţez tabloul Sofiei între lebede. Îmi dau seama acum, după ce faptul mi-a ros îndelung mintea, că acolo, pe acel mic promontoriu, spre sfârşitul verii, în timpul uneia dintre lungile noastre şedinţe de după-amiază, care a durat până la apusul soarelui, departe, în spatele nostru, dincolo de Bay Ridge şi Bensonhurst, acolo a fost locul unde Sofia mi-a vorbit, cu o voce când disperată, când încrezătoare, dar mai mult disperată, despre ultima perioadă, de zbucium, a relaţiei ei cu Nathan, pe care îl adora, dar care, chiar şi atunci (atunci când vorbea cu mine), deşi ajunsese să-l considere salvatorul ei, da, o distrugea… Când, spre nemărginita ei uşurare, el se întorsese în camera ei, în aceeaşi zi, o jumătate de oră mai târziu, se apropiase de pat şi se uitase la ea, din nou cu ochii lui blânzi, şi spusese:

— O să te duc să te vadă fratele meu. Okay? Am dat câteva telefoane.

Ea rămăsese perplexă. El se aşezase iar pe pat, lângă ea.

— De ce o să mă duci la fratele tău? întrebase ea.

— Fratele meu e doctor, răspunsese el, unul dintre cei mai buni doctori în viaţă. Te poate ajuta.

— Păi, tu… începuse ea, dar se oprise. Am crezut…

— Ai crezut că sunt doctor, zise el. Nu, sunt biolog. Cum te simţi?

— Mai bine, zise ea, mult mai bine.

Şi asta era adevărat, nu în ultimul rând, îşi dăduse ea seama, datorită prezenţei lui reconfortante.

Adusese cu el şi o pungă de la băcănie, pe care o deschise acum, extrăgând conţinutul rapid şi îndemânatic şi aşezând lucrurile pe o tăblie mare, de la capul patului, care servea şi de masă de bucătărie.

— Ce mai *mishegoss*[132], îl auzi ea spunând.

Ea începu să chicotească, pentru că el se pornise într-un număr

[132] Nebunie, nonsens (idiş).

comic, cu voce joasă, accentul lui devenind dintr-odată profund şi luxuriant evreiesc, în timp ce cataloga sticlele, cutiile de conserve şi cele de carton pe care le revărsa din pungă, cu faţa schimonosită într-o imitaţie perfectă a unui prăvălier bătrân din Flatbush, agasat, aproape orb, nervos şi zgârcit. Îi amintea de Danny Kaye (de atâtea ori îl văzuse pe acel actor, era una dintre obsesiile ei cinematografice), cu minunatul său repertoriu, ritmic şi absurd, iar ea încă se mai zguduia de râs pe muteşte, când el încetă şi se întoarse spre ea ţinând în mână o cutie cu etichetă albă, acoperită de broboane de gheaţă.

— *Consommé madrilène*, zise el, cu vocea dintotdeauna. Am găsit o băcănie unde o ţin la gheaţă. Vreau s-o mănânci. Iar după aceea, o să fii în stare să înoţi zece kilometri, ca Esther Williams[133].

Ea era conştientă că i se reîntorsese apetitul şi îşi simţea stomacul gol strângându-se de foame. Când el turnă consommé-ul într-unul dintre castroanele ei de plastic, ea se ridică într-un cot şi mâncă încântată, savurând supa rece şi gelatinoasă, care-i lăsa în gură un gust picant. În cele din urmă, îi spuse:

— Mulţumesc, mă simt mult mai bine acum.

Simţi din nou o asemenea intensitate în privirea lui, când şedea lângă ea, fără să vorbească o bucată insuportabilă de timp, încât, în pofida încrederii sale în el, începu să se simtă puţin neliniştită. Apoi, în cele din urmă, Nathan îi zise:

— Aş paria cu oricine o sută de dolari că ai o severă anemie. Posibil o deficienţă de acid folic sau de B12. Dar şi mai probabil de fier. Păpuşă, ai mâncat cum trebuie în ultima vreme?

Ea îi spuse că, în afară de o scurtă perioadă, cu vreo câteva săptămâni mai înainte, când, mai mult din voia ei, respinsese mâncarea, în ultimele şase luni mâncase mai sănătos şi mai cu poftă decât în toată viaţa ei.

---

[133] Esther Williams (n. 1921), actriţă care apărea în filmele muzicale americane ca înotătoare.

— Am unele probleme, îi explică ea. Nu pot mânca multă grăsime de animale. Dar în rest e okay.

— Atunci sigur e o deficienţă de fier, zise Nathan. Din ceea ce-mi descrii că ai mâncat, ai acid folic şi B12 mai mult decât trebuie. Nu-ţi trebuie decât o urmă fină din amândouă. Fierul însă e mult mai parşiv. Ar putea să-ţi scadă dramatic nivelul de fier şi să nu mai ai şansa de a-l recupera.

Se opri, probabil observându-i spaima de pe faţă (căci ceea ce îi spusese el o zăpăcise şi o tulburase), şi îi oferi un zâmbet de îmbărbătare.

— E unul dintre neajunsurile cel mai uşor de stăpânit odată ce i-ai prins năravurile.

— Năravurile?

— Odată ce ai înţeles care este problema. E foarte simplu de tratat.

Din nu se ştie ce motiv, Sofia se ruşina să-l întrebe cum îl cheamă, deşi ardea de curiozitate. În timp ce stătea aşa, lângă ea, aruncă o privire furişă spre faţa lui şi hotărî că era deosebit de atrăgătoare – inconfundabil o faţă de evreu, cu linii fine şi simetrice, cu suprafaţa aproape netedă, în mijlocul căreia nasul mare, proeminent, era un ornament, la fel ca şi ochii lui inteligenţi şi luminoşi, care puteau să treacă de la compasiune la umor şi înapoi cu atâta iuţeală şi cu atâta naturaleţe.

Încă o dată, prezenţa lui o făcu să se simtă mai bine; era toropită de oboseală, dar îi dispăruseră greaţa şi răul general. Atunci, deodată, cum sta întinsă, avu, într-o doară, o inspiraţie strălucită. Mai devreme în aceeaşi zi, după ce se uitase la programul de radio din *Times*, fusese dezamăgită să vadă că, din cauza orei de engleză, avea să piardă un concert cu *Pastorala* lui Beethoven, difuzat în cadrul concertului de după-amiază de la WQXR. Era cumva ca atunci când redescoperise *Sinfonia Concertante*, însă cu o diferenţă. Îşi amintise simfonia atât de bine, din trecutul ei – iarăşi, de la concertele acelea din Cracovia –, dar aici, în Brooklyn, pentru că nu avea fonograf şi pentru că mereu părea să fie în locul nepotrivit şi la momentul nepotrivit, *Pastorala* îi scăpase mereu,

mereu ispitind-o, anunţându-se, dar rămânând neascultată, ca o minunată pasăre mută, luându-şi zborul când pornea în urmărirea ei prin desişul unei păduri întunecate.

Acum îşi dăduse seama că, din cauza incidentului neplăcut din ziua aceea, ar putea cel puţin să asculte muzică: părea cu mult mai importantă în existenţa ei în clipa aceea decât această discuţie medicală, oricât de încurajatoare erau tonurile ei, aşa că spuse:

— Te superi dacă dau drumul la radio?

Nu terminase bine de vorbit, că el întinsese deja mâna peste ea şi dăduse drumul la aparat, cu o clipă înainte ca Orchestra din Philadelphia, cu murmur de coarde, iniţial şovăielnic, apoi căpătând amploare jubilantă, să înceapă acel psalm îmbătător închinat pământului în floare. Ea simţi atât de intens frumuseţea încât i se păru că murise. Îşi închisese ochii şi-şi ţinuse pleoapele strânse până la sfârşitul simfoniei, când îi deschisese iarăşi, îngreunaţi de lacrimile care i se adunau şi-i şiroiau pe obraji, dar incapabilă să şi le oprească în vreun fel sau să spună ceva de bun-simţ, sau coerent samariteanului care încă se mai uita la ea cu o preocupare serioasă şi răbdătoare. Uşor, el îi atinse dosul palmei cu degetele.

— Plângi pentru că muzica e atât de frumoasă? o întrebă el. Chiar şi la radioul ăsta micuţ, de doi bani?

— Nu ştiu de ce plâng, îi răspunse ea după o lungă pauză, timp în care îşi venise în fire. Poate că plâng doar pentru că am făcut o greşeală.

— Ce vrei să spui, ce greşeală? întrebă el.

Din nou aşteptă mult până să-i răspundă:

— O greşeală ascultând muzica. M-am gândit că ultima oară când am auzit această simfonie era la Cracovia, când eram foarte tânără. Acum, tocmai când o ascultam, mi-am dat seama că am mai auzit-o o dată, în Varşovia. Ni se interzicea să avem radiouri, dar într-o noapte am ascultat-o, la un post de radio din acelea interzise, de la Londra. Acum, mi-am amintit că a fost ultima oară când am ascultat muzică înainte de a pleca…

Şi se oprise. Ce naiba se apucase să-i spună străinului acestuia? Ce-i

păsa lui? îşi scoase un şerveţel Kleenex din sertarul noptierei şi se şterse la ochi.

— N-a fost un răspuns bun.

— Ai spus „înainte de a pleca”… stărui el. Înainte de a pleca *unde*? Vrei să spui în locul unde ţi-au făcut asta?

Şi se uitase fix la tatuaj.

— Nu pot vorbi despre asta, zise ea brusc, regretând repezeala cu care rostise cuvintele, făcându-l pe el să se roşească şi să murmure, cu voce tulburată:

— Îmi pare rău. Îmi pare *rău*! Sunt groaznic de băgăcios… Sunt un *măgar*, uneori. Un *măgar*!

— Te rog, nu spune asta, zise ea grăbită, ruşinată de modul în care tonul ei îl zăpăcise. N-am vrut să fiu atât de…

Se oprise, bâjbâind după cuvântul potrivit în franceză, în poloneză, în germană şi rusă, dar cu totul debusolată în engleză. Aşa că spusese doar:

— Îmi pare rău.

— Am un deosebit talent de a-mi băga marele meu *schnoz1* în treburi care nu mă privesc, mormăi el, în timp ce ea urmări cum îi dispare treptat din obraji îmbujorarea de ruşine. Apoi, zise abrupt: Uite, trebuie să plec. Am o întâlnire. Dar, ascultă… pot să mă întorc diseară? Nu-mi răspunde! O să mă întorc diseară.

Ea nu avusese cum să răspundă. După ce fusese luată pe sus (nu la figurat, ci la modul propriu, căci exact asta făcuse cu două ore mai devreme, cărând-o, bleaga, în braţe din bibliotecă până la bordura trotuarului unde făcuse semn unui taxi), nu mai putea decât să spună da şi să dea din cap, şi să zâmbească, un zâmbet care îi rămăsese încă pe faţă ascultându-l bocănind pe trepte în jos. După aceea, i se păru că timpul abia se târăşte. Era uluită de însufleţirea cu care aşteptase să audă din nou bocănitul încălţărilor lui, până când, pe la şapte seara, el se întorsese într-adevăr, aducând o altă pungă plină de la băcănie şi două duzini din cei mai fermecători trandafiri galbeni cu tulpină lungă pe care-i

văzuse ea vreodată. Acum se dăduse jos din pat şi umbla prin cameră, căci îşi revenise aproape complet, însă el îi porunci să se relaxeze, spunându-i:

— Te rog, lasă-l pe Nathan să se ocupe de toate.

În momentul acela îi aflase numele. Nathan. *Nathan*! Nathan, Nathan!

Niciodată, niciodată, mi-a spus ea mie, nu avea să uite acea primă masă luată împreună, cina senzual concepută şi realizată de el, dintre toate alimentele simple, din ficat de viţel şi din praz.

— Sunt pline de fier, proclamă el, cu sudoarea ivită pe frunte, în timp ce se apleca asupra cratiţei care împroşca stropi fierbinţi în toate părţile. Nimic nu-i mai bun decât ficatul. Iar prazul… e *plin* de fier! O să-ţi îmbunătăţească şi timbrul vocii. Ştiai că împăratul Nero cerea să i se servească praz în fiecare zi, ca să-şi adâncească sonoritatea glasului? Şi să poată cânta cu mai mult sentiment când, la ordinul lui, Seneca a fost târât în urma cailor şi spintecat în patru? Stai jos. Nu te mai fâţâi de colo-colo! porunci el. Asta e spectacolul *meu*. Tu ai nevoie de fier. *Fier*! De-asta vom mai avea la cină mâncare de spanac şi salată simplă.

Ea era captivată de felul în care Nathan, deşi foarte concentrat asupra gătitului, era în stare să mai strecoare observaţii despre gastronomie, cu detalii ştiinţifice, în mare măsură de nutriţie.

— Ficatul cu ceapă este, firește, standard, dar cu prazul, plăcinţică dragă, devine cu totul special. Prazul ăsta e greu de găsit, eu l-am luat din piaţa indiană. Este clar ca nasul de pe frumuşica, dar incredibil de palida ta faţă că ai nevoie de o masivă infuzie de fier. Prin urmare, spanac. S-au făcut nişte cercetări, nu de mult, care au venit cu o descoperire interesantă, şi-anume că acidul oxalic pe care-l conţine spanacul tinde să neutralizeze în mare măsură calciul, de care tu, probabil, ai de asemenea nevoie. Păcat, căci este totuşi încărcat cu atâta fier, încât o să simţi şocul *lui* oricum. La fel şi cu lăptucile…

Dar dacă cina, deşi excelentă în sine, a fost mai mult pentru întremare, vinul a fost ambrozie curată. În casa unde copilărise, în

Cracovia, Sofia crescuse obişnuită cu vinul, tatăl ei având o înclinaţie hedonistă moştenită, care-l făcea să insiste (într-o ţară la fel de săracă în podgorii ca Montana) ca mâncărurile vieneze sofisticate şi adesea elegante ale mamei sale să fie însoţite, cu oarecare regularitate, de vinuri fine din câmpiile Austriei şi Ungariei. Dar războiul, care măturase atât de multe din viaţa ei, îi scosese din minte plăcerile simple ca vinul şi de atunci nu se ostenise niciodată să-şi recupereze obiceiul şi să mai bea vreun vin, chiar dacă fusese ispitită să încerce, în suburbia Flatbush, ai cărei localnici se consacraseră lui Mögen David[134]. Dar habar n-avusese de *aceasta*... această licoare a zeilor! Sticla pe care o adusese Nathan era de o asemenea calitate încât s-o facă pe Sofia să redefinească natura gustului; neavând habar de mistica vinurilor franţuzeşti, n-a simţit nevoia să afle de la Nathan că era un Château Margaux, sau că era din 1937 – ultima producţie de vin de dinainte de război –, sau că îl costase uluitoarea sumă de paisprezece dolari (aproape jumătate din salariul ei pe-o săptămână, observă ea fără să-i vină să creadă când zări preţul pe etichetă), sau că i-ar fi putut aprecia mai bine buchetul dacă ar fi fost timp să-l decanteze întâi. Nathan continuă să vorbească, distrăgându-i atenţia despre astfel de chestiuni. Dar ceea ce a ştiut sigur a fost că savoarea vinului i-a stârnit o senzaţie de încântare fără egal, o detaşare şi o căldură delicioasă care i se răspândi până în vârful picioarelor, validând toate maximele antice şi curioase despre proprietăţile tămăduitoare ale vinului. Ameţită, cherchelită, se auzi spunându-i furnizorului ambroziei aceleia, spre sfârşitul mesei:

— Ştii, după ce ai trăit o viaţă cuvioasă, ca de sfânt, şi ai murit, asta îţi dau probabil pentru a bea în paradis.

La care Nathan nu-i răspunse imediat, părând să fie plăcut amorţit şi el, în timp ce se uita la ea, grav şi gânditor, prin urmele de vin rubiniu din pahar:

---

[134] Mögen David – podgorie din Westfield, New York, specializată în producţia de vinuri fortificate (vinuri la care se adaugă spirtoase, de regulă brandy distilat din vin): sherry, madeira, marsala, vermut etc.

— Nu „pentru a bea”, o corectă el blând, doar „îţi dau să bei”. Apoi adăugă: Iartă-mă. Sunt un pedagog înrăit şi frustrat.

Apoi, după ce terminaseră cina şi spălaseră şi vasele împreună, se aşezaseră faţă în faţă, pe două scaune incomode, cu speteaza dreaptă, cu care era mobilată pe atunci camera. Deodată, atenţia lui Nathan a fost atrasă de cele câteva cărţi înşirate pe un raft deasupra patului Sofiei – traducerile în poloneză ale lui Hemingway, Wolfe, Dreiser şi Farrell. Ridicându-se pentru o clipă, cercetă curios cărţile. Spuse câteva lucruri care o făcură pe ea să înţeleagă că îi ştia bine pe scriitorii aceia; vorbi cu entuziasm mai ales despre Dreiser, povestindu-i cum, în colegiu, el citise *o tragedie americană* pe nerăsuflate, „aproape nenorocindu-mi ochii cu această ocazie”, şi apoi, în mijlocul unei descrieri rapsodice a lui *Sister Carrie*, pe care ea nu-l citise încă, dar el insistase că era musai s-o facă (asigurând-o că era capodopera lui Dreiser), el se oprise brusc, în mijlocul frazei, uitându-se la ea cu ochi holbaţi şi cu o expresie de clovn care o făcu să râdă, şi spuse:

— Ştii, n-am nici cea mai mică idee *cine eşti tu*. Cu ce te ocupi, păpuşă poloneză?

Ea făcu o pauză lungă înainte de a-i răspunde:

— Lucrez pentru un doctor, cu jumătate de normă. Sunt recepţioneră.

— Un doctor? repetase el cu vădit interes. Ce fel de doctor?

Ea simţi că avea enorme dificultăţi de a rosti cuvântul. Dar, în cele din urmă, spuse:

— Este… chiropractician.

Sofia aproape văzu fiorul care-l străbătu pe Nathan din cap până-n picioare la auzul răspunsului ei.

— Un chiropractician. *Un chiropractician*! Nu-i de mirare că ai necazuri.

Ea se trezi că încearcă să formuleze o scuză prostească şi neconvingătoare.

— E un domn foarte amabil… începu ea. E ceea ce numiţi voi – şi

apelă brusc la idiş – un *mensh*[135]. Se numeşte dr Blackstock.

— *Mensh*, *ne-mensh*, zise el cu o privire plină de dispreţ, o fată ca tine să lucreze pentru un *potlogar*...

— A fost singura slujbă pe care am găsit-o când am venit aici, se apără ea. Era tot ce puteam face!

Acum se auzi vorbind cu o oarecare iritare şi cu patos şi, fie ce spusese, fie bruscheţea cu care o spusese, îl făcu pe el să murmure o scuză găsită:

— Ştiu, zise el, n-ar fi trebuit să spun asta. Nu este deloc treaba mea.

— Mi-ar fi plăcut ceva mai bun, dar n-am nicio pricepere, vorbi ea mult mai calm de data asta. Mi-am început educaţia, înţelegi, cu mult timp în urmă, dar n-am dus-o până la capăt. Sunt, cum vezi, o persoană foarte neterminată. Aş vrea cumva să predau, să predau muzica, să devin profesoară de muzică – dar asta e cu neputinţă. Aşadar, sunt recepţioneră în cabinetul lui. Nu-i chiar aşa de rău, *vraiment* – deşi mi-ar plăcea să fac ceva mai bun într-o zi.

— Îmi cer iertare pentru ce am spus, zise el.

Ea se uită lung la el, mişcată de stinghereala pe care părea s-o simtă pentru lipsa lui de tact. De când se ştia şi din câte îşi putea aminti, nu întâlnise niciodată pe cineva de care să fie atrasă imediat, ca acum. Exista ceva atât de fermecător de intens, energic şi variat la Nathan – dominaţia lui neostentativă, dar fermă, maimuţăreala, fanfaronada comică despre chestiunile culinare şi medicale, care, simţea ea, erau doar o mască subţire pentru a-şi ascunde reala îngrijorare pentru sănătatea ei. Şi, în sfârşit, această vulnerabilitate stângace şi autoreproşul, care într-un fel nedesluşit îi aminteau de ale unui copil. Pentru o clipă, îşi dori ca el s-o fi atins din nou, apoi dorinţa se destrăma. Au păstrat amândoi tăcerea un timp îndelungat, ascultând doar zgomotele de afară, ale unei maşini care trecu încet pe stradă, ale ploii uşoare care se pornise şi ale clopotelor unei biserici în depărtare, care lăsară nouă note să cadă deasupra întinderii

[135] Un om integru, decent (idiş).

Brooklynului, în aerul neclintit, reverberant, din miez de vară. Foarte departe, un tunet se rostogoli înăbuşit deasupra Manhattanului. Se făcuse întuneric, iar Sofia aprinse solitara ei veioză.

Probabil nu era decât vinul serafic sau prezenţa calmă şi neinhibatoare a lui Nathan, dar ea simţi dorinţa să nu se oprească acolo, să continue să vorbească şi, în timp ce vorbea, simţi că engleza ei se scurgea mai mult sau mai puţin lin şi cu o aproape neîmpiedicată autoritate, ca prin nişte conducte remarcabil de eficiente, pe care habar n-avusese că le poseda.

— Nu mi-a rămas nimic din trecut. Absolut nimic. Deci, ăsta e unul dintre motivele pentru care, înţelegi, mă simt atât de incompletă. Tot ce vezi în camera asta este american, nou – cărţile, hainele mele, totul –, nu există absolut nimic rămas din Polonia, de când eram tânără. N-am nici măcar o poză din vremea aceea. Un lucru pe care îl regret foarte mult este pierderea albumului de fotografii pe care l-am avut cândva. Dacă aş fi putut să-l păstrez, aş putea să-ţi arăt acum atât de multe lucruri interesante – cum era în Cracovia înainte de război. Tata era profesor la universitate, dar, de asemenea, şi un fotograf talentat – un fotograf amator, dar foarte bun, ştii, foarte sensibil. Avea un aparat extraordinar şi foarte scump, Leica. Îmi amintesc una dintre fotografiile pe care le-a făcut şi care se afla în albumul de care-ţi spun, una dintre cele mai bune, a cărei dispariţie o regret enorm, era cu mine şi cu mama stând la pian. Aveam vreo treisprezece ani pe atunci. Trebuie să fi cântat la pian o compoziţie pentru patru mâini. Arătam atât de fericite, îmi amintesc, mama şi cu mine. Acum, într-un fel, numai amintirea fotografiei aceleia e un simbol pentru mine, un simbol a ce eram şi ce aş fi putut fi şi ce acum nu mai pot fi.

Făcu o pauză, cu o mândrie lăuntrică pentru fluiditatea cu care schimbase timpurile, şi îşi ridică privirea spre Nathan, care se aplecase puţin în faţă, total absorbit de subita ei irupere.

— Trebuie să înţelegi clar, nu îmi plâng de milă. Sunt lucruri cu mult

mai rele decât să nu fii în stare să termini studiile, să-ţi faci o carieră, să nu devii cel care ai plănuit să fii. Dacă asta ar fi fost *tot* ce-am pierdut, aş fi absolut mulţumită. Ar fi fost minunat pentru mine să fi avut o carieră în muzică, aşa cum mă gândisem c-o să am. Dar am fost împiedicată. Sunt şapte, opt ani de când n-am mai citit nicio notă muzicală şi nici măcar nu ştiu dacă mai pot citi o partitură. Oricum, de aceea nu mai pot să-mi aleg o slujbă, aşa că trebuie să lucrez aşa cum fac acum.

După o clipă, el spuse, cu acea francheţe dezarmantă pe care ea ajunsese s-o placă:

— Nu eşti evreică, nu?

— Nu, răspunse ea. Credeai că sunt?

— La început, cred că am presupus că eşti. Nu sunt multe blonde *goyim* care să umble prin Colegiul Brooklyn. Apoi, m-am uitat mai bine la tine, în taxi. Şi m-am gândit că erai daneză, sau poate finlandeză, din Scandinavia de Est. Dar, ei bine… ai pometii ăştia slavici. În cele din urmă, prin deducţie, te-am categorisit polacă, iartă-mă, am ghicit că eşti de origine poloneză. Apoi, când ai pomenit de Varşovia, am fost sigur. Eşti o foarte frumoasă polacă sau lady poloneză.

Ea zâmbi, conştientă de roşeaţa aprinsă din obrajii ei.

— *Pas de flatterie, monsieur*[136].

— Însă, continuă el, toate contradicţiile astea mi se par absurde. Ce Dumnezeu să caute o drăguţă de *shiksa* poloneză lucrând la cabinetul unui chiropractician pe nume Blackstock, şi de unde naiba ai învăţat idiş? Şi, în cele din urmă – şi, la dracu', va trebui să accepţi iar să-mi bag nasul, dar *chiar* îmi fac griji pentru sănătatea ta, nu înţelegi, şi trebuie să ştiu toate lucrurile astea! –, în cele din urmă, ziceam, cum ai căpătat numărul ăla pe braţ? Nu vrei să vorbeşti despre asta, ştiu. Nu-mi *place* că trebuie să întreb, dar cred că va trebui să-mi răspunzi.

Ea îşi lăsă din nou capul pe spate, sprijinindu-l de perna jegoasă a scaunului roz şi scârţâitor. Probabil, se gândise cu resemnare, cu o uşoară

[136] Fără linguşiri, domnule (lb. franceză, în original).

exasperare, dacă i-ar fi povestit *în mare* cum stăteau lucrurile, cu răbdare şi clar, s-ar fi terminat cu asta şi, dac-ar fi avut noroc, ar fi fost scutită de alte întrebări despre chestiunile mai sumbre şi mai complexe, pe care n-ar fi putut niciodată să le descrie ori să le dezvăluie nimănui. Probabil, de asemenea, era absurd sau jignitor ca ea să fie atât de enigmatică, atât de ostentativ îndârjită de a păstra secret ceva ce, la urma urmelor, ar trebui să fie, acum, cunoscut de aproape toată lumea. Chiar dacă era ciudat că oamenii de aici, din America, în ciuda tuturor faptelor devenite publice, a fotografiilor, a ştirilor, tot nu păreau că ştiu ce se întâmplase decât în cel mai vag şi superficial mod. Buchenwald, Belsen, Dachau, Auschwitz – numai nişte stupide titluri de ziar. Inabilitatea asta de a înţelege la orice nivel real de conştientizare era un alt motiv pentru care ea vorbise atât de rar cuiva, lăsând la o parte durerea sfâşietoare pe care o simţea când trebuia să scormonească în partea asta a trecutului personal. Cât despre durerea în sine, ştia, înainte de a deschide gura, că orice va povesti îi va provoca o suferinţă aproape fizică – ca atunci când redeschizi o rană abia cicatrizată sau încerci să calci pe un picior rupt şi incomplet vindecat; totuşi, Nathan, la urma urmelor, îi demonstrase până acum că nu încerca decât s-o ajute; iar ea ştia că, într-adevăr, avea nevoie de acel ajutor – mai degrabă disperată nevoie – şi, astfel, îi datora cel puţin să-i schiţeze conturul istoriei sale recente.

Aşadar, după un timp, începu să vorbească, mulţumită de tonul lipsit de emoţii, cu adevărat comun, pe care era în stare să-l păstreze:

— În aprilie 1943, am fost trimisă în lagărul de concentrare din sudul Poloniei, numit Auschwitz-Birkenau. Se afla în apropiere de oraşul Oświęcim. Înainte de asta, locuisem în Varşovia. Locuisem acolo trei ani, de la începutul anului

1940, când părăsisem Cracovia. Trei ani înseamnă mult, dar mai aveau să treacă încă doi ani până la sfârşitul războiului. Adesea m-am gândit că aş fi trăit şi acei doi ani în siguranţă dacă n-aş fi făcut o teribilă *méprise* – iartă-mă, o greşeală. Greşeala asta a fost chiar foarte

prostească şi mă urăsc pentru asta. Fusesem atât de grijulie, înţelegi. Avusesem atâta grijă încât sunt chiar un pic ruşinată s-o recunosc. Vreau să spun, până atunci fusesem, înţelegi, norocoasă. Nu eram evreică, nu eram în ghetou, aşadar nu puteam fi ridicată din motivele astea. De asemenea, nu lucram pentru partizani. *Franchement*, mi se părea că e mult prea periculos; se punea problema să fii implicat într-o situaţie în care... Dar nu vreau să vorbesc despre asta. Oricum, de vreme ce nu lucram pentru partizani, nu trebuia să-mi fac griji c-aş fi fost arestată nici pentru motivul ăsta. Am fost luată pentru un motiv care s-ar putea să ţi se pară foarte absurd. Am fost prinsă cu marfă de contrabandă, aducând carne în Varşovia dintr-un loc care aparţinea unui prieten, la ţară, chiar la marginea oraşului. Era absolut interzis să deţii carne, care era toată rechiziţionată pentru armata germană. Dar eu am riscat totuşi şi am încercat să introduc carnea pe ascuns în oraş ca s-o ajut pe mama să se însănătoşească. Mama era foarte bolnavă de... cum îi spuneţi voi?... *la consomption*.

— Tuberculoză, zise Nathan.

— Da. Făcuse tuberculoză şi cu mulţi ani înainte, când eram la Cracovia, dar îi trecuse. Apoi i-a revenit când ne-am mutat în Varşovia, ştii, cu iernile alea foarte geroase, fără căldură, şi treaba asta oribilă că aproape nu exista nimic de mâncare, totul mergând la nemţi. De fapt, era atât de bolnavă încât toată lumea credea c-o să moară. Eu nu locuiam cu ea, ea stătea într-o casă din apropiere. M-am gândit că, dacă i-aş fi putut aduce carnea aia, s-ar mai fi întremat, aşa că, într-o duminică, am ieşit în satul de la ţară şi am cumpărat o şuncă interzisă. Apoi am venit înapoi în oraş şi am fost oprită de doi agenţi de la Gestapo, iar ei au descoperit şunca. M-au pus sub arest şi m-au adus la închisoarea Gestapoului din Varşovia. Nu mi s-a dat voie să mă întorc în locul unde locuiam şi nu mi-am mai văzut mama niciodată. Mult mai târziu, am aflat că murise la vreo câteva luni după asta.

Aerul din încăperea în care stăteau devenise stătut şi înăbuşitor şi, în

timp ce Sofia vorbea, Nathan se ridică să deschidă larg fereastra, lăsând să pătrundă înăuntru o uşoară briză răcoroasă, care îndoia şi scutura trandafirii galbeni aduşi de el şi care umplea camera de răpăitul ploii. Din burniţă măruntă se transformase într-o aversă şi, la mică distanţă peste pajiştea din parc, fulgerele păreau să despice câte un stejar sau câte un ulm cu o explozie orbitoare, albă, de o clipă, aproape simultan cu bubuitul tunetelor. Nathan rămase la fereastră, privind afară la neaşteptata furtună de seară, ţinându-şi mâinile la spate.

— Continuă, zise el. Te ascult.

— Am petrecut multe zile şi nopţi în închisoarea Gestapoului. După aceea, am fost deportată cu trenul la Auschwitz. Dura două zile întregi şi o noapte ca să ajungi acolo, deşi în vremuri normale trenul făcea doar şase sau şapte ore. Erau două lagăre separate la Auschwitz – locul numit chiar Auschwitz şi lagărul aflat la vreo câţiva kilometri depărtare, numit Birkenau. Exista o deosebire între lagăre, după cum se poate înţelege, de vreme ce Auschwitz era folosit pentru munca silnică, iar Birkenau era folosit pentru un singur lucru, şi anume pentru exterminare. Când am coborât din tren, am fost selectată să nu mă duc la… la… nu la Birkenau şi la…

Spre mâhnirea Sofiei, simţi că stratul subţire al calmului ei de faţadă începe să se cutremure şi să crape, iar stăpânirea ei de sine să se clatine; îşi dădu seama că în voce i se strecurase un tremur. Se bâlbâia. Dar îşi recapătă rapid controlul:

— Să nu merg la Birkenau şi la camerele de gazare, ci la Auschwitz, la muncă. Asta pentru că eram de vârsta potrivită şi, de asemenea, sănătoasă. Am stat la Auschwitz douăzeci de luni. Când am sosit eu, toţi cei care fuseseră selectaţi să fie ucişi erau trimişi la Birkenau, dar, foarte curând după aceea, Birkenau a devenit locul unde numai evreii erau ucişi. Era un loc pentru exterminarea în masă a evreilor. Mai exista şi un al treilea, nu departe de acolo, o uriaşă *usine*, unde se fabrica… *synthétique*… *caoutchouc*, cauciuc artificial. Prizonierii din lagărul de la

Auschwitz lucrau şi ei acolo, dar pentru prizonierii de la Auschwitz exista un scop principal, care era de a ajuta să fie exterminaţi *les juifs* la Birkenau. Aşadar, lagărul de la Auschwitz a fost alcătuit mai ales din ceea ce nemţii numeau arieni, care munceau să menţină crematoriile de la Birkenau. Să ajute la uciderea evreilor. Dar trebuie să se ştie că era prevăzut ca şi prizonierii arieni să moară până la urmă. După ce corpurile, şi puterile, şi *santé* se epuizau, şi ei erau *inutiles*, urmau şi ei să fie duşi să moară, de asemenea, prin împuşcare sau cu gaz, la Birkenau.

Sofia nu începuse să vorbească de prea multă vreme, dar dicţia i se descompusese rapid în franceză; se simţea extrem şi foarte profund obosită, dincolo de istovirea bolii sale – sau ce-o fi fost –, aşa că se hotărî să-şi scurteze şi mai mult cronica decât plănuise. Spuse:

— Numai că eu n-am murit. Presupun că am avut mai mult noroc decât alţii. Pentru o vreme, am avut o poziţie mult mai favorizată decât mulţi alţi prizonieri datorită cunoştinţelor mele de germană şi rusă, mai ales germană. Asta mi-a dat un avantaj, înţelegi, fiindcă pentru timpul ăla am mâncat mai bine şi am fost îmbrăcată ceva mai bine, şi am avut mai multă vigoare. Asta mi-a dat putere în plus să supravieţuiesc. Însă situaţia asta n-a durat mult, de fapt, pentru că la sfârşit am fost ca toţi ceilalţi. Am flămânzit şi, pentru că am flămânzit, am făcut *le scorbut* – scorbut cred că-i zice în engleză – şi apoi am făcut tifos şi, de asemenea, *la scarlatine*. Cum spuneam, am fost acolo pentru douăzeci de luni, dar am supravieţuit. Dacă ar fi fost douăzeci de luni şi o zi, ştiu că aş fi murit.

Făcu o pauză.

— Acum, tu spui că am anemie, iar eu cred că ai dreptate. Pentru că, după ce am fost eliberată din locul ăla, a fost un doctor, un doctor de la Crucea Roşie, care mi-a spus să fiu foarte atentă, pentru că s-ar putea să dezvolt aşa ceva, anemie, adică.

Îşi simţi vocea epuizată stingându-se într-un suspin.

— Dar uitasem de asta. Am atâtea alte lucruri bolnave în trupul meu, că pur şi simplu am uitat de asta.

Pentru o lungă vreme, amândoi păstrară tăcerea, ascultând rafalele de vânt şi ropotul ploii. Spălat de furtună, aerul intra în valuri reci, proaspăt şi curat, pe fereastra deschisă, aducând din parc miros de pământ ud. Vântul începu să scadă, iar tunetul se rostogoli apucând-o spre răsărit, către capătul îndepărtat al lui Long Island. Curând, din întunericul de afară nu se mai auzea decât un capricios zgomot de apă picurând, o briză uşoară şi îndepărtatul fâşâit al cauciucurilor pe asfaltul umed.

— Ai nevoie de somn, zise el, iar eu o să plec.

Dar ea îşi aminti, după aceea, că nu plecase, cel puţin nu atunci. La radio se cânta ultima parte din *Nunta lui Figaro* şi o ascultară amândoi, fără să vorbească. Sofia se întinsese acum pe patul ei, Nathan rămânând pe scaunul de alături – în timp ce fluturii de noapte se învârteau şi fâlfâiau pe lângă becul cu lumină mohorâtă care atârna deasupra lor. Ea închise ochii şi aţipi, trecând dincolo de prag într-un vis nepământean, dar netulburat, în care muzica veselă, binefăcătoare, se amesteca, într-o blândă confuzie, cu mirosul ierbii şi al ploii. O dată, simţi pe obrazul ei o mişcare la fel de delicată şi uşoară ca a unei aripi de fluture de noapte, atingerea unor vârfuri de degete, care îi urmăriră pentru un moment trăsăturile, dar care n-a durat decât o secundă sau două – după care n-a mai simţit nimic. Şi a dormit.

Acum însă devine din nou necesar să menţionez că Sofia n-a fost chiar sinceră în povestirea evenimentelor trecute, nici dacă e să ţinem cont de intenţia ei de a prezenta lucrurile foarte pe scurt. Aveam să aflu asta mai târziu, când mi-a mărturisit că lăsase deoparte multe fapte esenţiale în povestea pe care i-o spusese lui Nathan. Nu minţise într-adevăr (aşa cum a făcut-o despre unul sau două aspecte importante din viaţa ei în relatarea pe care mi-o făcuse mie despre anii petrecuţi la Cracovia). Nici nu născocise şi nu distorsionase ceva important; e uşor să probezi aproape tot ce-i spusese ea lui Nathan în seara aceea. Observaţiile ei scurte despre funcţionarea lagărelor Auschwitz-Birkenau – deşi, fireşte,

mult simplificată – este, în mare, una fidelă realităţii şi nici nu exagerase sau nu subestimase natura diverselor ei boli. Despre toate celelalte nu există niciun motiv de îndoială: mama sa, boala şi moartea mamei sale, episodul despre carnea de contrabandă şi arestarea ei de către nemţi, urmată de rapida ei deportare la Auschwitz. Şi atunci de ce lăsase deoparte anumite elemente şi detalii pe care oricine s-ar fi aşteptat să le includă? Oboseala şi depresia din seara aceea, desigur.

Apoi, în ultimă instanţă, poate c-au fost mai multe motive, dar cuvântul „vinovăţie”, cum am descoperit în vara aceea, era adesea dominant în vocabularul ei, iar acum îmi este clar că un hidos sentiment de vinovăţie a guvernat întotdeauna relatările pe care a fost silită să le facă despre trecut. Am ajuns, de asemenea, la concluzia că ea încerca să-şi vadă istoria recentă personală printr-un filtru al dezgustului de sine – aparent un fenomen deloc rar printre cei care au trecut prin acelaşi chin ca şi ea. Simone Weil a scris despre acest soi de suferinţă: „Nenorocirea marchează sufletul până-n străfunduri cu dispreţul, dezgustul, ba chiar şi ura de sine şi sentimentul de vinovăţie pe care, logic, crima ar trebui să le producă, dar de fapt nu o face”. Prin urmare, la Sofia, s-ar fi putut ca acelaşi complex de emoţii s-o fi mânat să treacă sub tăcere anumite lucruri – vinovăţia corozivă, deopotrivă cu o reticenţă simplă, dar pătimaş motivată. Sofia era în general foarte secretoasă în legătură cu răstimpul petrecut în măruntaiele iadului – secretoasă până la obsesie – şi dacă aşa a vrut ea să fie, atunci era, Dumnezeu ştie, o poziţie pe care trebuia să i-o respecţi.

Ar trebui să spun direct, acum, totuşi – deşi faptele vor fi cu siguranţă dezvăluite pe măsură ce se derulează naraţiunea de faţă – că Sofia era în stare să-mi divulge mie lucruri pe care nu i le-ar fi putut spune în viaţa ei lui Nathan. Pentru asta, motivul nu este unul complicat. Era atât de haotic îndrăgostită de Nathan încât sentimentul era aproape o dementă, şi adesea ascunzi de persoana pe care o iubeşti cele mai dureroase adevăruri despre tine însuţi, dacă nu din alte motive, atunci măcar din

dorinţa foarte omenească de a-i cruţa suferinţe inutile. Dar în acelaşi timp *existau* în trecutul ei circumstanţe şi incidente despre care simţea nevoia să vorbească; cred că, fără să-şi dea seama, era în căutarea cuiva care să ţină locul acelor confesori religioşi la care renunţase cu răceală. Eu, Stingo, eram exact persoana la îndemână pentru ceea ce îi trebuia. Privind retrospectiv, pot înţelege că, fără îndoială, ar fi fost de neîndurat, cu riscul chiar de a-şi pierde minţile, dacă ar fi păstrat anumite lucruri numai pentru ea; aceasta a fost cu atât mai adevărat, cu cât vara s-a apropiat de sfârşit, cu vremea ei furtunoasă de emoţii brutale, iar situaţia dintre Sofia şi Nathan s-a deteriorat până la prăbuşire. Atunci, când ea era mai vulnerabilă ca niciodată, nevoia ei de a da glas agoniei şi vinovăţiei devenise tot atât de imperioasă ca începutul unui ţipăt, iar eu eram întotdeauna în preajmă şi dispus s-o ascult cu idolatria mea de câine şi cu o ureche neobosită. De asemenea, începeam să văd că, dacă partea cea mai rea a coşmarului pe care îl trăise ea era deopotrivă de neînţeles şi absurdă cât să pună la încercare – dar nu chiar să înfrângă –, buna-credinţă a unui suflet uşor influenţabil ca al meu, de la Nathan n-ar fi găsit niciun dram de încuviinţare. El ori n-ar fi crezut-o, ori ar fi socotit-o smintită. Poate chiar ar fi încercat s-o omoare. De exemplu, cum ar fi putut ea vreodată să-şi adune mijloacele şi tăria necesare pentru a-i povesti lui Nathan episodul în care ea se încurcase cu Rudolf Franz Höss, *Obersturmbannführer* SS, comandantul lagărului Auschwitz?

Să ne oprim puţin asupra lui Höss înainte de a ne întoarce la Nathan şi Sofia, la primele lor zile şi luni împreună şi la alte întâmplări. Höss va apărea şi mai târziu în naraţiunea noastră, personaj negativ principal de la Central Casting[137], dar poate că s-ar cuveni să ne ocupăm chiar acum de formarea acestui monstru gotic modern. După ce îl şterse din memoria ei o vreme îndelungată, mi-a spus Sofia, îi săgetase prin conştiinţă numai

[137] Companie de producţie de film, al cărei nume s-a transformat într-un termen de jargon, desemnând un generic sau un loc stereotip, unde cineva ar putea veni ca să toarne un tip specific de personaj, pentru un tip specific de film sau de producţie cinematografică.

de curând, din pură întâmplare doar cu câteva zile înainte de a mă fi stabilit eu la ceea ce cu toţii ajunseserăm să numim Palatul Roz. Încă o dată, oroarea se petrecuse în metrou, la mare adâncime sub străzile din Brooklyn. Răsfoia un exemplar din revista *Look*, vechi de vreo câteva săptămâni, când imaginea lui Höss ţâşnise din pagină, provocându-i un asemenea şoc încât sunetul gâtuit care a ieşit din gâtlejul ei o făcuse pe femeia care stătea lângă ea să se cutremure rapid, din reflex. Höss era la câteva secunde depărtare de a da socoteala finală. Cu faţa încremenită într-o mască lipsită de expresie, cu cătuşe la mâini, slăbit şi neras, stând îmbrăcat în uniforma neîngrijită a închisorii, ex-comandantul era în mod clar pe punctul de a se îmbarca într-o călătorie crucială. Încolăcită în jurul gâtului său era o frânghie, care atârna de o austeră spânzurătoare metalică, în jurul căreia un grup de soldaţi polonezi făceau ultimele pregătiri pentru trecerea lui în lumea de dincolo. Uitându-se pe lângă silueta ponosită, cu o faţă deja moartă şi golită de expresie ca aceea a unui actor jucând rolul unui zombie în mijlocul unei scene, ochii Sofiei căutaseră, găsiseră şi apoi identificaseră fundalul neclar, dar nespus de familiar: forma scundă, înnegrită de funingine a crematoriului originar de la Auschwitz. Aruncase revista cât colo şi ieşise în goană din metrou la prima staţie, atât de tulburată de această obscenă violare a memoriei sale încât mersese fără ţintă pe aleile însorite din jurul muzeului şi ale grădinii botanice timp de mai multe ore înainte să-şi facă apariţia la cabinet, unde doctorul Blackstock îi comentase înfăţişarea răvăşită astfel: „Ai văzut vreo stafie?”. După o zi sau două, totuşi izbuti să-şi alunge fotografia din minte.

Fără ştirea Sofiei sau a lumii în general, în lunile de dinaintea procesului şi a execuţiei sale, Rudolf Höss alcătuise un document care în relativ scurtul său cuprins spune la fel de mult ca orice altă lucrare despre un creier spălat în fascinaţia pentru totalitarism. Aveau să treacă ani până când să apară traducerea documentului în engleză (realizată excelent de Constantine FritzGibbon). Legată acum într-un volum intitulat *KL Auschwitz văzut de SS* – publicat de muzeul de stat polonez înfiinţat astăzi

în lagăr –, această anatomie a psihicului lui Höss este disponibilă pentru examinare tuturor celor care ar putea muri de setea de a cunoaşte adevărata natură a răului. Cu siguranţă ar trebui citită de toată lumea, de la profesori de filosofie, evanghelişti, rabini, şamani până la istorici, scriitori, politicieni şi diplomaţi, liberalişti de ambele sexe şi convingeri, avocaţi, judecători, comici, directori de film, jurnalişti, pe scurt, oricine a cărui activitate are chiar şi o legătură indirectă cu influenţarea conştiinţei semenului său – şi asta i-ar include şi pe mult iubiţii noştri copii, acei incipienţi lideri americani la nivelul anului opt de studii, cărora ar trebui să li se ceară s-o studieze deopotrivă cu *De veghe în lanul de secară*, *Hobbitul* şi Constituţia. Pentru că printre aceste confesiuni se va descoperi că noi chiar nu avem nicio cunoştinţă despre răul adevărat; răul portretizat în cele mai multe romane, piese de teatru şi filme este mediocru, dacă nu contrafăcut, un aliaj de proastă calitate, compus în general din violenţă, fantezie, teroare nevrotică şi melodramă.

Acest „rău imaginar” – ca s-o citez din nou pe Simone Weil – „este romantic şi variat, în timp ce răul adevărat este mohorât, monoton, arid, plictisitor”. Nu încape îndoială că aceste cuvinte îl caracterizează pe Rudolf Höss, ca şi lucrările minţii lui, un organism într-atât de zdrobitor de banal cât să fie paradigma tezei elocvent formulate de Hannah Arendt[138], la câţiva ani după spânzurarea lui. Höss n-a fost un sadic, n-a fost niciun om violent sau fioros de ameninţător. S-ar fi putut spune că era de-o politeţe amabilă. Într-adevăr, Jerzy Rawicz, editorul polonez al autobiografiei lui Höss, el însuşi un supravieţuitor al Auschwitz-ului, are înţelepciunea să-şi combată foştii colegi deţinuţi pentru că în depoziţiile pe care le-au făcut l-au acuzat pe Höss că i-ar fi bătut şi torturat. „Höss nu s-ar fi coborât niciodată la asemenea metode”, insistă Rawicz. „Avea îndatoriri mai importante de făcut”. Comandantul era un bărbat de casă, după cum vom observa, dar unul dedicat orbeşte datoriei şi cauzei; astfel,

[138] Influent teoretician politic (1906-1975), a scris volumul *Eichmann in Jerusalem*: A Report on the Banality of Evil, publicat în 1994, prin care consacră expresia „banalitatea răului”.

a devenit un simplu servomecanism, pe care un aspirator moral îl curăţase atât de perfect, îi absorbise cu atâta succes fiecare moleculă de nelinişte interioară sau scrupul, încât propriile descrieri ale crimelor de nespus pe care le comitea zilnic par adesea să plutească în afara răului şi separat de el, ca nişte fantasme ale inocenţei cretinoide. Totuşi, chiar şi acest automat era făcut din carne, ca voi şi ca mine; fusese crescut creştin, aproape devenise preot catolic; din când în când îl luau cu asalt mustrările de conştiinţă, chiar şi căinţa, simptome ca la instalarea unei maladii bizare, şi tocmai această fragilitate, reacţia umană ce-l tulbură lăuntric pe implacabilul şi obedientul robot, asta ajută a-i face memoriile atât de fascinante, atât de îngrozitoare şi de educative.

Un cuvânt despre primii ani ai vieţii sale va fi de ajuns. Născut în 1900, în acelaşi an şi în aceeaşi zodie cu Thomas Wolfe G, Oh, pierdută şi de vânt îndureratã, fantomă...[139]„), Höss era fiul unui colonel în rezervă din armata germană. Tatăl lui ar fi vrut să-l facă seminarist, dar a izbucnit Primul Război Mondial şi, când Höss nu era decât un puştan de şaisprezece ani, s-a înrolat în armată. A participat la lupte în Orientul Apropiat – Turcia şi Palestina – şi, la şaptesprezece ani, a devenit cel mai tânăr sergent din forţele armate germane. După război, a intrat într-o grupare naţionalistă militantă şi, în 1922, l-a întâlnit pe omul care avea să-l ţină în-robie pentru tot restul vieţii lui: Adolf Hitler. Într-atât de rapid a fost Höss fascinat de idealurile naţionalism-socialismului şi de liderul acestuia, încât a devenit unul dintre primii membri de bună-credinţă şi devotat până-n pânzele albe ai partidului nazist. Probabil nu e de mirare că a comis prima sa crimă foarte curând şi a fost condamnat şi trimis la închisoare. A învăţat foarte devreme că uciderea era misiunea lui în viaţă. Victima a fost un profesor pe nume Kadow, şeful unei facţiuni politice liberale pe care naziştii o considerau potrivnică intereselor urmărite de ei. După ce a ispăşit şase ani din sentinţa pe viaţă, Höss s-a orientat spre o carieră de fermier, în Mecklenburg, s-a căsătorit şi a avut cinci copii. Anii

[139] Din poemul *Look Homeward, Angel* (Priveşte spre casă, îngere).

păreau să treacă greu pentru Höss, acolo, lângă furtunoasa Baltică, printre ogoarele de orz şi de grâu. Nevoia lui de o activitate mai interesantă i-a fost satisfăcută când, la mijlocul anilor 1930, s-a întâlnit cu un vechi prieten din zilele de la începutul *Bruderschaftului*, Heinrich Himmler, care l-a convins uşor pe Höss să-şi abandoneze plugul şi sapa şi să guste din recompensele pe care le oferea SS-ul. Himmler, a cărui autobiografie îl dezvăluie a fi, printre altele, un evaluator la superlativ al asasinilor, a intuit cu siguranţă în Höss un om croit pentru importantele proiecte de activitate pe care le avea în minte, căci următorii şaisprezece ani din viaţa lui Höss au fost petrecuţi fie direct în lagărele de concentrare al căror comandant era, fie la vârful ierarhiei, în posturi care aveau legătură cu administraţia. Înainte de Auschwitz, cel mai important post al său a fost la Dachau.

Höss a dezvoltat ceea ce s-ar putea numi o relaţie fructuoasă – sau cel puţin de simbioză – cu omul care avea să rămână superiorul lui direct: Adolf Eichmann. Acesta i-a cultivat talentele lui Höss, care au condus la unele dintre cele mai notabile progrese în *Die Todtentechnologie*[140]. În 1941, de exemplu, Eichmann a început să considere problema evreiască o sursă de intolerabilă vexaţiune, nu numai din cauza evidentei imensităţi a misiunii care se apropia, ci şi din cauza certelor dificultăţi practice implicate în „soluţia finală”. Până în momentul acela, exterminarea în masă – condusă iniţial de SS, dar la o scară relativ modestă – fusese îndeplinită fie prin împuşcare, soluţie care ridica unele probleme relativ la mizeria rezultată în urma vărsării de sânge, la neîndemânare şi la ineficienţă, fie prin introducerea monoxidului de carbon într-un spaţiu închis etanş, o metodă care era, de asemenea, ineficientă şi consumatoare de timp nepermis de lung. Höss a fost cel care, observând eficacitatea unui compus cianhidric cristalizat, numit Zyklon B, când era folosit sub formă de vapori împotriva şobolanilor şi a altor paraziţi care infestau Auschwitz-ul, i-a sugerat acest mijloc de lichidare lui Eichmann,

[140] Tehnologia morţii (lb. germană, în original).

care, potrivit lui Höss, a percutat la idee, deşi mai târziu a negat-o. (De ce un experimentator era atât de înapoiat, e greu de înţeles. Gazul cianogen era deja folosit în unele camere de execuţii americane de mai bine de cincisprezece ani.) Prefăcând nouă sute de prizonieri de război ruşi în cobai, Höss a descoperit că gazul era excelent, foarte potrivit pentru a te dispensa rapid de fiinţele omeneşti; după aceea, a fost folosit extensiv pe nenumăraţi deţinuţi deja aflaţi în lagăr, dar şi pe nou-sosiţii indiferent de origini, deşi după aprilie 1943, exclusiv pe evrei şi ţigani. Höss a fost, de asemenea, un inovator în utilizarea unor tehnici precum câmpurile minate miniaturale pentru a-i arunca în aer pe deţinuţii recalcitranţi sau evadaţi, gardurile de sârmă electrificate pentru a-i electrocuta şi – mândria lui – o haită de lupi alsacieni feroce şi dobermani pinsher, cunoscuţi ca Hundestaffel[141], care i-au adus lui Höss deopotrivă bucurii şi insatisfacţii (într-o agitaţie exagerată, care se regăseşte permanent în memoriile sale), de vreme ce câinii, deşi animale ale infernului în sălbăticia cu care fuseseră antrenaţi să sfâşie deţinuţii în bucăţi, deveneau leneşi şi de nestăpânit în unele momente şi erau, în plus, prea pricepuţi la a-şi găsi cotloane retrase unde să doarmă. Într-o mare măsură însă, ideile lui fertile şi inventive au avut îndeajuns succes cât să se poată spune că Höss – într-un perfect travesti al metodelor prin care Koch, Ehrlich, Roentgen şi alţii schimbaseră faţa ştiinţei medicale în timpul marii înfloriri germane din ultima jumătate a secolului anterior – a impus asupra întregului concept al uciderii în masă o durabilă metamorfoză.

În numele respectării semnificaţiei istorice şi sociologice, trebuie să subliniem că dintre toţi inculpaţii în acelaşi proces cu al lui Höss, la procesele postbelice din Polonia şi Germania – acei satrapi şi măcelari de ocazie, care au alcătuit unităţile SS de la Auschwitz şi alte lagăre –, numai vreo câţiva erau de formaţie militari. Cu toate acestea, faptul n-ar trebui să surprindă. Militarii sunt capabili de crime abominabile; o dovedesc,

[141] Unitatea canină (lb germană, în original).

numai în zilele noastre, Chile, My L-ai[142], Grecia[143]. Dar este o vicioasă premisă „liberală” să echivalezi gândirea militară cu răul autentic şi să faci din acesta din urmă apanajul exclusiv al locotenenţilor şi al militarilor; răul secundar de care militarii sunt adeseori capabili este agresiv, romantic, melodramatic, dătător de fiori, orgasmic. Adevăratul rău, răul sufocant de la Auschwitz – mohorât, monoton, arid, plictisitor – a fost săvârşit aproape în exclusivitate de civili. Astfel aflăm că lista nominală a SS-iştilor de la Auschwitz-Birkenau nu conţinea aproape niciun soldat de meserie, ci se compunea, în schimb, dintr-o reprezentare la scară mică a societăţii germane. În ea figurau chelneri, brutari, tâmplari, proprietari de restaurante, doctori, un funcţionar de la bancă, o asistentă medicală, un lăcătuş, un pompier, un vameş, un jurist-consult, un meşter de instrumente muzicale, un specialist în construcţiile de maşini, un asistent de laborator, proprietarul unei firme de transport cu camionul… lista continuă, plină de îndeletnicirile comune şi familiare ale acelor cetăţeni. Mai trebuie să adăugăm doar observaţia că lichidatorul de evrei numărul unu din istorie, obtuzul Heinrich Himmler, a fost crescător de găini…

Nicio revelaţie în toate acestea: în timpurile moderne, majoritatea relelor atribuite militarilor au fost elaborate cu avizul şi consimţământul autorităţii civile. Cât despre Höss, acesta pare să fie un soi de anomalie, întrucât cariera lui de dinainte de Auschwitz fusese concomitent agricolă şi militară. Dovezile arată că a fost excepţional de devotat şi exact asta face acea riguroasă şi inflexibilă atitudine a spiritului – conceptul de datorie şi obedienţa mai presus de toate, adânc înrădăcinate şi de neclintit în mintea oricărui bun soldat – din memoriile lui: demonstrează o dezolantă convingere. Citindu-i revoltătoarea cronică, te încredinţezi că Höss este sincer când îşi exprimă bănuielile, ba chiar repulsia sa secretă, faţă de una sau alta, gazarea aia, sau incinerarea de atunci, sau „selecţia” cealaltă, şi aceste negre îndoieli însoţesc actele pe care trebuie să le comită. Se simte

[142] Localitate unde un detaşament al armatei americane a comis atrocităţi de neînchipuit în timpul războiului din Vietnam.
[143] Este vorba despre regimul dictatorial „Grecia coloneilor“, prăbuşit în 1974.

cum, la pândă în spatele lui Höss în timp ce scrie, este prezent spectrul băiatului de şaptesprezece ani, tânărul strălucit, cu viitor promiţător, *Unterfeldwebel*[144] într-o armată din altă epocă, în care noţiunile de onoare, de mândrie şi de probitate erau întreţesute în materialul codului prusac, şi că băiatul este amuţit văzând depravarea de nespus în care s-a afundat bărbatul matur. Dar asta face parte din alt timp şi din alt spaţiu, alt Reich, iar băiatul este exilat în cele mai adânci umbre, groaza retrăgându-se şi ştergându-se odată cu el, în timp ce osânditul *ex-Obersturmbannführer* scrie şi scrie, neobosit, justificându-şi faptele bestiale în numele autorităţii inumane, al datoriei, al obedienţei oarbe.

Eşti întrucâtva convins de indiferenţa acestei declaraţii: „Trebuie să subliniez că eu, personal, n-am urât niciodată evreii. Este adevărat că i-am privit ca pe duşmanii poporului nostru. Dar nu făceam nicio deosebire între ei şi ceilalţi prizonieri numai pentru că erau evrei, ci îi tratam pe toţi la fel. N-am dat niciodată ordine separate. În orice caz, sentimentul urii este străin firii mele”. În lumea crematoriilor, ura este o emoţie insubordonată şi de nestăpânit, incompatibilă cu monotonia muncii cotidiene. Mai ales dacă omul a permis să fie golit de toate aceste emoţii disturbatoare, problema punerii unui ordin sub semnul întrebării sau al neîncrederii devine academică; el se supune imediat: „Când, în vara lui 1941, *Reichsführerul SS* [Himmler] însuşi mi-a dat ordinul să pregătesc instalaţiile la Auschwitz, unde ar putea avea loc exterminările în masă, şi să mă ocup personal de îndeplinirea acestor exterminări, n-am avut nici cea mai mică idee despre amploarea sau despre consecinţele lor. Era cu siguranţă un ordin extraordinar şi monstruos. Cu toate acestea, motivele din spatele programului de exterminare mi s-au părut juste. Nu m-am gândit la asta în momentul acela: mi se dăduse un ordin şi trebuia să-l duc la îndeplinire. Dacă această exterminare în masă a evreilor a fost sau nu necesară, era un lucru despre care nu-mi puteam îngădui să-mi formez vreo opinie, pentru că îmi lipsea vederea de ansamblu necesară”.

[144] Sergent de stat-major (lb. germană, în original).

Şi astfel a început carnajul, sub ochiul îngustat, atent şi impasibil al lui Höss: „Trebuia să mă arăt rece şi indiferent la evenimente care ar fi frânt inima oricărui posesor de sentimente umane. N-aş fi putut nici să mă uit în altă parte când mi se făcea frică, căci emoţiile mele naturale ar fi preluat controlul asupra mea. A trebuit să privesc rece, în vreme ce mamele cu copii râzând sau plângând intrau în camerele de gazare...

Într-un rând, doi copii mici erau atât de absorbiţi de un joc încât au refuzat să se lase duşi de lângă mama lor. Chiar şi evreii de la Detaşamentul Special şovăiau să ia copiii pe sus. Privirea aceea imploratoare din ochii mamei lor, care cu siguranţă ştia ce se întâmplă, este ceva ce n-am să uit niciodată. Oamenii intraseră deja în camera de gazare şi deveniseră agitaţi, iar eu a trebuit să acţionez. Toată lumea se uita la mine. I-am făcut semn din cap sergentului de stat-major de serviciu, iar el a luat copiii care ţipau şi se zbăteau în mâinile lui şi i-a dus în camera de gazare, însoţiţi de mama lor, care plângea de ţi se rupea inima. Mila mea era atât de mare încât îmi doream să dispar din locul acela. Totuşi, n-aş fi putut să arăt nici cea mai mică urmă de emoţie. [Arendt scrie: «Problema era cum să-şi învingă nu atât conştiinţa, cât mila animalică pe care orice om normal o simte în prezenţa suferinţei fizice. Stratagema folosită... era foarte simplă şi probabil foarte eficientă; consta în a întoarce acele sentimente în direcţia contrară, respectiv în a le îndrepta asupra sinelui. Astfel, în loc să spună: Ce groaznice lucruri le-am făcut oamenilor! criminalii vor spune: Ce lucruri oribile a trebuit să văd în timpul îndeplinirii datoriilor mele, ce grea sarcină apăsa pe umerii mei!»] Eu a trebuit să văd totul. A trebuit să privesc, oră după oră, ziua şi noaptea, îndepărtarea şi arderea cadavrelor, extragerea dinţilor, tunderea părului, toată dezgustătoarea şi interminabila procedură. A trebuit să stau ore nesfârşite în duhoarea înfiorătoare, în timp ce gropile comune erau deschise şi cadavrele scoase afară şi arse.

A trebuit să mă uit prin vizorul de observaţie al camerelor de gazare şi să urmăresc procesul morţii pentru că doctorii voiau ca eu să-l văd...

Reichsführerul SS a trimis diverşi înalţi responsabili din conducerea partidului şi ofiţeri SS la Auschwitz ca să poată vedea şi ei, cu ochii lor, procesul de exterminare a evreilor... Am fost întrebat de către ei, în repetate rânduri, cum puteam eu şi oamenii mei să urmărim continuu aceste operaţii şi cum de eram în stare să le suportăm. Răspunsul meu invariabil era că hotărârea de fier cu care trebuie să îndeplinim ordinele lui Hitler nu putea fi obţinută decât prin înăbuşirea tuturor emoţiilor omeneşti".

Şi granitul ar fi fost tulburat de asemenea scene. O deznădejde convulsivă, dureri de cap, anxietate, îndoială paralizantă, cutremurări lăuntrice, un Weltschmertz[145] care depăşeşte puterea de înţelegere – toate îl copleşeau pe Höss în timp ce procesul de îndeplinire a crimei ajunge la momentul său culminant. E cufundat în tărâmuri care transcend şi raţiunea, şi credinţa, şi judecata sănătoasă, şi pe Satan. Totuşi, tonul lui este melancolic, elegiac: „Odată ce a început exterminarea în masă la Auschwitz, n-am mai cunoscut ce înseamnă fericirea. Dacă eram profund afectat de vreun incident, mă trezeam că mi-e cu neputinţă să mă mai întorc acasă la mine şi la familia mea. Atunci mă urcam pe cal şi goneam până îmi alungam din minte oribila scenă. Adesea, noaptea, mă plimbam prin grajduri şi căutam să mă calmez printre animalele mele dragi. Când îmi vedeam copiii jucându-se fericiţi sau observam încântarea soţiei mele pentru mezinul familiei, adesea îmi trecea prin minte gândul: Cât o să dureze fericirea noastră? Soţia mea nu putea înţelege niciodată aceste dispoziţii posomorâte ale mele şi le atribuia vreunor neplăceri apărute la mine la muncă. Familiei mele, de bună seamă, nu îi lipsea nimic la Auschwitz. Orice dorinţă exprimată de soţia sau de copiii mei era îndeplinită. Copiii puteau duce o viaţă liberă, fără oprelişti. Grădina soţiei mele era un paradis al (lorilor. Deţinuţii nu scăpau niciodată ocazia de a face vreun serviciu pentru soţia şi copiii mei şi, astfel, să atragă atenţia asupra lor. Niciun fost deţinut n-ar putea spune vreodată că a fost în vreun

[145] Durere a lumii (lb. germană, în original).

fel sau la vreun moment prost tratat în casa noastră. Soţiei mele i-ar fi făcut cea mai mare plăcere din lume să dea câte un dar fiecărui deţinut care avea vreo legătură cu gospodăria noastră. Copiii mă rugau permanent să le duc ţigări deţinuţilor. Îi îndrăgeau mai ales pe cei care lucrau în grădină. Întreaga mea familie arăta o intensă dragoste pentru agricultură şi în special pentru animalele de toate felurile. În fiecare duminică, trebuia să mă duc la plimbare cu ei peste câmpuri ca să vizităm grajdurile şi nu puteam niciodată omite adăposturile unde erau ţinuţi câinii. Cei doi cai ai noştri şi mânzul erau cu deosebire îndrăgiţi. Copiii ţineau întotdeauna în grădină toate lighioanele pe care deţinuţii le aduceau neîncetat. Broaşte-ţestoase, jderi, pisici, şopârle: era întotdeauna câte ceva nou şi interesant de văzut acolo. Vara, se bălăceau în bazinul din grădină sau în râul Sola. Dar cea mai mare bucurie a lor era când şi tati se scălda împreună cu ei. El avea totuşi atât de puţin timp pentru aceste plăceri copilăreşti…”.

A fost dat ca în acest sălaş vrăjit să nimerească şi Sofia la începutul toamnei anului 1943, într-un timp în care, noaptea, flăcările care se ridicau din crematoriile de la Birkenau ardeau atât de puternic, încât centrul militar german de comandă al regiunii, situat la o sută de kilometri depărtare de Cracovia, începuse să se teamă că focurile vor atrage raidurile aeriene duşmane, iar ziua, un zăbranic vineţiu de carne omenească arsă acoperea auriul soare autumnal, cernând peste grădină şi peste bazinul copiilor, peste livadă şi peste grajduri, peste gardurile vii, îngreţoşător de dulceagă, care se împrăştia peste tot, fără scăpare. Nu-mi amintesc că Sofia să-mi fi povestit c-ar fi fost vreodată blagoslovită cu vreun cadou din partea lui *Frau* Höss, dar suntem îndreptăţiţi să credem în adevărul relatării lui Höss că, în timpul scurtei şederi a Sofiei sub acoperişul comandantului, ea, ca şi alţi deţinuţi, întocmai cum a pretins el, n-a fost în niciun fel sau în vreun moment prost tratată. Deşi nici pentru asta, până la urmă, după cum s-a dovedit, nu existau prea multe motive de a-i fi recunoscătoare.

Capitolul 7

Acum poate înţelegi, Stingo, mi-a spus Sofia în prima noastră zi în parc, cum mi-a salvat Nathan viaţa. A fost fantastic! Eu eram aşa, foarte bolnavă, leşinam, cădeam, şi deodată vine... cum se numeşte?... Făt-Frumos şi îmi salvează viaţa. Şi a fost atât de uşor, înţelegi, ca prin vis, de parc-ar fi avut o baghetă magică pe care a fluturat-o deasupra mea şi, la scurt timp, iată-mă bine, sănătoasă.

— Cât a durat? am întrebat. Începând din momentul...

— Vrei să spui după ziua aceea în care m-a găsit? O, aproape că n-a durat deloc, pe cuvânt. Două săptămâni, trei săptămâni, ceva de genul ăsta. *Allez*! Pleacă de-aici!

Zvârli cu o pietricică în masculul cel mai mare şi mai agresiv din cârdul lebedelor care invadaseră locul nostru de picnic de pe lac.

— Pleacă de-aici! Nu pot să-l sufăr pe-ăla, tu poţi? *Un vrai gonif*[146]. Vino încoace, Tadeusz!

Scoase un mic cloncănit către favoritul ei jumulit, ademenindu-l cu rămăşiţele unui covrig. Şovăind, proscrisul înainta legănat cu penele ciufulite şi o privire oropsită, dintr-o parte, ciugulind firimiturile în timp ce ea vorbea. Eu ascultam cu atenţie, chiar dacă aveam alte preocupări în perspectivă. Probabil pentru că apropiata mea întâlnire cu divina Lapidus mă făcea să oscilez între încântare şi temere, am încercat să domolesc ambele emoţii bând mai multe cutii de bere – violând astfel regula pe care mi-o impusesem singur în privinţa alcoolului în timpul zilei sau în orele de lucru. Dar aveam nevoie de ceva care să-mi stingă focul anticipării monumentale şi să-mi încetinească pulsul galopant.

M-am uitat la ceas, ca să descopăr cu un gol în capul pieptului că nu mai trebuia să treacă decât şase ore până când aveam să bat la poarta lui Leslie. Nori ca nişte stropi de smântână, cu irizaţii ca pictate de Disney,

[146] Un adevărat şnapan (lb. engleză, *gonif* sau *ganef* provine din idişul *gannebh*, care înseamnă oportunist fără scrupule).

pluteau liniştit spre ocean, desenând pete de umbre şi lumini peste iarba grasă a micului promontoriu unde Sofia vorbea despre Nathan şi eu ascultam, iar vuietul traficului de pe îndepărtatele bulevarde ale Brooklynului ajungea la noi cu un bubuit intermitent, foarte slab, ca o canonadă inofensivă de ceremonie.

— Pe fratele lui Nathan îl cheamă Larry, continuă ea. Este un om minunat, iar Nathan îl adoră. Nathan m-a dus să-l cunosc pe Larry în ziua următoare, la cabinetul lui din Forest Hills. El m-a examinat îndelung şi tot timpul consultului îmi amintesc că spunea: „Cred că Nathan are dreptate în privinţa ta – e de-a dreptul remarcabil instinctul lui natural într-ale medicinei". Dar Larry nu era sigur. *Credea* că Nathan trebuie să aibă dreptate despre deficienţa pe care o aveam. Eram groaznic de palidă atunci. S-a gândit că n-ar putea fi altceva, după ce i-am spus simptomele mele. Dar, firește, trebuia să se asigure. Mi-a stabilit o întâlnire cu un prieten de-al lui, un *spécialiste* de la Spitalul Columbia, spitalul prezbiterian. Acesta era un doctor al deficienţei… nu…

— Un doctor specializat în deficienţe de nutriţie, am spus eu, hazardându-mă să ghicesc.

— Da, exact. Doctorul ăsta se numeşte Warren Hatfield şi a studiat medicina cu Larry, înainte de război. În orice caz, în aceeaşi zi ne-am dus împreună cu maşina, Nathan şi cu mine, la New York, ca să-l vedem pe doctorul Hatfield. Nathan a împrumutat maşina lui Larry şi m-a trecut podul spre Spitalul Columbia. O, Stingo, mi-aduc aminte de asta atât de bine, de călătoria aia cu Nathan până la spital. Maşina lui Larry este *décapotable* – ştii, o limuzină decapotabilă – şi toată viaţa mea, de când eram mică, în Polonia, mi-am dorit să merg cu o decapotabilă, ca acelea pe care le văzusem în poze şi în filme. Aşa o ambiţie prostească, da, să te plimbi cu o maşină deschisă, dar iată că, în acea frumoasă zi de vară, eu eram cu Nathan într-o decapotabilă, şi soarele bătea în jos peste noi, şi vântul îmi sufla prin păr. Era atât de straniu! Eu eram bolnavă, ştii, dar mă simţeam bine! Vreau să spun, *ştiam* cumva că o să mă însănătoşesc. Şi

totul datorită lui Nathan.

Era la începutul după-amiezii, îmi amintesc. Nu mai fusesem niciodată în Manhattan decât cu metroul, noaptea, iar acum, din maşină, vedeam pentru prima oară râul pe lumină, şi incredibilii zgârie-nori din centru, şi avioanele pe cerul senin. Era aşa de maiestuos şi atât de frumos şi emoţionant, că-mi venea să plâng. Şi mă uitam la Nathan cu coada ochiului când vorbea, foarte repede, despre Larry şi despre toate acele lucruri nemaipomenite pe care le făcuse el ca doctor. Şi apoi mi-a vorbit despre medicină şi despre cum ar fi în stare să parieze pe orice că avusese dreptate în privinţa stării mele, şi cum se va putea vindeca şi et cetera. Şi nu ştiu cum să descriu senzaţia aia pe care o aveam uitându-mă la Nathan în timp ce mergeam cu maşina pe Broadway. Presupun că i se spune… cum?… *veneraţie*, ăsta-i un cuvânt frumos. Veneraţie pentru că acest bărbat drăguţ, blând, prietenos a venit la mine şi, doar atât de grijuliu şi de serios, ca să mă facă bine. El a fost salvatorul meu, Stingo, exact asta, şi niciodată n-am avut un salvator înainte…

Şi bineînţeles că *a avut* dreptate, ştii. La Columbia, la spital, am stat trei zile în timp ce doctorul Hatfield a făcut testele, iar ele au arătat că Nathan avea dreptate. Mie îmi lipsea rău de tot fierul. O, îmi lipsesc mie şi alte lucruri, de asemenea, dar nu sunt atât de importante. În principal, fierul. Şi în cele trei zile cât am stat în spital, Nathan a venit în vizită în fiecare zi.

— Şi ce ţi-ai zis despre asta? am întrebat eu.

— Despre care?

— Păi, nu vreau să par băgăreţ, am continuat eu, dar mi-ai descris una dintre cele mai neobişnuite şi mai drăguţe întâlniri *valvârtej* despre care am auzit vreodată. La urma urmelor, în momentul acela, eraţi încă doi străini, cum s-ar zice. Nu-l cunoşteai într-adevăr pe Nathan, nu ştiai ce urmăreşte, în afară de faptul că, evident, era foarte atras de tine, ca să spunem doar atât.

Am făcut o pauză, apoi am continuat, încet:

— Încă o dată, Sofia, opreşte-mă dacă devin prea indiscret, dar m-am întrebat întotdeauna ce se întâmplă în mintea unei femei când îi iese în cale un bărbat grozav, puternic, atrăgător şi... ei bine, ca să folosesc din nou figura de-adineauri, te ia pe sus.

Ea tăcu un moment, cu chipul gânditor şi încântător. Apoi, spuse:

— Adevărul e că eram foarte zăpăcită. Trecuse atâta vreme – oh, atât de multă vreme – de când nu mai avusesem niciun, cum să spun... – se opri din nou, uşor fără cuvinte –, nicio *connecţion*[147] cu un bărbat, orice bărbat, ştii ce vreau să spun. Nu-mi pasase de asta prea mult, era o parte din viaţa mea care nu era teribil de importantă, de vreme ce aveam de pus laolaltă atât de multe rămăşiţe din viaţa mea. Sănătatea, în principal. La momentul acela, nu ştiam decât că Nathan îmi salva viaţa şi nu mă gândeam prea mult la ce o să se întâmple mai târziu. Oh, presupun că mă gândeam din când în când cât de îndatorată îi eram lui Nathan pentru toate astea, dar, ştii – şi e ciudat acum, Stingo –, toate acestea aveau de-a face cu *banii*. *Asta* era partea care mă zăpăcea cel mai tare. Banii. Noaptea, la spital, când stăteam întinsă în pat, rămâneam trează şi mă gândeam şi mă răzgândeam: Uite, sunt într-o rezervă. Iar doctorul Hatfield trebuie să coste sute de dolari. Cum o să plătesc vreodată pentru asta? îmi închipuiam lucruri groaznice. Cel mai rău era să mă fi dus la doctorul Blackstock pentru un împrumut şi el să mă întrebe pentru ce, iar eu să fiu nevoită să-i explic că era pentru a plăti tratamentul ăsta, iar doctorul Blackstock să se supere pe mine pentru că m-am dus să mă trateze un doctor *medic*. Nu ştiu de ce, am mare drag de doctorul Blackstock, iar Nathan nu înţelege. Oricum, nu voiam să-l rănesc şi aveam vise aşa de negre în ceea ce priveşte banii...

Ei bine, nu-i nevoie să ascund nimic. În cele din urmă.

Nathan a plătit pentru tot – *cineva* trebuia s-o facă –, dar până în momentul în care să plătească el, nu mai era nimic pentru mine de care să mă simt prost sau ruşinată. Ne iubeam, asta ca să fac scurtă o poveste

---

[147] Legătură, relaţie (lb franceză, în original).

lungă, şi nici nu era prea mult de plătit, oricum, de vreme ce bineînţeles că Larry n-a vrut să ia nimic, apoi, la fel, nici doctorul Hatfield n-a cerut nimic. Noi eram îndrăgostiţi şi eu mă însănătoşeam înghiţind multele pastile cu fier, ceea ce era tot ce-mi trebuia ca să mă facă *să a înfloresc* ca o roză.

Se opri, şi un mic chicotit vesel îi scăpă de pe buze.

— Mizerabilul de infinitiv! izbucni ea cu înduioşare, imitând modul în care o dăscălea Nathan. Nu „să a înfloresc”, doar „să înfloresc”.

— E cu adevărat incredibil, am spus eu, modul în care şi-a luat răspunderea pentru tine. Nathan ar fi trebuit să fie doctor.

— A vrut să fie, murmură ea, după o scurtă tăcere, a vrut atât de mult să fie doctor!

Făcu o pauză şi seninătatea ei de până atunci se înceţoşa în melancolie.

— Dar asta-i altă poveste, adăugă ea, şi o expresie îngheţată şi crispată îi străbătu iute chipul.

Am simţit numaidecât o schimbare de dispoziţie, de parcă fericita amintire a primelor zile împreună cu Nathan ar fi fost umbrită (probabil la comentariul meu) de conştientizarea altui lucru – ceva tulburător, dureros, sinistru. Şi chiar în clipa aceea, cu un oportunism dramatic pe care romancierul incipient din mine mai curând o aprecie, faţa ei subit schimbată păru că se îneacă în cea mai neagră dintre umbre, aruncată de unul dintre acei nori dolofani, ciudat coloraţi, care ascunse pentru o clipă soarele şi ne atinse cu un fior autumnal. Sofia se cutremură scurt, convulsiv, şi se ridică, rămânând în picioare, cu spatele la mine, strângându-şi coatele în braţe cu îndoită forţă, de parcă briza uşoară ar fi pătruns-o până în măduva oaselor. Fără voia mea – la expresia ei încruntată şi la acest gest –, mi-am amintit din nou despre situaţia furtunoasă în care dădusem peste ei, cu numai cinci nopţi mai înainte, şi despre cât de multe mai rămăseseră încă de înţeles din această relaţie mistuitoare.

Existau atât de multe sclipiri şi licăriri imponderabile. Morris Fink, de exemplu. Cum rămânea cu acel oribil spectacol de marionete la care fusese el martor şi pe care mi-l descrisese – atrocitatea aceea pe care o văzuse el: Nathan bătând-o, în timp ce ea stătea întinsă pe podea? Cum se potrivea asta? Cum se încadra scena *aceea* cu faptul că în fiecare dintre zilele care urmaseră şi în care eu îi văzusem împreună pe Nathan şi pe Sofia, atributul „fermecaţi” părea doar o searbădă minimalizare a naturii relaţiei lor? Şi cum putuse bărbatul acesta, a cărui tandreţe şi bunăvoinţă iubitoare Sofia îşi amintea cu atâta emoţie încât, din când în când, în timp ce-mi vorbea, ochii i se umpleau de lacrimi –, cum putuse acest individ milostiv şi generos să devină teroarea vie pe care o întâlnisem eu în pragul uşii Yettei atât de recent?

Am preferat să nu mă opresc prea mult asupra chestiunii, ceea ce a fost foarte bine, pentru că norul multicolor şi-a văzut de drum spre răsărit, îngăduind luminii să se reverse iarăşi în jurul nostru; Sofia a zâmbit, de parcă razele soarelui îi risipiseră momentul de tristeţe, şi aruncând o ultimă bucăţică de covrig spre Tadeusz, spuse că ar trebui să ne întoarcem la Yetta. Nathan, declară ea cu o undă de însufleţire, adusese o fabuloasă sticlă de burgund pentru masa lor de seară, iar ea trebuia să facă nişte cumpărături de la A & P, de pe Church Avenue, pentru un cotlet bun care să meargă cu vinul; după ce făcea asta, adăugă ea, avea să se cuibărească în pat pentru tot restul după-amiezii, ca să-şi continue încrâncenata ei luptă corp la corp cu *Ursul*[148].

— Mi-ar plăcea să-l cunosc pe acest domn *Wiiiliam* Faulkner, zise ea, în timp ce mergeam încet către casă, şi să-i spun că face viaţa foarte grea polonezilor când nu ştie să mai pună şi punct unei fraze. Dar, o, Stingo, cum poate să scrie omul ăsta! Simt că sunt în Misssissippi. Stingo, o să ne iei pe Nathan şi pe mine în Sud, cândva?

Prezenţa plină de viaţă a Sofiei se şterse, apoi dispăru din mintea mea odată ce-am ajuns la mine în cameră şi din nou mi-a stat inima de

[148] *The Bear*, nuvelă de William Faulkner, publicată în 1942.

deznădejde când m-a lovit ca un baros unul dintre acele gânduri despre Leslie Lapidus. Fusesem destul de fraier să cred că în după-amiaza asta, în timp ce orele care mai rămăseseră până la rendez-vous zburau pe lângă mine, obişnuita mea disciplină şi putere de detaşare îmi vor îngădui să-mi continui rutina, adică să compun scrisori pentru rudele din Sud ori să mâzgălesc în carneţelul cu însemnări, ori, pur şi simplu, să mă tolănesc în pat şi să citesc. Eram adânc cufundat în *Crimă şi pedeapsă* şi, cu toate că ambiţiile mele ca scriitor fuseseră turtite zdravăn de stupefianta profunzime şi de complexitatea cărţii, trecuseră vreo câteva după-amiezi deja de când foram prin ea cu necontenită mirare admirativă, mare parte din uluirea mea fiind în directă legătură cu Raskolnikov[149], a cărui existenţă hărţuită şi sărăcăcioasă la St.

— Petersburg părea (mai puţin omorul) extrem de asemănătoare cu a mea în Brooklyn. Efectul asupra mea fusese într-adevăr atât de puternic încât chiar am meditat – şi nu într-o doară, ci într-un moment de seriozitate, care m-a cam speriat – la consecinţele fizice şi spirituale asupra mea dacă şi eu, la rândul meu, m-aş fi dedat la o mică omucidere, colorată de metafizici, înfigând un cuţit, să zicem, în pieptul vreunei bătrâne nevinovate ca Yetta Zimmermann. Viziunea arzătoare a cărţii mă dezgusta şi mă atrăgea înapoi deopotrivă, totuşi, în fiecare după-amiază, atracţia ei câştiga irezistibil în conflict. Şi, atunci, este cel mai mare omagiu pentru modul în care Leslie Lapidus pusese stăpânire pe intelectul meu, pe însăşi voinţa mea, faptul că, în după-amiaza aceasta, cartea a rămas neatinsă.

Şi nici scrisori n-am scris, şi nici nu mi-am trecut în carnet vreunul dintre rândurile acelea gnomice – mergând de la caustic până la apocaliptic, maimuţărind în stil ce era mai prost atât la Cyril Connolly[150], cât şi la André Gide[151] – prin care mă străduiam să-mi păstrez mâna pentru o carieră subsidiară de memorialist. (De mult am distrus o mare

[149] Personajul principal al romanului Crimă şi pedeapsă (1866), de F. M. Dostoievski.
[150] Eminent critic englez şi editor (1903-1974).
[151] Scriitor francez (1869-1951), câştigător al Premiului Nobel pentru Literatură în 1947.

parte din aceste scurgeri ale gândirii mele de tinereţe, păstrând doar vreo sută de pagini cu valoare nostalgică, inclusiv chestiile despre Leslie şi un tratat de nouă sute de cuvinte – surprinzător de spiritual pentru un jurnal atât de încărcat, altminteri, cu *angst*[152] şi cugetări adânci – despre meritele relative, despre coeficienţii de frecare aparenţi, despre miros şi alte caracteristici ale diverşilor lubrifianţi pe care îi folosisem în practicarea Viciului Secret, câştigătorii de departe fiind fulgii de săpun Ivory, bine emulsifiaţi în apă la temperatura corpului.) Nu, în ciuda tuturor dictatelor conştiinţei şi a eticii muncii calviniste şi în ciuda faptului că nu eram nici pe departe obosit, am stat întins pe spate în pat, imobil ca unul aproape de prosternaţie, amuzat să constat că febra care mă ţinuse în priză în ultimele zile îmi făcea muşchii să mi se zbată şi că te puteai chiar îmbolnăvi, probabil serios, de extaz veneric. Lungit pe spate, eram o zonă erogenă de un metru optzeci. De fiecare dată când mă gândeam la Leslie, goală şi zvârcolindu-mi-se în braţe, cum avea să fie peste câteva ore, inima mea făcea acel sălbatic salt care, după cum am mai spus, ar fi fost periculos la un om mai bătrân.

Pe când zăceam aşa, în camera mea de culoarea luminoasă a acadelei, şi pe când minutele după-amiezii se scurgeau încet, bolii mele veni să-i ţină companie un soi de semidementă incredulitate. Amintiţi-vă, castitatea mea era aproape intactă. Asta îmi sporea senzaţia că trăiam un vis. Nu eram pur şi simplu pe punctul de a mă culca cu o femeie, ci mă îmbarcam într-o călătorie spre Arcadia[153], spre Ţara Beulah[154], spre regiunile înstelate ale întunericului de catifea de dincolo de Pleiade. Mi-am amintit încă o dată (de câte ori le invocasem sunetul?) transparentele indecenţe pe care le rostise Leslie şi făcând asta – vizorul minţii mele

---

[152] Termen care desemnează, în filosofia existenţialistă, teama individului cauzată de conştientizarea faptului că viitorul său nu e determinat dinainte, ci trebuie să fie liber ales.

[153] Un tărâm idilic, ficţional, descris de Yeats în poemul *The Song of the Happy ïhepher*d, (Cântecul păstorului fericit).

[154] în Biblie, ţara făgăduită israeliţilor (Isaia 62:4).

retrasa fiecare crăpătură a buzelor ei moi şi suculente, scânteietorii incisivi, perfect modelaţi ortodontic, chiar şi un fermecător strop de salivă la colţul orificiului – mi s-a părut cel mai ameţitor ţel pe care chiar în seara aceea, undeva înainte ca soarele să-şi poată încheia circuitul oriental şi să se înalţe iarăşi peste Sheepshead Bay, gura aceea avea să fie – nu, nu mă puteam lăsa să mă gândesc la gura aceea alunecoasă şi dulce şi la iminentele ei întrebuinţări. Imediat după ora şase, m-am rostogolit jos din pat şi am făcut un duş, apoi m-am bărbierit pentru a treia oară în ziua aceea. În sfârşit, m-am îmbrăcat în singurul meu costum de bumbac, am extras o bancnotă de douăzeci de dolari din tezaurul meu păstrat în cutia de Johnson & Johnson şi am ridicat pânzele, ieşind din cameră, către cea mai mare aventură a mea.

Afară, în hol (în amintire, evenimentele de seamă ale vieţii mele au fost adesea însoţite de mici imagini învârtitoare, ca nişte sateliţi orbitor iluminaţi), Yetta Zimmermann şi bietul elefantin Moishe Muskatblit erau implicaţi într-o ceartă energică.

— Te dai tânăr cu frică de Dumnezeu şi totuşi îmi faci mie una ca asta?

Yetta mai-mai că striga, cu o voce plină mai degrabă de adâncă durere decât de mânie adevărată.

— Ai fost jefuit în metrou? Te păsuiesc de cinci săptămâni de la plata chiriei – cinci săptămâni din generozitatea şi bunătatea inimii mele – şi acum vii să-mi spui poveşti de adormit copiii? Crezi că sunt un soi de mică, drăguţă şi naivă *faygeleh*[155] ca să-ţi înghit gogoşile astea? *Haida de*!

„Haida de!”-ul a fost maiestuos, transmiţând atâta dispreţ încât l-am văzut pe Moishe – gras şi năduşit în hainele lui negre, ecleziastice – făcându-se pur şi simplu mic.

— Dar e adevărat! stărui el.

Era pentru prima oară când îl auzeam vorbind, iar vocea lui juvenilă –

[155] Pederast (în idiş), cuvânt care provine din germanul Vogel, care înseamnă „pasăre“, de unde şi porecla folosită pentru un homosexual (pasiv) de Little Bird, „Păsărică“; Yetta îl foloseşte cu sensul de pasăre cu minte puţină.

un *falsetto* – părea potrivită cu volumul lui amplu, ca de gelatină. Era gata să plângă.

— E adevărat, buzunarul mi-a fost golit în staţia de metrou din Bergen Street! A fost un colorat, un micuţ şi slăbuţ colorat. O, a fost atât de iute! A dispărut pe scări în sus mai înainte să apuc eu să strig. O, doamnă Zimmermann…

Al doilea „Haida de!” ar fi băgat la apă şi lemnul de tec.

— Şi eu să cred o poveste ca asta? Să cred o poveste ca asta chiar de la un rabin mâine-poimâine? Săptămâna trecută mi-ai spus – săptămâna trecută mi-ai jurat pe ce-ai mai sfânt – că o să ai patruzeci şi cinci de dolari joi după-amiaza. Acum îmi serveşti chestia asta despre un hoţ de buzunare!

Corpul masiv al Yettei era aplecat înainte într-o poziţie războinică, dar încă o dată am simţit că era mai multă fanfaronadă decât ameninţare în purtarea ei.

— De treizeci de ani ţin casa asta şi n-am dat pe nimeni afară. Mă mândream că n-a trebuit să scot pe nimeni în şuturi, excepţie un anormal de oysvorf[156], în 1938, pe care l-am prins îmbrăcat în chiloţi de fată. Şi acum, după toate astea, aşa să-mi ajute Dumnezeu, să fiu nevoită să dau afară un rabin mâine-poimâine!

— Vă rog, chiţăi Moishe cu o privire imploratoare.

Simţindu-mă intrus, m-am înghesuit pe lângă, sau prin, masa lor considerabilă, murmurând o scuză, dar am auzit-o deodată pe Yetta spunând:

— Măi, să fie! Tu, care vasăzică, un te duci, Romeo?

Mi-am dat seama că probabil îi atrăsese atenţia costumul meu de bumbac, proaspăt călcat şi uşor apretat, părul meu lipit de ţeastă cu briantină şi, fără îndoială, loţiunea mea de bărbierit Royall Lyme, din care, mi-a trecut brusc prin minte, îmi turnasem cu atâta largheţe încât miroseam ca o dumbravă tropicală. Am zâmbit, n-am zis nimic şi m-am

[156] Gunoi (idiş).

înghesuit mai departe, grăbit să scap atât de învălmăşeală, cât şi de atenţia uşor lascivă a Yettei.

— Pariez că vreo norocoasă de fată o să-şi vadă visul împlinit în seara asta! zise ea râzând pe înfundate.

Am fluturat prieteneşte din mână în direcţia ei şi, cu o privire spre încolţitul şi nefericitul Muskatblit, am plonjat afară, în aerul plăcut al serii de iunie. În timp ce mergeam grăbit pe stradă spre metrou, am mai putut auzi peste slabele lui proteste piţigăiate vocea femeii, răguşită şi gravă, încă turuind furioasă, totuşi stingându-se încet în urma mea, cu un semiton de îngăduinţă răbdătoare care mi-a spus că Moishe nu va fi dat afară din Palatul Roz. Yetta, ajunsesem s-o aflu, era în adâncul inimii de toată isprava sau, în celălalt idiom, o lady balbatisheh[157].

Cu toate acestea, intensul caracter *evreiesc* al acestei scene – ca un recitativ dintr-o operă comică în idiş – m-a făcut să devin un pic mai îngrijorat în privinţa altui aspect al neîntârziatei mele întâlniri cu Leslie. Legănat plăcut într-un vagon gol al BMT-ului care mă ducea spre nord, am încercat, distrat, să citesc un exemplar din *Brooklyn Eagle*, cu preocupările lui parohiale, dar am renunţat curând la efort şi, gândindu-mă la Leslie, mi-a trecut prin cap că nu pusesem niciodată piciorul dincolo de treptele de la intrare ale unei case evreieşti. Cum o fi? m-am întrebat. M-am temut deodată că nu eram îmbrăcat cum se cuvine, bănuiam că ar fi trebuit să port o pălărie. Nu, bineînţeles, m-am liniştit eu, asta era când intrai în sinagogă (parc-aşa ceva, nu?) şi, spunându-mi acestea, mi-a fulgerat prin minte imaginea dizgraţiosului templu de cărămidă galbenă al congregaţiei Rodef Sholem din oraşul meu natal, în Virginia.

Aflat peste drum, în diagonală, de Biserica Prezbiteriană – de asemenea dizgraţioasă, în culoarea sa veştedă, noroioasă, lucrată în gresie şi ardezie, motivul caracteristic al arhitecturii bisericilor americane din anii treizeci – unde, de când eram copil şi până la adolescenţă, m-am dus la slujba de duminică, tăcuta sinagogă, cu obloanele trase, cu

[157] Inimoasă gospodină (idiş).

portalurile ei sumbre de fier forjat şi cu Steaua lui David săpată pe fronton, părea, în intimidanta ei nemişcare, să reprezinte pentru mine tot ce era izolat, misterios şi chiar supranatural la evrei şi la iudaici, precum şi în religia lor fumurie, cabalistică.

Poate e ciudat, dar nu aveam o părere total eronată despre evreii înşişi. În acel orăşel foarte activ din Sud, evreii fuseseră complet şi călduros asimilaţi în straturile exterioare ale vieţii civile, la care deveniseră participanţi neaşteptaţi: negustori, doctori, avocaţi, un spectru al reuşitei burgheze în viaţă.

Ajutorul primarului („vicele”) era evreu; marele liceu local se mândrea în mod deosebit cu succesele echipelor sale şi acel *rara avis*[158] – un antrenor evreu de atleţi, de sprinteri, şi de triple-ameninţări[159]. Însă am văzut cum evreii par să dobândească o altă identitate sau alt ego. Eram afară, în plină lumină a zilei şi în toiul activităţii, când evreii dispăreau în carantina lor domestică şi în izolarea sinistrei lor adoraţii religioase, asiatice – cu suspiciunea că ardeau tămâie, coarne de berbec şi vietăţi sacrificate pentru ofrandă, bătând din tamburine, iar femeile cu voaluri intonau imnuri lugubre, într-o limbă moartă, şi scoteau vaiete ascuţite de *banshee*[160] – şi atunci începeau angoasele pentru un mic prezbiterian de unsprezece ani.

Eram prea tânăr, presupun, şi prea neştiutor ca să fac vreo legătură între iudaism şi creştinism. De asemenea, nu puteam să-mi dau seama de grotescul, dar acum evidentul paradox: că după Şcoala de duminică, atunci când stăteam clipind des la sumbrul şi rău prevestitorul tabernacul de peste drum (cu creieraşul meu făcut vraişte de stupefiant de plicticosul episod din Levitic[161], care-mi fusese vârât cu forţa în cap de un casier de la

---

[158] O „pasăre rară” sau raritate (lb. latină, în original).

[159] În limba engleză: *triple-threat* (*man*) este acel jucător de fotbal nord-american care excelează în toate cele trei abilităţi: alergare, pasă şi şutare a mingii.

[160] Spirit al naturii care ia chip de femeie, se arată călătorilor singuratici şi, cu ţipătul ei ascuţit, prevesteşte moartea (din folclorul scoţian şi irlandez).

[161] A treia carte din Tora iudaică sau Biblia creştină, în care se dau instrucţiuni amănunţite despre cum să trăieşti în sfinţenie, inclusiv cum să celebrezi sabatele, să

bancă efeminat, pe nume McGehee, ai cărui strămoşi pe vremea lui Moise se închinau la copaci pe Insula Skye[162] şi urlau la Lună), de fapt tocmai absorbisem un capitol din străvechea, nepieritoarea şi etern revelatoare istorie a chiar acelei seminţii la a cărei casă de rugăciune mă holbam eu cu adâncă suspiciune şi cu un fior de groază nedefinită. Mă gândeam cu jale la Avraam şi la Isaac. Doamne, ce lucruri de nerostit se petreceau în acel sanctuar păgân! Şi pe deasupra duminica, atunci când bunii neevrei îşi tundeau peluzele sau făceau cumpărături la magazinul universal al lui Sol Nachman! în calitatea mea de începător în studiul Bibliei, ştiam despre evrei deopotrivă foarte multe şi prea puţine, prin urmare, tot nu-mi puteam închipui exact ce se petrecea în Congregaţia Rodef Sholem. Imaginaţia mea de copil îmi sugera că suflau într-un *shofar*[163], ale cărui note barbare, sălbatice sunau cu ecou într-un spaţiu permanent întunecat, adăpostind o Arcă veche, putredă, şi o grămadă de rulouri de pergament. Femei cuşer, cu capetele plecate şi cu feţele acoperite, purtând cămăşi grosolane, din pânză aspră, boceau zgomotos. Nu se cântau imnuri emoţionante, doar se psalmodiau litanii în care se repeta cu îndârjire un cuvânt care suna a „adenoizi”. Filactere spectrale şi osificate fluturau prin beznă ca nişte păsări preistorice şi peste tot erau rabini cu tichii în creştetul capului, gemând într-o limbă guturală, în timp ce îşi oficiau riturile sălbatice – circumcizia ţapilor, arderea boilor, spintecarea mieilor nou-născuţi. La ce altceva se putea gândi un mic puşti, după Levitic? Nu puteam înţelege cum adorata mea Miriam Bookbinder sau Julie Cohn, fluşturatica antrenoare de atletism a şcolii, pe care toată lumea o idolatriza, izbuteau să supravieţuiască unui astfel de context sabatic.

Acum, la zece ani de atunci, eram mai mult sau mai puţin eliberat de astfel de idei false, dar nu suficient de liber ca să nu fiu un pic îngrijorat

---

posteşti şi să aduci ofrande.

[162] Isle of Skye – cea mai mare insulă din Arhipelagul Hebridelor, pe coasta de vest a Scoţiei.

[163] Corn de berbec în care se suflă, ritualic, în sinagogi (mai ales înaintea sărbătorii Rosh Hashanah şi la sfârşitul sărbătorii de Yom Kippur), ca simbol al îndemnării la căinţă şi penitenţă.

despre ce aş putea găsi *chez*[164] Lapidus, în prima mea întâlnire cu o casă evreiască. Chiar înainte de a mă da jos din metrou, la Brooklyn Heights, m-am trezit făcând speculaţii cu privire la atributele fizice ale locului pe care mă pregăteam să-l vizitez şi – ca odinioară cu sinagoga – îl asociam cu mohoreala şi întunericul. Asta nu era fantezia excentrică a copilăriei mele. Nu m-aş fi aşteptat în veci la ceva atât de mohorât ca negrele imobile de apartamente de lângă calea ferată, despre care citisem în unele povestiri despre viaţa evreilor în anii douăzeci şi treizeci; ştiam că familia Lapidus trebuie să fie la ani-lumină şi de mahalale, şi de *shtetl*. Cu toate acestea, atât de rezistentă este puterea prejudecăţilor şi a ideilor preconcepute, încât prevedeam deja un sălaş – cum spuneam – apăsător de întunecat şi chiar cu atmosferă funerară. Parcă vedeam încăperi în penumbră, îmbrăcate în lambriuri de nuc închis la culoare şi încărcate cu mobilier greoi, în stilul misionar[165], de stejar; pe o masă avea să fie un *menorah*[166], cu lumânările aşezate în ordinea cuvenită, dar neaprinse, iar în apropiere, pe o altă masă, avea să fie o Tora, poate chiar Talmudul, deschisă la o pagină tocmai scrutată cu pioşenie de bătrânul Lapidus. Deşi scrupulos de curată, locuinţa va mirosi a vechi şi va fi neventilată, îngăduind izului de *gefilte* prăjite să se reverse în valuri din bucătărie, unde o privire rapidă mi-ar descoperi o bătrână doamnă cu tulpan – bunica lui Leslie – care mi-ar rânji complet ştirbă pe deasupra tigăii sale, dar n-ar fi spus nimic, nevorbind o boabă englezeşte. În living, cea mai mare parte a mobilierului avea să fie cromat, asemănător cu acela dintr-o infirmerie. Mă aşteptam să întâmpin oarecare dificultăţi în conversaţia cu părinţii lui Leslie – mama, disperat de supraponderală, ca toate mamele evreice, ruşinoasă, rezervată, mai mult tăcută; tatăl, mai sociabil şi destul de simpatic, dar nefiind în stare să vorbească decât despre meseria lui – turnarea plasticului –, cu un glas puternic influenţat de palatalele înecate

---

[164] Acasă la (lb. franceză, în original).
[165] M*ission style*, stil în arhitectură creat după modelul misionarilor spanioli din California.
[166] Sfeşnic cu şapte braţe, un simbol al iudaismului din vremurile străvechi şi emblema statului modern Israel.

ale limbii materne. Urma să sorbim câte puţin dintr-un Manischewitz[167] şi să ronţăim nişte halva, în timp ce pąpilele mele gustative saturate de dulce vor tânji disperate după o sticlă de bere Schlitz. Atunci, brusc, cea mai importantă şi mai sâcâitoare problemă a mea – *unde*, în care anume cameră, pe care pat sau divan din acest ambient Leslie şi cu mine aveam să ne efectuăm glorioasa noastră compactare? – îmi ieşi din minte când trenul intră huruind în staţia Clark Street-Brooklyn Heights.

Nu vreau să exagerez reacţia mea la vederea casei Lapidus şi cum se prezenta ea faţă de cum mi-o închipuisem eu. Dar adevărul e (şi după atâţia ani imaginea este la fel de strălucitoare ca un penny de cupru proaspăt ieşit din monetărie) că Leslie locuia într-o casă atât de elegantă încât am trecut pe lângă ea de vreo câteva ori. Nu puteam concepe că edificiul de pe Pierrepont Street corespundea într-adevăr cu numărul pe care mi-l dăduse ea. Când în sfârşit l-am identificat, de bună seamă că m-am oprit în loc căzut într-o admiraţie fără rezerve. Construită din gresie, în stil neorenascentist grec, proaspăt renovată, casa era situată ceva mai departe de stradă, dincolo de o mică peluză prin care trecea secera unei alei de pietriş pentru maşini. Pe alee se odihnea acum un Cadillac sedan jignitor de curat şi de lustruit, de un castaniu-închis, cu nuanţă de vin, perfect îngrijit; parcă-l şi vedeam la o expoziţie de maşini.

M-am oprit o clipă acolo, pe trotuarul străzii civilizate, mărginite de copaci admirând această eleganţă cu adevărat inspirată. În umbrele înserării, becurile din casă luminau plăcut, iradiind o armonie care mi-a amintit subit de reşedinţele impunătoare de pe Monument Avenue, din Richmond. Apoi, mintea-mi plonjând în balta vulgarităţii, m-am gândit că decorul acela putea fi o reclamă într-o revistă ilustrată pentru Fisher Bodies, pentru whisky scoţian, pentru diamante sau pentru orice altceva, sugerând rafinamentul rar şi superscump. Dar mai ales îmi amintea de acea stilată şi încă frumoasă capitală a Confederaţiei – o asociaţie ridicolă, de sudist neaoş, dar una accentuată de vederea, în rapidă succesiune, a

[167] O marcă de vin cuşer.

unui jocheu negru, pe jumătate ghemuit, turnat în fier, care-şi rânjea gura roz la mine în timp ce mă apropiam de portic, apoi de obrăznicătura vioaie de fată în casă care mi-a deschis. Strălucitor de neagră, într-o uniformă toată pliseuri şi volănaşe, vorbea cu un accent pe care urechea mea – semnalizator fără greş – l-a putut recunoaşte ca fiind al unei native din regiunea dintre Roanoke River şi Currituck County, în sectorul de nord-est al Carolinei de Nord, imediat la sud de hotarul Virginiei. Mi-a confirmat deducţia, când am întrebat-o, spunând că era într-adevăr din cătunul South Mills – „înfipt cu deştu'", după spusele ei, chiar în inima lui Dismal Swamp. Chicotind la agerimea mea, îşi dădu ochii peste cap şi zise:

— Hainăuntru!

Apoi, cu un efort pentru etichetă, îşi ţuguie buzele şi murmură, pe un ton uşor yankeu:

— Domnişoara Lăpiidus va veni la dumneata într-o clipă.

Anticipând o bere scumpă, străină, am descoperit că sunt deja uşor ameţit. Apoi, Minnie (pentru că acesta, am aflat mai târziu, era numele feţei) m-a condus într-un imens living alb ca scoica, presărat cu sofale voluptuoase, cu otomane pufoase şi cu fotolii aproape imoral de îmbietoare. Acestea erau aranjate pe un covor gros, din perete în perete, şi el tot alb, fără nicio pată. Biblioteci aflate pretutindeni erau ticsite cu cărţi – cărţi adevărate, noi şi vechi, multe uşor roase pe la colţuri, arătând că fuseseră citite. M-am lăsat într-un fotoliu îmbrăcat în piele întoarsă de culoare crem, postat la jumătatea distanţei între un eteric Bonnard şi un studiu de muzicieni la repetiţie al lui Degas. Pe Degas l-am recunoscut imediat, dar n-aş fi putut spune de unde-l ştiam – până când dintr-odată mi l-am amintit dintr-o perioadă filatelică de pe la finele copilăriei mele, reprodus pe o marcă poştală a Republicii Franceze. *Dumnezeule mare*! a fost tot ce am putut gândi.

Fusesem, firește, toată ziua într-o stare de semiexcitaţie erotică. Totodată, am fost luat complet pe nepregătite de o asemenea bogăţie, genul pe care ochii mei de provincial o văzuse doar fragmentar, prin

paginile revistei *The New Yorker* sau prin filme, dar niciodată direct. Acest şoc cultural – o subită fuziune a libidoului cu o îmbătătoare percepere a luxului, indecent, dar cu cap utilizat – mi-a provocat un îngrijorător amestec de senzaţii în timp ce stăteam acolo: puls accelerat, creştere simţitoare a obrajilor încinşi, salivaţie abundentă şi, în final, o spontană şi exorbitantă încordare în chiloţii mei Hanes Jockey, care avea să dureze toată seara, indiferent în ce poziţie mă găseam – aşezat, stând în picioare, ba chiar şi mergând uşor şchiopătat printre clienţii de la Gage & Tollner, restaurantul unde am dus-o pe Leslie ceva mai târziu, la cină. Condiţia mea armăsărească era, desigur, un fenomen datorat extremei mele tinereţi, care avea să mai apară foarte rar (şi niciodată de-o asemenea durată după vârsta de treizeci de ani). Mai trecusem prin acest priapism de mai multe ori înainte, dar nici pe departe atât de intens şi cu siguranţă niciodată în circumstanţe care nu erau pur sexuale. (Cel mai notabil a fost odată, când aveam vreo şaisprezece ani, la un bal al şcolii, când una dintre acele cochete pline de şiretenie de care am mai pomenit – cu care Leslie se afla într-o antiteză atât de plăcută – a dezlănţuit asupra mea o serie de atacuri ilicite: mi-a răsuflat pe ceafă, mi-a gâdilat palma năduşită cu vârful degetului, şi-a lipit insinuant pântecul în satin de al meu cu atâta destrăbălare hotărâtă, deşi prefăcută, încât numai o tărie a voinţei aproape ca de sfânt, după ore de torturi din acestea, m-a smuls cu forţa de lângă afurisita vampiriţă şi m-a făcut să-mi văd de drum, tumefiat, în noapte.) Dar în casa Lapidus nu fusese nevoie de vreo provocare corporală. A fost, pur şi simplu, gândul la iminenta apariţie a lui Leslie combinat cu excitanta conştientizare – o mărturisesc fără ruşine – a acestei plenitudini băneşti. Aş fi, de asemenea, necinstit dacă nu aş admite că la plăcuta perspectivă a copulării în casa aceea s-a adăugat imaginea fulgurantă a căsătoriei, dacă lucrurile aveau să capete o astfel de turnură.

Aveam să aflu curând, dintr-o conversaţie relaxată – de la Leslie şi de la un prieten de vârstă mijlocie al familiei, un anume domn Ben Field, care

a sosit în vizită împreună cu soţia, în seara aceea, practic imediat în urma mea – că averea Lapidus a. rezultat, în primul rând, de la o singură piesă de plastic nu mai mare decât degetul arătător al unui copil sau apendicele vermiform al unui adult, cu care, de fapt, chiar seamănă. Bernard Lapidus, potrivit spuselor domnului Ben Field pe când îşi mângâia paharul cu Chivas Regal, a prosperat în timpul Crizei din anii ’30 producând scrumiere de plastic cu inscripţii în relief. Scrumierele (mi-a detaliat Leslie, mai târziu) erau de tipul clasic, pe care-l cunoaşte toată lumea: de regulă negre, circulare şi ştanţate cu inscripţii ca STORK CLUB, „21”, EL MOROCCO sau, în localuri mai plebee, BETTY’S PLACE ŞI JOE’S BAR. Mulţi oameni furau aceste scrumiere, prin urmare cererea era fără sfârşit. În înii respectivi, domnul Lapidus produsese scrumiere cu sutele de mii, activitatea micuţei fabrici din Long Island City îngăduindu-i să trăiască foarte confortabil cu familia sa în Crown Heights, pe atunci una dintre zonele cele mai la modă din Brooklyn. Recentul război fusese cel care îi adusese tranziţia de la simpla prosperitate la luxul unei reşedinţe din gresie pe Pierrepont Street, la Bonnard şi la Degas (şi un Pissaro, pe care aveam să-l văd curând, un peisaj înfăţişând un drum de ţară pierdut în natura nedomesticită de la începutul secolului al XIX-lea din jurul Parisului, atât de delicat, de senin şi de frumos, că mi s-a pus un nod în gât).

Cu puţin înainte de Pearl Harbor – a continuat domnul Field, pe tonul său informativ liniştit –, guvernul federal a lansat o cerere printre fabricanţii de plastic turnat, pentru producerea acestui flecuşteţ, de abia cinci centimetri lungime, cu formă neregulată şi conţinând, la un capăt, o umflătură filetată, care trebuia să se potrivească într-un orificiu de formă similară cu precizie absolută. O bucată costa sub un penny, dar de vreme ce contractul – pe care domnul Lapidus l-a câştigat – stipula o producţie de zeci de milioane, minuscula piesă a dat naştere unei Golconda[168]: era o componentă esenţială a focosului fiecărui obuz de şaptezeci şi cinci de

[168] Străveche fortăreaţă indiană, capitala regatului cu acelaşi nume, vestită odinioară pentru diamantele ei, Golconda a căpătat o semnificaţie generică, asociată cu marea bogăţie.

milimetri din artilerie tras de armată şi de marină pe tot parcursul celui de-al Doilea Război Mondial. În baia princiară pe care, mai târziu, am fost nevoit s-o vizitez, exista o copie a acestei piese din răşină polimerizată (căci din aşa ceva se făceau, mi-a spus domnul Field), înrămată şi atârnată de perete, iar eu am privit-o uluit îndelung, gândindu-mă la nenumăratele legiuni de gălbejiţi şi de friţi care fuseseră aruncaţi în aer până în dulcea viaţă viitoare graţie existenţei acestui obiect, făcut dintr-o substanţă vâscoasă, embrionară, în umbrele lui Queensborough Bridge. Copia era din aur de optsprezece carate, iar prezenţa ei făcea singura notă discordantă de prost gust din casă. Dar putea fi trecută cu vederea, în anul acela, când mirosul proaspăt al victoriei încă plutea în aerul Americii. Leslie avea să se refere la ea, mai târziu, spunându-i „Viermele”, şi întrebându-mă dacă nu-mi amintea de „o specie de spermatozoizi obezi” – o comparaţie nostimă care însă te îngheţa prin paradox dacă te gândeai la funcţia „viermelui”. Am filosofat un timp despre asta, dar la sfârşit şi în cel mai nevinovat mod cu putinţă ea şi-a păstrat o atitudine degajată faţă de sursa de bunăstare a familiei, observând cu un soi de amuzament resemnat că „Viermele cu siguranţă a cumpărat câţiva fantastici impresionişti francezi”.

Leslie şi-a făcut apariţia, îmbujorată şi frumoasă, într-o rochie de jerseu negru ca bitumul, care se mula şi se încreţea peste diversele ei rotunjimi într-un mod dureros de ademenitor. Mi-a dat o sărutare umedă pe obraz, împrăştiind un parfum aerisit, care o făcea să miroasă ca o narcisă proaspătă şi, din nu ştiu ce motiv, de două ori mai excitantă ca aţâţătoarele de bărbăţie cu care avusesem de-a face în Tidewater, acele ridicole virgine scăldate în duhoarea mosculuilor de odalisce. Asta era *clasă*, am gândit eu, adevărată clasă evreiască. O fată care se simţea îndeajuns de sigură pe ea cât să se parfumeze cu Yardley ştia, într-adevăr, ce înseamnă sexul. Curând după ea au venit şi părinţii, un bărbat la vreo cincizeci de ani, slab, bronzat şi cu o înfăţişare plăcută de vulpoi, şi o femeie frumoasă, cu părul ca ambra, care părea atât de tânără încât ar fi

putut trece cu uşurinţă drept sora mai mare a lui Leslie. Din cauza înfăţişării sale, mi-a venit greu să cred când mi-a spus Leslie că mama ei absolvise Colegiul Barnard în 1922.

Domnul şi doamna Lapidus n-au zăbovit prea mult în compania noastră, aşa că nu mi-am putut forma decât o scurtă impresie. Dar impresia aceea – o certă doză de educaţie, o dezinvoltură exprimată în bunele maniere, un rafinament deosebit – m-a făcut să dau înapoi, gândindu-mă la crasa mea ignoranţă şi la stupida criză care mă apucase în metrou, cu premoniţia mea de bătut în cap a mohorelii meschine şi a lipsei de cultură. Cât de puţin ştiam, la urma urmelor, despre această lume urbană de dincolo de râul Potomac, cu enigmele sale etnice şi complexităţile sale! în mod eronat, mă aşteptasem la o vulgaritate stereotipă. Anticipând în Lapidus-père[169] pe cineva ca Schlepperman – comediantul evreu de la emisiunea de radio a lui Jack Benny, cu accentul lui de pe Seventh Avenue şi solecismele-i fără speranţă – descoperisem, în schimb, un patrician cu uşurinţa vorbirii, foarte degajat în ceea ce privea bogăţia lui, a cărui voce era plăcut colorată cu vocalele largi şi accentuarea zglobie de la Harvard, unde am aflat că absolvise chimia cu *summa cum laude*, plecând de acolo expert în producerea victoriosului Vierme. Am băut încet berea daneză cu care am fost servit. Deja mă abţiguisem şi mă simţeam fericit – fericit, mulţumit mai presus de orice-mi imaginasem până atunci. Apoi a urmat o altă plăcută revelaţie. În timp ce conversaţia zumzăia mai departe în seara înmiresmată, am început să înţeleg că domnul şi doamna Field veniseră să li se alăture părinţilor lui Leslie într-un weekend prelungit la casa de vară a familiei Lapidus, pe ţărmul din Jersey. De fapt, grupul avea să plece dint-o clipă într-alta, în Cadillac-ul castaniu. Atunci mi-am dat seama că Leslie şi cu mine vom fi lăsaţi singuri, să ne facem de cap, în casa aceea. Paharul meu s-a revărsat. O, paharul meu s-a transformat într-un torent rupând stăvilarele şi curgând pe covorul imaculat, şi mai departe, pe Pierrepont Street, peste

[169] Tată (lb. franceză, în original).

tot Brooklynul care căpătase culoarea cărnii în asfinţit. Un weekend singur cu Leslie…

Dar a mai trecut probabil o jumătate de oră până când soţii Lapidus şi Field să urce în Cadillac şi să pornească spre Asbury Park. Răgazul acesta l-am petrecut sporovăind. Ca şi oaspetele său, domnul Field era colecţionar de artă, iar discuţia s-a îndreptat către subiectul achiziţiilor. Domnul Field pusese ochii pe un Monet, în Montréal, şi dădu de înţeles că socotea c-ar fi putut intra în posesia lui pentru vreo treizeci, cu un pic de noroc. Pentru câteva secunde, am simţit fiori de gheaţă pe şira spinării. Mi-am dat seama că era pentru prima oară când auzeam pe cineva în carne şi oase (şi nu vreo efigie cinematografică) spunând „treizeci” ca prescurtare de la „treizeci de mii”. Dar urma să mai am o surpriză. La acest punct, a fost menţionat şi Pissaro şi, de vreme ce eu nu-l văzusem încă, Leslie a sărit de pe sofa şi-a spus că trebuie să merg cu ea imediat. Ne-am dus împreună în spatele casei, în ceea ce era o simplă sufragerie, unde priveliştea încântătoare – o duminică după-amiaza amuţită, peste un amestec de viţă verde-pal, ziduri măcinate şi eternitatea – prindea ultimele raze oblice ale soarelui de vară. Reacţia mea a fost absolut spontană:

— E atât de frumos, m-am auzit şoptind.

— E *ceva*, nu? răspunse Leslie.

Unul lângă altul, am privit peisajul. În umbrele încăperii, chipul ei era atât de aproape de al meu încât îi puteam simţi aroma dulceagă şi lipicioasă a sherry-ului pe care îl băuse, după care m-am pomenit cu limba ei era în gura mea. Pe cinstite că nu făcusem nicio propunere pentru acea fenomenală limbă; întorcându-mă, voisem să mă uit la faţa ei, căutând doar acea expresie a plăcerii estetice pe care, dac-aş fi găsit-o, ar fi corespuns cumva cu a mea, aşa cum ştiam că o am. Dar nici n-am apucat să-i zăresc chipul, într-atât de instantanee şi de grăbită a fost limba. Pătrunsă în gura mea căscată ca un animal marin zvârcolitor, a fost cât pe-aci să mă scoată din simţiri în timp ce scotocea după un punct

terminus de neatins, lângă omuşor; se răsucea, zvâcnea şi se contorsiona măturându-mi cerul gurii; sunt sigur că pe puţin o dată s-a răsturnat cu susul în jos. Lunecoasă ca un delfin, nu atât udă, cât mai degrabă delicios mucilaginoasă şi cu gust de Amontillado, a avut în ea atâta putere cât să mă ţintuiască, sau cumva să mă facă să dau înapoi, de tocul uşii, unde am rămas atârnând neajutorat, cu ochii strâns închişi, în transa limbii. Cât a durat nu ştiu, dar când în sfârşit mi-a trecut prin cap să-i răspund la fel, sau măcar să încerc, şi am început să-mi dezmorţesc propria limbă, cu un soi de gâlgâit, am simţit-o pe a ei retrăgându-se ca o băşică dezumflată; şi-a dezlipit gura de a mea, apoi şi-a lipit faţa de obrazul meu.

— Nu *putem* chiar acum, zise ea, cu agitaţie.

Mi s-a părut că o simt tremurând, dar n-am fost sigur decât de faptul că respira greu şi că eu o ţineam strâns în braţe. Am bâiguit:

— Dumnezeule, Leslie… Les…

Asta a fost tot ce-am putut scoate, după care ea s-a desprins de mine.

Rânjetul ei de acum părea un pic nepotrivit cu emoţia noastră răvăşitoare, iar glasul ei adoptă un ton liniştit, destins, chiar zeflemitor, care totuşi, prin forţa semnificaţiei, mă lăsă în pragul smintelii de dorinţă. Era melodia familiară, dar interpretată de data asta la un fluier din trestie-de-zahăr.

— *Futai*, zise ea, într-o şoaptă abia perceptibilă, uitându-se la mine, un fantastic… futai.

Apoi se întoarse şi o luă înapoi către living.

Câteva momente mai târziu, când m-am ascuns într-o baie habsburgică dotată cu un tavan de catedrală şi baterii şi robinete aurite, rococo, m-am scormonit în portofel şi am dat de capătul unui prezervativ Trojan, prelubrifiat, ieşit din ambalajul lui de staniol, pe care l-am pus la îndemână, într-un buzunar lateral al sacoului, încercând, totodată, să-mi recompun înfăţişarea răvăşită în faţa unei oglinzi care te arăta din cap până-n picioare şi pe rama căreia mergeau de-a buşilea heruvimi auriţi.

Am reuşit să-mi şterg faţa mânjită de ruj, o faţă care, spre deznădejdea mea, avea rumeneala de cireaşă în obraji, semnul cuiva suferind de insolaţie. Nu puteam face absolut nimic în privinţa asta, deşi am fost uşurat să constat că sacoul meu demodat de bumbac, un pic prea lung, ascundea cu mai mult sau mai puţin succes şliţul pantalonilor şi neînduplecata rigiditate dindărătul lui.

Ar fi trebuit, oare, să bănuiesc totuşi că e ceva în neregulă când, câteva minute mai târziu, în timp ce ne luam la revedere de la soţii Lapidus şi soţii Field, pe aleea de pietriş pentru maşini, l-am văzut pe domnul Lapidus sărutând-o afectuos pe frunte şi murmurându-i: „Să fii cuminte, mica mea prinţesă!”? A fost nevoie să treacă ani buni, deopotrivă cu studii amănunţite despre sociologia evreiască şi lectura unor cărţi ca *La revedere*, *Columb*[170] şi *Marjorie Morningstar*[171], mai înainte să aflu de existenţa arhetipului prinţesei evreice, de al său *modus operandi* şi de semnificaţia sa în schema lucrurilor. Dar în momentul acela, cuvântul „prinţesă” nu însemna nimic mai mult decât o drăgălăşenie părintească; eu rânjeam deja încrezut, înăuntrul meu, la îndemnul „să fii cuminte”, în timp ce Cadillac-ul, cu luminile farurilor din spate clipind roşii, dispărea în amurg. Chiar şi aşa, odată ce am rămas singuri, am simţit ceva în purtarea lui Leslie – presupun că i-aţi putea spune cochetărie – care mi-a dat de înţeles că era necesară o oarecare amânare: asta în pofida presiunii maxime acumulate în noi şi a atacului nemilos asupra gurii mele, căreia din nou îi era sete de mai multă limbă.

Am centrat eu direct către Leslie, de îndată ce am fost înapoi, în spatele uşii de la intrare, strecurându-mi braţul pe după mijlocul ei, dar a reuşit să scape, râzând ca un clinchet de clopoţel şi făcând observaţia – prea criptică pentru mine – că „graba strică treaba”. Totuşi, eram cu siguranţă mai mult decât dornic ca Leslie să preia controlul strategiei

[170] Colecţie de şase nuvele (1959) ale scriitorului american de origine evreiască Philip Roth, fiecare tratând problemele şi preocupările celei de-a doua şi a treia generaţii de evrei asimilaţi americani.

[171] Roman (1955) al scriitorului american Herman Wouk, despre o femeie care vrea să devină actriţă.

noastre biunivoce, să stabilească succesiunea momentelor şi ritmul serii noastre, îngăduind astfel evenimentelor să se desfăşoare treptat către marele crescendo; oricât de pătimaşă şi dornică era, imaginea în oglindă a dorinţei mele arzătoare, Leslie, la urma urmelor, nu era o târfă ordinară pe care s-o am la cerere, chiar atunci şi chiar acolo, pe covorul din perete în perete. În ciuda nerăbdării ei şi a abandonului de mai devreme – îmi spunea mie instinctul –, voia să fie dezmierdată, măgulită, sedusă şi tratată ca orice femeie, iar eu nu aveam nimic împotrivă, pentru că Natura în mod clar concepuse o astfel de schemă pentru a spori şi plăcerea bărbatului. Prin urmare, eram mai mult decât dispus să am răbdare şi să nu zoresc nimic. Astfel, când m-am trezit stând, mai degrabă cu afectare, lângă Leslie, sub Degas, nu m-am simţit deloc contrariat de intrarea lui Minnie, aducând şampanie şi (un alt lucru dintre multiplele „cele dintâi" pe care aveam să le cunosc în seara aceea) caviar proaspăt de belugă. Ocazia a stârnit, între Minnie şi mine, o tachinare cu puternică aromă sudistă, pe care în mod evident Leslie a găsit-o cuceritoare.

După cum am arătat deja, rămăsesem perplex să descopăr, în timpul şederii mele în Nord, că newyorkezii tind să-i privească pe sudişti fie cu extremă ostilitate (cum mă privise Nathan, la început), fie cu amuzată condescendenţă, de parcă aceştia ar alcătui cumva o clasă de menestreli pentru divertisment. Deşi ştiam că Leslie fusese atrasă de partea mea „serioasă", cădeam totuşi şi eu în categoria celor din urmă. Aproape uitasem – până când a reapărut Minnie – de faptul că în ochii lui Leslie eram ca o ştire proaspătă şi exotică, un pic cam ca Rhett Butler[172]; latura mea „sudistă" era cartea mea cea mare, aşa că am început s-o joc, atunci şi întreaga seară, mizând pe ea tot ce puteam. Următorul schimb de replici, de pildă (replici care ar fi fost de neconceput, douăzeci de ani mai târziu), a făcut-o pe Leslie să râdă, plesnindu-se cu palmele pe frumoasele-i coapse învelite în jerseu:

— Minnie, *mor* să mănânc o mâncare ca pe la noi. Mâncare adevărată

[172] Personajul principal masculin al romanului Pe aripile vântului de Margaret Mitchell.

de-a oamenilor de culoare. Nu d-astea, ouă de peşte comuniste.

— Mmm-mm! Şi *eu*! Ooo, ce mi-ar mai plăcea o saramură de barbun. Saramură de barbun şi mămăligă. Asta numesc eu să *mănânci*.

— Dar ce-ai zice de-o tocăniţă de maţe de porc, Minnie? Tocăniţă şi napi!

— Mai lăsaţi! (Chicoteli ascuţite, nebuneşti.) Dacă mai vorbiţi mult de maţe, o să mi se facă aşa de foame că crez c-o să mor!

Mai târziu, la Gage & Tollner, când Leslie şi cu mine cinam sub o lampă de gaz, mâncând scoici şi crab imperial, am ajuns mai aproape ca oricând în viaţa mea de a simţi un amalgam pur de senzualitate şi bucurii spirituale. Şedeam foarte aproape unul de altul, la o masă dintr-un colţ, departe de gălăgia mulţimii. Beam nişte vin alb extraordinar, care îmi înviorase simţurile şi-mi dezlegase limba într-atât încât să-i spun şi povestea adevărată cu bunicul din partea tatii, care-şi pierduse un ochi şi un genunchi la Chancellorsville, şi una născocită, cu unchiul, fratele bunicii dinspre mamă, al cărui nume era Mosby şi care a fost unul dintre marii lideri ai gherilei confederate în Războiul Civil. Am spus născocită pentru că Mosby, un colonel din Virginia, nu avea nicio legătură de rudenie cu mine; povestea totuşi era deopotrivă acceptabil de veridică şi colorată, iar eu am relatat-o cu înfrumuseţări şi înfloriturі, cu detalii adăugate şi cu note de bravură, savurând fiecare efect dramatic izbutit şi, în cele din urmă, acţionând comutatorul de farmec cuceritor de voltaj mediu asupra lui Leslie, care, cu ochii strălucitori, mă luă de mână şi mi-o ţinu strâns, cum făcuse şi la Coney Island, şi i-am simţit palma uşor umedă – de dorinţă sau aşa am crezut eu.

— Şi dup-aia ce s-a întâmplat? am auzit-o întrebând, după o pauză pe care o făcusem special pentru sporirea efectului.

— Păi, unchiul meu, Mosby, am continuat, a împresurat în sfârşit brigada aceea unionistă din Valley. Era noapte şi comandantul unionist dormea în bivuac. Mosby s-a furişat în cortul întunecat al generalului şi l-a înghiontit în coaste, trezindu-l. „Generale”, a zis, „scoală-te, am o veste de

la Mosby!” Generalul, necunoscând vocea, dar crezând că era vreunul dintre oamenii lui, a sărit în picioare, pe întuneric, şi a zis: „*Mosby*! L-aţi prins?”. Iar Mosby i-a răspuns: „Nu, domnule! *El te-a prins pe tine*!”

Răspunsul lui Leslie m-a răsplătit pe deplin – un chiot din gât, profund apreciativ de contralto, care a făcut să se întoarcă mai multe capete de la mesele din jur împreună cu o privire plină de reproş de la un chelner mai în vârstă. După ce râsul ei s-a stins, amândoi am rămas tăcuţi câteva clipe, uitându-ne în paharele noastre cu brandy de după cină. În cele din urmă, a fost ea, nu eu, cea care a adus în discuţie subiectul despre care ştiam că o preocupă cel mai mult, la fel cum mă preocupa şi pe mine.

— Ştii, erau ciudate vremurile acelea, zise ea gânditoare. Vreau să spun, secolul al XIX-lea. Adică, nimeni nu se gândeşte că ei se şi regulau. În toate cărţile alea şi în povestiri nu găseşti niciun cuvânt cum că şi-o trăgeau.

— Victorianismul, am zis eu. Pudoare exagerată.

— Vreau să spun, eu nu ştiu prea multe despre Războiul Civil, dar ori de câte ori mă gândesc la vremea aceea – de când cu *Pe aripile vântului* –, am tot visat la generalii ăia, acei superbi generali sudişti, cu mustăţile şi bărbile lor arămii, cu părul inele-inele, călare pe cai. Şi la fetele alea frumoase, în crinoline şi izmenuţe. Din tot ce poţi citi, n-ai să afli nicicum dacă şi-o trăgeau vreodată.

Se opri şi-mi strânse mâna.

— Vreau să spun, pe tine nu te afectează cumva să gândeşti la una dintre acele răpitoare fete, cu crinolina într-o nemaipomenită neorânduială, şi la unul dintre acei superbi ofiţeri tineri – vreau să spun, amândoi futându-se ca *nebunii*?

— O, ba da, am răspuns, cu un fior, ba da, mă afectează, îţi lărgeşte simţul istoriei.

Trecuse de ora zece seara şi am comandat încă un rând de brandy. Am mai zăbovit acolo încă vreun ceas şi din nou, ca la Coney Island, Leslie a acaparat blând, dar irezistibil cârma conversaţiei, conducând-o înspre

braţe moarte cu ape tulburi şi lagune misterioase unde eu, cel puţin, nu mă aventurasem niciodată cu vreo femeie.

Pomenea adesea de psihanalistul ei actual care, zicea ea, îi deschisese conştiinţa asupra eului ei primar şi, mai important, asupra energiei sexuale care nu trebuia decât să fie captată şi eliberată, pentru a face din ea *animalul* sănătos (expresia ei), funcţional, care simţea că este acum. În timp ce vorbea, benignul coniac mi-a dat imboldul de a-mi trece vârful degetelor foarte uşor pe conturul gurii ei expresive, strălucind argintiu de la rujul vermillon.

— Eram aşa o *ciudată* înainte să mă duc la psihanalist, zise ea cu un oftat, burduşită cu chestii intelectuale, fără nicio idee despre legătura cu trupul meu, despre *înţelepciunea* pe care trupul meu putea să mi-o dea. Nicio idee despre păsărica mea, nicio idee despre acel mic şi minunat *clitoris*, n-aveam idee despre nimic. Ai citit D. H. Lawrence? *Amantul doamnei Chatterley*[173]?

A trebuit să spun că nu. Fusese o carte pe care îmi dorisem multă vreme s-o citesc, dar la care, încarcerată ca un strangulator nebun în spatele sârmelor care încuiau rafturile bibliotecii universitare, nu avusesem acces.

— Citeşte-o! zise ea cu vocea răguşită şi intensă. Fă rost de ea şi citeşte-o, pentru binele tău. Un prieten de-al meu a adus ilicit o copie din Franţa, ţi-o împrumut şi ţie. Lawrence are răspunsul – oh, el ştie atât de multe despre futut. Zice că atunci când te fuţi, te duci la *zeii întunericului*.

Rostind aceste cuvinte, ea-mi strânse iarăşi mâna, care acum îşi împletise degetele cu ale ei la niciun milimetru de încordata tumefacţie din poala mea, iar ochii şi-i pironi într-ai mei cu o asemenea privire galvanică de pasiune şi certitudine, încât a fost nevoie de întreaga mea putere de stăpânire pentru a evita, chiar în clipa aceea, o îmbrăţişare

[173] Romanul a văzut lumina tiparului în 1928, la Florenţa, dar până în 1960 a fost interzis în Regatul Unit, Canada şi Statele Unite, ca fiind pornografic (acuzat de descrierea explicită a sexului şi utilizarea „cuvintelor de netipărit”).

grotescă, *animalică*, în public.

— O, Stingo, zise ea din nou, chiar vorbesc serios, să te fuţi înseamnă să te duci la zeii întunericului.

— Atunci, hai să mergem la zeii întunericului, am spus eu, practic lipsit de orice control acum, când făceam grăbit semn cu mâna după nota de plată.

În urmă cu vreo câteva pagini, am pomenit în treacăt despre André Gide şi despre jurnalul gidean pe care încercasem să-l imit. Ca student la Duke, îl citisem cu mare atenţie pe maestru în franceză. Îi admirasem jurnalul fără rezerve şi considerasem probitatea lui Gide şi necontenita-i autodisecţie ca o parte a uneia dintre faptele eroice cu adevărat triumfătoare ale minţii civilizate din secolul al XX-lea. În propriul jurnal, la începutul finalului cronicii mele despre Leslie Lapidus – o săptămână a Patimilor, cum mi-am dat seama mai târziu, care începuse în duminica aceea de succes la Coney Island şi se sfârşise cu pironitul meu pe Cruce, la primele ore ale dimineţii de vineri, odată ce ne întorseserăm în Pierrepont Street – m-am gândit îndelung la Gide şi am parafrazat, din memorie, câteva dintre exemplarele lui cugetări şi observaţii. N-o să zăbovesc aici asupra acestui pasaj din jurnal, decât ca să subliniez admiraţia mea pentru cumplitele umilinţe pe care Gide fusese în stare să le absoarbă şi pentru onestitatea curajoasă cu care părea întotdeauna hotărât să le noteze: cu cât mai catastrofică era umilinţa sau dezamăgirea, am observat eu, cu atât mai purificatoare şi mai luminoasă devenea relatarea lui Gide în *Jurnale* – un catharsis la care şi cititorul putea participa. Deşi nu-mi mai amintesc exact, trebuie să fi fost acelaşi soi de catharsis pe care încercasem să-l fac în ultima secţiune despre Leslie – care urmează după reflecţiile mele despre Gide – şi pe care o includ aici. Însă va trebui să adaug că s-a întâmplat ceva anormal cu aceste pagini. La un anumit moment, nu la mult timp după ce le-am scris, se pare că de disperare le-am smuls din caietul-registru în care-mi ţineam jurnalul, depozitându-le, împăturite la întâmplare, la spatele registrului,

unde am dat peste ele, dintr-un noroc chior, tocmai când reconstituiam deznodământul mascaradei acesteia stupide. Ceea ce încă mă uimeşte este scrisul meu: nu e scrisul placid, sârguincios, lizibil, de şcolar, pe care-l am de obicei, ci o sălbatică scrijelitură grăbită şi apăsată, indicând viteza ameţitoare a emoţiilor înnebunite. Stilul, cu toate acestea, aşa cum se poate vedea acum, continuă să posede o nesmintită, prefăcut sardonică şi autodisecantă calitate pe care Gide ar fi admirat-o dacă ar fi fost vreodată în situaţia de a cerceta aceste pagini umilite:

Aş putea să mă prind de ceea ce se întâmplă când urcăm în taxi, după cina la Gage & Tollner. Fireşte, la momentul acela sunt atât de surescitat de patima carnală străveche şi simplă încât o cuprind pe Leslie în braţe încă dinainte de a se pune în mişcare taxiul. Şi imediat, pe viaţă şi pe moarte, are loc o repetare a momentului în care ne-am uitat la Pissaro. Limba aceea a ei scormonitoare este înăuntrul meu ca o scrumbie zbătându-se să înainteze în contra curentului. Niciodată mai înainte de asta n-am ştiut că sărutul poate fi atât de major, de vast. Evident totuşi, a venit timpul să-i răspund la fel şi asta fac. În timp ce străbatem Fulton Street, îi „dau limbă" şi eu şi e limpede că-i place, fiindcă răspunde cu mici gemete şi înfiorări. De-acum sunt atât de încins încât fac ceva ce am vrut dintotdeauna să fac când sărut o fată, dar niciodată n-am îndrăznit, în Virginia, din cauza flagrantei sale lipse de echivoc. Ceea ce fac este să îmi mişc limba încet şi ritmic, înăuntru şi în afara gurii ei, în lungi mişcări de copulaţie ad libitum[174]. Asta o determină pe Leslie să geamă din nou şi îşi trage gura înapoi destul cât să şoptească: „Doamne! ghici ce a ta în ghici ce a mea!". Nu mă las abătut de această neaşteptată timiditate. Sunt pe jumătate ieşit din minţi. Mi-e aproape cu neputinţă să-mi descriu starea din clipele acelea. Într-un soi de frenezie controlată, hotărăsc că acum e momentul să fac prima mişcare cu adevărat directă. Aşadar, foarte delicat, îmi strecor mâna în sus, într-un mod care îmi va permite să încep

[174] După plac, după dorinţă, (lb. latină, în original).

să ţin în palme baza plinului ei sân stâng, sau drept, am uitat care. Exact atunci, spre stupefacţia mea aproape totală, cu o fermitate şi o hotărâre pe potriva furişării mele delicate, îşi mişcă braţul într-o poziţie protectoare, care înseamnă clar: „Pofta-n cui!”. Asta e absolut amuţitor, atât de amuţitor, că am impresia că unul dintre noi a făcut o greşeală, că a încurcat semnalele pe care ni le transmiseserăm, că glumeşte (o glumă proastă) sau ceva asemănător. Ca atare, la scurt timp după aceea, în timp ce limba mea e încă înfiptă adânc în gâtlejul ei şi ea continuă să scoată acele gemete scurte, fac o mişcare spre cealaltă ţâţă. Pac! Acelaşi lucru, iarăşi: mişcarea subită, protectoare, braţul lăsat în jos ca una dintre acele bariere de la trecerea peste calea ferată. „Pe aici nu se trece!” E absolut de necrezut.

(Scriind acum, vineri, la ora 8p.m., îmi consult Manualul Merck[175]. Din Merck, pot să trag concluzia că sufăr de un caz sever de „glosită acută”, o inflamaţie a suprafeţei limbii, de origine traumatică, dar fără îndoială agravată de bacterii, viruşi şi tot soiul de alte chestii toxice, rezultând din cinci sau şase ore de schimb salivar fără precedent în istoria gurii mele şi, aş zice chiar, a oricăruia. Merck mă informează că asta e o fază care va trece după un anumit număr de ore de odihnă a limbii, ceea ce e o mare uşurare să aflu, de vreme ce este curată crimă să mănânc ceva sau să iau mai mult de câteva înghiţituri de bere. E aproape noapte acum când scriu, singur, acasă la Yetta. Nu pot să dau ochii nici măcar cu Sofia sau cu Nathan. Cinstit vorbind, sufăr de o dezolare cum n-am cunoscut niciodată şi nici nu credeam c-ar fi cu putinţă.)

Înapoi la Calea lui Stingo[176]. De bună seamă, ca să-mi păstrez mintea întreagă, trebuie să mă gândesc la vreo explicaţie raţională pentru comportamentul ei bizar. Evident, gândesc eu, Les, pur şi simplu şi foarte logic, nu doreşte să se petreacă nimic făţiş într-un taxi. Perfect, în regulă, într-adevăr. O doamnă în taxi, o curvă în pat. Cu aceste consideraţii în

---

[175] T*he Merck Manual of Diagnosis and Therapy* (*Manualul Merck de diagnoză şi terapie*), publicat în 1899.

[176] Aluzie la scrierea lui John Bunyan, Pilgrim's Progress.

minte, mă mulţumesc cu alte acţiuni labirintice ale limbii până când taxiul ajunge la casa de gresie de pe Pierrepont Street. Coborâm şi intrăm în casa cufundată în beznă. Când Leslie descuie uşa din faţă, face observaţia că, fiind joi, este noaptea liberă a lui Minnie, iar eu interpretez asta ca pe o subliniere a intimităţii pe care o avem. În lumina slabă a foaierului, mădularul meu, captiv în pantaloni, este cu adevărat de nestăpânit. De asemenea, o pată de *„udătură de câine" aici, o scurgere precoit, de parcă un căţeluş ar fi făcut pipi în poala mea.*

(O, André Gide, prie pour moi![177] Povestea asta devine aproape insuportabilă. Cum să le găsesc eu un sens, să le fac credibile – cu atât mai mult umane – nefericirilor din următoarele câteva ore? Pe ai cui umeri cade vina pentru această tortură gratuită – ai mei, ai lui Leslie, ai Zeitgeist[178]ului? Ai psihanalistului lui Leslie? Cu siguranţă, cineva are multe de explicat pentru ce a scos-o pe biata Les afară, pe platoul ei rece şi arid. Fiindcă exact aşa îl numeşte ea – un platou – acest limb părăsit, pe unde ea rătăceşte solitară şi îngheţând.)

O luăm de la capăt pe la miezul nopţii, pe o canapea de sub Degas. Se află o pendulă undeva în casă, care bate orele, iar la două nu am avansat niciun milimetru faţă de cum eram în taxi. Am căzut într-o destul de disperată, dar în general tăcută luptă decisivă, iar eu am aplicat fiecare tactică din carte – încercând să pipăi sâni, coapse, pântec. Nu ţine. În afară de larg deschisa cavitate bucală a ei şi acea prodigios de activă limbă, ar putea foarte bine să poarte o platoşă de fier sau o armură completă. Imaginea marţială este nimerită şi în alt sens, pentru că de îndată ce încep să forez mai agresiv, profitând de semiîntuneric, pipăind arcuirea coapsei sau încercând să-mi vâr laba între genunchii ei strâns lipiţi, ea îşi smulge şarpele acela de limbă din gura mea şi murmură chestii ca: „Ho, stai pe loc, colonele Mosby!" sau „Retragerea, Johnny Reb!". Totul rostit într-o tentativă de a-mi imita accentul confederat şi cu o voce

[177] O, André Gide, roagă-te pentru mine! (lb. franceză, în original).
[178] Spiritul timpului (lb. germană, în original).

nepăsătoare, chicotind, o voce de Totuşi-Vorbesc-Serios, cu care parcă aruncă peste mine o găleată de apă rece ca gheaţa. Din nou, de-a lungul întregii şarade, mie nu-mi vine să cred că într-adevăr se întâmplă aşa ceva, pur şi simplu nu pot accepta faptul că, după preludiul ei care mi-a tăiat la propriu răsuflarea, după toate aceste invitaţii fără echivoc şi după răsunătoarele vino-ncoace, dă înapoi, fluturându-mi pe sub nas păcăleala asta jignitoare. La un moment dat, după ora două, ajuns în prag de criză de nebunie, recurg la ceva care, de când mă apuc să-l fac ştiu că va provoca o reacţie drastică din partea lui Les – deşi nu prevăd cât de drastică. Încă încleştaţi în lupta noastră nemărginită ca oceanul, sunt sigur că ea o să ne înece pe amândoi cu ţipătul înfundat pe care-l va scoate când îşi va da seama de ce s-a apucat. (Asta după ce mi-am desfăcut fermoarul de la şliţ şi i-am lipit mâna pe mădularul meu.) Zboară de pe sofa de parcă ar fi aprins cineva un foc sub ea şi în momentul acela seara şi toate fanteziile şi visurile mele prăpădite se prefac într-un pumn de pleavă.

(O, André Gide, comme toi, je crois que je deviendrai pédéraste![179])

Mai târziu, oràcaie ca un copil mic, stând lângă mine, încercând să se justifice. Din nu ştiu ce motiv, dulceaţa ei covârşitoare, neajutorarea ei, purtarea pleoştită şi plină de căinţă, toate mă ajută să-mi stăpânesc furia turbată. Dacă iniţial am vrut s-o bat cu cureaua de să-i meargă fulgii – să-i iau preţiosul Degas, să i-l sparg în cap şi să i-l fac guler –, acum aproape că-mi venea să bocesc şi eu odată cu ea, să-mi jelesc propria tristeţe şi frustrare, dar şi să plâng pentru Leslie şi pentru psihanaliza ei, care o ajutase doar ca să-şi creeze propria impostură grosolană. Aflu despre toate acestea în timp ce pendula îşi bate mai departe orele spre zorii zilei şi după ce reuşesc să înlătur multiplele obiecţii şi proteste certăreţe. „Nu vreau să fiu răutăcios sau neînţelegător”, îi şoptesc eu pe întuneric, ţinând-o de mână, „Dar m-ai făcut să cred altceva. Ai spus, şi-o să-ţi citez exact: «Pariez că tu i-ai putea trage unei fete un futai fantastic»„. Las o

[179] O, André Gide, ca şi tine, cred c-o să ajung pederast! (lb. franceză, în original)

lungă pauză, scoţând nişte fum pe nări prin întuneric. Apoi spun: „Ei, bine, aş fi putut. Şi am vrut s-o fac”. Mă opresc. „Asta-i tot”. Apoi, după o altă pauză lungă şi o mulţime de suspine înăbuşite, ea răspunde: „Ştiu că am spus-o şi, dacă te-am făcut să crezi aşa, îmi cer iertare, Stingo”. Smiorca-smiorca. Îi dau un Kleenex. „Dar n-am spus că voiam s-o faci tu”. Alte smiorcăieli. „Şi-apoi, am zis «unei fete». N-am zis mie”. În clipa asta, geamătul pe care-l scot ar mişca şi morţii din morminte. Rămânem amândoi tăcuţi un timp care parcă nu se mai sfârşeşte. Într-un alt moment, undeva între ora trei şi patru, aud o sirenă de vapor, tânguitoare, jeluitoare şi îndepărtată, venind prin noapte din portul New York. Îmi aminteşte de casă şi mă umple cu o inexprimabilă părere de rău. Din nu ştiu ce motiv, sunetul acela şi părerea de rău pe care mi-o trezeşte fac cu atât mai greu de suportat prezenţa supraîncinsă şi înfloritoare a lui Leslie, ca o floare de junglă, acum uluitor de greu de atins. Gândindu-mă în treacăt la cangrenă, nu pot să cred că membrul meu încă se ţine fălos, ca o lance. Oare Ioan Botezătorul a suferit o astfel de privaţiune? Dar Tantal? Dar Sfântul Augustin? Dar micuţa Nell[180]?

Leslie este – la propriu şi la figurat – total lingvală. Viaţa ei sexuală este centrată numai şi numai în limba ei. Aşadar, nu întâmplător promisiunea care m-a făcut să iau foc şi pe care a fost în stare să mi-o comunice prin acest hiperactiv organ al ei îşi găseşte o corelaţie în la fel de incendiarele, dar cu totul neadevăratele cuvinte pe care adoră să le rostească. În timp ce stăm acolo, îmi amintesc numele unui fenomen grotesc despre care am citit, la Duke University, într-un curs de psihologie a anormalului: „coprolalie”, nevoia patologică de folosire a unui limbaj obscen, adesea întâlnită la femeile tinere. Când în sfârşit rup tăcerea şi îi pun pe tapet, zeflemitor, posibilitatea ca ea să fie o victimă a acestei maladii, nu pare atât insultată, cât rănită, şi începe iarăşi să bocească încetişor. Se pare că am deschis o rană dureroasă. Dar, nu, insistă ea, nu e asta.

---

[180] Personaj din romanul Magazinul de antichităţi, de Charles Dickens.

După o vreme, se opreşte din bâzâit. Apoi spune ceva pe care, cu doar câteva ore mai devreme l-aş fi considerat o glumă, dar despre care acum accept, placid şi fără nicio surpriză, că este adevărul gol-goluţ şi dureros. „Sunt virgină”, zice ea, cu voce pierită, tristă. După o lungă tăcere, răspund: „Fără supărare, înţeleg, dar cred că eşti o virgină foarte bolnavă”. De îndată ce spun asta, îmi dau seama de caracterul tăios al declaraţiei, dar, cumva, n-o regret. Din nou sirena de vapor zbiară la gura portului, stârnindu-mi atâta dor, nostalgie şi disperare, încât îmi vine şi mie să izbucnesc în lacrimi. „Îmi placi mult, Les”, izbutesc să spun, „numai că mă gândesc că a fost nedrept din partea ta să-mi dai apă la moară, aţâţându-mă aşa. E foarte greu, pentru un bărbat. E cumplit. Nici nu-ţi poţi închipui”. După ce spun asta, pur şi simplu nu-mi dau seama dacă răspunsul ei, dat cu cea mai nefericită voce pe care am auzit-o vreodată, este un non sequitur[181] sau nu: „Dar, oh, Stingo, tu nu-ţi poţi închipui cum e să creşti într-o familie de evrei”. Se întrerupe imediat, fără să dea amănunte.

Dar în cele din urmă, când se crapă de ziuă şi oboseala profundă se revarsă în toate oasele şi în toţi muşchii mei – inclusiv în bravul muşchi al iubirii, care în sfârşit începe să se veştejească şi să cadă, după tenacele priveghi –, Leslie reconstituie pentru mine odiseea întunecată a psihanalizei sale. Şi, bineînţeles, a familiei sale. A oribilei sale familii. Familia sa care, în ciuda lustrului civilizat şi liniştit, potrivit spuselor lui Leslie, este o galerie a monştrilor de ceară. Nemilosul şi ambiţiosul tată, a cărui religie este plasticul turnat şi care ei nu i-a adresat nici douăzeci de cuvinte de când s-a născut. Scârba de soră mai mică şi dobitocul de frate mai mare. Mai presus de toate, mama-căpcăun care, cu sau fără iluminarea de la Colegiul Barnard, i-a dominat viaţa lui Leslie cu toată câinoşenia şi răzbunarea de care era în stare încă din momentul în care a prins-o pe Leslie, acum vreo trei ani, masturbându-se şi a silit-o să poarte

[181] Nu decurge (lb. latină, în original) – expresia este folosită în cazul unei erori formale, când concluzia nu decurge din premise.

aţele la mâini luni în şir, ca profilaxie. Toate acestea, Leslie mi le turuie năvalnic, de parcă şi eu, la rândul meu, aş fi doar un alt membru al acelei falange de specialişti ai suferinţelor şi nenorocirilor ei, care s-au ocupat de ea mai bine de patru ani. A răsărit soarele. Leslie bea cafea, eu beau Budweiser, iar Tommy Dorsey cântă la gramofonul Magnavox de două mii de dolari. Epuizat, aud înăbuşit vuietul cataractei cuvintelor lui Leslie, ca prin mai multe straturi de lână, încercând fără prea mult succes să pun piesele cap la cap – amestecul ăsta de confesiuni, cu talmeş-balmeşul acela de termeni ca reichian şi jungian, adlerian, un discipol al lui Karen Homey, sublimare, gestalt, fixaţii, deprinderea copiilor de a folosi oliţa şi alte chestii de care eram conştient, dar nu auzisem niciodată pe cineva vorbind despre ele pe astfel de tonuri, care la noi, în Sud, sunt rezervate doar lui Thomas Jefferson, Unchiului Remus[182] şi Sfintei Treimi. Sunt atât de obosit încât abia îmi mai dau seama unde bate când îmi vorbeşte despre psihanalistul ei actual, al patrulea, un „reichian", un anume doctor Pulvermacher, după care face aluzii la „platoul" ei. Mi se zbat pleoapele, vădind o urgentă nevoie de somn. Iar ea îi dă mai departe, fără pauză, buzele acelea umede şi preţioase de evreică, pierdute pe veci pentru mine, făcându-mă deodată să-mi dau seama că bietul meu mădular, pentru prima oară după atâtea ore, este la fel de smochinit şi de mic precum Viermele, a cărui copie atârna în spatele meu, acolo, în baia papală. Casc, cu ferocitate, zgomotos, dar Leslie nu ia asta în seamă, părând hotărâtă să nu mă lase să plec cu resentimente, ci vrând să încerc s-o înţeleg cumva. Dar eu chiar nu ştiu dacă vreau să înţeleg. În timp ce Leslie continuă să vorbească, eu nu pot decât să reflectez, cu disperare, la evidenta ironie: că, dacă în povestea cu acele mici harpii din Virginia fusesem înşelat mai cu seamă de Iisus, în mâinile lui Leslie fusesem păcălit la fel de crud de remarcabilul Doktor Freud. Doi evrei ingenioşi, credeţi-mă.

---

[182] Personajul-narator care dă şi titlul colecţiei de poveşti populare afro-americane, adaptate şi compilate de Joel Chandler Harris, publicate în 1881; majoritatea sunt didactice, asemenea fabulelor lui Esop.

„Înainte de a ajunge pe platoul vocalizării”, o aud pe Leslie zicând, prin *delirul suprarealist al extenuării mele, „n-aş fi spus niciodată vreunul dintre cuvintele pe care ţi le-am spus ţie. Acum sunt perfect în stare să vocalizez. Vreau să spun, acele cuvinte din patru litere pe care toată lumea ar trebui să fie în stare să le rostească. Psihanalistul meu – doctorul Pulvermacher – spune că oprimarea unei societăţi în general este direct proporţională cu reprimarea aspră a limbajului sexual”. Ce spun eu, drept răspuns, e amestecat cu un căscat atât de cavernos şi de profund, că vocea mea este ca un răget de fiară sălbatică. „Înţeleg, înţeleg”, casc şi rag eu, „termenul ăsta, vocaliză, înseamnă că poţi să zici mă fut, dar tot nu poţi s-o faci!” Răspunsul ei e o ceaţă pe creierul meu de sunete imperfect înregistrate, de multe minute, ca durată, din care nu sunt capabil să păstrez decât impresia că Leslie, acum adânc implicată în explicarea a ceva numit „terapie organică”, va fi aşezată, în zilele următoare, într-un soi de cutie, ca să absoarbă acolo cu răbdare valurile de energie din eter, care să-i permită trecerea mai sus, la următorul platou. Ajuns la porţile somnului, casc din nou şi, fără cuvinte, îi urez succes. Apoi, mirabile dictu*[183]*, pic pe tărâmul somnului greu, chiar în timp ce ea-mi îndrugă despre posibilitatea ca, într-o bună zi – într-o bună zi! Visez un vis ciudat, derutant, în care sugestii de extaz îmi sunt insuflate cu durere sfâşietoare. Se poate să nu fi aţipit decât vreo câteva clipe. Când mă trezesc – clipind la Leslie în plin avânt al solilocviului ei –, îmi dau seama că stătusem cu toată greutatea pe mână şi mi-o trag de sub fund. Toate cele cinci degete sunt, momentan, deformate şi complet amorţite. Asta ar putea explica inefabilul meu vis trist, în care, îmbrăţişând-o fierbinte pe Leslie încă o dată, pe canapea, am reuşit în sfârşit să mângâi un sân dezgolit, care totuşi sub degetele mele se simţea ca un cocoloş de aluat, şi acesta strâns încătuşat în rama unui sutien criminal, făcut din pelin şi sârmă*.

[183] Minune (de povestit)!, ce să vezi! (lb. latină, în original).

Acum, după atâţia ani, pot să văd că refuzul lui Leslie – într-adevăr, întreaga ei virginitate de necucerit – era un contrapunct nimerit la naraţiunea mai cuprinzătoare pe care m-am simţit îndemnat s-o relatez. Dumnezeu ştie ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost într-adevăr destrăbălată şi experimentata fată a plăcerilor al cărei rol îl juca; era atât de bună de dorit că nu văd cum aş fi izbutit să nu-i devin sclav. Asta cu siguranţă ar fi condus la scoaterea mea din ambientul terestru, dezordonat al Palatului Roz al Yettei Zimmermann şi, astfel, fără îndoială, din suita evenimentelor care se pregăteau şi care alcătuiesc principalul motiv al acestei naraţiuni. Dar discrepanţa între ceea ce făgăduise Leslie şi ceea ce dăruise însemnase aşa o rană grea pentru spiritul meu, încât am căzut bolnav fizic. Nu aveam nimic serios – nimic altceva decât o severă gripă combinată cu o profundă deprimare psihică –, dar cât am stat la pat, patru sau cinci zile (îngrijit cu dragoste de Nathan şi de Sofia, care îmi aduceau supă de roşii şi reviste), am reuşit să hotărăsc că ajunsesem la un punct extrem de critic în viaţa mea. Extremitatea asta luase forma stâncii abrupte a sexului, pe care evident, deşi inexplicabil, naufragiasem.

Ştiam că sunt prezentabil, posesor al unei inteligenţe largi şi sensibile şi că aveam darul acela sudist al vorbăriei, care, îmi dădeam bine seama, putea adesea să arunce o dulce (dar nu prea dulce) vrajă necromantică. Că în ciuda acestui talent viu şi a considerabilului efort pe care l-am depus în exploatarea lui, tot n-am fost în stare să găsesc o fată care să meargă cu mine la zeii întunericului, mi se părea acum – când zăceam, cu febră, răsfoind o revistă *Life* şi urzicându-mă cu amintirea lui Leslie Lapidus trăncănind în faţa mea în lumina înfrântă a zorilor de ziuă – o situaţie morbidă pe care, oricât de dureroasă, ar fi trebuit s-o privesc drept o lovitură a sorţii parşive, aşa cum oamenii se resemnează cu orice handicap înfiorător, dar în cele din urmă suportabil, ca de pildă o bâlbâială incurabilă sau o buză de iepure. Pur şi simplu nu mai eram Stingo cel dintotdeauna sexy şi trebuia să mă împac cu gândul. Drept compensaţie, mă gândeam eu, aveam ţeluri mult mai înalte. La urma urmelor, eram un

scriitor, un artist, şi deja devenise o platitudine că multe dintre cele mai măreţe opere de artă ale lumii fuseseră realizate de oameni dedicaţi artei lor care, drămuindu-şi energiile, nu îngăduiseră vreunei noţiuni deviante de primordialitate a vintrelor să-i corupă de la marile obiective ale adevărului şi frumuseţii. *Deci*, *înainte*, Stingo, mi-am spus eu adunându-mi minţile prădate, dă-i înainte cu lucrarea ta. Dând la o parte desfrâul, supune-ţi pasiunile la această seducătoare viziune care se află ascunsă în tine, cerând să fie adusă la lumina zilei. Astfel de exortaţii eremitice m-au ajutat, peste vreo săptămână, să mă ridic din pat, simţindu-mă proaspăt, curăţat şi relativ neobsedat sexual, şi să-mi continui curajos trânta cu paleta largă de zâne, demoni, tâmpiţi, măscărici, îndrăgostiţi, şi mame, şi taţi chinuiţi, care începuseră să se înghesuie în paginile romanului meu.

N-am mai văzut-o pe Leslie niciodată. Ne-am despărţit în dimineaţa aceea într-o dispoziţie afectuoasă sobră, chiar dacă jalnică, iar ea m-a rugat s-o sun curând, dar eu n-am făcut-o niciodată. Totuşi, a mai sălăşluit adesea în fanteziile mele erotice, iar de-a lungul anilor mi-a ocupat gândurile de multe ori. În pofida torturii la care m-a supus, i-am dorit numai binele în viaţă, oriunde s-ar fi dus şi orice ar fi devenit până la urmă. Întotdeauna am sperat cumva că timpul petrecut în cutia orgonică a ajutat-o să atingă împlinirea pe care şi-o dorea, ridicând-o pe un platou mai înalt decât al simplei „vocalizări”. Dar dacă asta ar fi dat greş, ca şi celelalte forme de tratament la care se supusese, nu m-am îndoit nicio clipă că, în deceniile următoare, cu extraordinarul lor progres ştiinţific în materie de îngrijire şi întreţinere a libidoului, i-ar aduce lui Leslie într-o mare măsură acea împlinire. Poate că greşesc, dar oare de ce intuiţia îmi spune că Leslie şi-a găsit, în cele din urmă, răsplata întreagă a fericirii ei? Nu sunt sigur, dar oricum eu aşa o văd acum: o femeie echilibrată, suplă, elegant încărunţită şi încă frumoasă, foarte sofisticată acum în folosirea cumpătată a cuvintelor murdare, cu o căsnicie afectuoasă, pusă pe reproducere şi (de-asta sunt sigur) multiorgasmică.

Capitolul 8

Vremea a fost în general frumoasă în vara aceea, deşi unelfl ori serile deveneau dogoritoare şi înăbuşitoare, iar când se întâmpla aşa, Nathan, Sofia şi cu mine ne duceam adesea după colţ, pe Church Avenue, la un „bar de cocktailuri” – Doamne, ce mai caracterizare! – cu aer condiţionat, numit Curtea Arţarului. În partea aceea din Flatbush existau relativ puţine baruri (ceea ce mă nedumerise până când îmi trăsese atenţia Nathan că băutul pe rupte nu e cotat printre favoritele moduri de petrecere a timpului printre evrei), dar acestui bar al nostru chiar îi mergeau afacerile, moderat, dar vioi, numărând printre clienţii săi, predominant zilieri, portari irlandezi, taximetrişti scandinavi, şefi de echipă în construcţii nemţi şi WASP-i[184] de statut nedeterminat, cum eram şi eu, care se rătăciseră cumva în cartier. Mai vedeai şi vreo câţiva evrei, unii părând că intrau acolo pe ascuns. Barul Curtea Arţarului era mare, prost luminat şi din categoria celor jerpelite, cu un slab, dar generalizat iz de apă stătută, însă noi trei eram atraşi acolo mai ales în nopţile sufocante de vară de aerul condiţionat şi de faptul că ajunsese să ne placă simplitatea lui ruptă-n coate. Era, de asemenea, un local ieftin, unde berea costa încă zece cenţi paharul. Am aflat că acel bar fusese construit în 1933 pentru a celebra şi a profita de abolirea Prohibiţiei, iar dimensiunile sale ample, cumva cavernoase, fuseseră la origini prevăzute pentru a cuprinde şi un ring de dans. Asemenea petreceri coribantice precum fuseseră scontate de primii proprietari n-au avut însă loc niciodată, de vreme ce printr-o incredibilă scăpare din vedere, neatenţii antreprenori nu şi-au dat seama că-şi stabiliseră localul într-un cartier în esenţă la fel de devotat ordinii şi bunei-cuviinţe ca o comunitate de baptişti radicali sau de menoniţi. Sinagogile au spus „nu”, la fel şi biserica reformată olandeză.

---

[184] Termen folosit uneori depreciativ, desemnează un american de origine nord-europeană, în special britanică, şi de religie protestantă; în special un membru al clasei dominante, privilegiate şi influente din societatea americană.

Astfel, Curtea Arţarului nu a obţinut licenţa de cabaret şi strălucitorul decor angular, în crom şi aurituri, inclusiv candelabrele cu motive raze de soare, care ar fi trebuit să se rotească pe deasupra dansatorilor ameţiţi ca ornamentele sclipitoare dintr-un musical cu Ruby Keeler[185], a ajuns într-o stare de plâns şi a căpătat patina murdăriei şi a fumului de ţigară. Platforma, care închipuia punctul de atracţie al barului oval şi care fusese proiectată pentru a îngădui stripteuzelor cu picioare lungi să-şi fâţâie posterioarele în ochii clienţilor înconjurători cu guri căscate, s-a umplut cu panouri publicitare prăfuite şi false sticle pântecoase care făceau reclamă la diverse mărci de whisky şi bere. Şi mai trist, într-un fel, marea frescă Art Déco de pe un perete – o frumoasă piesă de epocă, realizată de o mână expertă, cu priveliştea Manhattanului şi siluetele unei formaţii de jazz şi ale fetelor din cor sărind în sus de bucurie – n-a stat niciodată faţă-n faţă cu un vârtej de dansatori entuziaşti, ci a crăpat, încetul cu încetul, şi s-a umflat de umezeală, căpătând o dâră lungă, orizontală, de jeg, acolo unde o generaţie de beţivani din cartier îşi proptiseră cefele. Chiar sub un colţ al acestei picturi murale, într-o parte retrasă a ringului de dans născut într-o zodie proastă, stăteam, Nathan, Sofia şi cu mine, în Curtea Arţarului, în serile umede şi calde.

— Îmi pare rău că n-a mers lipeala cu Leslie, băiete, mi-a spus Nathan într-o seară, după dezastrul din strada Pierrepont.

Era evident dezamăgit şi un pic surprins că eforturile lui de a ne cupla se soldaseră cu un fiasco.

— Mi s-a părut că voi doi eraţi pe felie, făcuţi unul pentru altul. În ziua aceea de la Coney Island am crezut că o să te mănânce cu totul. Iar acum îmi spui că s-a ales praful. Ce s-a întâmplat? Nu pot să cred că nu v-aţi pus-o.

— Ba nu, a fost în regulă la capitolul sex, am minţit eu. Adică, măcar *am făcut-o*.

---

[185] Ruby Keeler (1910-1993), actriţă, cântăreaţă şi dansatoare, una dintre vedetele incontestabile ale spectacolelor de musical de la Hollywood.

Din diverse motive nedesluşite, nu m-am putut hotărî să spun adevărul despre dezastruosul nostru stat deoparte, partida aceea de încercare a rezistenţei dintre doi virgini. Era prea umilitor să povestesc, atât din punctul de vedere al lui Leslie, cât şi dintr-al meu. M-am aruncat într-o şubredă invenţie, dar îmi dădeam seama că Nathan ştia că improvizam – umerii lui se scuturau de râs – şi mi-am sfârşit relatarea cu una sau două înfloriturі freudiene, cea mai crasă fiind aceea în care Leslie îmi spusese că fusese în stare să atingă orgasmul numai cu negrotei solizi, musculoşi, negri ca tăciunele şi cu penisuri colosale. Zâmbind, Nathan a început să mă măsoare cu privirea celui care e dus de nas prieteneşte, iar când am terminat de vorbit, şi-a pus o mână pe umărul meu şi mi-a spus, pe tonul înţelegător al unui frate mai mare:

— Îmi pare rău pentru tine şi Leslie, băiete, indiferent ce s-a întâmplat. Am crezut că va fi persoana ideală pentru tine. Uneori chimia nu *iese*.

Am uitat-o pe Leslie. În serile ca aceea, eu beam cel mai mult, golind cam vreo şase pahare de bere. Uneori, ne duceam la bar înainte de cină, dar cel mai adesea după. În zilele acelea, era aproape nemaiauzit să comanzi vin într-un bar – mai ales într-unul prăpădit ca Arţarul –, dar Nathan, în avangardă în privinţa atâtor alte lucruri, reuşea întotdeauna să facă să i se servească o sticlă de Chablis, pe care o ţinea rece într-o frapieră lângă masă şi care le ajungea, lui şi Sofiei, timp de o oră şi jumătate, cât petreceam de obicei acolo. Chablis-ul nu reuşea niciodată mai mult decât să-i relaxeze pe amândoi în mod plăcut, stare de graţie semnalată de o lumină frumoasă apărută pe faţa lui măslinie şi de cea mai delicată îmbujorare, pe a ei.

Nathan şi Sofia erau pentru mine ca un cuplu de mult căsătorit şi toţi trei eram inseparabili – ba chiar mă întrebam, în treacăt, dacă unii dintre clienţii fideli casei nu ne priveau ca pe un *ménage à trois*[186]. Nathan era

[186] Căsnicie în trei – aranjament în care doi soţi şi amantul unuia dintre ei trăiesc împreună, împărţind relaţiile sexuale (lb. franceză).

miraculos, fermecător, atât de perfect „normal” şi atât de plăcut companion, încât, dacă n-ar fi fost micile comentarii triste ale Sofiei (uneori făcute pe neaşteptate, în timpul picnicurilor noastre în Prospect Park) cu referire la momentele crunte din anul petrecut împreună de ei doi, aş fi şters cu totul din amintire scena aceea zguduitoare când îi văzusem prima oară în conflict, deopotrivă cu alte indicii observate de mine despre o altă latură, mai întunecată, a fiinţei lui. Cum aş fi putut face altfel, în prezenţa acestui personaj atât de electrizant, autoritar, în parte animator magician, în parte frate mai mare, confident şi guru, care îmi întinsese o mână, cu atâta generozitate, în izolarea mea? Nathan nu era o persoană fermecătoare oarecare.

Exista o profunzime de maestru interpret chiar şi-n cea mai mică dintre glumele sale, practic toate evreieşti, din care era în stare să spună cu duiumul, fără oprire. Povestioarele sale majore erau capodopere. Odată, când eram mic, stând în cinematograful din Tidewater cu tata şi uitându-ne la un film de W. C. Fields (cred că era *Micul meu piţigoi*), am văzut ceea ce se presupunea că ar fi doar o figură de stil sau un mijloc de expresie folosit prin lucrările de ficţiune răsuflate: l-am văzut pe tata cuprins de o criză de râs atât de puternică încât parcă i-ar fi dizolvat minţile şi s-a lăsat să alunece cu totul de pe scaun, până pe interval. Întins pe jos, pentru Dumnezeu, pe interval! Eu am păţit aproape acelaşi lucru în barul Curtea Arţarului, când Nathan a spus ceea ce o să mi-o amintesc întotdeauna drept gluma lui cu evrei dintr-un club provincial.

E ca şi când ai privi nu unul, ci doi interpreţi distincţi când joacă Nathan această poveste populară suburbană. Primul interpret este Saphiro, care la un banchet încearcă să-l propună încă o dată ca membru al clubului pe prietenul său, care primeşte veşnic numai voturi negative. Vocea lui Nathan devine nespus de onctuoasă, încărcată de îngâmfare prostească şi calibrată perfect cu o urmă de idiş când imită prezentarea tremurătoare şi plină de speranţă a lui Saphiro făcută lui Max Tannenbaum. „Să spun ce măreaţă fiinţă umană este Max Tannenbaum

trebuie să folosesc tot alfabetul! De la A la Z, o să vă vorbesc despre acest om minunat!” Vocea lui Nathan devine mătăsoasă, şireată. Shapiro ştie că printre membrii clubului este unul – acum moţăind cu barba căzută în piept – care o să încerce să-l bombardeze cu bile negre pe Tannenbaum. Shapiro nădăjduieşte că adversarul său, Ginsberg, n-o să se trezească. Nathan-Shapiro enumera: „A este Admirabil. B este Binefăcător. C este Cuceritor. D este Delicios. E este Educat. F este Formidabil. G este Generos. H este Hipersimpatic”. (Intonaţia grandioasă, de sfruntate osanale, a lui Nathan este impecabilă, sloganuri stupide aproape dărâmător de hilare; mă doare gâtul de râs şi ochii mi se împăienjenesc.) „I este Impresionant”. În acest moment se trezeşte Ginsberg; arătătorul lui Nathan împunge furios prin aer, vocea devine de magistrat, arogantă, nesuferită, dar glorios de ostilă. Prin Nathan, grozavul, neînduplecatul Ginsberg tună: „J e Jignitor să te mai ascult! (Pauză maiestuoasă). K e un Kitsch de om! Leo Lichea! M e un Mocofan! N e un Neghiob! O e o Otreapă! P e o Puţă! Q e quasiidiot! R e un Roşu! S e o Secătură! Ş e un *Shlemiel*[187]! Te un *Tochis*[188]! U Uitaţi că există! V vrem să nu mai auzim de el! W, X, Y, Z – eu îi dau bile negre acestui *shmuck*[189]!”

A fost o colosală demonstraţie de magie, inspirata scenetă a lui Nathan era o bătaie de joc la adresa prostiei, dar la o asemenea prostie atroce, apoteotică, sublimă, încât m-am trezit că îl imit pe tata, horcăind lipsit de aer, stors de puteri, prăbuşindu-mă într-o rână pe bancheta slinoasă. Sofia, pe jumătate sufocată de propriile hohote, se ştergea la ochi, mişcându-se ca prin vată. Am simţit cum obişnuiţii barului întorc capetele spre noi încruntaţi, mirându-se de delirul ce ne-apucase. Revenindu-mi, m-am uitat la Nathan cu admiraţie neţărmurită. Să fii în stare să provoci asemenea râs era un dar de la Dumnezeu, o binecuvântare.

---

[187] Imbecil (idiş).

[188] Cur, găoază (idiş).

[189] Cretin; penis (idiş).

Dar dacă Nathan ar fi fost un simplu clovn, dacă ar fi rămas la nesfârşit „montat”, ar fi devenit, fireşte, cu tot talentul lui cuceritor, exasperant de plicticos. Însă avea prea mult bun-simţ ca să joace rolul comediantului perpetuu, iar interesele lui erau prea ample şi diverse ca să îngăduie ca timpul petrecut împreună să rămână la nivelul ăsta de bufonerie, oricât de inventivă. Ar trebui să adaug, de asemenea, că întotdeauna am simţit că Nathan – probabil din nou din cauza „maturităţii” lui sau poate a forţei pur şi simplu electrice a prezenţei sale – este cel care dă tonul conversaţiei noastre, deşi tactul lui înnăscut şi simţul proporţiilor îl împiedicau să acapareze scena.

Nici eu nu eram un povestitor prea rău, iar el asculta. Era, presupun, ceea ce se numeşte un erudit – unul care ştie foarte multe despre aproape toate; totuşi, căldura lui, umorul lui şi lejeritatea cu care îşi etala cunoştinţele mă făceau să nu simt niciodată în compania sa resentimentul acela sufocant pe care-l simţi adesea când asculţi o persoană care-şi expune locvace cunoştinţele şi care nu este, adesea, decât un măgar erudit. Plaja cunoştinţelor lui era uluitoare şi trebuia să-mi amintesc mereu că stăteam de vorbă cu un om de ştiinţă, un biolog (mă tot gândeam la un geniu ca Julian Huxley[190], ale cărui eseuri le citisem când eram la colegiu) – acest om care jongla cu atât de multe referinţe literare şi aluzii, şi clasice, şi moderne, şi care, în decurs de o oră, fără niciun efort, împletea opinii despre Lytton Strachey, *Alice în Ţara Minunilor*, primii ani de celibat ai lui Martin Luther, *Visul unei nopţi de vară* şi ritualurile de împerechere ale urangutanilor din Sumatra într-o mică bijuterie de retorică, o prelegere seducătoare, hazlie, dar cu un ton general de seriozitate, prin care explora natura întrepătrunsă a voaierismului sexual şi a exhibiţionismului.

Totul suna foarte convingător în urechile mele. El era la fel de sclipitor când vorbea despre Dreiser[191], ca şi când expunea filosofia organismului

[190] Biolog şi scriitor englez, din celebra familie Huxley, şi el s-a remarcat nu doar în domeniul biologiei, ci şi în studiul culturii (a ajuns la concluzia că factorii culturali sunt mai importanţi decât cei biologici în determinarea evoluţiei).

[191] Theodore Dreiser (1871-1945), prolific romancier american, faimos pentru primul său roman, *Sister Carrie* (1900), care în epocă a stârnit un val de interes şi bătălii cu cenzorii

lui Whitehead[192]. Sau despre tema sinuciderii, pentru care vădea o certă preocupare şi pe care a abordat-o nu o dată, deşi într-o manieră care ocolea morbidul pur. Romanul pe care-l aprecia cel mai mult, după spusele lui, era *Madame Bovary*, şi nu numai pentru perfecţiunea lui formală, ci pentru cum conduce la motivul sinuciderii final; moartea Emmei prin otrăvire părea atât de frumos de inevitabilă încât devenea, în literatura occidentală, unul dintre simbolurile supreme ale condiţiei umane. Şi odată, aflat într-o extravagantă bună dispoziţie, vorbind despre reîncarnare (despre care spunea că nu e atât de sceptic cât s-o condamne ca absolut imposibilă), a pretins că fusese, într-o viaţă anterioară, singurul călugăr albigens[193] evreu – un monah sclipitor, pe nume Sfântul Nathan le Bon[194], care a promulgat, neasistat de nimeni, apucătura aia obsesivă a sectei pentru autodistrugere, bazată pe raţionamentul că, dacă viaţa e un şir de păcate, atunci e necesar să-i grăbeşti sfârşitul. „Singurul lucru pe care nu l-am prevăzut”, a menţionat el, „a fost că voi fi adus înapoi la viaţă în blestematul ăsta de secol al douăzecilea”.

Totuşi, în pofida naturii uşor neliniştitoare a acestei preocupări a lui, n-am perceput niciodată, în timpul acelor seri efervescente, un cât de mic indiciu al depresiei şi disperării tulburi din el, la care făcuse aluzie Sofia, sau al crizelor de violenţă a căror furie ea o simţise pe pielea ei. Nathan era într-o asemenea măsură întruchiparea tuturor lucrurilor pe care eu le consideram atrăgătoare şi chiar le invidiam la o fiinţă umană, încât fără să vreau bănuiam că răutatea aceea orbească şi fatală, despre care îmi povestise ea, era doar rodul imaginaţiei ei întunecate de poloneză. Asta era caracteristica polacilor, cugetam eu.

---

din cauza conţinutului scandalos. Deşi celelalte romane n-au mai înregistrat acelaşi succes, *O tragedie americană* (1925) l-a readus pe autor în centrul atenţiei.

[192] Alfred North Whitehead (1861-1947), filosof britanic al ştiinţelor, deopotrivă interesat de etică, educaţie, fundamentele matematicii şi religie, a scris numeroase studii despre toate aceste subiecte.

[193] Călugării albigeni formau o sectă antiecleziastică din Franţa, în secolul al XIII-lea. Mişcarea lor a fost însă reprimată de papalitate. Numele sectei provine de la denumirea latinizată a oraşului francez Albi.

[194] Le Bon – Cel bun (lb. franceză).

Nu, eu simţeam că el era în esenţă prea prietenos şi îndatoritor ca să reprezinte o ameninţare atât de serioasă pe cât sugerase ea. (Chiar dacă îi cunoscusem şi apucăturile urâte.) Cum a fost, de exemplu, cu cartea mea, înfloritorul meu roman. N-am să uit niciodată nepreţuita lui explozie de afectivitate. În ciuda criticilor lui de dinainte referitoare la literatura sudistă căzută în desuetudine, preocuparea frăţească arătată muncii mele fusese constantă şi încurajatoare. Într-o dimineaţă, în timpul taifasului nostru de la cafea, m-a întrebat dacă ar putea citi şi el primele pagini din ce scrisesem.

— De ce nu? stărui el, cu acea expresie întunecată şi cu fruntea încreţită care atât de adesea îi făcea zâmbetul să semene cu o încruntătură contrariată. Suntem prieteni. N-o să mă amestec, n-o să comentez, n-o să fac nici măcar vreo sugestie. Dar mi-ar plăcea tare mult să văd şi eu.

Eu eram îngrozit – îngrozit din simplul motiv că nimeni nu-şi aruncase vreodată ochii pe foile mele galbene mânjite cu zeci de urme de degete şi cu marginile ferfeniţite şi slinoase, iar respectul meu pentru intelectul lui Nathan era atât de mare, încât ştiam că, dacă ar fi arătat, chiar şi neintenţionat, că nu-i plăcea rezultatul eforturilor mele, mi-ar fi înecat urât corăbiile entuziasmului şi chiar ale dorinţei de-a continua. Totuşi, într-o seară, încercându-mi norocul şi rupând un legământ romantic şi nobil de a nu lăsa pe nimeni să arunce o privire în cartea mea până când nu-i voi fi scris ultima propoziţie, şi chiar şi atunci numai lui Alfred A. Knopf în persoană, i-am dat primele nouăzeci şi ceva de pagini, pe care el le-a citit în Palatul Roz, în timp ce Sofia stătea cu mine la Curtea Arţarului, depănându-mi amintiri din copilăria ei şi despre Cracovia. Inima mi-a luat-o razna când Nathan, după vreo oră şi jumătate, a intrat vijelios din noaptea de afară, cu fruntea plină de broboane, şi a venit să se trântească pe banchetă lângă Sofia, în faţa mea. M-a privit drept, fără emoţie; m-am temut de ce-i mai rău. *Stai aşa*! eram gata să-l implor. *Ai spus că n-o să comentezi*!

Însă judecata lui plutea în aer ca o iminentă explozie a trăsnetului.

— L-ai citit pe Faulkner, zise el fără grabă, fără inflexiuni. L-ai citit pe Robert Penn Warren.

Făcu o pauză.

— Sunt sigur că l-ai citit şi pe Thomas Wolfe, ba chiar şi pe Carson McCullers. Îmi încalc făgăduiala că n-o să te critic.

Iar eu am gândit: O, la dracu', s-a prins în ce ape mă scald, bine, e într-adevăr doar un maldăr de maculatură epigonică. Îmi venea să mă scurg printre dalele cu vălurele ca de ciocolată şi pete de crom ale pardoselii barului şi să mă fac nevăzut printre şobolanii canalelor din Flatbush. Mi-am strâns tare pleoapele – gândind: n-ar fi trebuit niciodată să-i arăt manuscrisul escrocului ăstuia, care acum o să-mi ţină o predică despre scriitura evreiască – şi nici n-am apucat să fac asta, năduşind şi cu un început de greaţă, când am tresărit speriat, căci mâinile lui mari m-au înşfăcat de umeri şi buzele mi-au lipit pe frunte un sărut umed şi plescăit. Mi-am căscat brusc ochii, stupefiat, aproape simţind căldura zâmbetului său radios.

— Douăzeci şi doi de ani! a exclamat el. Şi, o, Dumnezeule, ştii să scrii! Bineînţeles că i-ai citit pe scriitorii ăia, că n-ai mai fi în stare să scrii o carte dacă nu i-ai fi citit. Dar tu i-ai asimilat, băiete, i-ai *asimilat* şi i-ai făcut ai tăi. Ţi-ai creat propria *voce*. Asta a fost cea mai interesantă sută de pagini scrisă de un autor necunoscut încă pe care a citit-o cineva vreodată. Mai dă-mi!

Molipsită de exuberanţa lui, Sofia s-a agăţat de braţul lui Nathan, luminoasă ca o madonă, şi s-a uitat la mine de parcă aş fi fost autorul romanului *Război şi pace*. M-am înecat, prostit, cu un ghem de cuvinte fără noimă, gata să leşin de plăcere, mai fericit, cred – şi nu risc să exagerez –, decât în oricare alt moment de realizări memorabile din viaţa mea, oricât de neimportante, de fapt. Iar restul serii el a continuat să facă mare caz de cartea mea, luându-mă drept ţintă pentru rafale de încurajări însufleţite, de care, în adâncul sufletului meu, ştiam că avusesem

disperată nevoie. Cum aş fi putut să nu mă îndrăgostesc fără speranţă de un asemenea mentor generos, care-mi lărgea orizonturile minţii şi ale vieţii, acest camarad, salvator şi vrăjitor? Nathan era cu totul şi cu totul fatal de fermecător.

A venit iulie, aducând schimbări capricioase de vreme – zile de arşiţă, urmate de unele nefiresc de reci, zile umede, când plimbăreţii din parc se înfofoleau în jachete şi pulovere, şi, în sfârşit, mai multe dimineţi la rând când furtuna îşi bubuia tunetele ameninţător, însă fără să izbucnească. Mi se părea că aş fi putut locui acolo, în Flatbush, în Palatul Roz al Yettei, o veşnicie sau cel puţin câte luni sau ani ar fi fost nevoie să treacă până să-mi termin capodopera. Era greu să-mi ţin jurămintele nobilelor idealuri – încă mă mai rodea celibatul lamentabil în care-mi duceam existenţa; în afară de asta însă simţeam că rutina pe care o stabilisem în compania Sofiei şi a lui Nathan era o situaţie zilnică la fel de mulţumitoare ca oricare alta în care s-ar fi putut găsi un scriitor în devenire. Remontat de asigurările înflăcărate ale lui Nathan, scriam ca un drac, mângâiat continuu de conştiinţa faptului că, atunci când mă dobora oboseala în truda mea, puteam aproape oricând să-i găsesc pe Sofia şi pe Nathan, separat sau împreună, undeva pe aproape, gata să împartă cu mine o confidenţă, o îngrijorare, o glumă, o amintire, Mozart, un sandvici, cafea, bere. Cu singurătatea abrogată temporar şi seva creatoare în plin flux, nici că puteam fi mai fericit…

Nu puteam fi mai fericit, e adevărat, dar până când a intervenit pe nepoftite o serie de evenimente neplăcute în starea mea de bine şi m-a făcut să îmi dau seama cât de disperat de critică fusese relaţia dintre Sofia şi Nathan (şi mai era încă), cât de nefantasmagorice fuseseră presimţirile şi temerile Sofiei, deopotrivă cu aluziile strecurate de ea despre o discordie cruntă. Am avut apoi o revelaţie încă şi mai sinistră. Pentru prima oară din noaptea aceea de la sosirea mea în casa Yettei, din urmă cu o lună, am început să văd ieşind din Nathan, aproape ca pe un exsudât otrăvitor vizibil, pornirile sale latente de furie şi de nebunie. Şi, de

asemenea, am început să înţeleg, treptat, că râca amară care-i măcina mărunt avea dublă origine, derivând probabil în mod egal din partea ascunsă, întunecată şi chinuită, a firii lui Nathan şi din realitatea trecutului neabandonat al Sofiei, care-şi târa oribilul fum – parcă ieşit chiar din coşurile Auschwitz-ului – de suferinţă, confuzie, autoamăgire şi, mai presus de toate, de vinovăţie…

Stăteam într-o seară, pe la şase, la masa noastră obişnuită de la Curtea Arţarului, sorbind pe îndelete dintr-o bere şi citind *New York Post*. Îi aşteptam pe Sofia – care trebuia să pice dintr-o clipă într-alta, după ziua ei de lucru la cabinetul doctorului Blackstock – şi pe Nathan, care-mi spusese în dimineaţa aceea, la cafea, că va veni şi el cu noi la bar pe la şapte, după ceea ce ştia că avea să fie o zi de laborator deosebit de lungă şi de grea. Mă simţeam un pic scrobit şi ceremonios, cum stăteam acolo, pentru că îmi pusesem o cămaşă curată şi cravată şi îmi îmbrăcasem costumul pentru prima oară de la aventura ratată cu Prinţesa de pe strada Pierrepont. Fusesem cumva îngrozit să descopăr o urmă de ruj de la Leslie, veche, dar încă învăpăiat de roşie, pe partea interioară a reverului, dar reuşisem, cu mult scuipat şi cu fierul de călcat, să fac pata aproape invizibilă sau măcar îndeajuns cât să n-o observe tata. Mă gătisem aşa pentru că trebuia să mă întâlnesc cu tata la Gara Pennsylvania, unde avea să sosească el cu trenul din Virginia, mai târziu, în seara aceea. Primisem o scrisoare de la el cu vreo săptămână înainte, în care spunea că plănuise să-mi facă o scurtă vizită. Motivul era înduioşător şi de o simplitate evidentă: spunea că îi e dor de mine şi că, deoarece nu mă văzuse de atât de multă vreme (calculasem că trecuseră vreo nouă luni sau mai mult), voia să reconsolideze, faţă în faţă, ochi în ochi, dragostea noastră reciprocă şi legătura de sânge. Era iulie, avea vacanţă, aşa că venea pe la mine. Exista ceva atât de inviolabil sudist şi de modă veche în acest gest încât părea aproape preistoric, dar mie îmi încălzea sufletul, chiar dincolo de iubirea autentică pe care i-o purtam.

De asemenea, ştiam că pe tata îl costa foarte mult capital emoţional

să se aventureze în marele oraş, pe care îl dispreţuia profund. Ura lui sudistă pentru New York nu era aceeaşi ură primitivă, bizar solipsistică, a tatălui unui coleg de-al meu de la colegiu, dintr-unul dintre cele mai umede şi paludice comitate ale Carolinei de Sud: refuzul acelui provincial de a vizita New York-ul era întemeiat pe un scenariu apocaliptic şi obsesiv fantezist, în care, aşezat fiind el la o masă într-o cafenea din Times Square, văzându-şi de treburile lui, descoperea scaunul de alături acaparat de un cioroi mascul uriaş, rânjitor şi puţind (politicos sau grosolan acaparat, asta nu conta; vecinătatea era unica problemă) şi, prin urmare, el ar fi fost forţat să comită o crimă din necesitatea de a înşfăca o sticlă de Heinz Ketchup şi a-i sparge capul cu ea nemernicului negru. Apoi se alegea cu cinci ani la Sing Sing. Tata avea mai puţine reţineri nebuneşti în privinţa oraşului, deşi nici ale lui nu erau mai puţin intense. Nu astfel de monştri imaginari, nici vârcolaci rasişti bântuiau imaginaţia tatălui meu – care era un gentleman, un susţinător al libertăţii individului şi un democrat Jacksonian[195]. El nu putea suferi New York-ul numai din pricina „barbariei” sale, cum o numea el, din pricina lipsei de curtoazie, a falimentului total în materie de maniere publice (pe care el, personal, le preţuia). Ordinele mârâite ale poliţailor de circulaţie, zbieretele insultătoare ale claxoanelor, toate vocile ridicate inutil ale cetăţenilor de noapte ai Manhattanului îi făceau praf nervii, îi creşteau aciditatea în duoden şi îi subminau stăpânirea de sine şi voinţa. Eu voiam foarte mult să-l văd şi eram nespus de mişcat de faptul că se încumeta să facă lunga călătorie în Nord, să îndure tumultul şi să îndrăznească să-şi croiască drum cu coatele prin forfotitoarele, turbulentele şi brutalele şuvoaie omeneşti ale metropolei, doar ca să-şi viziteze unica progenitură. O aşteptam puţin nerăbdător pe Sofia. Atunci, ochii mi s-au oprit pe ceva care mi-a captivat cu totul atenţia. Pe pagina a treia din Posż-ul din seara aceea era un articol, însoţit de o fotografie cât se poate de nemăgulitoare, despre notoriul rasist şi

[195] Democrat sudist, adept al ideologiilor politice ale preşedintelui american Andrew Jackson (1829-1837), orientate mai mult spre autonomia statelor decât spre interesul federal.

demagog din Mississippi, senatorul Theodore Gilmore Bilbo[196]. Potrivit articolului, Bilbo – a cărui faţă şi declaraţii saturaseră mass-media în timpul anilor de război şi în cei imediat următori – fusese internat la clinica Ochsner, din New Orleans, pentru a fi supus unei operaţii de cancer al gurii. Una dintre deducţiile care se puteau face din informaţiile oferite era că lui Bilbo îi mai rămăsese foarte puţin timp de trăit. În fotografie arăta deja ca un cadavru. Era o mare ironie în treaba asta, fireşte: „Omul" care-şi câştigase aversiunea oamenilor „care gândesc drept" de pretutindeni, inclusiv din Sud, prin folosirea în public, de-a dreptul indecentă, a cuvintelor „negrotei", „cioroi", „maimuţă", să contracteze cancer tocmai la acea parte simbolică a anatomiei sale!

Obtuzul tiran din pădurile de pini, care îl numise pe La Guardia, primarul New York-ului, „broscar"[197] şi care i se adresase unui congresmen evreu cu „dragă ovreiule[198]„, suferind de un carcinom în fază terminală, care curând avea să-i încremenească falca aceea obscenă şi limba rea – era prea mult, iar *Post* turna ironii cu vagonul. După ce am citit articolul, am scos un oftat prelung, gândindu-mă că eram îngrozitor de bucuros să-l văd pe bătrânul diavol murind. Dintre toţi cei care mânjiseră atât de urât imaginea Sudului modern, el era capul răutăţilor, nu chiar politicianul sudist tipic, dar unul care, din pricina gurii sale spurcate şi a importanţei pe care şi-o dădea, instaurându-se, în ochii credulilor, drept arhetip al omului de stat sudist şi, astfel, profanând tot ce era bun, decent şi chiar exemplar în Sud, era la fel de fără scrupule şi la fel de josnic ca şi acei subantropoizi anonimi care-l măcelăriseră, de curând, pe Bobby Weed. Mi-am spus în sinea mea, din nou: Mă bucur să văd că te cureţi, păcătos bătrân posedat de diavol!

---

[196] Senator democrat al statului Mississippi, guvernator de Mississippi şi senator în Congresul Statelor Unite; autor al cărţii Take Your Choice: Separation or Mongrelization (Alege: separaţie sau corcire), în care susţinea deportarea tuturor negrilor americani în Africa.

[197] Dago (lb. engleză, în original) – termen peiorativ pentru persoane de origine italiană.

[198] Kike (lb. engleză, în original) – termen peiorativ pentru persoane de origine evreiască (din kikei, care în idiş înseamnă „cerc"; majoritatea imigranţilor evrei îşi semnau formularele legale cu un „0").

Cu toate acestea, în timp ce băutura slab alcoolizată punea stăpânire pe mine, marinându-mi uşor simţurile, şi eu rumegam asupra sorţii lui Bilbo, m-am trèzit cuprins de o altă emoţie; presupun că s-ar putea numi regret – un regret slab, probabil, dar tot regret. Mizerabilă moarte, am gândit. Cancerul de tipul ăsta trebuie să fie oribil, cu monstruoasele celule ale metastazei atât de aproape de creier – spărgătoarele alea de grevă microscopice şi hidoase, invadând obrazul, sinusurile, găvanele ochilor, falca, umplând gura cu virulenţa lor fulminantă până când limba, covârşită, putrezea şi cădea. M-am cutremurat uşor. Totuşi, nu doar această lovitură mortală abătută asupra senatorului îmi provocase acest ciudat junghi dureros hoinar. Ci altceva, abstract şi îndepărtat, intangibil şi totuşi neliniştitor pentru spiritul meu. Ştiam ceva despre Bilbo – ceva în plus, adică, decât ştia cetăţeanul american obişnuit preocupat de politică fără îndoială mai mult decât redactorii de la *New York Post*. Desigur, cunoştinţele mele nu erau profunde, dar chiar şi în superficialitatea puterii mele de înţelegere simţeam că mie îmi fuseseră dezvăluite faţete ale caracterului senatorului Bilbo care îi dădeau greutatea cărnii şi putoarea sudorii adevărate acelei caricaturi plate din presa zilnică. Ceea ce ştiam eu despre Bilbo nici măcar nu îl izbăvea cumva de păcate – avea să rămână oricum un ticălos fruntaş până când tumoarea avea să-l sufoce sau avea să se întindă şi să-i cuprindă creierul –, dar îmi îngăduise cel puţin să percep oasele şi dimensiunile omeneşti de dincolo de imaginea de mucava a ticălosului din Dixie.

La colegiu – unde, în afara „atelierului de creaţie”, singura mea preocupare academică serioasă fusese studiul istoriei Sudului american – compilasem o lungă lucrare de sfârşit de semestru despre acel avorton monstruos de mişcare politică devenit cunoscut ca „populism”, acordând o atenţie specială demagogilor şi agitatorilor sudişti, care atât de des exemplificaseră partea urâtă a poveştii.

Nu era o lucrare prea originală, îmi amintesc eu, dar depusesem mult efort de gândire în conceperea ei pentru un flăcăiandru de vreo douăzeci

de ani şi primisem notă maximă, într-o vreme când notele maxime se obţineau foarte greu. Citând masiv din strălucitul studiu al lui C. Vann Woodward despre Tom Watson din Georgia şi concentrându-mă asupra altor eroi populari hărţuiţi de idealuri ca „Pitchfork Ben" Tillman[199] şi James K. Vardaman[200], „Cotton Ed" Smith[201] şi Huey Long[202], am demonstrat că idealismul democratic şi preocuparea sinceră pentru omul de rând erau calităţile care-i uniseră pe aceşti bărbaţi, cel puţin la începutul carierelor lor, deopotrivă cu opoziţia lor concomitentă şi deschis exprimată faţă de capitalismul monopolist, faţă de baronii graşi din industrie şi afaceri şi faţă de „profiturile uriaşe". Apoi am extrapolat, pornind de la această idee, o demonstraţie ca să arăt cum aceşti bărbaţi, în esenţă decenţi şi chiar vizionari, au fost decăzuţi chiar de către fatala lor slăbiciune în faţa tragediei rasiale sudiste; pentru că fiecare dintre ei, în cele din urmă, într-o măsură mai mică sau mai mare, a fost silit să mizeze şi să exploateze străvechea frică şi ură faţă de Negru a albilor săraci de la ţară, pentru a da greutate demersului lor, degenerat în ambiţie meschină şi dorinţă de putere.

Deşi nu m-am ocupat prea mult de Bilbo, am aflat din cercetările mele auxiliare (şi mai curând spre surprinderea mea, dată fiind imaginea publică de-a dreptul dezgustătoare pe care o proiecta în anii '40) că şi el se potrivea acestui tipar paradoxal; Bilbo, cam în acelaşi fel ca şi ceilalţi,

---

[199] Senator al Carolinei de Sud, susţinător al drepturilor agricultorilor albi din ţinuturile defavorizate împotriva aristocraţiei conducătoare, al interzicerii dreptului de vot pentru negri, aliat al Populiştilor şi adversar al programului monetar al preşedintelui Cleveland, şi-a dobândit porecla de Pitchfork (Furcă) atunci când a ameninţat că o să înfigă furca în Cleveland.

[200] Fost avocat şi publicist, a fost purtător de cuvânt în adunarea reprezentanţilor din Mississippi, apoi guvernator, în urma unei campanii în care exploata prejudiciile rasiale aduse negrilor de către fermierii albi săraci.

[201] Politician democrat reprezentând Carolina de Sud în Senatul Statelor Unite; s-a opus dreptului de vot al femeilor şi al negrilor; a devenit figură reprezentativă în industria bumbacului; porecla i se trage de la declaraţia sa „Bumbacul e rege şi albul e superior".

[202] Supranumit Regele Pescar, a fost guvernator de Louisiana, foarte popular pentru că a susţinut dezvoltarea serviciilor publice, a învăţământului şi a sistemului de pensii pentru bătrâni; a murit asasinat, la 42 de ani; se zice că ultimele sale cuvinte au fost „Doamne, nu mă lăsa să mor, mai am atâtea de făcut"

începuse cu principii luminate şi, într-adevăr că şi ceilalţi, am descoperit eu, în calitatea sa de funcţionar public înfăptuise reforme şi contribuise mult la dezvoltarea bunăstării generale. Poate că n-au însemnat mult – puse în balanţă cu bombasticismul greţos care l-ar fi făcut şi pe cel mai încuiat reacţionar din Virginia să se lepede de el –, dar tot era ceva. Unul dintre cei mai nesuferiţi instigatori ai dogmei urii perpetuate mai jos de linia Masson-Dixie[203], el mi s-a părut, de asemenea – uitându-mă la înfăţişarea lui suptă, într-un costum alb Palm Beach lălâu, devastată ca a cuiva deja înşfăcat de gheara morţii, chiar de când şontâcăia pe lângă un palmier cu franjuri ca să intre în clinica din New Orleans –, că era una dintre principalele şi cele mai nefericite victime ale ei, şi o foarte vagă undă de regret mi-a însoţit cuvintele murmurate ca rămas-bun. Deodată, gândindu-mă la Sud, gândindu-mă la Bilbo şi încă o dată la Bobby Weed, am fost străpuns de lama ascuţită a deznădejdii. *Până când*, *Doamne*? mi-am înălţat eu ruga spre candelabrele murdare şi nemişcate.

Exact atunci am zărit-o pe Sofia, în clipa în care deschidea uşa de sticlă soioasă a barului, unde o rază piezişă de lumină aurie prinse în unghiul potrivit fermecătoarea curbură a pometţilor ei de sub ochii migdalaţi, cu expresia lor somnoroasă şi tristă care te trimitea cu gândul la Asia, şi armonia celorlalte trăsături ale feţei, inclusiv – sau ar trebui să spun în special – finul, alungitul şi uşor cârnul ei „*schnoz* polonez”, cum îl numea drăgăstos Nathan. Existau anumite momente când, printr-un gest din acesta nonşalant – deschiderea unei uşi, pieptănatul părului, aruncatul firimiturilor pentru lebedele din Prospect Park (ceva care avea legătură cu mişcarea, atitudinea, înclinarea capului, deschiderea braţelor, legănarea coapselor) –, ea crea un continuu de frumuseţe care, neîndoielnic, îţi lua respiraţia. Înclinare, deschidere, legănare, toate acestea laolaltă alcătuiau o particularitate rară, a nimănui decât a Sofiei, şi, da, pe ce-am mai sfânt, îţi lua respiraţia. Şi spun asta în sensul propriu, pentru că, simultan cu

[203] Linie stabilită între Pennsylvania şi Maryland de către supraveghetorii britanici Jeremiah Dixon şi Charles Mason (1763 şi 1767); considerată graniţa simbolică dintre Nord şi Sud de dinainte de Războiul Civil.

stupefiantul efect pe care l-a produs ochilor mei când s-a oprit acolo, în prag – clipind ca să-şi obişnuiască ochii cu penumbra, cu părul ei blond ca inul scăldat în soarele de la apus – m-am auzit scoţând un uşor, dar desluşit şi lipsit de răsuflare sughiţ. Eram încă idiot de îndrăgostit de ea.

— Stingo, eşti la patru ace, unde te duci, ţi-ai luat costumul de *cocksucker*[204], arăţi aşa de bine! zise ea amestecând grăbită cuvintele şi corectându-se cu un chicotit încântător chiar în timp ce eu pronunţam, la rândul meu, cuvântul

— Seersucker!

Chicoti în continuare până se aşeză lângă mine şi îşi îngropa faţa în umărul meu:

— Quelle horreur![205]

— Ai stat prea mult pe lângă Nathan, am zis eu râzând împreună cu ea.

Limbajul ei sexual, ştiam, se datora în întregime lui Nathan. Îmi dădusem seama de asta de când – descriind nişte venerabili părinţi din Cracovia, care se străduiseră să pună o frunză de smochin pe o reproducere a lui *David* de Michelangelo – ea spusese că voiseră „să-i acopere *schlong*-ul[206].

— Cuvintele porcoase în engleză sau în idiş sună mai bine decât în poloneză, zise ea după ce-şi reveni. Ştii cum se zice în poloneză la „a fute”? *Pierdolić*. Pur şi simplu n-are aceeaşi calitate precum cuvântul englezesc. Îmi place *fuck* mult mai mult.

— Şi mie îmi place *fuck* mult mai mult.

Turnura luată de conversaţie m-a făcut deopotrivă să roşesc şi să mă excit puţin (de la Nathan ea împrumutase şi o candoare inocentă cu care tot nu reuşisem să mă obişnuiesc), aşa că am schimbat subiectul. M-am prefăcut nonşalant, deşi simpla ei prezenţă încă mă mai răscolea până-n

---

[204] Joc de cuvinte intraductibil; *seersucker* este numele ţesăturii de bumbac; *cocksucker* este un termen vulgar pentru practicantul de sex oral.
[205] Ce oroare! (lb. franceză, în original)
[206] Posterior (lb. franceză, în original).

străfundul măruntaielor, aprinzându-mă şi năucindu-mă cu atât mai tare din pricina parfumului cu care se dăduse – aceeaşi aromă herbală, deloc subtilă, argiloasă şi provocatoare, care îmi stârnise libidoul în acea primă zi când mersesem împreună la Coney Island. Acum, parfumul părea să se răspândească dintre sânii ei, care, spre marea mea surprindere, erau foarte la vedere, ispititor încadraţi în decolteul adânc al bluzei de mătase. Era o bluză nouă, eram sigur, şi nu întru totul în stilul ei. În timpul săptămânilor în care o cunoscusem, ea fusese stăruitor de conservatoare şi lipsită de ostentaţie în vestimentaţie (exceptând plăcerea de a se costuma, împărtăşită şi de Nathan, care însă era cu totul altceva) şi purta haine care în mod clar nu erau făcute să atragă privirile asupra trupului ei, mai ales asupra părţii de sus a torsului ei; era excesiv de sobră, chiar şi pentru perioada aceea când, în modă, trupul femeii, grav depreciat, era aproape anulat cu totul. Îi văzusem sânii împungând pe dedesubt mătasea, caşmirul şi nailonul costumului de baie, dar niciodată nu-mi putusem forma o părere clară. Puteam doar teoretiza că şi aceasta era o extensie psihică a pudorii cu care, fără îndoială, trebuise să se acopere în comunitatea catolică rigidă din Cracovia de dinainte de război, obişnuinţă de care trebuie să-i fi venit greu să se dezbare. De asemenea, în mai mică măsură, mă gândesc că poate nu voia să arate lumii ce produseseră pe trupul ei privaţiunile din trecut. Proteza dentară uneori i se desprindea. Gâtul încă mai avea neatrăgătoare zbârcituri, pielea îi atârna, flască, pe braţe.

Dar de acum campania de un an întreg dusă de Nathan pentru a-i restabili sănătatea şi carnaţia începuse să dea roade; cel puţin se părea că Sofia începuse să creadă asta, pentru că îşi eliberase drăguţele semisfere uşor pistruiate cât de mult putuse ca să rămână totuşi o lady, iar eu mă uitam la ele cu enormă apreciere. Tot ce a fost nevoie pentru ţâţe, am gândit, a fost grozava nutriţie americană. Ele m-au făcut să-mi deviez puţin centrul de interes erogen al reveriilor mele de la cele câteva întrezăriri ale dureros de dezirabilului, armonios proporţionatului ei

derrière1, de forma unei piersici de Elberta. Aveam să aflu curând că ea se echipase în ţoalele acelea de bombă sexy pentru că urma să fie o seară foarte specială pentru Nathan. El avea să ne dezvăluie, Sofiei şi mie, ceva minunat în legătură cu munca lui. Avea să fie, zise Sofia, citându-l pe Nathan, „o bombă”.

— Ce vrei să spui? am întrebat-o.

— Munca lui, răspunse ea, cercetarea. Mi-a spus că ne va povesti în seara asta despre descoperirea lui. Au izbutit în sfârşit să facă ceea ce Nathan numeşte „pasul înainte”.

— Asta-i minunat, am spus eu sincer încântat. Vrei să spui chestia aia despre care el a fost atât de… *misterios*? I-a dat în sfârşit de cap, asta vrei să spui?

— Asta a spus el, Stingo! întări ea, cu ochi strălucitori. O să ne spună în seara asta.

— Doamne, asta-i grozav, am spus, simţind un mic fior lăuntric, dar foarte viu.

Nu ştiam, practic, nimic despre munca lui Nathan. Cu toate că îmi vorbise pe larg (deşi în general de neînţeles) despre natura tehnică a cercetării lui (enzime, transfer de ioni, membrane permeabile etc., precum şi de fetusul amărâtului ăluia de iepure), nu-mi dezvăluise niciodată – nici eu nu-mi depăşisem reticenţa de a-l întreba – nimic privitor la scopul final al acestui demers biologic complex şi, neîndoielnic, extrem de solicitant. Ştiam, de asemenea, din ceea ce îmi împărtăşise ea, că el o ţinuse şi pe Sofia în necunoştinţă de cauză. Primele mele presupuneri – exagerate chiar şi pentru un profan ca mine într-ale ştiinţei (tocmai atunci începusem să-mi pară rău după orele violet de *fin de siècle*[207] ale zilelor mele de colegiu, cu imersiunea lor totală în poezia metafizică şi în literatura de calitate, cu dispreţuirea plictisită a politicii şi a lumii murdare şi brute, cu omagiul lor zilnic adus revistei *Kenyon*, Noii Critici şi ectoplasmaticului

[207] Sfârşit de secol (lb. franceză, în original); expresia desemnează sfârşitul secolului al XIX-lea, făcând referire în special la climatul său artistic de sofisticată decadenţă.

domn Eliot) – erau că el crease viaţă pe deplin dezvoltată într-o eprubetă. Poate că Nathan găsise o nouă rasă de homo sapiens, mai rafinată, mai frumoasă, mai rapidă decât a nenorociţilor suferinzi din ziua de azi. Chiar îmi imaginasem un micuţ Superman embrionar, pe care Nathan îl inventase la Pfizer, un homunculus de un deşt înălţime, cu fălci pătrăţoase, desăvârşit, cu o pelerină şi cu un blazon cu „S” pe piept, gata să sară la locul lui din paginile color ale revistei *Life*, ca un alt miraculos artefact al epocii noastre. Dar asta era o ciudăţenie a fanteziei fără nicio bază şi eu eram de fapt în întuneric. Vestea neaşteptată pe care mi-o dăduse Sofia, că aveam să fim curând iluminaţi, a fost ca un şoc electric. Voiam să fi ştiut mai multe.

— Mi-a dat telefon, în dimineaţa asta, la serviciu, îmi explică ea, la doctorul Blackstock, şi a spus că voia să ia masa de prânz cu mine. Avea ceva să-mi spună. Vocea lui mi s-a părut atât de emoţionată încât nu-mi puteam închipui despre ce era vorba. Mă sunase de la laboratorul lui şi asta era neobişnuit, înţelegi tu, Stingo, pentru că noi n-am luat aproape niciodată masa de prânz împreună. Muncim atât de departe unul de altul. De altfel, Nathan spune că ne vedem atât de mult unul cu celălalt încât să mai luăm şi masa de prânz împreună ar fi poate cam… *de trop*[208]. În orice caz, azi-dimineaţă a sunat şi a insistat, cu vocea aceea foarte emoţionată, aşa că ne-am întâlnit la un restaurant italian de lângă Lafayette Square, unde fuseserăm împreună şi anul trecut, la prima noastră întâlnire. Oh, Nathan era răvăşit tot de emoţie! Eu am crezut că avea febră. Iar la masă a început să-mi povestească ce se întâmplase. Ascultă aici, Stingo. A zis că în dimineaţa asta, el şi echipa lui – echipa de cercetători – au făcut în sfârşit *pasul înainte* pe care îl speraseră. A spus că erau chiar în pragul descoperirii. O, Nathan nici nu putea mânca, atât era de plin de bucurie! Şi, ştii, Stingo, în timp ce Nathan îmi spunea mie lucrurile astea, mi-am amintit că exact la masa aia, cu un an în urmă, îmi vorbise prima oară despre munca lui. Spusese că e secret ceea ce făcea el. Despre ce anume

[208] Prea mult (lb. franceză).

era vorba, nu-mi putea dezvălui exact, nici măcar mie. Dar îmi amintesc ceva – îmi amintesc că îmi spunea că, dacă va avea succes, avea să fie unul dintre cele mai mari progrese medicale din toate timpurile. Astea au fost exact vorbele lui, Stingo. A spus că nu era numai munca lui, că mai erau şi alţii. Dar el era foarte mândru de propria contribuţie. Şi apoi a zis din nou: unul dintre cele mai mari progrese medicale din toate timpurile! A zis c-o să câştige *Premiul Nobel*!

Făcu o pauză şi am văzut că şi faţa ei era împurpurată de emoţie.

— Doamne, Sofia, am zis eu, asta e chiar minunat. Tu despre ce crezi că e vorba? Nu ţi-a dat niciun indiciu, cât de mic?

— Nu, a zis că va trebui să aştepte până în seara asta. Nu-mi putea spune secretul la prânz, ci numai că au făcut pasul înainte. Se lucrează în mare secret la companiile care fac medicamente, ca Pfizer, şi de aceea Nathan e uneori atât de misterios. Dar eu înţeleg.

— Cine-ar fi crezut că mai contează câteva ore în plus sau în minus, am spus, simţind o frustrantă nerăbdare.

— El zice că, ba da, contează. Oricum, Stingo, o să aflăm curând despre ce-i vorba. Nu e incredibil, nu e *formidable*?

Îmi strânse mâna până îmi amorţiră degetele.

E despre *cancer*, am gândit eu, în timpul micului solilocviu al Sofiei. Chiar crăpăm de bucurie şi de mândrie, împărtăşind exuberanţa radioasă a Sofiei. E vorba despre un tratament pentru *cancer*, continuam eu să gândesc; ticălosul ăla incredibil, geniul ăla ştiinţific, pe care am privilegiul de a-l numi prietenul meu, a descoperit un *leac pentru cancer*. I-am făcut semn barmanului să mai aducă bere. Un *nenorocit de leac pentru cancer*!

Dar chiar în clipa aceea, mi s-a părut mie, dispoziţia Sofiei a suferit o subtilă schimbare îngrijorătoare. Entuziasmul, exuberanţa o părăsiseră şi o undă de îngrijorare – de teamă – i se strecurase în voce. Era de parcă, gândindu-se mai bine, ar fi adăugat o idee tristă şi neplăcută la finalul unei scrisori care fusese de-o veselie forţată şi falsă tocmai din pricina necesităţii post-scriptumului neguros. (P.S. Vreau să divorţez.)

— Am plecat din restaurant, atunci, continuă ea, pentru că el a zis că, înainte să-ne întoarcem la slujbele noastre, ar fi vrut să-mi cumpere ceva, ca să sărbătorim. Să sărbătorim descoperirea lui. Ceva ce aş putea purta în seara asta, când vom sărbători împreună. Ceva şic şi sexy. Aşa că ne-am dus într-un magazin foarte elegant, unde mai fusesem şi altă dată, iar el mi-a cumpărat bluza şi fusta pe care le vezi. Şi pantofi. Şi nişte pălării, şi poşete. Îţi place bluza asta?

— Te face paf, am zis eu exprimând doar o mică parte din admiraţia mea.

— E foarte… *îndrăzneaţă*, cred. Oricum, Stingo, problema e că, pe când mai eram încă în magazinul ăla, el plătise deja pentru haine şi ne pregăteam să plecăm, am observat ceva ciudat la Nathan. Am mai văzut asta la el şi înainte, nu foarte des, dar întotdeauna mă sperie puţin. El a declarat deodată că are o durere de cap, aici în spate, la ceafă. De asemenea, se făcuse brusc foarte palid şi lac de sudoare – transpira, ştii. Înţelegi, cred că din pricina entuziasmului ăluia, a fost prea mult pentru el, şi asta era reacţia, care-l făcea să se simtă cam rău. I-am spus c-ar trebui să se ducă acasă, la Yetta, şi să stea în pat, să-şi ia liber după-amiaza, dar, nu, zice că trebuie să se întoarcă la laborator, căci mai sunt încă multe de făcut. Durerea, zice el, era îngrozitoare. Mi-ar fi plăcut atât de mult să se ducă acasă şi să se odihnească, dar el a ţinut morţiş să se întoarcă la Pfizer. Aşa că a luat trei aspirine de la proprietara magazinului şi s-a calmat, n-a mai fost nici înflăcărat ca înainte. A devenit tăcut, chiar *mélancolique*. Apoi, foarte liniştit, m-a sărutat de la revedere şi mi-a spus că ne vedem diseară, aici – aici, cu tine, Stingo. Vrea să mergem toţi trei la restaurant la Lundy, pentru o cină minunată cu fructe de mare, să sărbătorim. Să sărbătorim câştigarea Premiului Nobel în 1947.

A trebuit să-i spun că nu puteam merge. Eram absolut zdrobit la gândul că din cauza vizitei tatălui meu nu voi fi în stare să mă alătur lor şi să sărbătorim împreună; ce cruntă dezamăgire! Acest augur al veştilor fabuloase era atât de sâcâitor de surescitant încât, pur şi simplu, nu-mi

venea să cred că mie mi se va refuza să iau parte la momentul anunţării, când avea să se întâmple.

— Nici nu-ţi poţi închipui cât de rău îmi pare, Sofia, am zis eu, dar trebuie să mă duc să mă întâlnesc cu tata, la Gara Pennsylvania. Dar, uite, înainte să plec, poate că Nathan măcar o să-mi spună despre ce descoperire e vorba. Apoi, peste vreo două zile, după ce pleacă bătrânul meu, putem ieşi în oraş şi să mai sărbătorim o dată, într-o altă seară.

S-ar fi zis că ea nu mă ascultase prea atent şi am auzit-o continuând, pe o voce care mi s-a părut deopotrivă frântă şi năpădită de presimţiri:

— Sper doar că e bine. Uneori, când se înflăcărează prea mult şi se bucură prea tare – atunci îl apucă durerile alea cumplite de cap şi năduşeşte atât de mult încât îşi udă leoarcă hainele, de parc-ar sta în ploaie. Şi-atunci adio fericire. Şi, oh, Stingo, nu se întâmplă de fiecare dată. Dar uneori îl face foarte, foarte *ciudat*! E ca şi când dacă devine *tellement agité*, atât de fericit, se avântă ca un avion care urcă şi tot urcă până în stratosfera, acolo unde aerul e atât de rarefiat încât nu mai poate zbura şi nu mai are ce să facă decât s-o ia în jos. Vreau să spun până *jos de tot*, Stingo! Oh, sper că Nahan e bine.

— Ascultă, o să fie bine, am asigurat-o eu puţin forţat. Oricine cu o veste ca aceea pe care o să ne-o spună Nathan e îndreptăţit să se poarte niţel mai ieşit din comun.

Cu toate că nu puteam avea aceleaşi evident profunde presimţiri ca şi ea, a trebuit să recunosc în sinea mea că spusele ei mă puseseră un pic pe gânduri. Chiar şi-aşa, le-am alungat din minte. Voiam doar să vină odată Nathan cu vestea triumfului său şi cu o explicaţie pentru misterul ăsta insuportabil de incitant.

Tonomatul cu discuri porni să behăie. Barul începuse să se umple cu obişnuiţii băutori de seară – majoritatea de vârstă mijlocie şi bărbaţi, cu feţele puhave şi livide chiar şi în miezul verii, nord-europeni, dar nu evrei, cu burdihane revărsate şi însetaţi zdravăn, care manevrau ascensoarele şi desfundau instalaţiile de apă şi canalizare din imobilele de zece etaje ale

pueblo-urilor evreieşti, de cărămidă bej, înşirate dizgraţios, unul după altul, în zona de dincolo de parc. În afară de Sofia, foarte puţine femei mai călcau prin local. Eu n-am văzut niciodată vreo târfă – cartierul tradiţionalist şi clientela sa ponosită şi obosită excludeau până şi ideea unei astfel de îndeletniciri –, în schimb, în seara aceasta specială, intrară două călugăriţe zâmbitoare, care se îndreptară glonţ spre Sofia şi spre mine cu un soi de potir acoperit cu plăcuţe zornăitoare de tinichea şi cu o rugăminte murmurată pentru o donaţie de caritate, în numele ordinului Surorilor Sfântului Iosif. Engleza lor era ridicol de stricată. Păreau italience şi erau nespus de urâte – una dintre ele, mai ales, avea la colţul gurii un chist oribil, de mărimea, forma şi culoarea unuia dintre gândacii de bucătărie de la University Residence Club, din care răsăreau nişte fire de păr ca mătasea de porumb. Mi-am întors privirile, dar m-am scotocit în buzunar de unde am scos două monede de zece cenţi; Sofia totuşi, când i se vârî sub nas cupa zornăitoare, spuse un „Nu!” cu atâta vehemenţă încât călugăriţele se dădură înapoi, cu o exclamaţie la unison, apoi se grăbiră să se îndepărteze; eu m-am întors, surprins, către ea:

— E ghinion când vezi două călugăriţe, zise ea morocănoasă, adăugând, după o pauză: *Nu le pot suferi*! Nu-i aşa că arătau groaznic?

— Eu credeam că ai fost crescută ca o fetiţă catolică bună şi cuminte, am răspuns eu pe un ton glumeţ.

— Am fost, replică ea, dar a trecut mult timp de atunci. Oricum, pe călugăriţe nu le-aş putea suferi chiar dacă miar păsa de religie. Virgine proaste şi stupide! Şi aşa de hidoase sunt!

O străbătu un fior, scuturã din cap şi adăugă:

— Groaznic! O, cât urăsc religia aia stupidă!

— Ştii, e de-a dreptul ciudat, Sofia, am intervenit eu. Îmi amintesc că, în urmă cu vreo câteva săptămâni, îmi povesteai despre copilăria ta evlavioasă şi despre credinţa ta şi altele asemenea. Cum de…

Dar ea clătină din cap din nou, repezit, a negaţie, şi îşi aşează degetele subţiri pe dosul mâinii mele.

— Te rog, Stingo, călugăriţele alea mă fac să mă simt aşa de *pourri* – putredă. Puţind. Călugăriţele alea se sapă umil…

Şovăi, arătând perplexă.

— Cred că vrei să spui se pleacă umil, am zis eu.

— Da, se pleacă umil în faţa unui Dumnezeu care trebuie să fie un monstru, Stingo, în caz că există. Un monstru!

Făcu o pauză.

— Nu vreaii să vorbesc despre religie. Urăsc religia. Este pentru, ştii, *des analphabètes*, imbecili.

Aruncă o privire la ceas şi observă că era trecut de şapte. Zise, cu vocea gâtuită de nelinişte:

— Oh, sper că Nathan este bine.

— Nicio grijă, o să vezi că-i bine, am spus din nou pe cel mai convingător ton. Uite, Sofia, Nathan chiar a fost sub o presiune uriaşă cu proiectul ăsta de cercetare, cu pasul înainte de azi, orice ar însemna el. Încordarea asta bineînţeles că l-a făcut să se poarte, înţelegi, cu toane – ştii ce înseamnă asta? Nu-ţi face griji pentru el. Şi eu aş avea dureri de cap dacă aş fi trecut printr-un teasc de genul ăsta, mai ales când rezultatul e aşa o realizare incredibilă.

Am făcut o pauză. Mă simţeam obligat să adaug:

— Indiferent despre ce ar fi vorba.

Am bătut-o uşurel pe mână, la rândul meu:

— Acum, *te rog*, linişteşte-te. O să sosească într-un minut, sunt sigur.

Ajuns aici, am vorbit iarăşi despre tata şi sosirea lui în New York (menţionând cu dragoste preocuparea lui permanentă pentru cum o duc şi sprijinul lui moral, deşi n-am pomenit nimic despre sclavul Artiste şi rolul *acestuia* în destinul meu, îndoindu-mă că Sofia ar avea destulă putere de înţelegere a istoriei americane, cel puţin deocamdată, cât să reuşească să priceapă complexitatea datoriei pe care o aveam faţă de băiatul acela negru) şi am continuat lăudând, la modul general, norocul tinerilor ca mine, relativ puţini la număr, care au părinţi atât de toleranţi, de lipsiţi de

egoism şi de dornici de a crede, a crede orbeşte într-un fiu destul de nesocotit cât să caute doar să smulgă câteva frunze din cununa de lauri a artei. Mă cam înfierbântasem. Taţi cu vederi atât de largi şi cu deschidere a minţii erau foarte rari, am declarat eu solemn şi sentimental, începând să-mi simt buzele amorţite de la bere.

— Oh, eşti aşa de norocos să mai ai *încă* un tată, zise Sofia cu o voce pierdută. Mi-e atât de dor de tata.

M-am simţit puţin ruşinat – nu, nu ruşinat, inoportun ar fi mai aproape de adevăr – gândindu-mă deodată la povestea pe care mi-o spusese ea mie, cu câteva săptămâni mai înainte, despre tatăl ei, cum fusese mânat, laolaltă cu ceilalţi profesori din Cracovia, ca o turmă de porci, despre mitralierele naziştilor, despre dubele închise, sufocante, despre Sachsenhausen, apoi despre moartea în faţa plutonului de execuţie, în zăpezile Germaniei îngheţate. Dumnezeule, am gândit eu, de ce nenorociri au fost cruţaţi americanii în vremurile noastre, la urma urmelor. Oh, noi ne-am îndeplinit cu bravură partea de care era atâta nevoie, dar ce mică era lista taţilor şi a fiilor noştri căzuţi în comparaţie cu înfiorătorul martiriu al acelor nenumăraţi europeni. Prisosul nostru de noroc era destul cât să ne facă să ne înecăm.

— A trecut destul de mult timp, continuă ea, ca să nu mai sufăr cum am suferit, dar tot mi-e dor de el. Era aşa un om *bun* – de asta e aşa de cumplit, Stingo! Când te gândeşti la toţi oamenii răi – polonezi, germani, ruşi, francezi, toate naţionalităţile –, toţi aceşti oameni răi care au scăpat, oameni care au ucis evrei şi care sunt încă în viaţă acum. În Germania. Şi în locuri ca Argentina. Şi tatăl meu – omul acela bun – care a trebuit să *moară*! Nu-i oare de ajuns ca să te facă să nu mai crezi în Dumnezeul acesta? Cine mai poate crede într-un Dumnezeu care întoarce spatele oamenilor în felul ăsta?

Această răbufnire – această mică arie – a venit atât de neaşteptată încât m-a surprins; degetele ei tremurau uşor. După aceea, se calmă.

Şi încă o dată – de parcă uitase că-mi mai spusese deja sau poate

pentru că repetarea îi aducea un soi de slabă mângâiere – îmi schiţă portretul pe care şi-l imaginase despre tatăl ei, în Liublin, cu mulţi ani în urmă, salvând evreii de la pogromul rusesc cu riscul vieţii lui.

— Care-i cuvântul pentru / *ironie* în engleză?

— Ironie, am spus.

— Da, e-aşa o ironie că un om ca acela, un om ca tatăl meu, îşi riscă viaţa pentru evrei şi moare, iar ucigaşii de evrei trăiesc, atât de mulţi, chiar şi acum!

— Aş spune că nu e atât ironie, Sofia, cât mai degrabă mersul lumii, am concluzionat eu puţin cam sentenţios, dar cu seriozitate, simţind nevoia să-mi uşurez vezica.

M-am ridicat şi mi-am croit drum către toaleta bărbaţilor, clătinându-mă uşor, cu pielea luminată pe la marginile trupului cu o penumbră de Rheingold, berea veselă, astringentă servită la Curtea Arţarului la dozator. Îmi plăcea grozav toaleta bărbaţilor de la Curtea Arţarului, unde, înclinat puţin peste pisoar, puteam reflecta deasupra jetului ce împroşca limpede, în vreme ce Guy Lombardo ori Sammy Kaye, ori Shep Fields, ori altă formaţie la fel de lipicioasă şi inofensivă zdrăngănea slab din tonomatul de dincolo de ziduri. Era minunat să ai douăzeci şi doi de ani şi să fii puţin beat, să ştii că totul mergea bine la masa de scris, să te înflori fericit în îmbrăţişarea propriei ardori creatoare şi în acea „mare certitudine” pe care Thomas Wolfe o slăvea permanent – certitudinea că izvoarele tinereţii tale nu vor seca niciodată şi că neliniştea chinuitoare îndurată în ordalia artei îşi va găsi răsplata în faima nemuritoare, în glorie şi în dragostea femeilor frumoase.

În timp ce urinam fericit, am aruncat o privire ubicuitarelor graffiti homosexuale (inscripţionate aici, Dumnezeu ştie bine, nu de obişnuiţii Curţii Arţarului, ci de ocazionalii care izbutiseră să mâzgălească pereţii peste tot, oricât de greu de crezut, pe unde bărbaţii îşi scoteau pompele să-şi scurgă preaplinul) şi cu încântare am privit încă o dată la caricatura pătată de fum, dar încă foarte plină de vioiciune, de pe perete: înrudită cu

pictura murală de afară, era o capodoperă a inocentului libertinaj din anii ’30, înfăţişându-i pe Mickey Mouse şi pe Donald Duck în poziţii contorsionate de Peeping Tom[209], trăgând cu ochiul veseli prin interstiţiile unui spalier de grădină la mica Betty Boop, fermecătoare, cu pulpe şi coapse voluptuoase, stând pe vine ca să facă pipi. Deodată, mi s-a tras semnalul de alarmă, simţind o prezenţă nesfântă şi nepământească, fluturând din aripi negre ca de vultur – până când mi-am dat seama, într-o secundă, că erau cele două călugăriţe cerşetoare care intraseră din greşeală în toaleta bărbaţilor. Au dispărut cât ai clipi, chiţăind într-o italiană disperată, iar eu mai curând am sperat că apucaseră să-mi zărească *schlong*-ul. Să fi fost intrarea lor – dublând premoniţia pe care o simţise Sofia ceva mai devreme – o prevestire a nenorocirii ce-avea să se petreacă peste vreun sfert de oră?

I-am auzit vocea lui Nathan peste ritmul săltăreţ al celor de la Shep Fields, pe când mă apropiam de masă. Era o voce nu atât ridicată, cât incredibil de categorică şi care tăia muzica precum un bomfaier. O voce clocotind de nimic bun şi, cu toate că am vrut să mă retrag când am auzit-o, n-am îndrăznit, simţind ceva grav plutind în aer, care m-a îmboldit spre voce şi spre Sofia. Într-atât de absorbit era Nathan în mesajul ranchiunos pe care i-l transmitea Sofiei, atât de încrâncenat părea în momentul acela, încât am rămas în picioare aşteptând lângă masă multe minute, ascultând jenat şi nefericit, în timp ce Nathan se repezea la ea şi dădea s-o sfâşie, chiar fără să observe că eram şi eu de faţă.

— Nu ţi-am spus eu că singurul, unicul lucru pe care-l pretind neapărat de la tine este *fidelitatea*? întrebă el.

— Da, dar…

N-avu timp să-şi însereze răspunsul.

— Şi nu ţi-am spus eu că dacă te mai prind vreodată cu tipul ăsta, Katz – dacă te mai prind vreodată, în afara orelor de program –, fie şi

[209] Croitor din Coventry care a orbit pentru că s-a uitat pe furiş la Lady Godiva. Sensul aici este de „om indiscret".

mergând zece metri cu acest *shmatte*[210] de două parale, te rup în bătaie?

— Da, dar…

— Şi în după-amiaza asta el te-a adus din nou acasă cu maşina! V-a văzut Fink. Şi nu numai atât, ci l-ai mai luat şi sus, în cameră, pe terchea-berchea ăla nenorocit! Şi ai stat un ceas acolo cu el. Ţi-a pus-o de mai multe ori? O, pariez că ştie Katz ăla să dea o mulţime de numere cu puţa aia iute de chiropractician a lui!

— Nathan, dă-mi voie să-ţi explic! îl imploră ea.

Calmul i se dizolva rapid şi vocea îi tremura.

— Ţine-ţi fleanca nenorocită! Nu-i nimic de explicat! Ai fi tăcut mâlc dacă bunul meu prieten Morris nu mi-ar fi spus că v-a văzut urcând împreună în cameră.

— Ba n-aş fi tăcut mâlc, se tângui ea. Ţi-aş fi spus *acum*! Dar n-am apucat, dragul meu!

— Gura!

Din nou vocea nu era atât ridicată, cât glacial dominatoare, nimicitoare, eruptivă. Aş fi vrut s-o şterg, dar n-am putut, ci am rămas pe loc, în spatele lui, şovăind, aşteptând. Aburii beţiei mi se risipiseră şi mi-am simţit sângele zvâcnind în mărul lui Adam.

Ea încercă să-şi susţină apărarea:

— Nathan, iubitule, *ascultă-mă*! Singurul motiv pentru care l-am invitat în cameră a fost fonograful. Nu mai mergea schimbătorul, ştii doar, iar eu i-am spus lui şi el a zis că s-ar putea să ştie el să-l repare. A zis că se pricepe. Şi chiar l-a reparat, iubitule, asta a fost tot! O să-ţi arăt, o să mergem acasă şi o să-l punem să cânte şi…

— Oh, pariez că dragul de Seymour se pricepe, o întrerupse Nathan. Îţi face o procedură rapidă pe şira spinării când te încalecă? îţi pune vertebrele la loc cu mâinile alea alunecoase ale lui? Şarlatan găunos…

— Nathan, te rog! îl imploră ea.

Se aplecase acum spre el. Faţa îi erau complet golită de sânge şi

[210] Zdrenţăros (idiş).

avea o expresie de agonie terminală.

— Oh, ce poamă bună-mi eşti, zise el încetişor şi rar, cu tonuri de sarcasm care sunau insuportabil de grele, grosolane.

În mod evident, trecuse pe acasă pe la Yetta după ce se întorsese de la laborator; am dedus asta nu doar din faptul că pomenise despre trăncăneala scandaloasă a lui Morris Fink, ci şi după cum era îmbrăcat: se gătise cu cel mai fantezist costum al lui de in alb ca scoica, şi butoni ovali, masivi, de aur, scânteiau la manşetele cămăşii făcute pe comandă. Mirosea plăcut, a apă de colonie discretă, stilată. În mod clar, intenţionase să fie pe potriva ţinutei de gală a Sofiei din seara aceea şi se dusese întâi acasă, pentru a se pune la punct şi a arăta ca un dandy, cum îl vedeam eu acum. Acolo însă fusese confruntat cu dovezile trădării Sofiei – sau ceea ce interpretase el ca infidelitate –, iar acum părea să fie mai presus de orice îndoială că sărbătorirea nu doar că se anulase, ci se îndreptase spre adâncimile necunoscute ale dezastrului.

Crispându-mă în sinea mea, în timp ce stăteam acolo, mi-am ţinut răsuflarea şi l-am ascultat pe Nathan continuând:

— Chiar eşti o gâsculiţă poloneză. Mi-am călcat pe inimă când te-am lăsat să te înjoseşti continuând să lucrezi cu şarlatanii ăştia, doctorii ăştia de cai. E destul de rău că accepţi banii pe care-i fac ei întinzându-le spinările unor bătrâni jidovi ignoranţi şi creduli, abia coborâţi de pe vaporul din Danzig, cu dureri care ar putea să fie de reumatism sau ar putea fi carcinoame, dar rămân nediagnosticaţi, fiindcă aceşti telali de panacee lipsiţi de scrupule îi prostesc făcându-i să creadă că un simplu masaj de şale o să le redea sănătatea înfloritoare. E destul de rău că ai reuşit să mă convingi să te las să continui această ruşinoasă colaborare cu o pereche de escroci medicali. Dar e al dracului de insuportabil să mă gândesc că, în spatele meu, tu îi laşi pe fiecare dintre râioşii ăştia să intre în gaura aia a ta…

Ea încercă să-l oprească:

— Nathan!

— Gura! M-am cam săturat de tine şi de comportamentul tău dezmăţat.

Nu vorbise tare, dar era ceva zdrobitor de sălbatic în furia asta sugrumată care părea mai ameninţătoare decât dacă ar fi urlat; era o furie rece, ascuţită, subţire, aproape birocratică, iar alegerea cuvintelor – „comportament dezmăţat” – suna distonant de preţios şi de rabinic.

— Am crezut că până la urmă o să vezi lumina, că o să renunţi la apucăturile tale după escapada aia cu *doctorul* Katz – accentul pe *doctor* era un dispreţ desăvârşit –, am crezut că te avertizasem clar să te ţii la distanţă după giugiuleala aia din maşina lui. Dar, nu, se pare că-i o problemă cu chiloţii pe care-i porţi şi care se încing prea repede la păsărică. Şi de-aia, când te-am prins la un pic de zbenguială cu Blackstock, n-am fost *surprins*, dată fiind bizara ta predilecţie pentru penisurile chiropraxice – n-am fost surprins, cum spunem, dar când ţi-am declarat că nu sunt de acord şi că-i pun capăt, am crezut că ai fost *pedepsită* destul cât să abandonezi această execrabilă, *degradantă* promiscuitate. Dar, nu, încă o dată m-am înşelat. Seva asta libidinală care curge frenetic prin venele tale de polacă nu-ţi îngăduie s-o laşi mai moale, iar astăzi, încă o dată, ai ales să te dedai la îmbrăţişarea aia ridicolă – ridicolă, într-adevăr, dacă n-ar fi de fapt atât de *ordinară* şi de *degradantă* – cu doctorul Seymour Katz.

Sofia începuse să se smiorcăie încetişor într-o batistă pe care-o strângea tare în mână.

— Nu, nu, dragul meu, am auzit-o spunând în şoaptă, *nu-i deloc adevărat*.

Formulările scrobite, didactice ale lui Nathan puteau fi, în alte circumstanţe, vag comice – esenţial burleşti –, dar acum căpătaseră ascuţişul unei ameninţări atât de autentice, al furiei turbate şi al convingerii neînduplecate, încât fără voia mea m-am înfiorat şi am simţit apropiindu-se în spatele meu, ca bufnetul paşilor condamnatului la spânzurătoare, o groaznică şi nenumită fatalitate. M-am auzit gemând,

clar, acoperind tirada moralizatoare şi mi-a trecut prin minte că asaltul ăsta înspăimântător asupra Sofiei avea rezonanţe ciudat de asemănătoare cu acelea din confruntarea în care îl văzusem prima oară revărsându-şi implacabila-i ostilitate, scenele deosebindu-se una de alta numai prin tonul vocii – fortissimo, în seara aceea de mai de mult, acum nemaipomenit de egală şi de controlată, dar nu mai puţin sinistră. Brusc, am conştientizat că Nathan ştia că eram şi eu de faţă. Când mi s-a adresat, a rostit cuvintele sec şi cu o uşoară brumă de ostilitate, fără să-şi ridice privirile:

— De ce nu stai jos lângă această *première putaine*[211] de pe Flatbush Avenue?

M-am aşezat, dar n-am spus nimic, simţindu-mi gura uscată iască şi incapabilă să articulez.

Când m-am aşezat eu, Nathan s-a ridicat:

— Mi se pare că ar merge un pic de Chablis acum, ca să ne continuăm sărbătorirea.

Am căscat gura, holbându-mă la el, când a spus asta, pe acelaşi ton lipsit de umor şi declamator. Am avut deodată impresia că se străduia din răsputeri să se controleze, de parcă voia să împiedice marele său trup să explodeze sau să se dezmembreze ca o marionetă ţinută de sfori. Atunci abia am văzut lucindu-i pe faţă şiroaiele de năduşeală, deşi colţul nostru era ventilat cu pale de aer aproape îngheţat; de asemenea, mi s-a părut ceva ciudat la ochii lui – exact ce anume, nu-mi dădeam seama în momentul acela. Simţeam cum sub fiecare centimetru pătrat al pielii lui avea loc o intensă şi febrilă activitate nervoasă, o interacţiune aproape frenetică a neuronilor în haoticele lor sinapse. Era atât de încărcat emoţional încât părea aproape electrizat, de parcă ar fi nimerit într-un câmp magnetic. Cu toate acestea, totul era înăbuşit printr-o uriaşă stăpânire de sine.

— Ce păcat, zise el din nou pe tonurile acelea de ironie grea ca

[211] Prima târfă (lb franceză, în original).

plumbul, ce păcat, prieteni, că sărbătorirea noastră nu poate continua pe nota de omagiu exaltat pe care aş fi vrut-o eu pentru această seară. Omagiu orelor dedicate urmăririi unui nobil ţel ştiinţific care chiar astăzi a văzut lumina triumfului. Omagiu zilelor şi anilor de cercetare altruistă, care au fost încununaţi cu victoria asupra uneia dintre cele mai mari calamităţi care a lovit omenirea suferindă. Ce păcat, zise el din nou, după o pauză prelungită, a cărei povară impusă pe cernerea tăcută a secundelor fusese aproape de neîndurat, ce păcat că sărbătorirea noastră va fi de-un soi mult mai lumesc. Cu alte cuvinte, vom sărbători necesară şi foarte sănătoasa rupere a relaţiei dintre mine şi mica sirenă de Cracovia – acea inimitabilă, acea incomparabilă, acea fiică a plăcerii tragic necredincioase, perlă a Poloniei şi dar făcut chiropracticienilor concupiscenţi din Flatbush – Sofia Zawistowska! Dar, staţi puţin, să aduc întâi Chablis-ul, ca să putem ciocni pentru asta!

Ca un copil speriat agăţându-se de tati în iureşul mulţimii, Sofia îmi strivea degetele. Amândoi ne-am uitat după Nathan, în timp ce-şi croia drum spre bar cu umerii foarte drepţi, prin gloata băutorilor doar în cămăşi. Apoi m-am întors să mă uit la Sofia.

Ochii ei erau complet înnebuniţi, cum n-am să uit niciodată, din pricina ameninţărilor lui Nathan. Întotdeauna aveam să definesc, de atunci, cuvântul „rătăcit” după frica brută pe care am văzut-o înstăpânită în ei.

— Oh, Stingo, gemu ea, ştiam că aşa o să se întâmple. Am ştiut sigur că o să mă acuze că nu i-am fost credincioasă, întotdeauna face aşa când îl cuprind aceste stranii *tempêtes*. Oh, Stingo, nu pot îndura când devine astfel. Ştiu sigur că de data asta o să mă părăsească.

Am încercat s-o liniştesc:

— Nu-ţi face griji, o să-i treacă, i-am zis eu, dar nici eu nu credeam ce spuneam.

— Oh, nu, Stingo, o să se întâmple ceva îngrozitor. Ştiu eu! întotdeauna face aşa. Mai întâi este foarte entuziasmat, plin de bucurie.

Apoi *cade*, şi când cade, întotdeauna spune că eu i-am fost necredincioasă şi vrea să mă părăsească.

Mă strânse din nou de mână atât de tare că am crezut c-o să-mi ţâşnească sângele de sub unghiile ei.

— Şi ceea ce i-am spus eu lui a fost *adevărat*, adăugă ea, cu sufletul la gură. Adică despre Seymour Katz. N-a fost nimic între noi, Stingo, absolut nimic. Doctorul Katz nu înseamnă nimic pentru mine, este doar cineva pentru care lucrez, ca şi doctorul Blackstock. Şi e adevărat ce am spus despre el că a reparat fonograful. Asta a fost tot ce a făcut în cameră, a reparat fonograful, nimic altceva, *îţi jur*!

— Sofia, eu te cred, am asigurat-o, chinuit de stinghereală din pricina vehemenţei bălmăjirilor ei cu care încerca să mă convingă, tocmai pe mine, care eram deja convins. Dar *linişteşte-te odată*, m-am răstit la ea inutil.

Ceea ce s-a întâmplat după aceea, foarte repede, mi s-a părut extrem de absurd şi de oribil. Şi îmi dau seama cât de greşite au fost percepţiile mele, cu câtă nepricepere am reacţionat în situaţia aceea, cu câtă lipsă de inspiraţie şi cât de ineficace m-am purtat faţă de Nathan într-un moment în care s-ar fi cerut o delicateţe deosebită. Căci dacă aş fi încercat măcar să-l împac pe Nathan, să-i cânt în strună şi să-l înveselesc încet-încet, poate aş fi reuşit să-l fac să-şi consume toată furia – oricât de iraţională şi intimidantă era – şi apoi, epuizat pur şi simplu, să cadă într-o stare în care să-l fi descoperit mai uşor de manipulat, cu furia îmblânzită sau, cel puţin, ţinută bine în frâu. Poate aş fi fost în stare să-l controlez. Dar, de asemenea, îmi dau seama că şi eu, la momentul acela, eram multiplu afectat de o lipsă de experienţă puerilă, care mă făcea să mă clatin: departe de mine vreun gând că Nathan – în ciuda tonului de maniac din voce, a oratoriei agitate, a năduşelii, a ochilor bulbucaţi, a tensiunii epuizante, a întregului portret pe care îl prezenta de om al cărui întreg sistem nervos, până la cei mai mici ganglioni, era în ghearele unei convulsii feroce – ar fi putut avea o periculoasă tulburare mintală. Eu

credeam că e doar un mare cretin. Cum spuneam, asta din cauza vârstei mele necoapte şi autenticei mele inocenţe. Stările deviante, violente în fiinţele omeneşti fiind străine de experienţa mea – în strânsă legătură, cum fusese, mai puţin cu aspectul bizar gotic al unei educaţii sudiste, cât cu buna-cuviinţă şi cu politeţea –, am privit răbufnirea lui Nathan mai degrabă ca pe o şocantă lipsă de caracter, o încălcare a decenţei decât ca pe produsul unei rătăciri a minţii.

Asta era la fel de aproape de adevăr acum, pe cât fusese şi în prima noapte, cu săptămâni în urmă, în vestibulul casei Yettei când, în timp ce o asalta pe Sofia şi mă zeflemisea pe mine vorbindu-mi de linşaj şi spunându-mi *cracker* în faţă, surprinsesem în ochii lui inscrutabili o disonanţă sălbatică, evazivă, care-mi trimisese fiori de gheaţă prin vene. Şi, astfel, am stat acolo cu Sofia, simţindu-mă teribil de prost, deplângând înfiorătoarea transformare care pusese stăpânire pe omul acela pe care-l preţuiam şi-l îndrăgeam atât de mult, totuşi cu indignarea râcâindu-mă dureros din cauza chinului la care o silea pe Sofia, hotărât să trag o linie şi să nu-l mai las pe Nathan să continue cu hărţuiala aceasta. El n-avea s-o mai terorizeze pe Sofia, am decis eu, şi ar face mai bine să fie al dracului de atent cum se poartă cu mine. Asta putea fi o decizie rezonabilă dacă aş fi avut de-a face cu un prieten drag care, pur şi simplu, îşi ieşise din fire, dar în niciun caz (şi nici măcar nu începusem să am prima sclipire de înţelepciune ca să-mi dau seama) cu un om cuprins brusc de o criză acută de paranoia.

— N-ai observat ceva foarte ciudat în ochii lui? i-am şoptit eu Sofiei. Crezi c-a luat prea multă aspirină din aia de care i-ai făcut tu rost sau ceva de genul ăsta?

Inocenţa unei asemenea întrebări era, îmi dau seama acum, aproape de neconceput, dat fiind ceea ce aveam să descopăr, mai târziu, ca adevărata cauză pentru pupilele alea dilatate, cât monedele de zece cenţi, dar, pe de altă parte, învăţam multe lucruri noi în zilele acelea.

Nathan s-a întors cu o sticlă deschisă de vin şi s-a aşezat. Un chelner

a adus paharele şi le-a pus pe masă, în faţa fiecăruia dintre noi.

Am observat uşurat că expresia chipului lui Nathan se îmblânzise cât de cât, adică nu mai era masca aceea de ranchiună de adineauri. Însă îi rămăsese încordarea feroce, ca o cămaşă de forţă, în muşchii obrajilor şi ai gâtului, şi năduşea vârtos în continuare: sudoarea îi stătea pe frunte în picuri mari, asortându-se – am observat eu, fără nicio legătură – cu mozaicul picăturilor de brumă de pe sticla de Chablis. Şi atunci i-am zărit pentru prima oară marile semiluni de la subsuori, unde pânza costumului era udă fleaşcă. El a turnat vinul în paharele noastre şi, cu toate că n-am îndrăznit s-o privesc în faţă pe Sofia, am văzut că mâna în care ţinea paharul tremura. Comisesem greşeala majoră de a păstra deschis pe masă, sub cot, exemplarul din *Post*, cu poza lui Bilbo la vedere. L-am văzut pe Nathan aruncând o privire spre poză şi schiţând un rânjet încrezut, plin de o enormă satisfacţie răutăcioasă.

— Am citit de curând articolul ăla, în metrou, zise el ridicându-şi paharul. Propun un toast pentru moartea înceată, prelungită şi agonizantă a senatorului de Mississippi, Bilbo Flencănit.

Am tăcut un moment. Nu mi-am ridicat nici paharul, cum făcuse Sofia. Ea şi-l ridicase pe al ei fără niciun gând, eram sigur, ci doar din reflexul de a se supune orbeşte. În cele din urmă, am spus cât de degajat am fost în stare:

— Nathan, eu vreau să propun un toast pentru succesul tău, pentru marea ta descoperire, oricare ar fi aceea. Pentru acest lucru minunat la care ai lucrat, cum mi-a spus Sofia. Felicitări!

Am întins mâna şi l-am bătut uşurel, cu afecţiune, pe braţ.

— Acum hai s-o lăsăm baltă cu toate porcăriile astea – am încercat eu să insuflu o notă conciliatoare, jovială – şi hai să ne relaxăm cu toţii, iar tu să ne spui odată exact ce mama mă-sii sărbătorim! Prietene, în seara asta vreau să-ţi dedic ţie toate toasturile!

Un fior neplăcut m-a străbătut când am simţit deliberarea cu care el şi-a tras brusc braţul, ferindu-se de atingerea mea.

— Asta o să fie imposibil, zise el fulgerându-mă din priviri. Cheful meu de-a celebra triumful a fost grav compromis, dacă nu total dezumflat, de trădarea venită din mâinile unei persoane pe care *o iubeam cândva*.

Încă nefiind în stare să mă uit la ea, am auzit-o pe Sofia scoţând un singur suspin, răguşit.

— N-o să fie niciun toast, în seara asta, în cinstea victorioasei Hygeia[212], continuă Nathan, cu paharul ridicat şi cu cotul sprijinit pe masă. O să bem, în schimb, pentru decesul în chinuri al senatorului Bilbo.

— Bea tu, Nathan, eu nu. N-am de gând să beau pentru moartea nimănui – în chinuri sau în nechinuri – şi nici tu n-ar trebui s-o faci. Mai ales tu ar trebui să dai dovadă de mai multă judecată ca oricine. Nu lucrezi tu în domeniul sănătăţii? Asta n-a fost o glumă bună, ştii? E al dracului de obscen să toastezi pentru moarte.

Părea să-mi fie cu neputinţă să-mi schimb tonul subit pontifical. Mi-am înălţat paharul:

— Pentru viaţă! am propus eu. Pentru viaţa ta, a *noastră* – şi am făcut un gest cuprinzând-o şi pe Sofia – pentru *sănătate*! Pentru marea ta descoperire!

Am simţit şi eu nota de implorare din vocea mea, dar Nathan a rămas impasibil, încruntat, şi a refuzat să bea. Contrariat, simţind un junghi de disperare, mi-am coborât încet paharul. De asemenea, pentru prima oară am simţit un început fierbinte de mânie răscolindu-mă în regiunea abdomenului; era o furie greoaie, sedimentată în timp, îndreptată în egală măsură împotriva lui Nathan şi a purtării lui nesuferite şi dictatoriale, a felului înjositor în care o trata pe Sofia şi (acum nici nu-mi vine să cred c-am avut o asemenea reacţie) împotriva blestemului crâncen adresat lui Bilbo. Când am văzut că nu vrea să dea curs contratoastului meu, mi-am pus paharul jos şi am spus cu un oftat:

— Bine, atunci s-o dăm dracului!

— Să bem pentru moartea lui Bilbo, stărui Nathan, pentru cum vor

[212] Zeiţa sănătăţii în mitologia greacă.

suna ţipetele agoniei sale de pe urmă!

Am simţit cum mi se urcă sângele, fulgerând stacojiu, undeva în spatele ochilor, iar inima a început să-mi bată puternic şi neregulat. A trebuit să fac un efort ca să-mi controlez vocea.

— Nathan, am zis eu, nu de mult, la un moment dat ţi-am făcut un mic compliment. Spuneam că, în ciuda profundei tale antipatii pentru Sud, măcar ţi-ai păstrat un strop de simţ al umorului, spre deosebire de mulţi alţii. Dar acum încep să văd că m-am înşelat. Am o părere foarte proastă despre Bilbo, dintotdeauna am avut-o, dar dacă tu crezi că este ceva de râs în chestia asta *cabotină* pe care-o propui pentru moartea lui, te înşeli. Refuz să beau pentru moartea *oricărui* om…

— N-ai bea nici pentru moartea lui Hitler? mă întrerupse el grăbit, cu o sclipire vicleană în ochi.

Asta mă opri scurt.

— Bineînţeles că aş bea pentru moartea lui Hitler. Dar asta-i altă mâncare de peşte, ce dracu’! Bilbo nu e Hitler!

Chiar în clipa în care îi răspundeam lui Nathan, îmi dădeam seama cu disperare cum repetam, în substanţă, dacă nu cu aceleaşi cuvinte, furibundul colocviu în care ne implicaserăm cu atâta patimă în prima după-amiază, în camera Sofiei. În răstimpul trecut de la cearta aceea furtunoasă, care fusese atât de aproape de a deveni o bătaie în toată regula, mă înşelasem crezând că renunţase la încrâncenata lui *idée fixe* despre Sud. În acest moment, în purtările lui exista aceeaşi răbufnire de furie şi venin acumulate în timp care mă speriase de-a binelea în duminica aceea însorită, o zi care atâta vreme păruse confortabil de îndepărtată. Eram încă o dată speriat, acum chiar mai tare, pentru că nutream neagra presimţire că, de data asta, confruntarea noastră n-avea să-şi mai găsească o împăcare plăcută cu cerut de iertare, glume şi îmbrăţişări prieteneşti.

— Bilbo nu e Hitler, Nathan, am repetat eu şi mi-am auzit vocea tremurând. Dă-mi voie să-ţi spun ceva. De când te cunosc eu – deşi

trebuie să recunosc că nu înseamnă prea mult timp, aşa că s-ar putea să-mi fi făcut o părere greşită –, mi-ai făcut impresia, pe cinstite, că eşti una dintre cele mai sofisticate şi mai învăţate minţi cu care am intrat vreodată în contact…

— Nu mă face să mă simt prost, mă întrerupse el. N-ajungi nicăieri dacă mă flatezi.

Vocea lui era răstită, rea.

— Nu te flatez deloc, am continuat, spun adevărul. Dar voiam să ajung la următorul lucru: ura ta pentru Sud – care adesea este, în mod clar, echivalent cu a-ţi exprima ura sau cel puţin antipatia faţă de mine – este *înspăimântătoare* la cineva ca tine, care ştie atâtea lucruri şi dă dovadă de atâta logică în multe alte privinţe. Este de-a dreptul primitivism din partea ta, Nathan, să fii atât de *orb* în ceea ce priveşte natura răului…

Într-o polemică, mai ales când disputa este înfierbântată, supraîncărcată şi condusă cu rea-voinţă, am fost întotdeauna cel mai slab dintre competitori. Vocea mi se gâtuie, devine piţigăiată; înjur. Mi se întipăreşte pe faţă un soi de rânjet strâmb. Mai rău, ideile mi se amestecă şi îşi iau zborul, iar logica, pe care o posed într-o bună măsură în circumstanţe mai paşnice, îmi abandonează creierul ca un drac de copil nerecunoscător. (într-o vreme, mă gândisem să mă fac avocat. Dar domeniul legii şi Curţile de judecată, în care odată, pentru scurt timp, îmi făcusem visuri că voi juca drame precum Clarence Darrow, n-au pierdut decât un tâmpit incompetent când m-am orientat spre domeniul literaturii.)

— Se pare că nu ai deloc simţul istoriei, am continuat repede, vocea urcându-mi o octavă, absolut deloc! Oare să fie din cauză că voi, evreii, fiind sosiţi aici atât de recent şi locuind predominant în marele oraşe din Nord, sunteţi chiar mărginiţi şi, pur şi simplu, nu aveţi niciun interes, ori nu conştientizaţi, ori nu reuşiţi să pricepeţi nicicum tragica înlănţuire a evenimentelor pe care a declanşat-o demenţa rasială acolo? Tu l-ai citit pe Faulkner, Nathan, şi totuşi mai ai atitudinea asta măgărească şi

intolerabilă de superioritate faţă de Sud, şi eşti incapabil să vezi că Bilbo e mai puţin un ticălos şi mai mult un vlăstar nenorocit al blestematului de sistem?

Am făcut o pauză, mi-am tras răsuflarea şi am spus:

— Mi-e milă de tine, pentru orbirea ta.

Şi dacă aş fi încheiat aici şi aş fi lăsat-o aşa, poate c-aş fi simţit că reuşisem o serie de lovituri bine plasate, dar, cum spuneam, bunul-simţ în general mă părăseşte în cursul unor dispute înfierbântate ca aceasta, iar acum energia mea semiisterică mă lansă în regiuni de profundă prostie.

— De altfel, am stăruit, nu izbuteşti deloc să-ţi dai seama ce om de adevărată valoare a fost Theodore Bilbo.

Ecouri ale disertaţiei mele din colegiu îmi zornăiau în cap cù ritmul fişelor de index ale unor versuri albe savante.

— Când a fost guvernator, Bilbo a adus o serie de reforme importante în Mississippi, am intonat eu, printre care crearea unei comisii a şoselelor şi a unui comitet de graţiere. El a întemeiat primul sanatoriu pentru tuberculoşi. El a adăugat lucrul manual şi mecanica agricolă în programul de învăţământ al şcolilor. Şi, în sfârşit, el a introdus un program de combatere a căpuşelor…

Vocea mi se stinse.

— A introdus un program de combatere a căpuşelor, zise Nathan.

Surprins, mi-am dat seama că vocea talentată a lui Nathan era o perfectă persiflare a vocii mele – pedantă, pompoasă, nesuferită.

— A fost o molimă larg răspândită, ceva numită febră texană, printre vitele din Mississippi, am stăruit eu, scăpat de sub control. Bilbo a intervenit hotărâtor…

— Prostule, mă întrerupse Nathan, imbecil caraghios! Febră texană! Măscăriciule! Vrei să-ţi atrag eu atenţia că gloria celui de-al Treilea Reich a fost un sistem de şosele neîntrecut în lume şi că Mussolini a făcut trenurile să circule fără întârzieri?

Mă executase rece – ar fi trebuit să mă aştept la asta de când mă

auzisem rostind cuvântul „căpuşe” –, iar rânjetul care fluturase scurt pe faţa lui, dezvelirea scurtă şi sardonică a dinţilor, precum şi o scurtă clipire, ratificând înfrângerea mea zdrobitoare, dispărură până îşi puse ferm paharul pe masă.

— Ţi-ai terminat prelegerea? mă întrebă el cu o voce mult prea sonoră.

Ameninţarea care îi întuneca faţa îmi dădu furnicături de teamă. Deodată, el îşi ridică paharul şi-l goli dintr-o singură înghiţitură.

— Toastul acesta, anunţă sec, este în cinstea completei mele disocieri de voi doi, viermilor.

Un junghi ascuţit de regret îmi săgeta pieptul la aceste cuvinte. Am simţit o emoţie grea învolburându-se în mine, ca la începutul unui doliu.

— *Nathan*... am dat să zic, împăciuitor, întinzându-i deodată mâna.

Am auzit-o pe Sofia suspinând iarăşi.

Dar Nathan mi-a ignorat mâna întinsă.

— Disociere, repetă el, salutând cu paharul spre Sofia, de tine, Otreapă a Chiropracticienilor din Kings County[213]. Apoi, către mine: Şi de tine, Jalnică Drojdie din Dixie!

Ochii îi erau la fel de lipsiţi de viaţă ca bilele de biliard, năduşeala îi curgea şiroaie pe faţă. La un nivel, eram la fel de conştient de aceşti ochi şi de pielea feţei lui de sub pânza transparentă de sudoare, pe cât eram – la nivelul pur auditiv, atât de dureros de sensibil încât aveam impresia c-o să-mi plesnească timpanele – de vocile Surorilor Andrews explodând din tonomat: „*Don’t Fence Me In*!”[214]

— Acum, zise el, poate c-o să-mi daţi voie şi *mie* să rostesc un discurs pentru *voi*, *amândoi*. Ar putea să prindă bine putreziciunii care zace în adâncul fiinţelor voastre.

O să trec peste tirada lui, mai puţin peste partea cea mai urâtă. N-a

---

[213] Numele districtului newyorkez Brooklyn.

[214] Piesă muzicală foarte cunoscută, interpretată de Bing Crosby şi Sisters Andrews, care a stat opt săptămâni în topul Billboard, în 1944 – 1945. În limba română „Să nu mă îndrăgeşti!”

durat, probabil, decât vreo câteva minute, dar mi s-au părut lungi cât orele. Sofia a suferit cele mai feroce atacuri din partea lui şi dacă mie, care doar le-am auzit şi am văzut-o pe ea suferind, mi s-au părut intolerabile, e foarte clar ce era în sufletul ei. Spre deosebire de ea, eu am scăpat relativ uşor, cu o biciuire verbală, şi am fost primul luat la refec. Nu-mi purta niciun fel de pică autentică, mi-a spus el, ci doar *dispreţ*. Şi nici măcar dispreţul acesta nu era personal, continuă el, de vreme ce eu nu puteam fi tras la răspundere pentru educaţia primită sau pentru locul în care mă născusem. (Mi-a servit toate acestea cu un zâmbet batjocoritor în colţul gurii şi o voce stăpânită, joasă, nuanţată, ici şi colo, de inoportunul accent de negru pe care mi-l aminteam din duminica aceea de altă dată). Multă vreme se amăgise cu gândul că eram un sudist *bun*, a zis el, un tip emancipat, unul care reuşise cumva să scape de cursa bigotismului pe care istoria îl lăsase cumva moştenire regiunii mele. Nu suferea de o orbire atât de prostească (în ciuda acuzaţiilor mele) cât să nu-şi dea seama că *existau*, într-adevăr, şi sudişti *buni*. Mă crezuse şi pe mine unul dintre aceştia, până de curând. Dar refuzul meu din seara aceea de a-l blestema, împreună cu el, pe Bilbo nu făcuse altceva decât să *valideze* ceea ce descoperise şi el – rasismul meu „înrădăcinat” şi „neregenerat” – încă din seara aceea când citise primele pagini ale cărţii mele.

Am simţit că mi se strânge fizic inima la aceste cuvinte.

— Ce vrei să spui? am întrebat cu vocea ca un vaiet. Am crezut că ţi-a plăcut…

— Ai un talent destul de dezgheţat, în stilul tradiţional sudist. Dar ai, de asemenea, şi toate vechile clişee. Bănuiesc că n-am vrut să-ţi rănesc sentimentele. Dar negresa aia bătrână de la începutul cărţii, cea care aşteaptă cu ceilalţi sosirea trenului, e o caricatură, ieşită direct din *Amos ’n Andy*[215]. Mi s-a părut că citesc romanul cuiva care a crescut scriind

[215] Serial de comedie, original din Chicago, foarte popular în Statele Unite între anii 1920 şi1950, atât la radio, cât şi la televiziune, satirizând adesea rasismul.

scenarii pentru *minstrel show-uri*[216]. Ar fi amuzant – travestiul ăsta într-o negresă – dacă n-ar fi atât de *deplorabil*. S-ar putea să scrii prima carte comică sudistă.

Doamne, ce vulnerabil eram! Mă cuprinsese imediat disperarea. Dacă mi-ar fi spus asta oricine altcineva, dar nu Nathan! Cu aceste cuvinte îmi retezase complet bucuria exaltată şi încrederea în munca mea, pe care mi-o sădise tot el, mai înainte, cu încurajările sale. Brutala sa concediere era atât de zdrobitoare că am început să simt temeliile cruciale ale sufletului meu crăpând în mai multe locuri şi dezintegrându-se. Am căscat gura, neajutorat, după o replică, care n-a vrut să-mi vină pe buze oricât m-am străduit.

— Ai fost grav infectat de degenerescenţa aceea, continuă el. N-ai ce să-i faci, nu-i vina ta. Asta însă nu te face mai atractiv, nici pe tine, nici pe cartea aia a ta, dar cel puţin s-ar putea să laşi impresia că eşti mai degrabă un receptacul pasiv al otrăvii decât un voluntar – cum să-i spun? –, un propagator voluntar. Ca, de pildă, Bilbo.

Acum, vocea lui pierdu brusc acea inflexiune guturală negroidă pe care o afectase până atunci; în umeda metamorfoză, accentul sudist se şterse şi dispăru, înlocuit de ghimpii diftongilor polonezi, într-o imitaţie aproape perfectă a vorbirii Sofiei. Şi în momentul acela, cum spuneam, asprimea lui punitivă se transformă de-a dreptul în persecuţie.

— *Peut-être*, după toate aceste luni, zise el, ridicându-şi privirea spre Sofia, ai ză potzi egzplica misterul că te afli aiji, tocmai tu, djintre totdzi woamenii, ză umbli pe strădjile ajstea, mirosjind a parfumuri ademenjitoare, angajată în raporturi sexjuale ascunje nu cu unul, cât cu *doi* – număraţi-i, doamnelor şi domnilor – *doi chiropractricieni*. Pe zgurt, bătând flerul cât e cald, ca ză foloziim o veche dzicală, în timp je la Auschwitz ztafjiile a milioane de mordzi încă mai caută un răspuns.

Brusc, renunţă la parodie.

---

[216] Spectacol de divertisment (scheci) interpretat de oameni albi cu feţele vopsite imitându-i pe negri.

— Spune-mi cum se face, oh, nurlie Zawistowska, că tu locuieşti încă pe tărâmul celor vii. Să fie oare pentru că splendide trucuri şi stratageme au izvorât din căpşorul ăla frumos al tău, care să-ţi îngăduie să respiri aerul polonez curat, în timp ce nenumăraţii prizonieri de la Auschwitz *s-au sufocat încet cu gaz*? Un răspuns la aceasta ar fi foarte bine-venit.

Un zguduitor geamăt din rărunchi îi scăpă Sofiei în clipa aceea, atât de tare şi de suferind, că numai chiţăiala zănatecă a Surorilor Andrews l-a împiedicat să nu se audă în tot barul. Maria, în toiul suferinţelor de pe Golgota, n-ar fi putut scoate un geamăt mai îndurerat. M-am întors să mă uit la Sofia. Îşi aplecase capul mult, ca să nu i se vadă faţa, şi îşi lipise pumnii strânşi peste urechi. Lacrimile îi picurau pe tăblia mesei melaminate. Mi s-a părut că îi aud cuvintele înăbuşite:

— Nu! Nu! *Menteur*![217] Minciuni!

— Nu cu multe luni în urmă, stărui el, în toiul războiului din Polonia, mai multe sute de evrei care au scăpat dintr-un lagăr al morţii au căutat refugiu în casele unor onorabili cetăţeni polonezi, ca tine. Acei oameni minunaţi au refuzat să le dea adăpost. Nu doar atât. I-au omorât, practic, pe toţi cei pe care i-au putut prinde. Ţi-am mai supus atenţiei întrebarea aceasta şi altă dată. Prin urmare, te rog să-mi mai răspunzi o dată. Oare acelaşi antisemitism pentru care Polonia şi-a câştigat un renume mondial – sau un antisemitism similar ţi-a călăuzit destinul, te-a ajutat tot timpul, te-a *protejat*, ca să spunem aşa, încât ai devenit unul dintre cei foarte puţini supravieţuitori, în timp ce milioane, *milioane au murit*?

Vocea îi devenise aspră, tăioasă, crudă:

— Explicaţia, te rog!

— Nu! Nu! Nu! Nu! suspină Sofia.

Mi-am auzit deodată vocea:

— Nathan, pentru numele lui Dumnezeu, las-o în pace!

Mă ridicasem în picioare.

Dar el nu era de oprit.

---

[217] Mincinos! (lb. franceză, în original).

— Ce iscusită broderie de subterfugii ai creat tu ca să-ţi salvezi pielea, în timp ce alţii şi-au pierdut-o în fum? Ai trişat, ai colaborat, ţi-ai pus poponeţul la bătaie…

— Nu! am auzit-o pe ea gemând din nou din rărunchi. Nu, nu!

Atunci am făcut un lucru inexplicabil şi, mă tem, laş. Mă ridicasem în picioare, înfoiat tot, gata să mă aplec şi să-l înşfac pe Nathan de guler (simţeam impulsul în mine ca pe o vibraţie puternică), să-l salt în picioare şi să-l aduc cu ochii în ochii mei, cum făcuse de atâtea ori Bogart în trecutul meu bogartian, idolatru până la contopire. Nu mai puteam îndura nicio secundă ceea ce îi făcea Nathan Sofiei. Dar după ce m-am ridicat eu astfel, galvanizat de impuls, am fost transformat cu o misterioasă viteză într-o triumfătoare paradigmă a laşului de toată jena. Am simţit un tremur în genunchi, gura uscată iască nu mai scotea decât frânturi de vocabule fără nicio noimă, şi numaidecât m-am trezit clătinându-mă către toaleta bărbaţilor, binecuvântat sanctuar ce mă scotea dintr-un spectacol al urii şi al cruzimii la care niciodată nu mi-aş fi închipuit că am să fiu martor. N-o să stau aici decât un minut, m-am gândit eu, aplecându-mă peste pisoar. Trebuia să-mi adun minţile înainte de a ieşi şi a da piept cu Nathan. Într-o amorţire somnambulică, m-am agăţat strâns cu mâna de mânerul rezervorului de apă, ca un pumnal de gheaţă în palma mea, pompând îndelung jet după jet, apă leneşă, în vreme ce graffiti pederaste – Marvin o suge!… *Sună la Ulster* l-*2316 pentru o muie de vis* – se întipăreau pentru a suta oară în creierul meu ca nişte cuneiforme demente. De la moartea mamei nu mai plânsesem şi ştiam că n-aveam să plâng nici acum, deşi scrijeliturile de dragoste nefericită de pe faianţă devenind înceţoşate ca nişte dâre de murdărie îmi semnalau că eram foarte aproape să izbucnesc în lacrimi. Am petrecut probabil trei sau patru minute în ipostaza asta îngheţată, mizerabilă, şovăielnică. Apoi am hotărât că mă voi duce înapoi şi voi face cumva faţă situaţiei, în pofida faptului că-mi lipsea o strategie şi că eram înfricoşat până-n măduva oaselor. Dar când am deschis uşa, am văzut că Sofia şi Nathan plecaseră.

Eram ameţit de îngrijorare şi disperare. Tot nu aveam nicio idee cum să fac faţă situaţiei, aşa cum se prezenta ea acum, cu acest nou sunet suprapus de ruptură iremediabilă. Evident, trebuia să cântăresc bine ce era de făcut, trebuia să găsesc o soluţie să îndrept lucrurile – să-l calmez cumva pe Nathan şi, în acelaşi timp, să o scot pe Sofia din raza de acţiune a furiei lui oarbe şi înveninate –, dar eram atât de complet zdruncinat încât creierul meu devenise aproape amnezic; eram efectiv incapabil să gândesc. Pentru a-mi veni în fire, am hotărât să mai rămân acolo, la Curtea Arţarului, pentru o vreme, sperând să izbutesc să trasez un plan de acţiune inspirat şi raţional. Ştiam că tata, sosind la Gara Pennsylvania şi nevăzându-mă, avea să se ducă direct la hotel – Meălpin, de pe Broadway, la intersecţia cu Thirtyfourth Street. (în perioada aceea, toată lumea din Tidewater de condiţia socială mijlocie a tatălui meu trăgea fie la Meălpin, fie la Taft; cei foarte puţini mai cu dare de mână întotdeauna se duceau la Waldorf-Astoria.) Am sunat la Meălpin şi i-am lăsat un mesaj, spunându-i că o să vin să-l văd acolo, mai târziu în acea seară. Apoi m-am întors la masă (era un alt semn rău, m-am gândit eu, că în graba lor de a pleca, fie Nathan, fie Sofia răsturnase sticla de Chablis, care, deşi nu se spărsese, zăcea pe-o parte, picurându-şi rămăşiţele de vin pe pardoseală) şi am stat două ore încheiate muncindu-mi creierii să găsesc o cale prin care să adun şi să pun la loc cioburile prieteniei noastre făcute ţăndări. Bănuiam că n-avea să fie o sarcină uşoară, ţinând cont de colosala dimensiune a furiei lui Nathan.

Pe de altă parte, amintindu-mi de duminica de după „furtuna” similară cu aceasta, în care el îmi făcuse propuneri de prietenie atât de călduroase şi de nerăbdătoare încât devenise aproape stingheritor, m-am gândit că s-ar putea să primească bucuros orice semn de împăcare din partea mea. Numai Dumnezeu ştia cât de mult îmi displăcea să fac asta, m-am gândit eu; scene ca aceea în care tocmai fusesem implicat îmi fracturau spiritul, mă epuizau; tot ce voiam cu adevărat era să mă

ghemuiesc într-un pat şi să trag un pui de somn. Să mă confrunt din nou cu Nathan, atât de curând, era un gând intimidant şi împovărat cu o ameninţare surdă; îngreţoşat, m-am trezit năduşind vârtos mai ceva ca Nathan. Ca să-mi mai dau curaj, am luat-o binişor şi am băut patru sau cinci, poate şase, pahare de Rheingold. Prin minte îmi tot treceau imagini fugare ale agoniei jalnice şi răvăşite a Sofiei, ale deconcertării ei totale, ceea ce-mi făcea stomacul să mi se întoarcă pe dos. În cele din urmă, totuşi, când peste Flatbush se lăsa întunericul, am pornit înapoi, cu paşi împleticiţi de beţivan, prin zăpuşeala amurgului, spre Palatul Roz, uitându-mă în sus cu un amestec de teamă şi speranţă la lumina blândă, de culoarea vinului roze, care înmugurea de sub obloanele camerei Sofiei, indicând că era acolo. Am auzit muzică; mergea fie radioul, fie fonograful ei. Nu ştiu de ce m-am simţit deopotrivă înflăcărat şi întristat de minunatele şi tânguitoarele sunete ale concertului pentru violoncel al lui Haydn, revărsându-se încet în seara de vară, în timp ce mă apropiam de casă. Copiii se strigau prin umbrele înserării de pe Terenul de Paradă, la marginea parcului, iar glasurile lor, plăcute ca ciripitul păsărelelor, se împleteau cu meditaţia blândă a violoncelului şi-mi străpungeau sufletul cu un soi de amintire profundă, dureroasă, dar imposibil de recapturat.

Mi s-a tăiat răsuflarea de nelinişte la priveliştea care m-a întâmpinat la etaj. Dacă taifunul ar fi trecut prin Palatul Roz, tot n-ar fi fost urme mai înfricoşătoare de distrugere şi învălmăşeală. Camera Sofiei arăta de parcă ar fi fost răsturnată cu susul în jos; sertarele comodei fuseseră deschise şi golite, patul fusese jupuit de aşternuturi, şifonierul jefuit.

Pe podea erau împrăştiate ziare, în strat gros. Rafturile fuseseră golite de cărţi. Discurile fonografului dispăruseră, în afară de resturile de hârtie, nu mai rămăsese nimic. Exista o singură excepţie de la aspectul general de jaf: radiofonograful. Fără îndoială prea mare şi prea greu ca să fie cărat, rămăsese pe masă, iar muzica lui Haydn ieşind din gâtul lui îmi dădea fiori, de parcă ascultam muzică într-o sală de concert din care spectatorii dispăruseră în mod misterios. La doar câţiva paşi distanţă, în

camera lui Nathan, acelaşi fenomen: totul fusese luat, dacă nu dus de-acolo, cel puţin împachetat în cutii de carton care arătau gata pentru un transport imediat.

Căldura din hol era izbitoare şi lipicioasă; era imposibil de fierbinte, chiar şi pentru o seară de vară – adăugând deruta la tristeţea care deja mă copleşise –, şi pentru o clipă m-am gândit că trebuie să fi fost un incendiu pândind din spatele pereţilor roz, până când l-am zărit pe Morris Fink, ghemuit într-un colţ, meşterind ceva la un calorifer care scotea aburi.

— O fi fost deschis din greşeală, îmi explică el, ridicându-se când m-am apropiat. Nathan l-o fi deschis din greşeală, adineauri, când alerga pe-aci cu valiza şi lucrurile lui. *Gata*, te-n gât, mârâi el la calorifer, trăgându-i un şut, asta o să-ţi rezolve pântecăraia.

Aburul expiră cu un şuierat scurt, iar Morris Fink mă privi cu ochi lugubri, lipsiţi de lumină. Incisivii proeminenţi şi lungi, coborându-i peste dinţii de jos, un amănunt pe care nu-l observasem înainte, îl făceau să semene foarte tare cu o rozătoare.

— Pentru o vreme, locul ăsta a fost ca o casă de nebuni.

— Ce s-a întâmplat? am zis eu îngheţat de frică. Unde-i Sofia? Unde-i Nathan?

— Au plecat, amândoi. În sfârşit au plecat de-aici pentru totdeauna.

— Cum adică pentru totdeauna?

— Exact ce-ţi spun, zise el. Definitiv. Pentru totdeauna. S-au dus pentru totdeauna, şi ducă-se învârtindu-se, din partea mea. Era ceva ce-ţi dădea fiori, vreau să spun nesănătos în casa asta cu nenorocitul ăla de golem în ea.

Toate bătăile şi ţipetele alea. Ducă-se la dracu-n praznic, dacă vrei să ştii părerea mea.

Am simţit disperarea răzbătându-mi în glas când am întrebat:

— Dar *unde* s-au dus? Au spus cumva unde pleacă?

— Nu, zise el, au plecat în direcţii diferite.

— Direcţii diferite? Vrei să spui…

— I-am văzut întorcându-se acasă acum vreo două ore, tocmai când veneam şi eu pe stradă. Fusesem plecat la un film. Deja urla la ea ca o gorilă. Atunci mi-am spus: O, la naiba, iar se ceartă ăştia, după atâtea săptămâni de linişte. Acu să vezi că iar trebuie s-o salvez eu de *meshuggener*[218]. Dar când am intrat în casă, am descoperit că el o pusese pe ea să-şi strângă lucrurile. Vreau să spun, era în camera lui, ştii, împachetându-şi bulendrele, iar ea, într-a ei, împachetându-le pe-ale ei. Şi tot timpul urla la ea ca un nebun – *oy*, o făcea cum îi venea la gură!

— Şi Sofia…

— Şi ea – ea plângea de-i săreau ochii tot timpul, amândoi împachetându-şi lucrurile, şi el răcnind, şi făcând-o curvă şi pizdă, iar Sofia bocind ca un copil mic. Mi-era şi scârbă, zău!

Se opri, trase o gură de aer, apoi reluă, mai încet:

— Nu mi-am dat seama că îşi făceau bagajele să plece de tot. Apoi, el s-a aplecat peste balustradă, m-a văzut şi m-a întrebat unde era Yetta. Eu i-am spus că era plecată în Staten Island, în vizită la soră-sa. El mi-a aruncat treizeci de dolari pentru chirie, a Sofiei şi a lui. Atunci am înţeles că plecau definitiv.

— Şi când au plecat?

O senzaţie de pierdere, sufocant de dureroasă, ca şi când ar fi murit de-adevăratelea punea stăpânire pe mine; am icnit, la un val umed de greaţă.

— N-au lăsat nicio adresă?

— Ţi-am spus că au plecat în *două direcţii diferite*, zise el pierzându-şi răbdarea. Au împachetat tot şi au coborât la parter. Asta a fost acum vreo douăzeci de minute. Nathan mi-a dat un dolar ca să-l ajut să aducă bagajele jos şi ca să am grijă de fonograf. A zis c-o să se întoarcă să-l ia mai târziu, odată cu celelalte cutii. Apoi când toate bagajele au fost afară, pe trotuar, m-a pus să mă duc până la colţ şi să opresc două taxiuri. Când m-am întors cu taxiurile, el încă mai zbiera la ea, iar eu mi-am zis: Bine

[218] Nebun, în sensul de persoană care se poartă prosteşte sau bizar (în idiş, în original).

măcar că de data asta n-a lovit-o, n-a… nimic. Dar tot ţipa la ea, mai ales despre Owswitch. Ceva ce suna ca Owswitch.

— Despre… ce?

— Despre Owswitch, aşa spunea el. O făcea iar ştoarfă şi îi punea la nesfârşit o întrebare ciudată. O întreba cum se făcuse că ea *trecuse vie prin Owswitch*? Ce-a vrut să spună cu asta?

— O făcea… m-am poticnit eu pierit, rămas aproape fără grai. Şi dup-aia…?

— Dup-aia, el i-a dat cincizeci de dolari – sau cam atâta mi s-a părut mie – şi i-a spus şoferului s-o ducă undeva în New York, Manhattan, la vreun hotel, cred, nu-mi aduc aminte unde. A zis ceva despre cât de fericit ar fi dacă n-ar mai trebui s-o vadă niciodată. N-am auzit pe nimeni plângând cum a plâns Sofia atunci. Oricum, după ce-a plecat ea, el şi-a urcat lucrurile în celălalt taxi şi a plecat în direcţia opusă, spre Flatbush Avenue. Cred că s-a dus la frate-său, în Queens.

— S-au dus, aşadar, am şoptit eu, lovit din plin acum.

— S-au dus definitiv, răspunse el, şi călătorie sprâncenată, din partea mea. Tipul ăla era un golem! Dar Sofia… de Sofia îmi pare rău. Sofia chiar era o coardă bună de tot, *ştii*?

Pentru o clipă, n-am mai putut spune nimic. Blândul Haydn, murmurând cu dor, umplea camera părăsită de alături cu ritmurile sale dulci, simetrice, nostalgice, sporindu-mi senzaţia de vid absolut şi de pierdere iremediabilă.

— Da, am spus, ştiu.

— Ce-i ăla Owswitch? zise Morris Fink.

Sfârşitul volumul I